

Dr. Janitsek Jenő - Farkas Aladár

Borszék története és névanyaga

**Havas Vendégház, Borszék
Státus Kiadó, Csíkszereda
2008**

[Erdélyi Magyar Adatbank]

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Dr. Janitsek Jenő - Farkas Aladár

Borszék története és névanyaga

**Havas Vendégház, Borszék
Státus Kiadó, Csíkszereda
2008**

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Az első borítón: Farkas Aladár fotója

A hátsó borítón: Alsóborszék

Fotó: Dr. Kovács József

**A borszéki Havas Vendégház megbízásából
készült a Státus Kiadóban**

Minden jog fenntartva

ISBN 978-973-1764-47-4

Készült a Státus Nyomdában, Csíkszeredában 2008-ban

Tel: 004/0266/310-486, 0744/593-324

www.status.com.ro

TARTALOM

Előszó.....	5
Farkas Aladár: Borszék története	7
Borszék földrajzi fekvése	7
Borszék története	23
Borszék az I. Világháborúban	26
Iskolatörténet	35
Lakosság	40
Népi mesterségek	46
Népi kalendárium	54
Kultúrotthon és műkedvelő csoportok	79
Versek Borszékről	130
Egyháztörténet.....	136
Testvértelepülési kapcsolatok.....	166
A borszéki sportéletről.....	166
Dr. Janitsek Jenő: Borszék bel- és külterületeinek helynevei ...	181
Borszék utcái és terei	181
Borszék bel- és külterületének helynevei	185
Borszék ásványvízforrásai, kútjai és fürdői	186
Borszék villái	190
térkép:	
térkép:	
térkép:	
Dr. Janitsek Jenő: Borszék családnevei	203
A borszéki magyar ajkú lakossága jelenkori családnevei	210
A borszéki román ajkú lakosság jelenkori családnevei ..	229

Borszék kihalt vagy elköltözött családjainak történeti családnevei	242
Egyházi személynevekből képzettek	243
Egyházi személynevek becenévi alakjából.....	245
Magyar világi személynevekből.....	246
Tulajdonságra utaló magyar családnevek.....	246
Foglalkozásra utaló magyar családnevek	249
Földrajzi névre, származási helyre utalók.	251
Népnevekből alakult családnevek	255
Román eredetű kihalt családnevek	256
Német eredetű kihalt családnevek.....	262
Szláv eredetű kihalt családnevek.....	270
Örmény eredetű kihalt családnevek	274
Olasz eredetű kihalt családnevek	276
Héber eredetű kihalt családnevek.....	276
Ismeretlen eredetű	277

Előszó

Közel 35 éve figyelemmel követem Borszék történetét. Átolvastam minden Borszékkal kapcsolatos anyagot: monográfiákat, cikkeket, tanulmányokat. Minél többet olvasok, annál inkább érdekel a település helytörténete.

Az idei bicentenáriumi megemlékezés adta a lehetőséget, hogy a palackozás történetét egy kissé alaposabban, elmélyültebben tanulmányozzam. Nem volt számításom kismonográfiát írni, annak ellenére, hogy ipartörténeti szempontból ily fontos tevékenység megérdemelte volna. Csupán egy tanulmányt, amely időrendi sorrendben próbálja összefoglalni a legfontosabbakat, amit az ásványvíz-palackozásról illik tudni. Nem volt szándékom foglalkozni a település geológiai, növénytani, állattani, stb. vetületeivel, hisz ezeket a fejezeteket, már megírták szakavatott emberek. Tisztelegni akartam az esemény kapcsán a természet csodája előtt, és azok előtt, akik ezt a lehetőséget Borszék, annak lakossága, és nem utolsósorban, saját érdekükben hasznosították és hasznosítják.

Sikertörténetnek számít, az, ami itt Borszéken az ásványvízzel történt. Az elmúlt 200 év alatt látványos fejlődés ment át ez az iparág, és túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy Közép- és Kelet Európa legnagyobb és legmodernebb ásványvíz palackozó üzeme található kies városunkban. Ez biztosítja a lakosság egzisztenciáját, hisz itt keresi kenyerét a város aktív lakosságának kétharmada. A töltőde a város főszponzora, minden rendezvény támogatója.

A tanulmány második felében megpróbálom bemutatni az ásványvíz palackozás történetét a korabeli sajtó tükrében.

Azok számára, akiket alaposabban érdekel, – tudományos szempontból – a téma, közlök egy terjedelmes könyvészeti anyagot, melynek segítségével részletesen meglehet ismerni a palackozás történetét.

Érdeemes végiglapozni e kis könyvecskét és felidézni a kezdeteket és látni hogyan nőtte ki magát egy kis manufaktúra, és lett egy szimbólum, amit úgy hívnak BORSZÉK. Ez a név már ismert az egész világon, és azt szeretnénk, ha az is maradna. Továbbra is maradjon meg „a borvizek királynője”.

Farkas Aladár

Borszék földrajzi fekvése

A természeti szépségekben bővelkedő, gyógyító ásványvizekben gazdag Borszék a hasonló nevű medencében fekszik. Elválasztja a kristályos övhöz tartozó Gyergyói-havasokat a vulkáni vonulathoz tartozó Kelemen-havasoktól. Tengerszint feletti magassága 800-930 m. A település legalacsonyabb pontja Alsó- Borszék, 800 m, a legmagasabb Felső-Borszék 930 m, tehát a szintkülönbség 130 m.

Alakját tekintve kettéosztott ikermedence. Az Alsó-Borszéki-medence, valamikor gyártelep volt, délnyugati-, míg a Felső-Borszéki-medence, a tulajdonképpen fürdőtelep északkeleti fekvésű. Összterülete 48,5 km².

A Felső- Borszéki-medencét északon az 1310m magas Bükkhavas határolja, északkeleten az 1076 m magas Verőfénytető, keleten a 975 m magas Kerekszék határolja. Északnyugatról, illetve nyugatról az 1200 m-t meghaladó Hazanéző-tető vagy Árkoza-tető, továbbá az 1112 m magas Borszéki-hágó határolja.

Az Alsó-Borszéki-medencét délnyugatról a Kerekhegy (1294 m), a Salamás (1394 m), a Feketebérc (1366 m), délen, pedig a Közrez-nyak (1259 m), továbbá az 1336 m magas Kis-Közrez, valamint az 1492 m magas Nagy-Közrez határolja. Délkeletről, illetve keletről a medencét az Esztefán tető (1377 m), Hosszúpaták sarka (1260 m) és Szárazhalom (1217 m) határolja.

A Borszéki-medencét középpliocén diszlokációk (tektonikus erők) hozták létre. Ezek csak felszínes mozgások voltak, melyeket nem kísért vulkáni tevékenység. Mai arculatának kialakításában azonban a vulkáni erupciók, a Kerekhegy-

Salamás csoportjának vulkáni felhalmozódása is igen nagy szerepet játszott.

Geológiai felépítése változatos: kristályos pala, vulkáni kőzetek, dolomit, mészkő, stb. A Hazanéző-tető, a Bükkhavas, és a Verőfény-tető kristályos palából épül fel. A Kerekszék gerincét egy keskeny dolomitvonulat alkotja. A múltban feltört borvízforrások mésztufa lerakódásai festői sziklaszálakat építettek és tipikus karsztformákat eredményeztek, mint a Medve-barlang, a Pokoltorka, a Jeges-barlang, a Cseppköves-barlang. Nem ritka a dolina sem a Kerekszék keleti részén, amelyek az édesvízi mészkőtravertinóban, annak berogyása következtében keletkeztek. E vastag travertinólerakódásokat bányászták is a Kossuth- és Petőfi források mellett, a Tündérkert peremén.

A Kerekhegy, Salamás- és Feketebérc andezitből és bazaltból épül fel, vulkanikus eredetű. A Közrez, az Esztefán-tető, Hosszúpatak sarka, Szárazhalom kristályos palából épül fel.

A magas hegykerettől övezett mély medencébe vagy a magas hegyi hágókon (Közreznyak, Borszéki-hágó), gerincen átvezető hegyi ösvényeken (a Bükkhavason át a Bélbori medencébe), vagy a Nagy-Borpatak által vágott folyósón lehet bejutni.

A Borszéki-medence panorámáját emeli a különböző magasságú, egymás felett lévő szintek sorozata: tavi akkumulációs szint Alsó- Borszéken, Borszékfürdön és a Fokhagymáson (850–1000 m), eróziós szint a Verőfény-tető, az Árkoza és a Nagy-Közrez (1000–1500 m). A vulkáni felhalmozódásból keletkezett vonulaton két szint található: a Salamás és Kerekhegy közötti nyereg (1110–1174 m), valamint a Feketebérc és Salamás közötti szint (1300–1400 m).

A település neve *Borszék*, a magyar *Bor*patak előtagjának és a *szék* „vizenyős terület” főnévnek az összetétele. A bor jelentése itt borvíz, azaz ásványvíz. A román Borsec a magyar Borszék átvétele. (KISS F. I. 244.)

A település határát a következő helységek területei határolják: északon Bélbor (r. Bilbor), északnyugaton Gyergyóremete (r. Remetea), nyugaton Maroshévíz vagy más néven Toplica (r. Toplița), délnyugaton Salamás (r. Sărmaș), délen Orotva (r. Jolotca), míg keleten Hollósarka (r. Capu Corbului) és Gyergyóholló (r. Corbu).

A *Borszéki-medence éghajlata* havasalji (szubalpin). Ezt befolyásolja a medence zárt jellege és a nagy tengerszint feletti magassága. Szélcsendes, kevésbé ködös. Érdekes meteorológiai inverzió tanúi lehetünk, a téli hideg levegő megreked az Alsó-Borszéki-medencében, és a magasabban fekvő Felső-Borszéken a hőmérsékleti értékek egy-két fokkal magasabbak. Évi középhőmérséklete $5,8^{\circ}\text{C}$.

Az utolsó tíz év napi rendszerességgel végzett mérései alapján elmondhatjuk, hogy általában 4-5 hónapon keresztül mérünk negatív értékeket (novembertől márciusig). A fagy-pont alatti napok száma 105-143. Az évi átlaghőmérséklet $2,7^{\circ}\text{C}$ (reggel 7 órakor mért értékek alapján). A négy téli hónap közül a leghidegebb a január ($-6,6^{\circ}\text{C}$), a február és december reggeli átlaghőmérséklete $-6,5^{\circ}\text{C}$. November viszonylag enyhe ($-1,7^{\circ}\text{C}$). A nyári hónapok közül a július a legmelegebb ($12,3^{\circ}\text{C}$), öt követi június $12,2^{\circ}\text{C}$, majd augusztus $11,4^{\circ}\text{C}$. A leghidegebb nap 1996. december 27-én volt -31°C , amúgy -23 – -24°C a leghidegebb téli reggel. Az Erdészeti Hivatal adatai szerint 1931. február másodikán $-34,8^{\circ}\text{C}$ -ot mértek. Az abszolút negatív értéket 1929. február 20-án mérték, -41°C .

Ez igazi szélsőséges érték. A legmagasabb reggeli hőmérsékletet 2005. augusztus 5-én mértünk (20°C), de július-augusztus hónapokban nem ritka a $16-18^{\circ}\text{C}$. Napközben a levegő hőmérséklete eléri a $25-30^{\circ}\text{C}$ -ot, de mértek $36,5^{\circ}\text{C}$ -ot 1936. augusztus 30-án.

A legcsapadékosabb hónapok július, és augusztus, 14-15 nap is esik az eső. A lehullt csapadékmennyiség néha eléri a $265-450\text{ l/m}^2$ -t. A vizsgált időszakban többször volt árvíz is: 2001. július 21-én, 2005. július 12-én és augusztus 19-én. A legszárazabb hónap a november. Régebbi adatok (1891–1915, 1926-1939) 700 mm-t meghaladó értékekről tanúskodnak.

Az első fagyos napok már szeptember végén, október elején jelentkeznek, és tartanak április végéig, május elejéig.

A leesett hóréteg vastagsága 1926-1939 között átlagban elérte a 90 cm-t, az utolsó tíz évben mért értékek meghaladják a 100 cm-t (105-131 cm).

A nyári esőzések néha zápor és zivatar formájában jelentkeznek. Ezek száma eléri a 17-18 napot, és főleg május és augusztus között jelentkeznek. Nem egyszer jégeső kíséri ezeket a zivatarokat.

A Borszéki-medence zártsága miatt viszonylag szélvédett, az uralkodó széljárás délnyugati irányú és enyhe. Az utolsó tíz évben többször volt viharos, erős szél, amely óriási károkat okozott a fenyőerdőkben: 1978. július 19-én, 1995-ben. 1998. július másodikán 168 km/h -ás tornádó pusztított, $3,3$ millió m^3 fát tarolt le. 2002. március 7-én 22 m/s erősségű szélvihar okozott újabb károkat az erdőállományban.

Ózonskálája magas, nappal 8, éjszaka $7,8-11$ között van.

A Borszéki-medence hírnevét ásványvizeinek köszönheti, de gazdag torrenciális jellegű hegyi patakokban is. A vízhálózat sűrűsége $1,7\text{ km/km}^2$. Ez magasnak mondható, mert a

magas hegyvidékek vízhálózatának sűrűsége csak ritka esetben haladja meg az egy km-t. Vízhálózati szempontból két részre oszthatjuk, egy kisebb északi és egy nagyobb déli részre. Az északi rész patakjai rövidebbek (Fokhagymás, Nádas patak, Hanzker patak), 3-3,5 km, de nagyobb esésűek. Átlagban km-ként meghaladják a 100 m-t. A déli rész patakjai hosszabbak. A leghosszabb a Kis-Bor patak és (Nagy) Bor-patak, 7 km, a Málnás patak és a Nyíres patak rövidebb, csak 5 km. Vízhozamuk viszonylag állandó, csak tavasszal, és a nyári záporok alkalmával duzzadnak meg, sőt kiöntenek. Erre volt példa az utóbbi években, úgy a Borpatakok, mint a Málnás patak és a Nádas patak kijött a medréből és nagy károkat okozott (legutóbb 2005-ben). A Nagy-Bor patak hozama kb.250 l/s, míg a Málnás pataknak 20 l/s.

Borszék gyógyvizei több irányba (vonalba) húzódnak. Az első vonal, kelet- nyugati irányú, itt található a Fő-kút, az Erzsébet-kút, a Lázár-, a Boldizsár, és a László-kutak. Ezen a nyomvonalon volt az Ó- és Új-sáros fürdő is. A második vonal északnyugat-délkelet irányú, itt található az eltűnt József főherceg, Arany János-kút, a még létező Kossuth- és Petőfi-források. A harmadik vonal mentén volt a Pásztor-, és az Ősforrás. A negyedik vonal mentén található a Kecse-kút, és az ötödik vonal mentén a Bor-patak völgyében lévő Tinova-i-forrás.

A Borszéki-medencét gazdag és változatos növénytakaró borítja. Az erdőségek (kb. 3500 ha) legnagyobb részét a tűlevelűek alkotják, de megtalálható más lombhullató fa is (nyír, berkenye, fűz), főleg a bükk (3-5%). A tűlevelűek legnagyobb részét a lucfenyő (*Picea abies*) alkotja (85%). A terület és az éghajlati viszonyok kedvezőek a luc fejlődése

szempontjából. Itt nem ritkák a száz évesnél idősebb fák, amelyek elérik a 35–40 m magasságot is. Kisebb arányban (6%) található jegenyefenyő is (*Abies alba*), az ezer méter alatti területeken. A tiszafa nem csak védett, hanem nagyon ritka, csak a Tiszás patak völgyében található. Elvéve találunk akácát, hársfát, körisfát, nyírfát, a patakok mentén fűzfát. A Hármás-ligetben található a védett törpe nyír (*Betula humilis*).

Az aljnövényzet viszonylag szegényes. A bükkösök aljnövényzete közül megtalálható: a pirosló hunyor, csilla, orvosi tüdőfű, turbánliliom, erdélyi májvirág, kárpáti boglárka, moldvai sisakvirág, stb. A fenyvesek aljnövényzete közül: az egres, a szillevelű gyöngyvessző, a farkasboroszlán, madársóska, fecsketárnics, orvosi veronika, stb.

A nedves réteken, vizenyős talajú helyeken találunk sásféléket, tarackos tippant, sovány perjét, stb.

A település közelében lévő kaszálókon (934 km²) megtaláljuk a mezei gólyaorrt és a tarackos tippant.

A medencében fellelhető *gombafajták*: rókagomba, rizike, lila pereszke, nagy özlábogomba, ízletes kucsmagomba, erdőszéli pereszke, pisztricgomba, gyapjas tintagomba, ízletes tőkegomba, erdőszéli csiperke, kenyérgomba, barna gyűrűs tinóru, királyvargánya, ízletes vargánya. Sőt megtaláljuk a barna érdesnyelű tinórut, a vörös érdesnyelű tinórut, az ízletes nagy galambgombát, a sárga korallgombát, a gyűrűs tuskógombát, a körte alakú pöfeteget.

Vad- illetve erdei gyümölcsök. Vadonéló gyümölcsök nagy mennyiségben vannak: eper, málna, fekete áfonya, és szeder. Ezek begyűjtése egyénileg történik. Újabban vannak begyűjtő központok, ahol felvásárolják. Ez érvényes a rókagombára és a tinórura is.

A leggyakoribb *gyógynövények*: cickafark, fehér üröm, kömény, vérehulló fecskefű, cikória, őszi kikerics, szarkaláb virág, ördögborda, mezei zsurló, fehér árvacsalán, szurokfű, acsalapu, orvosi kankalin, tüdőfű, madárberkenye, gyermek-láncfű. Ezek gyűjtése spontánul történik, de a legtöbb család házpatikájából nem hiányzik. Főleg gyógytea, meg gyógyfürdő elkészítéséhez használják.

Kultúrnövények termesztése nagyon elenyésző. A mintegy 36 ha szántóföldön főleg burgonyát termesztenek (29 ha), egy hektáron káposztát, három hektáron különböző zöldséget: hagymát, céklát, petrezselymet, sárgarépát, zellert, salátát, stb.

A településen 515 gyümölcsfa van, ebből 239 almafa.

Gazdag és változatos az állatvilág is. Jelen vannak az emlősök (medve, farkas, róka, vaddisznó, őz, szarvas, vadmacska, nyest, hiúz), a rágcsálók közül a mókus, a pele, az erdei egér. A ragadozó madarak közül említésre méltóak: a sasok, a vörös kánya, a közönséges karvaly, és a galambász héjja, stb. A majorságtartó gazdák, gyakran panaszkodnak, hogy a héja lopja a tyúkokat. Az énekes madarak közül: a poszáták, cinegék, havasi pinty, királyka, hegyi billegető, szajkó, stb. találnak maguknak való életteret. De találunk jégmadarat, császármadarat, süketfajdot, feketeharkályt, stb. A halak közül előfordul a sebes pisztráng, a botos kölönte, a petényi márna, a fürge cselle, stb. Tavasszal a tócsákban található: kecskebéka, foltos szalamandra.

Védett állatok: a barnamedve, a hiúz, a siketfajd, a nyírfajd, a farkas, nagy fakopáncs, zöld gyík, fialó gyík, a foltos szalamandra, a kecskebéka, minden énekes és ragadozó madár.

A vadkárok elenyészők. Nagyon ritkán egy-egy medve meglátogatja a disznóólakat és megdézsmálja azokat. Nyáron

az esztenákat fosztogatják. Két esetről tudunk, amikor nyáron az esztenán (juhakol), vagy az erdőben dolgozó munkásokat támadott meg. A farkasok széttépik a házőrző kutyákat, a rókák, pedig elhordják a tyúkokat.

Az alhavasi legelők közül megemlíjtük a Bükkhavas-, Árkoza-, és a Tinova legelőket.

Altalajkincsek: ásványvíz, travertin, lignit.

Az ásványvíz palackozásról

A borszéki ásványvíz kiváló minőségének köszönhetően elismert és keresett cikknek számított az előkelő nemesi udvarokban, ezért is értékesítik immár 400 esztendeje.

1773-ban Krant Heinrich professzor Ausztria örgrófjának megbízásából azt tanulmányozza, hogy milyen gyógyhatása van a borvizeknek, ő emelte ki a Főkút és a Lobogó kiváló értékeit.

1774-ben L. Wagner egy tanulmányt közöl a borszéki ásványvizekről az „Academische Dissertat” című folyóiratban.

1825-ben a fürdő első orvosa dr. Schneit Daniel közli a "Borszéki gyógyforrások" című munkáját.

1863-ban J. Mayer, majd 1873-ban dr. Neustadter tanulmányozzák a borvizek hatását és elkezdik a gyógyfürdő építését majd 1893-ban a „Sibenburgische Quartalschrift” című lapban felsorolják azokat az elváltozásokat, betegségeket, amelyeket az ásványvizekkel gyógyítani lehet.

A Főkút vizét először 1803-ban elemezte egy bécsi orvos csoport, 1820-ban Pataky Sámuel, majd újra a bécsi egyetem végzi a kutatásokat. Ezt a sort folytatja dr. Than Károly, 1873-ban végzett felméréseivel, 1890-ben dr. Hankó Vilmos ellenőrzi a Főkút és az Erzsébet forrás vegyhatását, beigazo-

lódnak a jóval azelőtt kutató dr. Szilvássy János észrevételei a két forrás hasonlóságával kapcsolatosan.

A vegyi összetétel elemzése 1927-ben kezdődik meg a bukaresti, budapesti, kolozsvári egyetemi laboratóriumokban. A legutolsó vegyelemzések is azt mutatják, hogy a borszéki ásványvizek összetevői stabilak.

A borvíz palackozásáról, mint ipari tevékenységről csak 1804-1806 után beszélhetünk, miután Zimmethausen Antal Alsóborszéken felépítette a töltéshez szükséges üvegyárat. 1804. május 29-én császári kiváltságot kaptak (üzlettársa Valentin Günther, udvari hadiúrnok) az itteni borvizet Bécsben piacra vinni. Ez a bécsi vállalkozó csapat költségeire százezer ft. Kölcsönt kapott és 28 évre kibérelte s fürdőt meg a hozzá tartozó erdőségeket. Eisner bécsi üvegyáros Borszéken megtalálta az üvegyártáshoz szükséges alapanyagokat és felépítette Zimmethausen kérésre, a borvízpalackozásra alkalmas pezsgősüvegeket gyártó üveghutát.

A borszéki borvíz hamar elterjedt Erdélyben, de a szeresek Moldvába és Havasalföldre is szállították a palackozott ásványvizet, eljutott Budapestre és Bécsbe is.

A fürdőtelepet, mint üdülő és gyógyhelyet Günther és Zimmethausen tették híressé. Az utóbbi 1805-ben Borszékre költözött, a Főforrást küpüvel (fa áteresz) látta el. A vendégek számára gr. Lázár László segítségével házakat építtetett. A fürdőtelep mellett fokozatosan épült házcsoportokból kialakult Borszék falucska is. Mivel a fürdő Szárhegy és Ditró községek tulajdona volt, így a falu első lakói innen származtak, de néhány román család Moldvából is települt át. Az üvegcsűr megépültével szükség volt szakmunkásokra, főleg üvegfúvókra. Ezek az Osztrák- Magyar Monarchia más vidé-

keiről hozták be: Bohémiából (Csehországból), Sziléziából, Lengyelországból, Ausztriából, Bajorországból. Erre utalnak a még ma is meglévő, de már elmagyarosodott borszéki családok nevei, mint például: Cservenka, Eigel, Fokt, Patka, Pépel, Siller, Krammer, Thalmájer, Wild, stb. Kezdetben a harisnyás székelyek Felsőborszéken laktak, míg az idegen üvegfüvők, bányászok, műszakiak, az un. „nadrágos zipzerek” Alsóborszéken telepedtek le, később főleg házasság révén összekeveredtek.

A palackozás tavasztól őszig folyt éjjel és nappal, Ötvös Ágoston feljegyzései szerint napi 5000 palackot töltöttek, ezeket gyékény közé rakták és lovas szekereken indultak útnak Európába. Vasile Alecsandri, vándorútján (1844.) Borszékre is eljut, a borvizek minőségéről, a palackozásról és a szállításról áradozva mesél.

1855-ben már fűtött töltősor biztosítja a palackozást a téli időszakban is, nő a termelés, és az echós szekereket felváltják a gépkocsik. „Oelhoffer” típusú töltőgépeket hoznak, melyek a legjobbaknak számítottak, és a napi kapacitás elérte a 20 ezer palackot. A borvíz hamarosan eljut Egyiptomba, Amerikába, az európai piacokat nem is említve.

A borszéki víz minőségét számos kiállításon elismerik, díjazták: 1878-ban a párizsi világkiállításon, 1882-ben Berlinben, Triesztben, 1885-ben Budapesten tüntetik ki, ekkor adja Ferenc József császár az „Ásványvizek Királynője” nevet a borvíznek.

A két világháború borzalmai sebeket okoztak ezen a vidéken is, szerencsére nem ártottak a borvízforrásoknak, sem az értékesítésnek habár a palackozás nagyon lecsökkent azokban az időszakokban.

Jött az államosítás, beköszöntött a szocialista gazdaság minden velejárójával a töltőde az „Apemin” nevet kapta. Felendül a töltés az új gépeknek köszönhetően, felépül a viadukt, meghosszabbítják a keskenyvágányú vasútvonalat a maros-hévízi állomásig, innen pedig a CFR vagonjai viszik tovább a borvizet.

1989 decembere látványos változásokat hozott az üzem életében, új neve az „Ásványvizek Királynője R.T.” lesz. A privatizálás után 1998-ban az új tulajdonos a bukaresti „Comchim R.T.” lesz, létrejön a „Borszéki Romaqua Group R.T.”. A tőkeegyesítés beruházásokat és korszerűsítést eredményezett, a legkorszerűbb töltősorok elkezdtek a pillepalackok töltését és az édesvíz palackozását is.

2004-ben az amerikai Berkeley Springs-i megmérettetésen a borszéki ásványvíz minőségét aranyéremmel jutalmazták.

Mindezen megvalósítások, a világ elismerése arra kötelez bennünket, és a következő generációkat, hogy őrizzük meg eme természeti kincsek egységét és minőségét, melyeknek városunk létét köszönheti.

Idegenforgalom, turizmus gyógykezelés

Vázoljuk föl röviden a fürdőtelep történetét. 1804-től 1832-ig Zimmethausen Antal, 1832-től 1838-ig Schusztér András, míg, 1838-1853-ig Wermescher Mihály idejében kb. 50 faház, 4 fürdőmedence, a Lobogó-, Sáros-, Erzsébet- és Lázárfürdő létezett. 1854-től 1856-ig Seibriger és társa a bérlő, majd 1856-tól 1868-ig Mendel Dávid, aki sétányokat építtetett, elkészítette a Lobogótól a Kerekszék csúcsáig vezető sétautat, parkokat létesített a Lobogó és Sáros-fürdő környékén.

A XIX. sz. második felétől Borszéket a fellendülés jellemzi. 1850-től kezdik építeni a források közelében a villákat. A vendégfogadásra még kevés hely van. A villák csak a nyári szezonban működtek a téli üdülésre nem voltak berendezkedve. Ekkor Borszék nyári üdülőnek számított, gyógykezelést nem végeztek. Évi 400 látogató fordult meg itt 1856-1863 között. 275-330 vendég érkezett 1864-1866 között, 1868-1874 között, pedig már 500-an látogattak borszékre.

1868-1874 között egy kereskedőtársaság bérelte a fürdőt, bővítette a Lobogó-fürdőt, újjáépítette a Zuhanyt és két új forrást az Ó- és Új-Sárost létesítette. A Kossuth-kutat köpübe foglaltatta, s megépítette az Alsó-sétányt.

1874-től 1903-ig Szárhegy és Ditró közbirtokossága saját kezelésbe vette a fürdőt. Megnő a vendégek száma, elcinte 700, majd eléri az 1155-öt. Felújítják az Ó-Sáros-fürdőt és a Lobogó-fürdőt, a sétányokat kiszélesítik, és vendéglőt létesítenek. 1903-tól a fürdőt Fekete Mór bérlő, a forgalom kezd visszaesni, a bérlő nem teljesíti kötelezettségeit, amiből pereskedések keletkeznek, nagy károkat okozva.

A világháború is visszaveti a turizmust, csak 1948 után lendül fel ismét. Az államosítással a villák az Egészségügyi Minisztérium tulajdonába kerülnek. Az épületeket felújítják, pavilont építenek, klubokat nyitnak, új vízvezeték hálózatot építenek ki. Borszék felkészül évi 14 ezer turista fogadására.

1918 és 2001 között Borszék a szív és érrendszeri problémák, emésztőszervi megbetegedések kezelésére volt berendezkedve. Ez egy 12 szobás kezelőközpontból állt, a szakorvosok, asszisztensek, mentősök, fogorvosok, és laboratóriumok a teljes rehabilitációt biztosították.

A kezelőközpont a beutaltakon kívül ellátta az átutazókat, külföldieket is az év minden szakában.

A kezelést a következő helyiségekben végezték:

- o Központi Pavilon – itt 120 személyt lehetett elhelyezni, a bázison 70 fürdőkád állt rendelkezésre, öltöző és pihenőkabinok, a medencében a meleg ásványvízfürdő mellett gyógytornát is alkalmaztak.
- o Kezelőközpont (Poliklinika)- az orvosi ellátás mellett itt is működött gyógynövény-fürdő, masszázs, ülőfürdő, paraffin-pakolás, galvánfürdő, ultraibolyás kezelés, ezen kívül volt fizioterápiás, ultrahangos, ionizáló, mágneses kezelés is.
- o Gyógytorna végzésére kialakított teremben a rehabilitációs gyakorlatokat végezték
- o Működött egy olyan kabinet is, amely 20 beteg keringési rehabilitációját végezte.

A kezelőközpont működésének az egészség visszaadása volt a célja, valamint az, hogy csökkentse a munkaképtelenség idejét.

Az egységesen összehangolt folyamathoz hozzátartozott a szabadban való séta, a gyógytorna, a sportolás, a kikapcsolódás.

A fürdővállalat (SCAT) hozzá nem értő, szervezőképtelen igazgatósága mindezen szolgáltatások megszűnéséhez vezetett.

1990 óta állandóan csökken a látogatók száma, ennek oka a hozzá nem értés, az épületek állagának romlása, a szolgáltatások színvonalának csökkenése. Napjainkban a privatizáció folyamata felgyorsult, egyre több tulajdonos kezdi rendbe szedni az elhanyagolt villákat.

	1988			1998		
	Db	Helyek	Turisták	Db	Helyek	Turisták
Szállodák	-	-	-	1	68	1501
Kemping	76	152	350	60	120	200
Villák	70	2690	18620	12	332	1507
Összesen	146	2842	18970	73	520	3208

	2003		
	Db	Helyek	Turisták
Szállodák	3	119	1400
Kemping	72	150	180
Villák	11	257	565
Összesen	86	526	2145

Szénbányászat

Pávai Vajna Elek 1857-ben a Bor-patak déli oldalán nagy *kőszéntelet* fedezett fel. Kantner Jenő üzleti mérnök 1879-ben megkezdi a kitermelést, több tárnával. A főtárna É-D irányú és 400 m mély. 1889-ben 32 alkalmazottal történik a termelés. Függetlenes liftet használtak. 1895-ben Hoffmann Géza bányamérnök vezetésével megnyitják az új 200 m-es aknát. A lignit vastagsága 2-4 m, a készlet 2-3 millió tonna. Fűtőértéke 4898 Kal. 1878-1955 között 3.700.000 m³-t termeltek ki. Összetétele Grettner szerint (1902): C=53,27%, O= 14,56%, H= 4,15%, N=1,01%, S=0,78%, víztartalom 10,49%, hamu tartalom 7,47%. A kanadai kongresszus határozata alapján a D. osztály második csoportjába tartozik.

1895-től a ditrói és-szárhegyi közbirtokosság megalapítja a „Gyergyói Első Bányásztársulatot”. 1919-től bérbe adja a fürdővállalatnak, aki 1930-ig használja. A Bányásztársulat használja 1940-ig. 1943 januárjától 1950-ig szünetel a termelés.

1950. január 1-től 1960-ig tart a második kitermelési szakasz. Az '50-es évek végén már 140 személynek ad kenyeret, a termelés évi 26 ezer tonna (1955.). A kitermelt szenet elsősorban Borszéken használták fel villanyvilágításra (az 1953-ban létesített mikroközpont, valamint a fürdővállalat és a borvíztöltőde fűtésére). Ezen kívül Maroshévíz, Galócás, a gyergyóalfalvi lenfeldolgozó, Balánbánya, Szováta, a régeni „Republica”, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely, a szebeni téglagyár, a doicesti-i „Energotrust”, az onești-i „Energoconstrucții”. Szállítottak a marosludasi kenderfeldolgozóhoz, a bákói, Iasi-i, Galați-i „Combustibil” vállalatokhoz.

1984-ben nyitják meg harmadszorra, 200 alkalmazottal. Évi termelésük 200 to. 1997. júliusában 261 ember dolgozott a bányánál. Comănești-hez tartozott, a fővállalat, pedig Ploieșten volt. Bezárták 2005. novemberében.

Travertinbányászat (mésztufa vagy édesvízi mészkő)

A kitermelő ipar az altalajkincsek gazdagságának köszönhetően jelentős volt. Ide sorolhatjuk a travertin bányát, amely 1819 óta működött, ezt a travertint használták, többek között a Scânteia Ház, a Nép Háza és a bukaresti metró építésénél. A készlet kiürülése, valamint a környezet védelme végett napjainkban a kitermelést leállították.

Nem messze ettől a bányától kalcium és magnézium karbonátot, tartalmazó kőzetet is termeltek, ezt porrá törték és

sűrített állati takarmányként értékesítették. Mára már ez sem működik.

Az erdők jelentős hányada védett övezetben található, a fa így is Borszék gazdaságának fontos tényezője. A legelők, és kaszálók nagy kiterjedése az állattartásnak kedvez, az alsó-borszéki szántóföldeken csak burgonyát és takarmányt termesztenek.

Tekintettel arra, hogy termőföld gyenge és az időjárás szélsőséges igen kevesen gazdálkodnak. Az állattenyésztés is kismértékű.

A beszűkült kereseti lehetőség miatt egyre többen keresik boldogulásukat külföldön.

Közlekedési elérhetőségei.

a.) országúton a 12-es főútról (Brassó-Szászrégen) Maros-hévízen letérünk a 15-ös országútra P. Neamț felé. 26 km-re Hévíztől egy nagyon jó műúton, kevesebb, mint fél óra alatt Borszéken vagyunk. Ugyanúgy Dornavátra felől, vagy Tg-Neamț, illetve P. Neamț felől is meg lehet közelíteni, nagy jó útviszonyok mellett.

A 128-as számú megyei út Ditró-Orotva érintésével csak terepjáróknak, motorkerékpárok számára alkalmas. Valamikor ez volt az első járható út Borszékre.

Létezik közúti szállítás is. Buszjárat van Tölgyes-Csíkszereda között, a hétvége kivételével. Marosvásárhely és P. Neamț között szintén naponta közlekedik kisbusz mindkét irányba.

b.) Vasúti közlekedés is van a 400-as vonalon Maroshevízig.

c.) Légi közlekedés. 2005. nyarától Marosvásárhely nemzetközi repülőtér, ahová lehet érkezni, és innen 2-2,5 óra alatt Borszéken lehetünk.

Borszék története

Régészeti kutatások

Az 1720. évi statisztikában még Borszék neve nem szerepel, de egy 1700. évi összeírásban *Borszék mezeje* néven a vidék említve van. A később kialakuló fürdőtelep s környező területe a ditrói és szárhegyi közbirtokosság tulajdona. 1745-ben már nyári szállások és kápolna áll, de állandó település viszonylag későn, a XIX. század elején alakul.

Dr. Cseh Károly fürdőorvos 1873-ban kiadott első kiadású Borszék gyógy- és fürdőhely c. könyvében azt állítja, hogy Margittay Gábor mérnök 1872 őszén egy új utat nyitott a Kerekszék oldalában (a bányák felé), és 1,5-2 láb mélyen számosság, régi római pénzt talált. A fent említett szerző a második kiadásban, 1882-ben beismeri tévedését. Maga Margittay két cikket is közöl az Archeológiai Értesítőben, 1863-ban és 1873-ban a borszéki éremleletekről. Később több szerző kritika nélkül átvette ezt az elméletet. Nyilván nincs reális alapja ennek az elméletnek. Egyrészt Borszék nem esett a rómaiak útjába, és nem szerették a hidegvizet. Sokkal inkább a termálvizet kedvelték. Ahol átvonultak, olyan nagyszerű épületeket hagytak maguk után, amelyek maradványai évezredek múltával is fellelhetők. Ahhoz, hogy Borszékra jussanak, utat kellett volna építsenek, ha pedig ide jöttek, akkor fürdőt is építettek volna. Ezeknek azonban semmi nyoma.

Dr. Szilvássy János akkori fürdőorvos Borszék monographiájában (1890.) nem ad hitelt a római legendának. Sem ő, sem a későbbi szerzők nem adnak hitelt ennek a mende-

mondának. Dr. Csiby Andor is cáfolja ezt az elméletet az 1937-ben kiadott Borszék monográfiában.

A medence betelepülése két irányból történik, egyrészt Gyergyó felől, ezek az első telepesek, másrészt Moldva felől, sokkal később és elenyésző számban. A XIX. század elején idegen nemzetiségű munkások is jöttek, szakemberként. Ezek később elmagyarosodtak. A harisnyás székelyek Felsőborszéken laktak, míg Alsóborszéken a bányászok, és a zipcerek.

Egy 1769-1733 között Erdélyről kiadott osztrák térképen, **Borszeg** néven van feltüntetve. Gr. Lázár Miklós *A Lázár család* c. könyvében „**Borszék mezeje**” néven említi. Miski György: *Erdélyi és Erdélyen kívüli települések ismertetése* c. könyvében **Acidulae Borszeg** néven említi (1770). Az Osztrák-Magyar Monarchia idejében **Bad Borsesck**, 1918-ig, illetve 1940-1944 között és ma **Borszék** (románul **Borsec**). Szabó T. Attila: Erdélyi helységnévtárában találkozunk a **Gyergyóborszék**, a **Borszékfürdő**, illetve a **Borsec Băi**, majd Borsec formával is. A XX. század eleji törzskönyvezés során elhagyják a Gyergyó-előtagot, és csak a Borszék formát használják.

Érdekes tanulmány került a kezembe, amelyet Friedrich Klára rovás szakértő és rovásíró, az ősmagyarok kutatója juttatott el hozzám Budapestről. Ebben a Bor nemzetség és Borszék közötti kapcsolatot tárgyalja. Az olvasók szíves figyelmébe ajánlom ezt a tanulmányt, ami a kötet mellékleteként található.

Az első írásos emlékek Borszékről 1594-ből datálódnak. Jósika Miklós 1847-ben kiadott *Jósika István* c. történelmi regényében tesz említést arról, hogy a Gyulafehérváron tartózkodó fejedelem, Báthory Zsigmond, olasz udvari orvosa javallatára a borszéki Lobogó-forrás vizét használta betegségre gyógyítására. (Bethlen Farkas: „História”).

Benkő József szerint 1740 előtt csak a bölényvadászok járták az itteni erdőket. Egy legenda szerint Bánffy Dénes is itt vadászott 1773-ban, és közben pásztorok segítségével ráakadt a borvízforrásra.

Egy 1745-ben keletkezett periratban az áll, hogy Borszéken Gyergyószék által épített fürdőháza és kápolna állott.

1762-ben a székely határőrezrednek őrháza volt itt, s az ezred tisztikara 1764-ben Szárhegy és Ditró községgel együtt vendégházat építtetett. Nemsokára a szárhegyi szerzetesek és a gr. Lázár család is házat emelt. A fürdőtelepet a későbbiek folyamán különböző személyek, bérlők építik ki. Borszék a XIX. század elejéig közigazgatásilag Ditróhoz tartozott, ám határának egy részét Szárhegy birtokolta. Önálló közigazgatási egység 1896-tól lett.

Fridvalszky 1767-re teszi azt az évszámot, amikor már külföldre is eljutott a borszéki borvíz híre.

1848 tavaszán megkezdődött a lázadások szele, ami a csekély népességű (320 fő) Borszéket sem hagyta érintetlenül. Az üveggyári munkások, ámbár nemzetiségre nézve németek, de mind jó magyar polgárok, a háromszínű kokárdákat föltűzvéen nemzetőrséget kezdtek alakítani. Ettől az akkori haszonbérlő, Wermescher Mihály elrémült és hagyott csapatpapot és hazarohant szülővárosába Szászrégenbe. Csak az 1949-es világosi fegyverletétel után tért vissza Borszékre.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharcnak voltak borszéki résztvevői is: 1. Angi Antal - közkatona, 2. Angi Antal - közkatona, 3. Bajkó Ignác - közkatona, 4. Bajkó Mátyás - főhadnagy, 5. Fazakas Alajos - közkatona, 6. Fazakas Fehér Ferencz - közkatona, 7. Ferencz Ferencz - közkatona, 8. Gábor István - közkatona, 9. Herman Albert - tizedes. Emléküket őrzi az Alsó-Borszéki Emlékparkban felállított emlékmű egyik márványtáblája.

Borszék az I. Világháborúban

Írott dokumentum az első világháborúból a Domus Historiában maradt fenn. A borszéki plébános visszaemlékezéseit idézzük: „...Románia, mely időközben a Nagyantanthoz szegődött, 1916. év augusztus hó 28-án váratlanul Erdélynek minden részén betört, melynek mindenkit megalázó és lesújtó eredménye az lett, hogy édes otthonunkból el kellett menekülni. Ezen rémhír Borszéken ugyan a helyben székelő katonaság részére az éjjel órákban megjött, s ők felkészülve gazdasági, élelmi tárgyaikkal el is indultak, csak a rendes katonaság, amely indulásra készen állt – maradt vissza, a lakosság hivatalosan reggel szentmise után 9 óra tájban értesítettett azon szigorú meghagyással, hogy egy óra alatt a községből mindenki távozzék, mivel a románok betörték és már Tölgyesen, Bélborban vannak s minden percben Borszéken lehetnek. E lesújtó hír mindenkit meglepett és fejvesztetté tett. Sírás, jajgatás, ide-oda szaladgálás mindenfelé. A helyzetet nehezítette különösen az, hogy a lakosság nagy részének nem volt fuvara s akinek, volt – a kevés idő alatt – saját ingó vagyona elvitelére használta fel. Így a község nagy része majdnem semmi nélkül gyalog vette maga elé a bizonytalan utat s indult el édes otthonából, otthagya azt, amit hosszú éveken keresztül összegyűjtögetett.”

A plébános a serlegeket, az oltári szentséget az oltárházba zárta és a községben állomásozó hegyi tüzérség főhadnagya jóvoltából kocsit kapott, és a maroshévízi állomásra vitette magát. Vele tartott a községi jegyző, az igazgató, tanító és postamester. Vonattal utaztak tovább Marosvásárhelyig, onnan pedig, ki merre tudott, attól függően, hogy kinek hol volt rokona, ismerőse.

Ádám Éva haditudósító a *Hadak útján* c. könyvében így ír a Borszéken uralkodó helyzetről: „A széntelep vízben fekszik. A megszállás alatt nem működtek a szivattyúk, és a víz elöntötte a bányát. A felvonógépet beszülyesztették az aknán, és így nagy kárt tettek. Kamenyitzky Antal bányatiszt most katonai segédlettel tisztítja a bányát. Hiába mennék fel unokabátyám kirabolt házába, nem lehetne megpihenni. Üres. A híres fürdő villái is mind kirabolva.”

A front elvonulása után a polgári lakosság fokozatosan visszatért a községbe, melyet feldúlva, kifosztva, üresnek, ridegnek találtak. A templomot értékes felszereléseitől megfosztva találták, amit az odaadó hívek adakozásából pótoltak. Hat harangot vittek el, ebből hármat az új templomból.

A hadiállapot törvényei értelmében 1916 és 1918 között a katonaság bérmentesen használta a fürdőt és az ásványvíz palackozót. Ebben az időben égett le az üvegyár is.

A bélbori, borszéki, tölgyesi és Békás-szoros frontvonalon a 61. hadosztály 16. hegyi dandára, 1917. augusztusától, pedig a 15. hadosztály katonái védték az országhatárt. Hadiszállításuk Hollósarkán volt.

Demográfiai szempontból is nagy érvágás volt ez a háború. A lakosság 33%-a nem került haza: elesett, eltűnt, vagy kivándorolt. Pontos és megbízható kimutatásunk a mai napig nincsen arról, hogy ki hol halt meg. Mementóként közöljük az általunk ismert hősök nevét: Archel János, Anderle Edwin, Bajkó Imre, Bajkó Dénes, Barta János, Balog Ferenc, Bodog György, Cservenka József, Cservenka Ferencz, Czeiher Arzen, Dangó Tivadar, Eigel Ferenc, Előházi Ignác, Eisig Lázár, Elekes Lajos, Fazakas Lurc, Fokt Sándor, Forró Ferenc, Gál Sövér Ferenc, Giacharuzzi Antal, Hompoth Petru, Kis Bernát, Kovács Gyula, Kotul János, Krammer Adolf, Kur Sándor,

Lukács Antal, Lukács Imre, Máthé István, Máthé Ferenc, Mezei István, Michalkó József, Pankász Károly, Porubszki József, Rupa János, Rusz János, Sára Petru, Sárpátki Mihály, Siklódi Ferenc, Siklódi József, Siller Sándor, Siller János, Simon József, Szabó Ferenc, Szabó Géza, Szaroly István, Szilvás Eliás, Szivák István, Szöcs Ferenc, Szvati István, Viszilics Mikulás, Váradi János, Velsicy József, Talmajer Mihail, Tamás Béla.

Emléküket a római-katolikus temetőben lévő Hősök sírja, illetve az Emlékparkban felállított márványtáblák, és az utókor emlékezete őrzi.

A teljesség igénye nélkül megemlíjtük azok nevét, akik a háború különböző frontjain szolgáltak: dr. Mátyás Mátyás, tartalékos ezredorvos, Bajkó Gergely tizedes, Barabás József tizedes, Berkovits Mór szakaszvezető, Borsos Dénes szakaszvezető, Demeter József tizedes, Eigel Antal tizedes, Eigel György szakaszvezető, Eigel József tizedes, Fazakas S. Sándor honvéd, Gábor Sándor szakaszvezető, Germán Albert őrmester, Groh Ferenc tüzér, Hercze István csendőrőrmester, Kiss Antal őrmester, Kolbert György szakaszvezető, Kosztándi Ferenc tizedes, Sárpátki Mihály tizedes, Siklódi Imrehuszár, Siklódi Mihály tizedes, Szabó Márton gyalogos, Szöcs Sándor tizedes, Vadász Mihály szakaszvezető, Wild Mihály főtüzér. Ezek nagy része megjárta az orosz, az olasz és a román frontot. Bátorságukat a kitüntetések sokasága bizonyítja (bronz Signum Laudis, koronás arany érdemkereszt, Vöröskereszt és Károly csapatkereszt, kis ezüst vitézségi érem).

Domus Historia tanúsága szerint 1940. szeptember 2-án felállították a nemzetőrséget. 3-án kivonult a román csendőrség. A nemzetőrség a honvédek bevonulásáig örködött a község közbiztonsága fölött. A honvédség szeptember 11-én

vonult be, Keményffy árkász őrnagy vezetésével. A község-háza előtt felállított díszkapunál várták a honvédeket. Ott volt a község apraja-nagyja. Köszöntőbeszédet mondott Kosza József plébános, Vadász Károly nyugalmazott tanító- igazgató. A gyermekek nevében Polgár Ilonka és Strasser Imre üdvözölte a honvédeket.

1921-től Tischler Mór létrehozta a Borszéki Fürdővállalati Részvénytársaságot. Új foglalatokat készítenek a Fökútnak és az Erzsébet forrásnak, Napfürdőt létesít a Belvedere fölött, és felújítja az összes fürdőt. Időközben a részvények többségét a bukaresti Chrissoveloni Bank szerezte meg és a borszéki fürdőt 1940-ig kezeli. A bécsi döntés után ismét a két régi tulajdonos község Ditró és Szárhegy kezeli a fürdőtelepet.

A 2. világháború sem kímélte Borszékét. Már a háborút megelőző években épült az Árpád-vonal, amelynek Borszék is része volt. A Nagy-Bor-patak mentén a németek a magyarokkal közösen bunkereket építettek, ez képezte az első vonalat, a 2. vonal a Sósmezőnél volt, a harmadik Szalárd- Ratosnya mentén. Vastag 80 cm-es falakkal, vasbeton födémmel, azzal a céllal, hogy feltartóztassák az ellenséget. Borszékiek is dolgoztak itt. A völgyzárát ugyan nem adták fel, de a harcot elvesztették, később a háborút is.

Szárzettetön két orosz partizán nő kilenc menekülő katonát lőtt le. Az oroszok Borszék körül indítottak nagyméretű támadásokat a 21-es határvadász zászlóalj bal szárnya és az erődcsázad ellen. Egy napos elkeseredett harcban áttörték a frontot, majd nyomultak Bélbor és Maroshévíz irányába. Az orosz gépfegyverek a Közrettetön tüzeltek, de bedobták a nehéz tüzérséget is.

Az ellenség a hegyi ösvényeken lopakodott be a faluba. A román hadsereggel egyidejűleg a román csendőrség is jött. A

civil lakosság menekült, ki merre tudott. Általános volt a szegénység. A nagycsaládosok valósággal nyomorogtak. Az állam – habár törvény volt rá – nem segítette a bevonult családtagjait. A csendőrség zaklatja a lakosságot, akik a Budapesti rádiót hallgatják, hadbíróssággal fenyegetik meg.

Borszék szeptember 2-án esett el. A súlyos erkölcsi és gazdasági válság, amely végigvonult az országon, Borszéket sem hagyta érintetlenül.

A háború borszéki áldozatai: Balázs János, Barabás József, Bocskai Mátyás, Csibi István, Csibi Károly, Demeter Lajos, Dobandi András, Eigel Antal, Fazakas Ignác, Ferncz Stefan, Fokt Sándor, Gábor József, Gemeinhardt Vilmos, Kiss János, Kolozsi Sándor, Krisztián Ferenc, Marosi Lajos, Márkos Lajos, Siklódi Ferenc, Siklódi Mihály, Simon Ignác, Simon Petru, Szöcs Imre, Szöcs Gyula, Szöcs Sándor, Straff Mihály, Talmájer Miály, Talmájer Ferenc, Puskás József, Rusu Pascu, Váradi Ferenc, Váradi Mihály, Vásárhelyi István, Vild Ferenc, Vild Károly, Weisz Pál.

Ez a lista is töredéke annak, amilyen vesztesége volt a községnek.

Borszékről 3-4 személy hozható kapcsolatba az '56-os eseményekkel: Bajkó Imre, Bogyi Miklós és Krisztián Mihály. Az első kettőről nem sokat tudunk. Krisztián Mihály kőműves volt. 1956. november 8-án tartóztatták le. A tárgyalás alapfokon, Marosvásárhelyen volt. Öt évre ítélték el, a 369-es törvényszéki végzés alapján, mert bujtogatott és szimpatizált a magyarországi '56-os forradalommal. A vád szerint harmincad magával forradalmat akart kirobbantani Borszéken is. Felesége megfellebbezte az ítéletet. Az ügyvédi honorárium ötezer lej volt, akkor, amikor egy havi fizetés 5-600 lej volt. A fellebbviteli tárgyalásra Kolozsváron került

sor, de maradt az eredeti ítélet. Marosvásárhelyen, Zsiláván, majd Szamosújváron raboskodott. Fogolytársai voltak: Kulcsár László Marosvásárhelyről, Markovits Szever Maroshévízről, Trombitás László Galócásról. A gyergyószentmiklósi Salamon László, a Volt Politikai Foglyok Szövetségének gyergyószentmiklósi szervezetének elnöke szintén fogolytársa volt.

Letartóztatása után a Milícia leltárba vette személyi tárgyait, és egy évig nem volt szabad semmit eladni. Még a telepes rádióba is belekötöttek, hogy nem hallgatják-e a Szabad Európa Rádiót. Az év leteltével írásban értesítették, hogy feloldották ezt a zárlatot.

Nehéz börtönévek következtek, úgy fizikai, mint lelki szempontból. 1959. augusztus 31-én szabadult. Politikai rehabilitációra csak a '89-es rendszerváltás után került sor. A kivizsgálási fogságot, illetve a börtönéveket elismerték munkaidőnek. 1990. április elsejétől 563 lej „fájdalomdíjat” kapott a román államtól. Halála után özvegye kárpótlásban részesült a 118/1990-es törvény értelmében.

1958. május 30-án ítélték el Kosza József, volt borszéki plébánost. 10 év börtönbüntetést kapott a Szoboszlay-per kapcsán. 1964. augusztus 3-án szabadult Ostrovról.

Az 1989-es fordulat viszonylag simán zajlott le.

Lassan húsz év telt el, azóta, hogy 1989. december huszadikán Temesvár elsőként Romániában szabad várossá vált. A következő napokban, december 21-22-én, a forradalom Bukarestre is átterjedt, és Ceaușescu meneküléséhez vezetett.

Dan Voinea tábornok – a forradalom perét előkészítő katonai ügyész – szerint a forradalom szakszerű diverzió volt. Terroristák nem voltak, létezésüket nem tudták bizonyítani. A terroristák a védelmi minisztériumból központilag irányított akció eredményeként kerültek be a köztudatba.

December 22. Borszéken a hőzöngés napja volt. A volt párttitkár elmenekült, a Milícia azon kádere (i), akinek nem volt tiszta a lelkiismerete, szintén elhagyta a várost. A párt propaganda utcai tábláit szétverték. Egy adhoc csoport, Eigel Tibor, Sajgó Ignác vezetésével csendesítette a hőbörgőket. Másnap megtartották az első vezetőválasztást. Tagjai: Eigel Tibor tanár, Dusa Ilie erdész mérnök, Farkas Aladár tanár, Iancu Romeo közgazdász, Reichenberger László gyógyszerész. A feladat a rend biztosítása volt.

December 24-én megalakult a 11 tagú Városi Megmentési Front: 1. Eigel Tibor elnök, 2. Eigel István a víz- és villany-áram szolgáltatásért felelt, 3. Erhan Ioan a város ellátásáért felelt, 4. Farkas Aladár alelnök, a lakosság ellátásáért felelt, 5. Gábor József a Calmetix képviselője, 6. Giosu Gheorghe (bányamérnök), alelnök, a város gazdasági problémáiért felelt, 7. Kovács Géza, a Hazafias Gárda parancsnoka, a városvédelmet biztosította, 8. Kristály Antal, az Apemin képviselője, 9. Reichenberger László az erdők védelmével lett megbízva, 10. Virginás Árpád a fiatalok képviselője, 11. Voinea Alexandru az Apemin főmérnöke.

December 26-án az Üdültető Vállalatnál Eigel Tibor és Farkas Aladár megszervezte az új vezetőválasztást. A 21 tagú új vezetésnek lett egy 7 tagú büroja, annak elnöke Iancu Romeo, alelnöke Fokt Mária. Ugyanaznap ülésezett a Hazafias Gárda is: Creangă Gheorghe, Dinu Dobre, Kolbert József, Lőrinc Pál, Mărza Rodica, Reichenberger Ildikó, Vancu Francisc. Megszervezték a Viadukt, az Apemin, a Posta, a Vízugyűjtők és a Néptanács épületének őrzését. Borsos Krammer Franciska és Sárpátki Magdolna karszalagokat készített a szolgálatosoknak.

Megérkezett az első segélyszállítmány Abasárról (Magyarország). Úgy döntöttünk, hogy az egyházon keresztül osztjuk szét a lakosság között. Birtók Ferenc plébános segítségével készült 303 csomag (főleg élelem), amit szétosztottak a rászorulóknak.

December 27-én megbeszélés a szilveszter megszervezésére. Ezzel a feladattal Iancu Romeo a Fürdővállalat igazgatója és Butiurcă a Kereskedelmi egységek koordinátora foglalkozott. A megyei Megmentési Front utasítására hét főre kellett karcsúsítani a helyi bizottságot: Eigel Tibor, Erhan Ioan, Giosu Gheorghe, Farkas Aladár, Kovács Géza, Máthé Jenő, Virginás Árpád.

December 28-án az iskolánál tartottuk meg az alakuló ülést. Megerősítettük tisztségébe a volt igazgatót, Kovács Júliát. Bevontuk Ichim Sebastian (Alexandru) működési engedélyt és megalakítottuk a kereskedelmi egységek ellenőrző bizottságát. Szőcs István, bányamester vezetésével. A moziteremben megalakul a helyi RMDSz, elnök Móga László tanár.

December 29-én segélyszállítmány érkezett Kocsordról (Magyarország). A következő nap öttagú ellenőrző bizottság alakult a kereskedelmi egységek ellenőrzésére.

A Szilveszter csendben zajlott le, nem volt sehol semmilyen incidens. Állandó szolgálatot teljesítettünk, a közúti forgalmat is ellenőriztük.

Beléptünk az újévbe. Első munkanap. Megalakult a Szabad Szakszervezet, Kurkó András, az elnök. A következő napokban a Kultúrháznál is igazgató cserére került sor. Creangă Gheorghe elment nyugdíjba. Nem akarta senki vállalni az igazgatói tisztséget. Felkértük Kolbert Tündét és Reichenberger Ildikót, de egyikük sem vállalta. Padură Gheorghe vette át az igazgatói teendőket. Alsó-Borszéken Ifjúsági Klub nyílik, Bajkó Sándor vezetésével.

Iskolaszinten alakult egy öttagú vezetőtanács: Farkas Éva, Zudor Fazakas Ildikó, Kolbert József, Moraru Ioana és Farkas Aladár. Szétválasztottuk a VII. osztályt és a IX. osztály két-nyelvű lett. Katedrát biztosítottunk Reichenberger Ildikónak.

Január 11-én Fonyódról delegáció érkezett.

Polgármester választás. Több személy neve is felmerült: Kurkó Árpád, Patka Róbert, Reichenberger László, Vaida Valentin. Végül Péter Imre, bányamérnök vállalta az átmeneti idő adminisztratív ügyintézését. Az öttagú vezetés többi tagja Máthé Jenő - titkár, tagok: Kolbert Tünde, Móga Attila, Ungureanu Ioan II. Megjelentek a két-nyelvű cégtáblák.

Már azt hittük túl vagyunk a zűrzavaros napokon, heteken, amikor a rendőrök összeszólalkoztak, sőt összeverekedtek két bányással, akikre rálöttek: Kapott József és Vas Gergely. Mindkettő megsebesült, kórházba került. A bányászokat elítélték a rendőröket elhelyezték. Ebben az időben csupán három rendőr teljesített szolgálatot, azok is csak éjszaka. Őket segítette hét katona.

A Sportegyletnél is vezetőcsere történt, Reichenberger László helyébe Demián Géza került, könyvelőnek Sütő (Şuteu) Magdolna. A focicsapat edzője Ceapă Gheorghe.

Fonyódról megérkezett a városvezetés: Dr. Komáromi József polgármester, Győri Attila népművelő és Veress Zsolt orvos. Rá egy pár napra újabb delegáció érkezett Fonyódról: Bálint Lehel a Gimnázium igazgatója, Erdélyi Ernő a Művelődési Ház igazgatója, Magyarhoni István és Győri Attila.

Megalakul az NSZIT. Az RMDSz 3 taggal képviseltette magát: Farkas Éva, Fazakas Gy. és Sajgó Ignác.

Lassan helyreállt a rend. Február közepén folytattuk – a hosszúra sikeredett kényszervakáció után – a tanítást.

Iskolatörténet

Iskolánk születési évének 1852-t tekintjük, amit a borszéki plébánia története is tanúsít. Hogy előtte létezett-e az oktatásnak valamilyen formája vagy sem, nem tudhatjuk pontosan, hiszen írásos emlékeink nincsenek. A lakosság száma 1850-ben már 260, ami úgymond szükségessé teszi az oktatás beindítását.

1852-ben Kiss János Szepes megyei, a magyar nyelvet csak némileg beszélő szabómester csekély tandíj ellenében nyitja meg az iskolát egyházi támogatással. Az iskolai oktatás kezdetleges és hiányos volt. Kezdetben egyes írni, olvasni tudó iparosok vállalkoztak a növendékek oktatására. Ezzel legalább annyit elértek, hogy azok a szülők, akik gyerekeik jövőjét szívükön hordták, megtanultak, írni és olvasni. 1857-ig Antall József csizmadiával váltogatják egymást, majd 1862-ig újból Kiss János tanított. Az oktatás a tanító saját házában folyt. 1863-1870 között visszajött Antal L. József és ő folytatja a gyerekek tanítását 180 Ft. évi fizetéssel, amely 600 Ft.-ra emelkedik az évek során. Ebből 100 Ft.-ot Keresztes János helyi kereskedő adott. 1870-1872 között Páll Albert volt a tanító. Ettől az évtől községi iskolaként működik. A következő évben szünetel az oktatás. Valószínű azért, mert nem volt, ahol tanítsanak.

1874-ben épül az új iskola 2 tanszobával és a tanító részére szobával és egy konyhával. Ugyanazon év decemberében a tanítói állásra pályázatot hirdetnek, amelyre két okleveles tanító jelentkezett. A választást 1875. február elsején ejtették meg, s két szavazatot leszámítva, a többit Deák János kapta és 1886-ig tanított. A 76 tanköteles gyermek közül csak négy ismerte a betűket, olvasni vagy írni egy se tudott. Pedig 6-14 éves korukig látogatták az iskolát. A területet az új iskola

építéséhez Szárhegy- Ditró közbirtokosság adott, de ettől eltekintve a közbirtokosság nem sokat törődött a lakosság szellemi fejlődésével. Az ide települtek, pedig szegény munkások lévén nem sokat tudtak áldozni gyermekeik tanítására. Így létsült községi és nem római katolikus iskola, holott a község kevés kivétellel, mind katolikus volt. A tanítók azonban mind jó és buzgó katolikusok voltak és ez nagyban hozzájárult a hitélet fejlődéséhez. Az alkalmazott tanítók később a kántori teendőket is végezték. Deák János 1875-1891 között a szegény tanulók ruházására és tankönyveik beszerzésére két műkedvelői és gyermeki színielőadást rendezett, amely nem volt anyagi siker nélkül, mert a jövedelemből sok szegény tanulót láttak el ruházattal és tankönyvekkel. A közoktatási miniszter által 1877/27836 szám alatti rendeletével Borszék, Holló és Bélbor községek iskolái részére az ideiglenes miniszteri iskolai látogatással ruháztatott fel. 1878-ban a csíkmegyei gazdasági kiállításra kerti vetemények termeléséért és közetek gyűjtéséért két díszoklevelet nyert. 1891-től a tanító elöregedett és az ezzel járó gyengélkedése következtében nyugalomba vonult.

Az 1872-es esztendei közoktatási törvény, alkalmazásra került. Áttérték a hat osztályos oktatásra, a fiukat elkülönítették a lányoktól, bevezették a közgyűléseket, a mintatanításokat és a gyakorló tanításokat.

Blaha Lujza, Dr. Splényi Ödönné – a magyar nemzet csalóánya – 1882 és 1884-ben 800 Ft.-os alapítványt tett a borszéki szegény, de jó tanuló gyermekek felsegítésére. Báró Bornemissza Zsuzsánna szintén 250 Ft.-ot adott ily célra, mely összeg 1895-ben Dr. Szilvássy János fürdőorvos közreműködése által 123 Ft.-tal szaporítván ezen alapítvány kamatait a tanulók minden évben élvezik.

A Dr. Cseh Károly-féle 1885-ös borszéki térképen az iskola fő helyet foglal el. Az 1883-84-es tanévtől még egy második okleveles tanítóval – László Károly – egészül ki a tanszemélyzet. Ekkor kb. 200 tanuló volt. 1884/85 és 1886/87-ben Tokaji Eliz okleveles tanító is tanít, majd 1887/888 és 1888/89-ben Simon Ádám képezdét végzett növendék volt a tanító.

A következő tanévben /1889-1891/ Györffy Fidél, okleveles tanító, majd 1891/92-től Fokt Ödön képezdei tanfolyamot végzett tanítójelölt dolgozik a gyerekekkel. 1892-1896 között Bartalis Szerafin okleveles tanító tevékenykedik. A harmadik tanítói állás az 1894-95-ös tanévtől jön létre és Bartalis Juliánna okleveles tanítónő, tölti be.

Az iskola tevékenységét iskolaszéki elnökök segítették. Így 1872-79 között Keresztes János, utána Csergő György, Kantner János, Dr. Szilvássy János, Köllő János töltik be ezt a tisztséget.

1901-től Molnár Antoniát nevezik ki tanítónőnek, majd 1903-ban a Vadász tanító-házaspár következik. Vadász Károly 27 évig tölti be az igazgató-tanító állást, jóindulatú, de szigorú, a rendet, fegyelmet, ha kell nádpálcával is megkövetelte.

1911-ben megépül az új 60 m²-en fekvő iskola (a mai borvíztöltőde irodaépülete) 4 tanteremmel, egy iroda és igazgatói lakás. Itt 45 éven át folyt a tanítás.

Az első világháború Borszéken is végigsöpört. Az átvonuló katonaság feldúlta, kifosztotta a házakat, villákat. Az 1918-19-es átmeneti tanév után a román hatóság veszi át az irányítást. Újraalakul az iskolaszék, azzal a céllal, hogy pénzt szerezzen a helyi oktatás támogatására. 1922-től már románul kérték a beadott kérések szövegét. Az 1923-ban megjelent Anghelescu-törvény „az állítólag román származású vagy

hangzású gyerekeket” román osztályba kényszerítette. 1924-ben tíz erdélyi megyét „kultúrzonává” nyilvánított, amelybe a Kárpátokon túli területről román tanítókat hozat rendkívüli anyagi kedvezmények mellett, misszionáriusi feladatokkal, és ettől az évtől az oktatási nyelv a román. A minisztérium nem tűr meg semmilyen Magyarországon megjelent tankönyvet, térképet. Az 1928/29-es tanévben már 242 tanuló, míg a 32/33-as tanévben 326 tanuló látogatja az iskolát. Felekezeti szempontból a megoszlás a következő: 8 zsidó, 5 görög-katolikus, 2 ortodox és a többi római-katolikus.

1939-től az I. és II. osztályosok számára engedélyezik a magyar nyelv oktatását heti két órában, de csak azoknak, akiknek „magyarhangzású” a neve.

A második bécsi döntés után iskolánk újra magyar tan nyelvű lett. Az első osztályt 96-on kezdték meg, ami rekord iskolánk történetében. Növekszik a település lakossága és természetesen az iskolaköteles gyerekek száma is. 324 tanuló jár iskolába. Bevezetik a nyolc osztály utáni abszolváló vizsgát.

A második világháború is végigsöpört Borszéken. Szerencsére az iskola épületében nem esett kár, de a levéltár egy része tönkrement. A háború s viszonyok miatt a gyerekek egy része nem járt iskolába. Hat tanerővel működött az iskola Búzás Imre tanító-igazgató vezetésével. A következő tanévben Vild Ernő, majd Móga László vezeti az iskolát.

Az 1948-as államosítás és az azt követő tanügyi reform új alapokra helyezi az oktatást. A fő hangsúly az ateista nevelésre esik, és ez folyik egyre fokozottabban négy évtizeden át. Megalakul a Pionír Szervezet, amely arra hívatott, hogy megvalósítsa a gyerekek hazafias és materialista nevelését.

A tanuló létszám növekedése folytán a tanítást csak két váltásban lehetett megoldani. Így merült fel az iskolabővítés

gondolata. Végül is bővítés helyett egy új 11 tantermes, tanári szobával, fizika-kémia laborral, központi fűtéssel felszerelt iskola várta az 1956/1957-es tanév kezdetét. Tizenöt év alatt ezt is kinőttük és 1971-ben bővíteni kellett újabb hat tanteremmel. Közben megépült a tornaterem és az iskolaműhely, valamint egy 50x30 m-es sportpálya.

Az 1953-54-es tanévben hat tanulóval beindul a román tagozat az I-IV. osztályban Stoica Maria tanítónő vezetésével, majd 1961/62-től az első román V. osztály.

Az új oktatási törvény (1968) kötelezővé teszi a 10 osztály elvégzését, ugyanakkor a IX. osztályban már minden tantárgyat románul kellett tanítani, a magyar nyelv csak fakultatívan tanítható.

1977-ben 19 osztályban 459 tanuló járt. A líceum első fokozatán (IX-X.) 70 tanuló tanul mechanikai szakon és román tagozaton.

Az iskolavezetést Móga László után-aki nem kevesebb, mint 28 éven keresztül tett eleget, ennek a nem könnyű feladatnak Farkas Aladár, majd Ballai Erzsébet és 1989-től napjainkig Kovács Júlia végzi. Az oktatás anyagi bázisa évről-évre bővült. Mára már modern kabinetrendszerben folyik az oktatás, gazdag könyvtár, számítástechnikai-szakterem könnyíti meg a tanulók felkészülését. Magyar tannyelvű szakmunkás-képző neveli a jövő pincéreit, elárúsítóit, akik ugyancsak magyar nyelven folytathatják estiben tanulmányaikat és érettségizhetnek.

Tanulóink szívesen vesznek részt az osztályon kívüli művelődési-, sport-, technikai-környezetvédő tevékenységeken.

Jó kapcsolatunk van a testvériskolákkal. Évente szervezünk csereüldést a tanulóink számára és úgyszintén fogadjuk az ottani gyerekeket.

A 155 éves borszéki oktatás-nevelés történelme azt igazolja, hogy az iskola mindig is fontos szerepet töltött be a település történetében. Mindig ráfigyeltek a szülők, a település vezetői, a vállalatvezetők. Több mint 200 értelmiségit tartunk nyilván, nem beszélve a több ezer szakmunkásra, akik a borszéki iskolából indultak a nagybetűs ÉLETBE. A legtöbben ma is nosztalgiával gondolnak vissza az itt eltöltött évekre és büszkéek arra, hogy Borszéken végeztek.

Lakosság

Borszék közigazgatási egységként aránylag rövid múltra tekint vissza. Neve az 1720-as statisztikában még nem szerepel. Csak elszórtan létez(het)ett néhány ház. Évek teltevel az egyes házak bokrosodásából jött létre egy kusza-csoportos település a Hanzker-, a Ditrói út-, és a Tölgyesi út mentén. A település fellendülését ásványkincseinek, elsősorban pompás borvizének köszönheti. Kezdetben nagyon elkülönült a település a két medencében. Alsó-Borszékben települt a község, Felső-Borszéken, pedig a fürdőtelep. A két medence összefonódik, egyetlen közigazgatási egységet képez.

A betelepülés eredetileg két irányból történt: egyrészt a Gyergyói-medence felől, másrészt Moldvából vándoroltak be. Az üveggyárhoz és a szénbányához számos szakmunkás vándorolt be Csehországból, Sziléziából, Lengyelországból, Steiermarkból és Bajorországból. Az idők folyamán elmagyarosodtak. Ma már csak az idegen hangzású családnevük, őrzi származásukat. Kezdetben nem keveredtek az Alsó-Borszéken lakó nadrágos „zipzerek” a Felső-Borszéken lakó harisnyás székelyekkel.

A lakosság gyors növekedése a XIX. század első évtizedeiben a bevándorlás és a természetes szaporulat folytán megnégyszereződött.

Az első világháborúig folyamatosan nő a település lakossága.

Év	Összlakosság	Magyar	Román
1850	320	142	67
1880	1116	916	96
1890	1471	1308	114
1900	1669	1510	137
1910	1862	1702	126

Év	Összlakosság	Német	Zsidó	Más
1850	320	104	-	7
1880	1116	26	-	78
1890	1471	38	-	11
1900	1669	19	-	3
1910	1862	23	-	11

A gyors gyarapodás a fürdő fellendülésének és a virágzó faiparnak köszönhető. Az első világháború megtizedelte a település lakosságát.

A két világháború között újból gyarapodik: 1920-ban 1418 fő, 1930-ban, 2166 fő, 1941-ben 2247 személy. Lássuk a nemzetiségi megoszlást.

Év	Összlakosság	Magyar	Román
1920	1418	1134	176
1930	2166	1752	284
1941	2247	2042	180

Év	Összlakosság	Német	Zsidó	Más
1920	1418	10	92	98
1930	2166	17	110	3
1941	2247	4	11	10

A második világháború alatt szintén megcsappant a település lakossága. Utána, újból gyarapodik.

Év	Összlakosság	Magyar	Román
1956	2318	2043	253
1966	2750	2384	358
1977	2999	2527	463
1992	3074	2459	607
2002	2864	2237	606

Év	Összlakosság	Német	Zsidó/Más
1956	2318	15	1/7
1966	2750	3	1/5
1977	2999	6	2/3
1992	3074	2	6
2002	2864	1	-/20

Az 1956-os népszámlálás magába foglalja a Hollósarki lakosokat is, lévén, hogy abban az időben közigazgatásilag ide tartoztak. Folyamatosan nőtt a lakosság számaránya, újabb és újabb munkalehetőségek biztosították a családok megélhetését. A demográfiai csúcsot 1987-ben érte el, amikor 3378 személyt tartottak nyilván. Ezt egyrészt a természetes szaporodás, másrészt beköltöztetések (a környező településekről és az ország más részeiből) eredményezték.

A '89-es rendszerváltással beállt a stagnálás, sőt elkezdődött a fogyás. Igazából, már a rendszerváltás előtt elkezdődött a létszámcsökkenés. A demográfiai süllyedés, azóta is tart. A 2002-es népszámlálás a népességcsökkenés eddig nem ismert méreteit jegyezte fel. Változott a nemzetiségi összetétel is. A magyarság részaránya 79,9%-ról 78%-ra csökkent, ami abszolút értékben 2237 személyt jelent. Fokozódott az asszimiláció, a vegyes házasság, az elvándorlás, csökkent a születések száma, de nőtt az elhalálozás. A szabad mozgáslehetőség

elindította nyugat felé a modern népvándorlást. Több mint 150 fiatal hagyta el Borszéket. És Magyarországon vagy még nyugatabbra keresett szerencsét.

Évente átlag 10,8 személlyel kevesebb születik, mind ahány meghal.

A gazdasági élet hanyatlása, az idegenforgalom csökkenése eredményeképpen az utolsó másfél évtizedben stagnál, sőt csökken a más településekről beköltözöttel száma.

A Hargita Megyei Statisztikai Hivatal adatai szerint az állandó lakhellyel való letelepedés 1998-tól csökkent 2000-ig, utána fokozatosan nő.

Fokozatosan csökken az ideiglenes lakhellyel való letelepedés is. Viszonylag stabil az állandó lakhellyel való kitelepedés.

A lakosság nemű megoszlása 2002-ben: 51,78% nő, 48,22% férfi. Ez több mint a Hargita megyei átlag, de kisebb, mint az országos átlag.

Felekezeti megoszlás

(Recensământul populației și al locuinței, 2002.)

Év	Összes.	Róm. kat.	Ortod.	Gör. kat.	Ref.	Evan
1850	320	249	-	67	-	4
1880	1116	986	-	101	1	8
1890	1471	1267	2	139	13	2
1900	1669	1453	2	145	1	1
1910	1862	1559	-	140	23	2
1930	2166	1695	47	240	27	4
1941	2247	1815	5	193	94	14
1992	3074	2353	557	22	110	1
2002	2864	2164	571	6	90	-

Év	Összes.	Unit.	Izr.	Egyéb	Bap.	Pünk.
1850	320	-	-	-	-	-
1880	1116		20	-	-	-
1890	1471	1	47	-	-	-
1900	1669	4	63	-	-	-
1910	1862	3	125	-	-	-
1930	2166	2	151	-	-	-
1941	2247	38	88	-	-	-
1992	3074	5	-	26	6	13
2002	2864	1	-	14	3	16

Az utolsó két népszámlálás között a pünkösdisták kivételével mindenik vallási felekezet számaránya csökkent.

Nemzedéki szerkezet

A 2002-es népszámlálás alapján: 0-9 év- 267 fő,

10-19 év- 388,

20- 39 év- 821,

40- 59 év- 759,

60- 69 év- 368,

70- 79 év- 200,

80 év fölött 61 fő.

A foglalkoztatottság helyzete

Munkaerő nagyság abszolút értékben:

Év	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	1196	1384	1953	914	874	813

1998-ban, a kitermelő iparban 213 fő, a feldolgozóiparban 774 fő, az építőiparban 41 fő, kereskedelemben 45 fő dolgozott. Ebben az évben több mint tíz fakitermelő és feldolgozó cég működött.

Munkanélküliség:

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
80	190	200	180	95	105	125

1998	1999	2000	2001	2002	2003
99	102	145	125	100	55

Ez az arány az utolsó két évben nőtt.

A nők és a férfiak között nincs lényeges különbség, enyhe eltolódás van a nők felé. A 2004-es munkanélküliséget (136 fő) elemezzük ágazatonként:

-fafeldolgozásban 30 fő (22,1%), ebből 15 szakképzetlen (20%),

-vendéglátásban 28 fő (20,6%), ebből szakképzetlen 12 (16%),

-kitermelőiparban 24 fő (17,65), ebből szakképzetlen 13 (17,3%),

-oktatás és frissen végzetek 36 (26,55), szakképzetlen 26 fő (34,75),

-egyéb 18 (13,25), szakképzetlen 9 fő (12%).¹³

A munkanélküliség megoszlása iskolázottság szerint: első helyen a 8 osztályt végzetek vannak (38,24%), őt követik az elméleti középiskolával rendelkezők (33,82%). Őket követik a szakközépiskolával rendelkezők (14,71%), majd következnek a 8 osztálynál kevesebbel rendelkezők (10,29%), és természetesen elenyésző a posztliceális vagy mesteriskolával, illetve egyetemi végzettséggel rendelkezők százaléka (1,47%).

A munkanélküliség főleg a 35 év alattiakat érinti, de gyakori a 35- 45 év közöttiek körében is.

Népi építészet

A település a XIX. század elejétől kezdett fejlődni. A telkek és udvarok beépítésekor figyelembe kellett venni a domborzati viszonyokat, meg a patakok és völgyek adta lehetőségeket. A lakóházak földszintesek voltak, szoba-konyha, jobb esetben két szoba, konyha, kamra beosztással. A házak frontja az utcára nézett. Alapját (fundamentumát) kőből építették. Erre rakták fenyőgerendából (boronából) az oldalfalakat. Általában nem voltak túl magasak, valószínű a könnyebb fűtés miatt. A tetőszerkezet szarufás, kakasülős volt. A szarufákra került a lécezés, ami tartotta a födelet. Kezdetben a födél zsindeyből, dránicából vagy deszkából készült. A házak zöménél megfigyelhető a tornác, amely hosszan húzódott a ház mellett. A pince a ház alatt kapott helyet. Ez is lehetett kétosztatú, sőt nagyobb házak esetében háromosztatú. A parasztházakat kezdetben tapasztották (agyag, tehéntrágya, szalma és só keveréke), a későbbiekben fenyőágason belécezték és bevakolták.

Az udvar hátsó felében található a gazdasági épületek: istálló, pajta, esetenként csűr, szekérszín. A gazdálkodó emberek esetében nagy hangsúlyt fektettek a gazdasági épületekre. Legalább úgy kellett kinézzenek, mint a lakóház. A gazdasági épületek mögött sok portán találunk zöldseges kertet, vagy kaszálót.

A házakat gondosan bekerítették. Kezdetben egyszerű deszkakerítés volt, később léces kerítés. A XX. század közepére divatba jött a kőlábas, csőből készült vaskapu. Viszonylag kevés a díszes, faragott kapu.

Többnyire kalákában építkeztek. A székely ember ezermester, a házépités minden fázisát ismeri. A fundamentumasztól

a földéig, mindent elvégez. Csak természetes anyagból dolgoztak, kő és fa, később (a XX. század közepétől) téglá, majd előre gyártott elemekből építkeztek. A lakások hőszigetelésére nem sok gondot fordítottak.

A házak zöme nyeregtetős, ma már cseréppel, műanyag hullámlemezrel fődnek. Az azbeszt kezd kimenni divatból, de nem is baj, mert rákkeltő. Néhány házat eternittal fődtek száz évvel ezelőtt, és még mindig épen állnak.

Az ablakok kétszárnyúak, később háromszárnyúak lettek. Az ablakszemek mérete is lényegesen kisebb volt, mint ma.

A mennyezet a régebbi házaknál gerendás volt, a padló meg hajópadló. Napjainkban parkettáznak, illetve szalag-parkettát használnak.

A legrégebbi házak:

- 1824-ben Felső-Borszéken már 4 Lázár gróf-féle ház létezett,

- 1841-ben a fatemplom mellett Kemény báró háza,

- 1840-ből Alsó-Borszéken a Vadász-ház (a ' 70-es évek elején lebontották, helyébe tömbház épült.

A 2002-es népszámlálás alkalmával 21 olyan házat írtak össze, amelyek 1900 előtt épültek:

- a Ditrói úton: Kiss Antal - 1880, Máthé László - 1890,

- a Tölgyesi úron: Lukács K. József - 1820, Puskás Imre - 1828, Márton István - 1840, Ujica A. Julianna - 1850, Szöcs Ferenc - 1880, Barna Mária - 1889.

- a Remetei úton: Krammer Teréz - 1897.

- a Kárpátok utcában: az 53-as szám alatti ház - 1867, Pépel lakás (52-es sz.) - 1880, Kiss Ottó - 1880, Antal Erzsébet - 1880, Páll Péter 1882, Tamás Mária - 1890.

- a Hanzker-patakban: Eigel András - 1888, Búzás Jenő - 1890.

- a Körsétányon Köllő Sándor - 1890.

- a Hétvezér sétányon: Sáska-ház (Vild Károly) - 1850, Krammer Mária - 1891.

- a Stadion utcában: Gabor Grigore által lakott ház - 1850-ből.

Tehát, még ma állnak 150 évesnél öregebb házak, amelyek lakható állapotban vannak.

A villák egy része szintén a XIX. században épült: Mélik-szálloda - 1845, a Vasalopol - 1880, a Remény-szálló - 1889, a Dragomir, és az Intim (volt Excelsior)- 1890, a Barbu-1896. Nyilván, ennél sokkal több régi ház, vagy villa van, de sok esetben nem lehet pontosan tudni az építési évet, így ezeket nem soroljuk fel.

A mészégetésről

Ez a népi iparág, a vidék legrégebbi kismesterségek egyike. Valamikor nagy gazdasági jelentőséggel bírt vidékünkön is. A Kis-Beszterce völgyében minden falu előállította a számára szükséges meszet. A természet adta lehetőség (nagy tisztaságú mészkő) megteremtette ezt az iparágat, amelyből megélt jó néhány család.

Az adatközlőim visszaemlékezései alapján, Borszéken legalább hat helyen folytattak mészégetést:

- 1) A Derítőállomásnál kettő is működött. Az egyik a bejáratú hídtól balra, a patak és az út között. Fazakas Fehér Ferenc üzemeltette, a másik a Borpatak jobboldalán, a marban az Ugróczy-féle kertben működött.
- 2) A város Holló felőli kijáratánál, a baloldalt a bunker-től nem messze volt egy kisebb mészégető katlan, amit a Helyi ipar működtetett. 2-3 szekér mész égetésére volt alkalmas.

- 3) A Kerekszék oldalában, a Várad kertben lévő istálló végében még ma is látható egy 6x4 m-es kőből épült kemence maradványa. Később Várad Károly nyári konyhát épített rá és éléskamrának használta. Ez nagyobb volt, 5-6000 kg. mész égetésére volt alkalmas. Várad Ferenc üzemeltette.
- 4) A Hétvezérnél, nem messze a vízeséstől Köllő Ferencnek volt kemencéje. Az ottani követ használták s főleg a hollósarkiak, vásárolták fel.
- 5) A Brassai kertben Szabó Sándor működtetett két kemencét. Itt gyengébb minőségű szürkés követ használtak, kb. 10000 kg. meszet égettek ki egyszerre.
- 6) A Bányatelepen, az irodaház és a ládagyar között volt egy cigánytéglaból épített kemence, amit néhai Kamenitzky Rudolf építtetett 1964-ben és működött.

Mészégetéssel főleg tavasszal és ősszel foglalkoztak. A mészkövet a helyi kőbányákból szerezték be. Az értékesítés részben helyben, részben Szászrégen–Marosvásárhely vonalon történt. A szállítást szekérral oldották meg. A meszet pénzért, illetve gabonáért cserélték el, ugyanis Borszéken nem terem meg a kalászos féle. Akik mészégetéssel foglalkoztak, általában ők maguk szállították és értékesítették.

A még nyomaiban fellelhető mészégető kemencéknek két formája ismeretes. Az egyik téglalap alakú (Kerekszék), kb. 6x4 m-es, a másik kör alakú, kb. 3-4 m átmérőjű (Derítőállomás). A kemence bélelése gránit kővel készült, ritkábban cigánytégglával. Az előbbi olcsóbb megoldás volt, mert a kő helyben volt, de hátránya, hogy egy bizonyos idő után kiégett és újra kellett bélelni. A téгла ugyan drágább volt, mert máshonnan kellett beszerezni, de időt állóbb.

A mészégetés jó mesterségbeli tudást igényelt. Viszonylag kevés ember értett hozzá igazán: Váradi Ferenc, Köllő Ferenc, Fazakas Fehér Ferenc, Szabó Sándor. A rosszul megakott kemencében a mészke vagy nem égett ki, vagy égés közben összeomlott.

Az égetés folyamatos tüzeléssel történt. Ha jó minőségű fával tüzeltek 40 óra alatt kiégett a mész, gyengébb tüzelőt esetén 50-55 óra is kellett. A szükséges famennyiséget általában úgy számolták, hogy ahány kilogramm meszet égetnek annyi fa kell. Főleg bükk- és fenyőfát használtak. Ezt méteres darabokra vágták és felhasogatták, de használtak 3-4 m-es boronákat is, amit folyamatosan taszítottak be a tűzbe.

Az erdők államosítása után leálltak a mészégetéssel, mert nem engedélyezték favágást. Az állam rátette a kezét az erdőkre (is), ötéves üzemtervet dolgozott ki és ez által visszafogta a favágást. Így már nem volt kifizetődő ez a foglalkozás. Egyedül a Helyi ipar folytatta a mészégetést, lévén, hogy állami vállalat volt és nem számítottak a költségek.

Ma is reális szükség van mészre, mert újra egyre többen építkeznek, és 20-30 km-ről kell beszerezni ezt a nélkülözhetetlen nyersanyagot, ami amúgy itt hever a lábunk alatt. Remélhetőleg kerül majd egy vállalkozó szellemű személy, aki fantáziát és üzletet lát ebben a foglalkozásban. Ezáltal felújulna egy kihalt népi mesterség.

A szénégetés, mint gazdasági tevékenység kialakulásához az elsődleges alapot a vidék és szűkebb értelemben Borszék földrajzi-természeti adottságai nyújtották. Erdőkkel, havasokkal gazdagon övezett, a földművelésre szinte teljesen alkalmatlan terület. Kalászos növényt nem termesztettek egyáltalán. Az erdőirtás során felgyűlt, építkezésre nem alkalmas keményfából a rászoruló faszenet állítottak elő. Nincsenek pontos

adataink, hogy a szélesebb körű szénégetés mikor kezdődött, de a megkérdezett idős emberek szerint, „úgy 150-200 évvel ezelőtt.” Egy-kétszekérmnyi fából kb. 36 zsák faszén lett. Ezt a munkát 1-2 ember végezte 5-6 nap alatt. A baksánál kalákaszerűen dolgoztak. Főleg rokonok társultak, hárman-négyen és a nyereségen osztoztak. A boksa kiegészi ideje – mérettől függően – 25-30 napot vett igénybe, a belőle nyert szén, pedig 800 zsák körül volt. A faszén legkorábbi felvásárlói a kovácsműhelyek és a háziasszonyok voltak, akik szenes vasalóikba is ilyen szenet használtak. A legtöbb esetben a kovácsok maguk égették ki a munkájukhoz szükséges szenet. Kezdetben a szénégető maga végzett minden munkát: a fa kivágásától kezdve a szén kiegészéséig, elszállításáig, és a termék eladásáig. Ez a munka alternatív kiegészítő értékű anyagi haszonnal járt. A 20. század első harmadában a szén előállítója csak az égetéssel foglalkozott, az eladást a fuvarosok végezték. A szénégetés kora tavasztól késő őszig tartott. A baksából kihúzott faszenet általában megöntözték, hogy ne gyulladjon be. Néha eladás előtt is, hogy többet nyomjon a mérlegen.

Borszéki vízimalmok a két világháború között

A Cziráky féle összeírásban (1820) szerepel az a jog, hogy minden ember tarthat fűrészeket... és malmot.

Dr. Szilvássy János egy 1890-ben kiadott monográfiában említést tesz arról, hogy a fűrészmalomok főleg a Nagy-Borpatak mentén helyezkednek el. De, nemcsak fűrészmalomokról van tudomásunk, hanem malmokról is, habár ezek száma kisebb. Elsőként a Bajkó-féle malmot említeném, amely Alsó-Borszéken a régi vágóhíd mellett üzemelt. Két daragos

(köves) malom volt. A malomkövek még ma is megvannak. A malom épülete kétszintes volt. A földszinten működött a malom, az emeleten lakott a molnár.

A Köves utcában Kolbert György háza helyén is malom üzemelt. A malomárok a Borsosék házától indult és felülhajtásos volt. Ugyanabban az utcában az Ambrus Sándor és Bilt János háza között működött 1940-ig egy malom.

A Főúton három malom létezéséről van tudomásunk. Az egyik a 19-es szám alatt, a Fazakas Lajos háza táján, a másik a 63-as szám alatt, Pallér Julianna udvarán. Ez utóbbi a 20. század elején még működött. A harmadik a 36-os szám alatt üzemelt. Ez is kétköves malom volt, és az 1920-as években még őrlött. Felülfolyásos malomként tartják számon.

Ezek a patakmalomok kis teljesítményűek voltak. Sokkal később jelentek meg a modernebb hengersizék malmok, amelyeket egy ember üzemeltetett, és sokkal nagyobb teljesítménnyel dolgoztak. A tengely és a fogaskerék általában tölgyfából készült, ez képezte a meghajtó szerkezet fő részét.

A malmokat a malomárkok látták el vízzel. Gátakkal felduzzasztották, és esetenként malomtavat hoztak létre (pl. a Forró- féle malomnál). A gátakat minden évben felújították. A karbantartási munkák a malommester feladatai közé tartoztak. Az építés viszont a helyi mesteremberek, (ácsok, fafaragók) dolga volt. De maguk a molnárok is kitűnő mesteremberek voltak, akik az őrlésen kívül értettek az ács, kerékgyártó mesterségekhez, de gát- és vízszabályzáshoz is. Zömében vízszintes tengelyű és áttételes szerkezetű felülcsapó malmok működtek Borszéken. A Bajkó-féle malomnál ványoló is működött, ahol posztót, öltözetnek való gyapjúsövetet ványoltak.

Helytörténeti kutatásaink során a következő molnárokkal találkoztunk:

1883 - Balázs Alajos és Kinda Simon, 1887 - Kopacz László, 1890 - Sára György, 1894- Antal Dániel, 1895 - Lupuj Péter, 1897 - Marián János és Bajkó Árpád, 1898 - Mezei Dénes, 1900 - Molnár Sándor, 1903- Szemöte János, 1911 - Tamás György, 1912 - Hajdu János, 1931 - Vild Mihály, egy 25 lóerős, szívó gázmotoros meghajtású malmot üzemeltetett, ahol napi 3000 kg. szemest tudtak leőrölni. Ezekon kívül nagyon sok Molnár családnév létezik Borszéken, ami arra enged következtetni, hogy régen többen űzték ezt a mesterséget ezen a vidéken.

Ezek a malmok jelentős szerepet játszottak a vidék gazdasági, társadalmi életében. Mindez már a múlté. Ma már egyetlen malom sem létezik, pedig ipartörténeti szempontból értékes lenne, és a látogatóknak is be lehetne mutatni.

Népi kalendárium

Január/Januarius, Nagyboldogasszony hava, télhó,
Fereteg hava

Újesztendő napja vagy kiskarácsony

Január elsején nem mindegy, hogy kit engedünk először a lakásba: a férfiak szerencsét hoznak, a nők épp ellenkezőleg. Nem főztek tyúkhúslevest, mert a tyúk hátrafelé kapar, és az újévben nem lesz szerencséjük. A disznóhúst viszont szabad enni, mert az előre túr, szerencsét hoz. A férfiak felkeresték a rokonokat, szomszédokat, és boldog újévet kívántak. Cserébe megkínálták egy- két pohár pálinkával. Amíg voltak zenész cigányok, azok jártak házról házra, muzsikáltak, cserébe alamizsnát kértek. Pénzt ugyan nem volt szabad adni, mert akkor egész évben csak kiadások lesznek.

Régebbi és jelenkori, modern újévi köszöntők:

Adjon Isten három b-t, három f-et, három p-t!
Bort, búzát, békességet. Szépasszony feleséget.
Pipát, puskát, paripát, Mindig teli tarisznyát!
Kövér disznó rőfögjön. A zsírja meg csöpögjön.
Réce, ruca hápogjon. A sok lúd meg gágogjon.
Száz csirke szaladgáljon, Haszon legyen a bárányon.

Itt az újév, újat hozzon.
Régi jótól meg ne fosszon.
És ha új jót nem is hozhat,
Vigye el a régi rosszat.

Újévi SMS-ek:

Mikor konfetti szóródik, s a duda szól,
Akkor érzed magad igazán jól.
Ordít a zene, a pia éget,
Akkor kívánok boldog újévet!

Elfogyott a pezsgő. Elhalkult a trombita.
Hidd, hogy ez az év lesz éveid legjobbika!
Dolgozz, szeress és keresd a szépet!
Adjon a Jóisten boldog újévet!

Utolsó napján ennek az évnek,
Szerencsemalackák megint útra kélnek.
Azt kívánom néked, hogyha arra járnak,
Térjenek be hozzád, s maradjanak nálad!
BÚÉK!

Kívánok Nektek 12 hónap egészséget,
52 hét szerencsét.
365 nap nyugalmat,
8760 óra szerelmet,
525600 boldog percet! BÚÉK!

Lágy esőben, tömör ködben,
Holtrészegen, mély gödörben,
Szilveszternek nehéz napján,
Négykézláb az árok partján,
Átölelem a világot. BÚÉK!

Havas téli lepedő borítja a tájat,
Ilyenkor a jó pezsgő serkenti a májat.
Sült malacka vándorol a bendőbe,
Kívánok sok- sok jót az újesztendőre!
BÚÉK!

Irigykedve néz a húsvéti nyúl,
mert a ma esti buliba az angyalka az úr,
táncolnak a fények,
legyen boldog napod és utána jó éved.

Szilveszter alkalmából nem kívánok egyebet,
csendes lépteid, kísérje szeretet.
Szívedbe béke, lelkedbe nyugalom,
légy boldog a következő 365 napon.
BÚÉK!

2007-ben ezer áldás érjen,
öröm és szerencse örökké kísérjen.
Bú és bánat Téged elkerüljön,
gondolatod, vágyad, álmod teljesüljön!

Újévi kismalac farka lógjon a szádba,
Hajnali 6 előtt ne kerülj az ágyba!
Durranjon a pezsgő, szóljon hát az ének,
Ilyen boldog újévet kívánok én Néked!

Január 6. Vízkereszt.

Eredetileg Jézus születését ünnepelték, de a Gergely-naptár bevezetésével kiesett napok miatt az ünnep hátratóldott december 25-re. Az új naptárt a görögkeleti egyház nem, fogadta el, mivel ezt a római egyház feje vezette be.

Az új naptár bevezetésével a katolikusok Jézusnak a Jordán vízében történt megkeresztelését kezdték el ünnepelni ezen a napon. Innen a vízkereszt elnevezés.

Szokás a víz- és házszentelés, amit Borszéken január 2-án kezdenek. A megszentelt vízzel még aznap meglocsolták az állatokat, az istálló sarkait, az ólakat, az udvart, hogy megelőzzék a bajt, a betegséget. Házszenteléskor a pap megszentelte a házat, a karácsonyfát, és áldást mondott. A kántor felírta az ajtóra a G. M. B. betűket, a háromkirályok nevének kezdőbetűit, és az esedékes évszámot. Miután a pap elment, le lehetett szedni a megszentelt karácsonyfát.

Január 13. Veronika. Azt tartják, hogy az év leghidegebb napja.

Január 18. Piroska napja.

Szent László királyunk egyetlen lányát, akit II. János görög császár vett feleségül 1108-ban. Mozaikképe Isztambulban a híres Hagia Sophia mecsetben van. A mecset a bizánci időben keresztény templom volt, Jelenleg Múzeum.

„Piroska napján ha fagy,
Negyven napig el nem hagy.”

Január 19. Sára napja.

Férje Ábrahám, három egyistenhívő vallás- a zsidó, a keresztény és az iszlám- pátriárkája, ősatya. Százéves volt, amikor megszületett fia, Sára meg 90 éves. Ábrahám 175 éves korában halt meg.

Január 22. Vince napja.

„Ha fénylik Vince,
Megtelik a pince.”

Január 25. Pál napja.

Pálfordulás, mert ezen a napon a Jézust üldöző Saul, megtért, és Pál apostol lett belőle. A hiedelem szerint a tél az ellenkezőjére fordul, vagy jégtörő, vagy jégcsináló. Ha e napon a medve kijön a barlangjából, jó idő lesz.

„Pálnak fordulása
Fél tél elmúlása.”

Február/ Februarius, böjtelőhava, télutó

A farsang

Vízkereszt napjától (január 6.) kezdetét veszi a téli ünnepkör részét képező farsangolás, mely hamvazószerdáig tart. Évszázadok óta a tél végi nagy mulatságok ideje. Téltemetésnek is nevezik, a tavasz elővarázslására, az élet megújítására irányuló kultikus megnyilvánulásának volt az időszaka. A nagy evésekkel, dús lakomákkal a természetet is hasonló bőségre akarták bírni.

A *farsang* kezdetét a farsangi bálók jelentették. Minden szervezet csak egy bált szervezett, annak volt védnöke, teremgdája és háziasszonya.

Ilyenkor szervezik a leánykérőket, lakodalmakat, katonabúcsúztatókat. Ez az utolsó alkalom a nagy mulatságra, mert utána következik a húsvétig tartó *nagyböjt*.

Hogyha hosszú a farsang, akkor a szép lányok mennek férjhez, ha rövid, a csúnya lányok is férjhez mennek, mert akkor nem válogatnak a legények.

A farsang előtti csütörtököt *kövércsütörtöknek* nevezték. Aki ezen a napon kilenc falatot eszik, az erős és egészséges lesz, tartja a mondás. Nevezik még „torkos csütörtöknek” is, ekkor fogyasztják el a farsangra készített ételek megmaradt részét. A farsang három utolsó napja: farsangvasárnap, farsanghétfő és húshagyókedd.

Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe (2.)

Szűz Mária tisztulására emlékezünk ezen a napon. Régebben a házakban eloltották a tüzet, és mindenhol szentelt gyertyával világítottak. Divat a körmenet égő gyertyával.

A téli álmából felébredő medve kijön a barlangjából, ha napos időt talál, s meglátja a saját árnyékát, akkor vissza-

húzódik, mert még hosszú lesz a tél. Ha viszont havazik, akkor a medve kinn marad, ami a tavasz közeledtét jelenti.

Balázs (febr. 3.), a diákok patrónusa. A Balázs-járás: (régén) házról házra jártak és toborozták a diákokat iskolába. Ezen a napon van a „balázsolás” is: a torokfájósokat parázsra vetett almahéjával megfüstölik, hogy a fájdalmat, betegséget, okozó gonoszt elűzzék. A pap a templomban is végez Balázs áldást.

Bálint napja (febr. 14.), a III. században élt. II. Claudius császár börtönbe vetette, ahol visszaadta a börtönőr vak lányának látását. Kr. U. 270-ben, február 14-én Valentint kivégezték, de mielőtt végrehajtották volna rajta a halálos ítéletet, a lánynak üzenetet küldött, amelyben ez állt: A te Valentinod. A mai nap ismert Valentin-napi szokásai az ősi pogány templomáldási ceremóniákból alakult ki. 496-ban Gelasius pápa avatta e napot Szent Valentin napjává.

Amerikából importált ünnep (Valentin's Day), de egyre inkább terjed az egész világon.

Nálunk csak a rendszerváltás után kezdték ünnepelni a Bálint-napot. A szerelmesek, a jó barátok és mindazok ünnepe, akik szeretik egymást.

Ha ezen a napon hideg van, jó termésre lehet számítani. Sok helyen, Bálint napján kezdődik a tavaszi munka a ház körül és a gyümölcsösben.

Julianna napja (febr. 16), általában ettől a naptól várják, hogy jobbra fordul az idő.

Mátyás napja (febr. 24), időjósító nap. Mátyás, ha jeget talál, megolvasztja, ha nem talál, akkor fagyaszt.

Március/ Martius, böjtmáshava, tavaszelő

Húshagyó kedd (húsvét előtt 46. nap). Ekkor lehetett még utoljára jóllakni, mert utána következett a nagyböjt. Farsangzáró mulatságokat szerveznek.

Hamvazószerda

Hamvazószerda a húsvét előtti hathetes időszak, a nagyböjt kezdete.

Hamvazószerda megemlékezés Jézus böjtölésének, illetve kínszenvedésének időszakáról.

Hamvazószerdát még böjtfogó szerdának, szárazszerdának vagy aszaló szerdának is nevezik.

II. Orbán pápa rendelte el, 1901-ben a hamvazkodást a hívek számára, a bűnbánat látható jeleként. A pap a templomban, a mise végén, az előző évi szentelt barka hamujával rajzol keresztet a hívek homlokára, miközben ezt mondja: „Emlékezzél meg ember, hogy porból lettél, és porrá leszel”. Ez a bűnbánat ősi jelképe, mivel a hamu az elmúlásra, a halálra figyelmeztet.

A II. Vatikáni Zsinat óta a nagypéntekkel együtt szigorú böjti nap. Ezen a napon csak háromszor szabad enni, és csak egyszer szabad jóllakni.

Negyven napig tart: hamvazószerdától nagycsütörtök délig. A néphit szerint, aki hamvazodik, annak nem fog fájni a feje.

A hamvazószerda és a nagyböjt első vasárnapja közti három nap neve „semmihét” volt.

Március 12. Gergely napja. „Gergely napja ritkán hogy jó, hideg, szeles, sokszor van hó.” tartja a nép bölcsesség.

Sándor, József, Benedek (március 18, 19, 21) zsákkal hozzák a meleget. Borszéken nem mindig jön be a jóslat.

Március 24. Gyümölcsoltó Boldogasszony napján, ha megszólalnak a békák, akkor 40 napig hideg lesz. Ha e napon hideg van, akkor rossz tavasz lesz.

Április/ Április, sz. Györgyhava, tavasz hó, Szelek hava

-Április 1. Bolondok napja

IX. Károly francia király elrendelte, hogy 1564-ben újév napját április elsejéről január elsejére helyezték át, s aki erről megfélekedezett és április elsejéig azt hitte, hogy még a régi évben van, no, az tényleg bolond volt.

Áprilisi tréfák: a gyerekek egymást, a felnőttek szintén gyakorta megtréfálják egymást. Ezért nem szabad megharagudni.

-Virágvasárnap (húsvét előtti vasárnap)

A mise elején barka (pimpó) szentelés. A pap végigvonul a templomon és megszenteli a hívők kezében lévő pimpót. Utána kikerülés (körmenet) következik. Újabban nemcsak a templomot, hanem a Kerek sportpályát is megkerülik. Elöl a kereszt, utána az egyháztanács, majd a férfiak, gyerekek, a pap, a ministránsokkal, asszonyok, leányok. Mind négyes sorban. Következik a Passiójáték, majd folytatódik a szentmise. A kikerülés és a Passió kb. egy órát tart.

-Nagyhét

-Nagycsütörtök Elnémulnak a harangok.

-Nagypéntek, Újra bemutatják a Passió játékot. Az asszonyok, leányok megfestik a hímes tojásokat.

-Nagyszombat, vizet és tüzet, szentelnek. Este 10 órakor kerül sor a feltámadási szentmisére, a húsvéti körmenetre.

-Húsvét első napján a templomban és a kápolnában étel és italszentelés van.

-Húsvét másodnapja

-Húsvéti (öntözés) locsolás. Ma is élő népszokás. A gyerekek már a reggeli órában elindulnak, a legények délután-este járnak rokonokhoz, barátokhoz, ismerősökhöz. Locsolásért piros tojást, italt kapnak. Ízelítőül néhány locsoló vers:

Ajtó mögött állok,
Piros tojást várok.
Ha nem adnak párjával,
Elszököm a lányával.

Eljöttem hozzátok,
Ifjú létemre.
Hogy harmatot öntsek,
E szép növendékre.
Bizony, meg is öntöm,
Hogy el ne hervadjon,
Szépen virágozzon.

E háznak van egy rózsája,
A rózsának van egy bimbója.
Én a bimbót megöntözöm.
A tojáskát megköszönöm.

Itt a Húsvét, eljött végre,
A szép lányok örömére.
Most a lányok, szép virágok,
Illatos víz ömlik rájuk.

Kit Húsvétkor nem locsolnak,
Hervadt virág lesz majd holnap.
Ne fuss el hát szép virágom,
Locsolásért csók jár, három.

Húsvét másodnapján az jutott eszembe,
Locsoló üveget vegyek a kezembe.
Elindulok véle piros tojást szedni,
Engedelmet kérek, szabad-e locsolni?

Szent György napja (április 24.). Az állatokat ekkor hajtják ki az esztenára (nyári szálláshely).

Búzaszentelés (április utolsó vasárnapján). A római katolikus templomban megtartott szentmise után a hívek kivonulnak, és körmenetben imádkozva megkerülik a Kerek sportpályát, majd a pálya melletti zöld övezetben a pap áldást kér, az új termésre és ültetvényekre. Régen erre a szertartásra a Mélik szálloda mellett került sor.

Május / Május, pünkösdhava, tavaszutó

Május elseje a szabadtéri kirándulások, mulatozások ideje. Régen a lányos ház kapujára nyírfaágat tettek a legények. Ez jelentette az udvarlás kezdetét, elmaradás, pedig annak végét.

Fagyos szentek napja: Szervác, Pongrác, Bonifác (május 12, 13, 14) Gyakori a fagy ezekben a napokban.

Orbán napja (május 25.) is a fagyos napok sorába tartozik.

Áldozócsüörtök (húsvét utáni negyedik nap). Régen ezen a napon áldoztak először a hétéves gyerekek. Napjainkban, ez átkerült vasárnapra.

Pünkösöd (húsvét utána 56. nap)

A Pünkösdi búcsú. Régen gyalog zarándokoltak több napon át Csíksomlyóra, a Szűzanyához. Ennek a helynek varázsa van. Nem véletlenül terjedt el az a hit, hogy „Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó”. Ma már autóval, autóbusszal,

vonattal utaznak, de rendszeresen részt vesznek a Pünkösdi búcsún. Több százézes tömeg zárandokol ide. Ennek ellenére nagyon fegyelmezett a tömeg, soha nem történt rendbontás. Jelen van Erdély, a Csángóvidék, újabban Magyarország, sőt a Kárpát-medence távolabbi vidékeiről is zárandokolnak ide. A keresztaljak a kegytemplomhoz érkeznek, itt sorakoznak a kikerüléshez. Ennek jól meghatározott sorrendje van. A felvonulást Gyergyóalfalu vezeti, őt követik a Gyergyói települések, majd Felcsík, Alcsík, Felsőnyárárdmente, Sóvidék, Marosmente (ide sorolták Borszéket is), Háromszék, Brassó és környéke, Gyimesi csángók, Moldvai magyarok, stb.

A szentmise színhelye a két Somlyó hegye közötti nyereg. Mise után az érkezés sorrendjében hagyják el a keresztaljak a búcsú helyszínét.

Úrnapja Festum Corpus Christi (Pünkösöd utáni második csütörtök). Jézus Krisztus testének az eucharisziában való jelenlétéről szóló megemlékezés napja. Nagy ünnep, körmenettel. Régebben csak a templom körül, napjainkban a Kerek sportpálya megkerülésével történik, négy oltárt állítanak a négy evangélista tiszteletére. Körülhordozzák az Oltáriszentséget, amelynek a népi hitvilágban gonoszűző, betegségmegelőző hatása van. A templomudvart feldíszítik nyírfaágakkal, és abból szakít mindenki egy kis ágacskát. Annyi Miatyánkot kell elmondani, ahány levele van az ágacskának.

Június

Medárd napja (jún. 8). Medárd püspökre emlékezünk. Időjósító nap, ha esik az eső, negyven napig esni fog. A legenda szerint ezen a napon kezdődött a bibliai özönvíz.

Margit napja (jún. 13). Időjósító nap ez is. Általában esik az eső.

Július/ Július, sz. Jakhava, nyárhó

Mária-Magdolna napja (júl. 22). Időjósító nap. Ha esik az eső, akkor a következő két hét is esős lesz.

Szent Jakab napja (júl. 25). A menedékházak, kórházak, zarándokok és búcsújárók patrónája.

Szent Anna napja (júl. 26). Az özvegyek, a leendő édesanyák, nagyanak, a dajkák, a jegyesek, háziasszonyok, szabók, szatócsok, molnárok, csipkeverők, cselédek, takácsok védőszentje. Az újbúrgonya már ehető. A pihenés, a szórakozás ideje. Szokás volt Anna-bált szervezni. Vannak írásos emlékeink a száz évvel ezelőtti Anna-bálokról. Napjainkban is vannak próbálkozások ezek felújítására.

Augusztus/ Augustus, kisasszonyhava, nyárutó

Nagyboldogasszony napja (aug. 15). Ezen a napon kell szedni a gyógyfüveket. Azt tartják, hogy ezen a napon ne mossunk lábat, kezét, mert nyomorékok lehetünk.

Szent István napja (aug. 20), ha jó az idő, bőséges gyümölcsstermesre számíthatunk. Templomunk védőszentje Szent István. Ekkor tartják a hagyományos egyházi búcsút, amelyre

eljönnek a szomszéd települések keresztaljai is. Búcsú után bált szerveznek a szomszédos sportpályán.

Bertalan napját (aug. 24) őszekzdő napnak tartják. A halak nem nőnek tovább, csak híznak. Ha megrázza Bertalan szakállát, vagyis vihar van, akkor ősszel jég és hó fenyeget. Akinek fáj a füle, az Bertalankor szedett mogyoróból sajtolt olajjal meggyógyíthatja.

**Szeptember / September, sz. Mihály hava, őszelő,
Földanya hava**

Kis Boldogasszony napja (szept. 8) vagy Kisasszony napja. Egyházi ünnep.

Szent Mihály napja (szept. 29). Ekkor fejeződött be az állatok magashegyi legeltetése. A pásztorok számba adták őket a tulajdonosoknak.

Október /October, mindsenthava, őszhó

Október 4. Kanászostorral durrogatnak a hegyeken a gonosz szellemek elűzésére. (a vetés, a szüret kezdete). 1991 óta az állatok világnapja. Ma már a négylábúaknak is van névnapjuk, kalendáriumba sorolva. Ilyenkor jutalomfalatot adnak számukra.

Szent Teréz napja (okt. 15). Dologtiltó nap az asszonyoknak. Nem moshattak, még kenyeret sem süthettek.

Dörmötör napja (okt. 26). A pásztorok védőszentje. Juhász-újév, ezen a napon számoltatták el a pásztort. Időjósító nap. Ha hideg szél fúj, kemény telet jósolnak.

Farkas (okt. 31) (Wolfgang) elaltatja a fákat.

**November / November, sz. András hava, őszutó,
Enyészet hava**

Halottak napja (nov. 2). A néphit szerint ilyenkor hazalátogatnak a halottak, ezért a terített asztalra kenyeret, sót, vizet tettek. A család minden tagja gyertyát gyújtott, a gyertyák égésidejéből arra következtettek, ki hal meg előbb a családban. A nép úgy tartja, hogy ezen a héten nem szabad a káposztát elsózni, mert megrothad.

Szent Márton (nov. 11). Időjóslo nap. Ha Márton fehér lovon jön, enyhe tél, ha barnán, kemény tél várható. Az újbor bírása (már iható az újbor). 48 Szentmárton nevű település van a Kárpát-medencében.

Szent Erzsébet napja (nov. 18). Ha Erzsébet napján havazik, azt mondják: „Erzsébet megrázta pendelyét.” Vagy „Szent Erzsébet napja tél erejét szabja.” Az őszi munkák zárónapja.

Katalin napja (nov. 25). Ha Katalin kopog, akkor karácsony locsog, viszont, ha Katalin locsog, akkor karácsony kopog. Az utolsó mulatós-bálos nap, mert ezt követi az advent kezdete.

András napja (nov. 30). A disznóölés kezdetének a napja. A népi mondás szerint is: „*Elmúlt András napja, lehet disznót vágni*”.

December / December, karácsonhó, télelő

Advent. Karácsony előtti négy hét, a választott nép pusztai vándorlásának 40 esztendejét szimbolizálja. Liturgikus színe a lila, a bűnbánat színe. Egyre jobban elterjedt az adventi koszorú készítése. Egy drótkeretre fenyőágot kötöznek vékony

dróttal. Erre lila szalaggal spirál alakban dróttal körültekerik. Erre 3 lila-, és egy rózsaszín csokrot szerelnek, rá egy-egy gyertyát tesznek. Minden vasárnap meggyújtanak egy gyertyát (a szentmise után vagy este) és imádkoznak. A 3. vasárnap a rózsaszínű csokor melletti gyertyát kell meggyújtani. Ez az öröm vasárnapja. A pap is rózsaszínben misézik. Szokásban van a hajnali szentmise és az adventi nagytakarítás.

Szent Borbála napja (dec. 4). A bányászok, a tűzértség ünnepe, a lányok pártfogója. Népi hagyomány a Borbála-ág. Ezen a napon a lányok cseresznye- vagy orgonaágot vízbe tettek, és ha az kizöldült karácsonyra, azt jelentette, hogy hamarosan férjhez mennek.

Szent Miklós napja (dec. 6). Osztrák és cseh hatásra érkezett hozzánk. Minden gyermek várva-várt napja. A Mikulás minden gyereket megajándékoz. Előző este szépen meg kellett takarítani a cipőket és kitenni az ajtóba. Abba tette a Mikulás az édességet, no meg a virgácsot a rossz gyerekeknek.

Luca napja (dec. 13). Időjósító nap. Ha Luca szorít, Tamás tágit.

Tamás napja (dec. 21). Ha Tamás reggelén friss hó esett, boldog, békés karácsonyt remélhetünk. Az ebben az időszakban vágott sertés szalonnája nem avasodik meg.

Karácsony szombatján (dec. 24) minden háznál lázasan készülnek. Sütnek, főznek, karácsonyfát állítanak. A gyermekek csoportosan kántálnak. Érte édességet, újabban pénzt kapnak. Este tíz órától szentmise, pásztorjáték (Betlehemezés), amit másnap előadnak a nagymisén is. A betlehemezés a magyar népi színjátszás téli ünnepekör szent formája.

Karácsonyi énekek/ Kántálások

Mennyből az angyal lejött hozzátok
Pásztorok, pásztorok!
Hogy Betlehembe sietve menvén
Lássátok, lássátok.

Istennek fia, aki született
Jászolban, jászolban,
Ő leszen néktek üdvözítőök
Valóban, valóban.

Mellette vagyon az édesanyja
Mária, Mária,
Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik
Szent fia, szent fia.

El is menének köszöntésére
Azonnal, azonnal,
Szép ajándékot vivén szívükben
Magukkal, magukkal.

Harang szól a kislemben

Harang szól a kislemben,
Szent karácsony éjjel.
Végre, te is megpihenhetsz,
A karácsonyfa útján.

Gyújsál gyertyát, ha leszól a csendes éj,
Mondj el egy imát, minden szenvedő emberért.
A szeretet ünnepe, csak így lesz szép,
Hogy gyertya gyúljon karácsony éjjelén.

Kis Karácsony

Kis Karácsony, nagy karácsony,
Kisült-e már a kalácsom?
Ha kisült már, ide véle,
Hogy egyem meg melegére.

Jaj de szép a Karácsony,
Ha ragyog rajta a sok gyertya.
Itt egy szép gömb, ott egy labda,
Milyen szép a karácsonyfa.

A kis Jézus

A kis Jézus arany alma,
Boldogságos Szűz az anya.
Lábaival ringatgatja,
Két karjával ápolgatja.

Üdvözítőnk

Üdvözítünk, te megszületél,
Életünkben megcsillant a fény.
Régen várunk rád,
Várunk szárnyra kél,
Maradj velünk égi nagy remény.

Meghívunk, még vár rád a világ,
Hallgasd meg szívünknek bánatát.
Minden bánatunk elszáll nyomtalan,
S nem lesz többé szívünk nyugtalan.

Versek

Láttam egy csillagot,
Rám ragyogott a fénye.
Elvezetett a jászolhoz,
A kis Jézus elébe.

Akinek a szíve még nem tiszta,
Gyorsan- gyorsan takarítsa fehérre, fehérre.
Vendégvárásra még vele elkészülhet Karácsonyra.

Bing, bing, bing,
Szól egy kis harang,
Karácsony van,
Vidáman zeng a kisharang.

Karácsony

Fehér hótakaró lepi be a tájat,
Örömkialtások töltik be a házat.
Megjött már az angyal a sok ajándékkal,
S a szoba közepén egy nagy karácsonyfa,
Örül a család apraja és nagyja,
Ma van a kis Jézus születése napja.

Karácsony napja (dec. 25). A keresztények második legnagyobb ünnepe (Jézus születésének napja).

István napja (dec. 26). Nagy névnapozások vannak ilyenkor, lévén, hogy sok az István nevű személy. Régen megénekeltek az Istvánokat (Kolbert János közlése alapján ismertetjük ezt az archaikus imát).

Szent István éneke

Íme egykor Szent István Istenben felállva
Bátorság a zsidóknak, hogy ő prédikálta
És penitenciára mindent felindítva
Amint a Szentírás is nyilván bizonyítja.

A Krisztus személy szerint neki megjelenik
Szent István szíve akkor megbátorítaték.
S mint gyémánt Istennek felékesítették
Jézusnak szerelmétől arcája tündöklék.

Gyorsasággal mennyekből angyal leküldetik
Istennek akaratja neki megjelenik.
Hogy ne féljen a haláltól megerősítetek
Mártírsága Istentől mert felszentelték.

Alázatos Szent István a megdorgálásban
Lón gyönyörű ajakkal az igazmondásban.
Hallhatatlan szorgalmas Istennek útjában
Meg is koronáztatik magas mennyországban.

Mivel mennyből Istentől tanítottál vala
A zsidók kedve szerint ő nem prédikálta.
Azért lón is őtőlük is szörnyű halála.
Hogy a Krisztus Jézusról neki így szóljon.

Az Istennek szent fia, akit megöltetek
Üdvözítőnk minékünk, a Jézust higgyétek.
Őáltala Istenhez bizonynal elértek.
Nála nélkül üdvösség nem adatik néktek.

Ezen szókért felindult a zsidók haragja
Kövel hogy verjék agyon, ki- ki azt kiáltja.
Szent István az egekre szeméit fordítja
Az őt kövezőkért Istent így imádja:

Ó, egek gyöngye, szerelmes Jézusom,
Bűnösök szép reménye, ártatlan Krisztusom.
Ne nézd a nép vakságát az én kívánságom,
Bocsásd meg bűnüket szívemből óhajtom.

Dicsértessék örökké áldott szép Jézusom,
Ki érettünk születéssel ártatlan Krisztusom.
E világban életünk légy mi orvosságunk,
Holtunk után engedd örök boldogságunk.

Szent János napja (dec. 27). Hasonlóképpen ennek a napnak is nagy hagyománya van. Házi mulatságok kötődnek ehhez a naphoz is. Fennmaradt egy archaikus Szent János ének.

Szent János ének

Dicső Szent Jánosnak ünnepét tiszteljük
Ma ő szent énekét vígan énekeljük.
Kit Krisztus szeretett s mint szüzet kedvele
Buzgón mi is azt tiszteljük.

Szent Jánost a Krisztus annyira kedvelte
Hogy a végvacsorán maga mellé vette
És fejét mellére, áldott szent testére
Lehajtani megengedte.

S éppen onnan vette azon bölcsességét
Mellyel Úrjézusnak igaz istenségét
Írásba foglalta és előnkbe adta
Együtt igaz emberségét.

Szent János a Krisztust halálig követte
Kínszenvedésében végig volt mellette.
Édes mesteréhez, mint teremőjéhez
Hűségét így ismertette.

És Szűznek Szűzanyát Krisztus ajánlotta
Maga szűz szentatyát fiának vallotta.
A keresztfán függvén, érettünk szenvedvén
Mindkettőt így vigasztalta.

Szent János Krisztusnak mennybementé után
Semmit szeretnél nagyobbat nem tartván
Hagyta e tanítást, hogy szeressük egymást
S úgy járjunk üdvösség útján.

Az Úristent tehát szívünkben szeressük
S egymást szeretetben Szent Jánost kövessük
Hogy az élet után mennysorságba jutván
Vele együtt örvendezzünk.
Ámen.

(Kolbert János közlése alapján).

Aprószentek napja (dec. 28). Karácsony harmadnapján tartják. Ez a ma is élő népszokás Heródes katonái által legyilkolt betlehemi gyermekeknek állít emléket. A lányok megvesszőzése azzal magyarázható, hogy Betlehemben a fiúgyerekek haltak meg, most a lányoknak kell szenvedniük. Főleg gyermekek járnak, nyolcágú virgáccsal, vesszővel a lányos házakhoz. A fiatal legények is eljárnak. A virgács szomorúfűz ágából készül, lehetőleg négysarkas kell legyen. A virgács végére színes szalagot tettek. Ahová beengedték, szép verset mondtak, elporolták a lányok fenekét. Fizetségül megkínálták tésztával, kaláccsal, itallal. A gyerekeknek pénzt is adtak.

Szilveszter (dec. 31). Év végi hálaadás és beszámolás az egyház életéről, gazdasági elszámolás is egyben. Hagyományosan a családban búcsúztatták az őszkendőt, és köszöntötték az újévet. Szokás barátok, szomszédok közös szilveszterezése is, no meg a vendéglőben való mulatozás. Már hetekkel szil-

veszter előtt le kellett foglalni a helyeket. Minden vendéglő megszervezte a maga szilveszterét: Rózsakert (Fáget), Intim, Gabi, a kantinok. Kitűnő étel- és italkülönlegességek kerültek az asztalra. Élő zene biztosította a jó hangulatot. A menüben szerepelt: előétel, leves, sült, sült malac, töltött káposzta, hajnal felé főt virsli, korhelyleves. Éjszélkor jókívánságok, pezsgőbontás, koccintás, újabban petárdázás.

A gazda éjfél előtt enni adott az állatoknak, hogy tele hassal kezdjék az újévet ők is. A bejárati ajtóhoz egy kosár aprított fát tett, hogy aki újév napján meglátogatja, nem menjen be a házba üres kézzel.

A családi ünnepek közül néhánynak fontos helye van:

Eljegyzés. Egy bizonyos udvarlási idő után, ami nem volt időhöz kötve, a leány megkérdezte a szüleitől, hogy hozzáad-ják-e ahhoz a fiúhoz, aki neki udvarol. Ha a válasz igen volt, akkor a fiú elment a lányos házhoz és ünnepélyesen megkérte a leány kezét. A fiú jegygyűrűt vásárolta a lánynak. Ha oda-ígérték, akkor a fiú a szüleiével újra eljött a lányt kikérni. Az eljegyzést általában a lányos háznál tartották, a szülők és keresztszülők jelenlétében. Ekkor húzta fel a lány a jegygyűrűt. Ez után következett a gyűrű vásár.

Esküvő. Régen vőfély hívta meg a vendégeket, ma már a házasulandók együtt viszik a borítékos meghívót a rokonokhoz. Ez 3-4 héttel a lakodalom előtt történik. Az előkészületek bebeségítenek a násznagyok is. A lakodalom napján, a násznagy a legényes háztól indul és kikéri a menyasszonyt. Következik a menyasszony búcsúztatója a szüleitől, testvéreitől, barátaitól. Ha ez megtörtént, indulnak a házasságkötőhöz. A polgári esküvő után, a templomban ünnepélyesen megesküsz-

nek. Régen gyalog, zene kíséretében történt mindez, ma már személyautók garmada hordja az ünneplőket. Tülkölve vonulnak végig a város fő utcáin. Szokás volt a lakodalmas menet útját elkötni, spárgával, kötéllel. Csak úgy mehetek tovább, ha a násznagy pálinkával kiváltotta a menetet. Következett a lakodalmi vacsora. Háznál, vendéglőben vagy a kultúrotthonban szervezték, kinek hogy volt lehetősége. A házias lakodalmi vacsorákra már egy héttel azelőtt készültek. Aki tehette disznót, borjút, majorságot vágott, hogy friss húsból készüjön az étel. A süteményeket is a szomszédasszonyok készítették a lakodalom előtti héten. Pálinkát üzleti szeszből vegyítettek, cukorral, köménymaggal. A bort lehetőleg jó bortermő vidékről szerezték be. A zenészeket is idejében meg kellett fogadni, mert sokszor ugyanarra a hétvégére több lakodalom is volt tervezve. Ugyanez érvényes volt a helyfoglalással is.

Szülés-keresztelés. A kisgyerek születése minden családban nagy öröm. Nem számít, hogy fiú vagy lány, csak ép, egészséges legyen, tartja a mondás. Régen a családban szült az anya. A nép még ma is emlékszik a bábasszonyok nevére. Ma már kötelezően kórházban szülnek. Kezdetben kis teknőszerű bölcsőben ringatták, majd gyermekágyba, illetve mózeskosárba tették. Ha sétálni vitték, akkor gyerekkocsiba rakták. Régen a mezőre az anya a hátán vagy az ölében vitte a kicsinyét. A gyermekágyas asszony a keresztelésig nem mehetett ki a házból. Ezért igyekeztek hathetes koráig megkeresztelni. Ma már ennek ideje eltolódhat, akár több hónappal is. Vegyülnek a szokások, ami a keresztszülők megválasztását illeti. Van, ahol a leendő keresztanya kéri meg, hogy keresztelhesen, máshol pedig a szülők kérnek meg valakit vagy valakiket a kereszteléshez. Ma már divatba jött, hogy többen keresztel-

jenek. A keresztelő a templomban történik a vasárnap mise vagy a szombat esti mise végén, a szülők és keresztszülők jelenlétében. Utána lakoma következett.

Halál és temetés

Régebben éltek hiedelmek, amikre már alig emlékeznek az idősebbek. Ilyen pld.

- a haldokló feje alól ki kell venni a párnát, hogy könnyebben haljon meg.

- nem szabad felsírni a haldoklót.

A halál beálltakor értesítik a legközelebbieket: rokonokat, szomszédokat. Letakarják a nagytükröt, megmossák a halottat, a férfit megborotválják. A mosóedényt, rongyot, szappant eldobják. Felöltöztetik egy szép, ünnepi ruhába és felravatalozzák a tisztaszobába, arccal kelet felé. Újabban, a ravatalozó felépítése óta, ott ravataloznak, és ott fogadják a részvétnyilvánítást is. Koporsóba tétel nincsen. Virrasztás, már az első este van a közeli rokonok részvételével. A második nap bárki mehet. A rózsafüzér társulat esténként imádkozik a ravatal mellett. A pap is jelen van a temetés előtti estén. Közösen imádkoznak. A részvétnyilvánítókat megkínálják pálinkával és kaláccsal. Nem szabad koccintani a pálinkával. Naponta háromszor harangoznak a halottnak. A harang hangja jelzi a halott nemét. A temetésre, általában a harmadik napon kerül sor.

A sírt általában a rokonok, munkatársak ássák ki, újabban fogadnak napszamosokat, akik kiássák.

A temetés télen d. u. 2 órakor, nyáron 3 órakor van. A temetés napján egy órával hamarabb harangoznak gyülekezőre. Az előző este összeírt testvívők, koszorúvivők karszalagot kapnak, amit a temetőben bedobnak a sírba. A temetési menet sorrendje: elől két zászló, utána a férfiak 3-4-en egy sorban.

Őket követik a koszorúvivők, a pap és a kántor, mögöttük a koporsó. A hozzátartozók közvetlenül a koporsó mögött haladnak, közbevéve a legközelebbi hozzátartozót. A sort az asszonyok zárják. A halott szállítása a férfiak által történik. A vállukra erős szíjat akasztva, abba rudat tesznek, és arra kerül a koporsó. Három pár viszi és mellettük másik három pár gyermával, kíséri. Az út felénél cserélnek. A sír melletti szertartás után a halottat elhantolják, a sírt koszorúkkal beborítják. A temetés után, általában a rokonokat, és akik segítettek visszahívják a halotti torba, a testvivőket, koszorúvivőket szintén.

Az új sírt a halottak napjáig (mindenszentek) illik elkészíttetni. Addig egyszerű fa- vagy vaskereszt jelzi a halott sírját. A néphit szerint mindenszentekkor a halottak hazalátogatnak. Régebben külön terítettek nekik, kenyeret, sót és vizet tettek az asztalra.

Harminc napra miseszolgálat kínálkodással (pálinka, kalács), amit az egy éves gyászmisén megismételnek. A halottak napja előtti héten a sírokat kitakarítják, virágokat visznek, és gyermát égetnek az elhunyt lelkéért. A sírok évközben is gondozottak, tele vannak virágokkal. A síremlékek is gondozottak, igényesen elkészített, zömében kőből, vagy márványból készülnek.

A kaláka

A kaláka a székely falu életformájához tartozott. A kölcsönös megsegítés becsületbeli kötelesség, a viszonzás úgyszintén. A rokonság, szomszédság fizetség nélkül kapcsolódik be a közös munkába. Étellel, itallal ellátták őket. A legfontosabb formái: házépítő kaláka, lakodalmi kaláka, kaszáló kaláka, fahordó kaláka, stb. Régebben volt tollfosztó-, fonó kaláka. Mind ez, már a múlté.

Kultúrotthonunk és az abban egykor működő (műkedvelő) csoportokról

Scheint Dániel, dr. 1825-ben megjelent könyvében (*Die Heilquelle von Borszék, Wien*) leírja, hogy Borszéken a vendégeket a kolozsvári és vásárhelyi zenészek szórakoztatták.

Vasile Alecsandri 1844-ben azt írja, hogy egy brassói cigánybanda „mindenféle nótákat húz, valcereket a németeknek, magyar dalokat a magyaroknak és *Te azt mondtad nekem egyszer* kezdetű dojnát a románoknak.

Puskás Ferencz (1882) leírása szerint, már 1864-ben megépült a töltőház emeletén az átjáró híd, a zenészek karzatára. A Remény vendéglőben nagy bálterem volt (89. o.). Könyvtár és olvasóterem, politikai és szépirodalmi könyvekkel, sőt élclap, magyar, német, és román nyelven (105. o.). 1870-től már zongora áll a bálteremben, és *Salamon János* zenekara játszik, aki Bem apó udvari zenésze volt. 1875-ben *Salamon* zenekara Rákóczi-indulóval fogadta a magyar orvosok és természeti vizsgálókat (132. o.).

Köváry László (1896) leírása szerint a töltőház raktára fölött társalgó- és táncterem működött, benne kártyaasztal. Minden héten bált rendeztek. A zene, s a fürdődíj magasabb a tusnádinál, de többet ér. A zene reggel 6-8 között, délután, pedig 5-7 között szórakoztatta a nagydíjűt.

Hankó Vilmos (1896) leírása szerint a Főkút mellett a svájci stílusban épült töltőház fölött földöntött csarnok épült a zenészek számára.

Borszék, Hargita megye közkedvelt üdülő- és gyógykezelő helye. Ezrével érkeznek a vendégek ide üdülni, meg gyógy-

kezelésre. A művelődési élet itt kettős feladatot kell, ellásson. Egyrészt a vendégek, másrészt a helybéli lakosság számára kell biztosítani a művelődési lehetőségeket. Maguk a vendégek is nagyon heterogén összetételűek, ezért a kínált programok nagyon változatosak kell legyenek, hogy minden igényt kielégítsenek. A Művelődési Ház éveken keresztül saját varietéműsorral szórakoztatta a közönséget, amiben volt: könnyűzene, népzene, népdalverseny, tréfák, bohózatok. Ezek a színes, játékos előadások nagy sikerek örvendtek.

Borszákon mindig voltak öntevékeny szervezetek, csoportok, akiket a kultúráért lelkesedő önkéntesek vezettek, irányítottak. Ők együttesen-a népi kultúra katonáiként- tették dolgukat, hogy a népi értékeink továbbéljenek.

Buciuman bíró tevékenysége alatt megépül a Községháza, ahol egy nagyobb terem is létesítenek, amely helyet biztosított a bálóknak és más kulturális tevékenységeknek is.

A Hétvezér sétány 14 szám alatt található. A Spielman család építette az 1930-as években, és ők használták a negyvenes évekig, amikor megvásárolta a Magyar Királyi Kincstár. A rendszerváltás után, 1945-ben a bukaresti székhelyű Posta és Távközlés tulajdonába ment át a 260-as dekrétum alapján.

1944-1948 - „Népművelés” időszaka.

1949-1950 - „Szakszervezeti időszak”. Ebben az időben a 61-es villát szánták kultúrháznak. Itt szervezték a különböző művelődési és sport rendezvényeket.

1948-ban Spielman az 516-os végzéssel visszanyerte, de nem élvezhette sokáig, mert az államosítás már abban az évben megtörtént.

1950. március 3-án átvette a C. C. S. Több évtizede városi művelődési házként és városi könyvtárként működik. Sajnos már nem sokáig, mert annak ellenére, hogy Spielman Eugen

kolozsvári ügyvéd az igazi tulajdonos, de ő tudomásunk szerint Palesztinában lakik vagy már nincs is az élők sorában és senki nem tartott igényt a visszaigénylésre. A tavaly a Romtelecom távközlési Egyedáruság szakszervezete vette jogilag tulajdonba. A helyi polgármesteri hivatal próbálta peres úton visszaszerezni, de nem sikerült. Kár, mert szegényebbek lettünk egy szép és funkcionális épülettel.

Az '50-es évek végén a Mélik-féle épületben is működött egy ideig a Fürdővállalat Kultúrháza. Itt, nem lévén több száz ember befogadására alkalmas terem, a Remény épületében kialakítanak egy 300 férőhelyes termet. Ez szolgált film-színházként is.

1960-tól a Kultúrház a Spielman-féle házba költözött, de használta a mellette lévő Rózsakertet is (itt szervezték a táncesteket).

1969 - Pădure Gheorghe a Fürdővállalat alkalmazottjaként lát el kultúrfelelősi teendőket.

Ebben az épületben működik a '70-es évek elejétől úgy a kultúrház, mint a városi könyvtár. Ebben az időben a kultúrház a Fürdővállalatnak volt alárendelve, igazgató **Constantinescu Alexandru**.

1. A Művelődési ház

1. 1. A Művelődési ház szervezésében tartott előadások:

1973. július 23-án, *Pihenés és jókedv* c. varieté műsor a Kultúrház egyik zenekarával.

1973. augusztus 3-án *Borszékfürdő történetéből* c. előadás.

1973. augusztus 5-én felléptek a Petreuş testvérek és a Tg-Lăpuş-i kultúrház népi táncsoportja.

1973. augusztus 13-án, *Pihenés és jókedv* c. varieté műsor.

1973. augusztus 16-án orvosi előadás: *A magas vérnyomás és annak kezelése Borszéken.*

Augusztus 17-én szimpózium: *Hargita és Maros megye gyógyfürdői* témával.

Augusztus 18-án szórakoztató est a fiataloknak.

Augusztus 22-én hazafias versek estje.

Augusztus 25-én Ki, mit tud vetélkedő: *A román filmtörténet múltjából.*

Augusztus 30-án orvosi előadás: *a szívbeteg higiéniája* címmel.

Igazgató a ma Németországban élő **Hahn Ottó**, maros-hévízi tanító. Lévén fürdőtelep, szezonzban nagyon sok meghívott előadó tanár tartott előadást különböző témakörökben:

I. 9-én Ander Zoltán, marosvásárhelyi egyetemi tanár: Az alkoholfogyasztás negatív következményei,

VI. 23-án Dr. Netea Vasile, bukaresti professzor: Mihai Viteazul, az egyetemes hős,

VIII. 3-án Mască Ioan marosvásárhelyi professzor: Szimpózium „a vers a fiatal nemzedék irodalmában”

VIII. 6-án Ecaterina Mască: Szimpózium „Liviu Rebreanu a jelenkor kritikájában” címmel,

VIII. 12-én Nițu Valeriu marosvásárhelyi egyetemi tanár: Vasile Alecsandri Erdélyben,

VIII. 26-án Pop Ion marosvásárhelyi egyetemi előadó tanár: A román szocialista nemzet,

VIII. 30-án Matei Alexescu bukaresti tanár: Egy utazás a világűrben,

IX. 5-én Oliviu Marci marosvásárhelyi egyetemi előadó tanár: Histriától Akropoliszig.

Sinpaleanu Cornel, marosvásárhelyi tanár: A Stefan cel Mare vezette Vaslui-i csata 500 éve.

Az előadóknak el lehetett számolni egy ebédet 24, 50 lej értékben és szállást 16 lejért.

(Bibl. Dosar VII./4/a, 975, Cons. Pop. Borsec.)

1975. I. 26. *Melódiák, melódiák*, 165 néző. A műsorokat külső munkatársak segítették, akik ezért csekély bért kaptak (6- 6 lejt egy előadásra, a zenészek 35 lejt): Bara Márton, Ferkó Francisc, Fazakas Csaba, Mikk Gheorghe, Reichenberger Éva, Mărgineanu Alexandru, Kolozsi Tünde, Cristea Ioan, Pallér Alexandru, Moldovan Alexandru, Franț Ioan, Karancsi Lajos, Lukács Francisc, Bocskay László, Crăciun Ioan, Vlaicu Silvia, és Hahn Ottó.

I. 27. 01. *A nóták díszszemléje*, 176 néző volt kíváncsi az előadásra.

III. 6. *A turnus legjobb szólistája*, 253 néző volt kíváncsi a vetélkedőre.

IV. 15. *A nóták díszszemléje*, 258 nézővel. Külső munkatársak: Oprea Rodica, Oprea Vasile, Baricz Terka, Várhelyi Magda, Kulcsár Están, Kristály Jolán, Balázs Lajos, Citirigă Floarea, Szöcs György.

IV. 22. *A turnus legjobb szólistája*, 215 nézővel.

IV. 28. *A turnus legjobb szólistája*, 167 nézővel. Közreműködtek: Puskás Emeric, Deák Tibor, Cămpeanu Mária,

V. 20. *A nóták díszszemléje*, 178 nézővel. Új közreműködő: Pépel Anton, tánc.

VI. 10. *A nóták díszszemléje*. Új külsősök: Straff Sándor, Fazakas Ildikó, Molnár István, Lukács Antal.

VI. 20. *A nóták díszszemléje*, 281 nézővel.

VI. 30. *A nóták díszszemléje*. Zenészek: Makula Ioan, Falati Ioan.

VII. 1. *A nóták díszszemléje*, 167 nézővel.

XI. 18. *A nóták díszszemléje*, 211 fizető néző. Újabb bedolgozók: Rácz Sándor, Pallér Teréz, Krammer Franciska, Salamon Éva.

XII. 16. *Pihenés és jókedv*, 147 néző. Újabb bedolgozók: Olteanu Mária, Ivácsy Mária, Liți Viorica.

XII. 15. *Pihenés és jókedv*, 99 néző. Bedolgozók: Köllő Ferenc, Szőcs István, Kiss Ferenc, Puskás István.

XII. 29. *Pihenés és jókedv*: Újabb bedolgozók: Kulcsár Gizella, Kulcsár István, Kolbert Dezső, Kolbert Rozália, Siller Jolán, Siller Katalin, Szvinyuk István, Kristály Jolán, Szőcs Sándor.

A diszkót üzemelteti: Rausch Danilă, és Schiller György.
(Bibl. Dosar VI./4/1975, Cons. Pop. Borsec.)

A Kultúrház megszervezi, a *Zenélnek a források* (Cântă izvoarele) könnyűzene fesztivál 3. kiadását. A Művelődési Háznak saját könnyűzenekara van ebben az időben.

1975-ben a helyi Néptanács alárendeltségébe kerül.
(Bibl. Dosar VII./4/a975, Cons. Pop. Borsec.)

1977-ben a Néptanács az országos szocialista versenyen 9. helyet nyerték, amiért 85000 lej prémiumot kapott. Ebből sportfelszerelést és hangszereket vásároltak. (D. VII/2/'78)

1978 – a Művelődési Ház igazgatója és Városi Kultúrbizottság elnöke **Creangă Gheorghe**, volt katonatiszt, majd Néptanács elnök. Ebben az időben hanyatlásnak indul a kulturális élet: hiányoznak a hozzáértő szakirányítók és egyre kevesebb a kultúrára fordított pénz. (Lásd a *Források*, 2006. január-február összevont számát). A munkaterv hemzseg a hangzatos előadások, rendezvények nevével, de ezek a legtöbb esetben csak papíron léteznek. Kötelezőek a tudományos, materialista, ateista előadások, amelyre egy árva lélek nem volt kíváncsi.

A Művelődési Ház előadásai:

I. 15. *A zene hullámhosszán*, vendégszerepelés Gyergyótölgyesen, 109 néző előtt. Bedolgozók: Marc Doru, Oprea Dumitru, Crăciun Ilie Maroshévízről. Zenészek: Falati Zoltán és Mândru Petru. Kiszállási díj 6 lej. Ennyit kapott mindenki, aki fellépett.

I. 24. *A zene hullámhosszán*, 56 néző előtt,

I. 29. Kiszállás, Galócáson (106 néző) és Maroshévízen (127 néző).

II. 9-én újabb előadás 89 néző előtt.

II. 27. Megéneklünk Románia, 237 nézővel. Zenész Tănase Gh. Piatra-Neamtból.

III. 16. Újabb előadás 127 nézővel, IV. 17-én 122 néző előtt és V. 30-án 118 nézővel.

VI. 27-én fellépett 207 néző előtt Andrei Gheorghică népdalénekes.

VII. 1-én *Stefan cel Mare* hőstetteiről hallhattak előadást az érdeklődők.

VII. 3-án *A zene hullámhosszán*, varieté műsor a Kultúrház amatőr művészei előadásában.

VII. 5-én *Titu Maiorescuról*, a román irodalomkritika kiemelkedő személyiségéről értekeztek.

VII. 8-án Nicolae Ceaușescu, az RKP főtitkára, a világ országaival folytatott baráti és együttműködési kapcsolatok terén nyújtott szerepéről szerveztek kerek asztal értekezletet.

VII. 13-án *A gyógyszer túladagolás következményeiről* hallhattak orvosi előadást.

VII. 13. Műsoros előadás 208 néző előtt. Zenész Nițu Faurel Relu.

VII. 16-án *Virágzik az én hazám* címmel művészi-kulturális műsor a fürdőtelep sportpályája melletti szabadtéri színpadon.

- VII. 19-én *Tudor Arghezi hazafias verseiről* értekeztek.
- VII. 21-én kerek asztal értekezlet: *Hargita megye egy évtizedes gazdasági-társadalmi fejlettségéről*.
- VII. 26-án szavalóverseny: *Mindnyájan békében szeretnénk élni* címmel.
- VII. 28-án előadás 374 néző előtt. Külső munkatárs Giovanni Paolo Roberto, P. Neamtból.
- VII. 28-án tudományos értekezés: *Mit tudunk a Mars és Vénusz szomszédjainkról*.
- VII. 29-én vitaest a *Fiatalság hozzájárulása hazánk felvirágoztatásához* címmel.
- VIII. 3-án a Kultúrház amatőr művészeinek előadása: *A zene hullámhosszán* címmel.
- VIII. 4-én történelmi előadás a román nép hősiek múltjáról.
- VIII. 9-én *Az ember szerepe az anyagi javak termelésében* címmel hallhattak előadást.
- VIII. 11-én tudományos előadás a *Föld, az égitestek és a Naprendszer* témával.
- VIII. 16-án könyvkiállítás megnyitója (A román nép harca a nemzeti függetlenségért).
- VIII. 19-én történelmi előadás: *Az augusztus 23.-i kiugrás a román nép műve volt, élén a kommunista párttal*.
- VIII. 22-én irodalmi-zenés összeállítás.
- VIII. 23-án a Kultúrház amatőr művészei díszelőadást tartanak.
- VIII. 25.- 191 néző előtt újabb előadás.
- VIII. 29-én előadás a népjólét emeléséről.
- IX. 1. előadás 177 néző előtt.
- IX. 6-án, az érdeklődők *Mihail Kogălniceanu szerepéről* hallhattak előadást.

IX. 10-én a szabadtéri színpadon léptek fel a Kultúrház amatőr művészei.

IX. 15. előadás 158 néző előtt. Zenész Tănase Mircea.

X. 3. előadás *A zene hullámhosszán címmel*, 89 néző előtt.
Bedolgozó: Bencze Iosif.

X. 27. előadás 81 néző előtt. Bedolgozó Coșarariu Dorel Maroshévízről.

XI. 11. előadás 55 néző előtt.

XII. 19. Megéneklünk Románia, 97 néző. Bedolgozó: Reichenberger Éva. Belépti díj 6 lej. (Bibl. VI./4/1978)

Így és ebben a stílusban folyt a „kultúrmunka” a Ceaușescu érában”.

A '89-es rendszerváltás semmi jót nem hozott a kultúra terén (sem). A helyi FSN és Pădure Gheorghe feloszlatta az akkori műkedvelő csoportokat. A későbbiekben a Városi Tanács magát az intézményt is megszüntette. A mai nap sincs Művelődési Ház a városban.

Kultúrigazgatók:

Constantinescu Alexandru,
Popescu Nicolae, tanító, majd pártaktivista,
Hahn Ottó, tanító,
Creangă Gheorghe,
Pădure Gheorghe
Kolbert Tünde, kulturális referens

1. 2. Alkotótáborok és kiállítások

1998. június 12-19, a sepsiszentgyörgyi Művészeti Líceum XI. osztályos tanulói, Forrai Lilla, osztályfőnök és Ütő Gusztáv tanárok vezetésével. A tábor végén *kiállítás* az alsó-borszékeni Művelődési Otthon előcsarnokában: a mintegy 30 festmény, grafika, akvarell, installáció, ami a tábor alatt készült.

1999. július, a kolozsvári „Ioan Andreescu” Művészeti Akadémia tizenegy IV. éves diákja részvételével, Miklósi Dénes tanár kíséretével.

2001. 3. alkotótábor, amelyen részt vettek: Csillag Simon Imola, Csillag István, Vorzsák Gyula és Antal Imre Csíkszeredából, Hintea Marius Marosvásárhelyről, Simó Anna Szegedről, és Sárpátki Zoltán, Borszékéről, aki egyben a tábor művészeti vezetője is volt.

2002. július 7-14., IV. alkotótábor, amelyen részt vettek Budapestről, Székelyudvarhelyről, Csíkszeredából, Szovátáról és Kolozsvárról. A képzőművészek filmeztek, fényképeztek, festettek, installációt készítettek (Öllerer András). A táborot Kassay Péter, a Szárhegyi Alkotóközpont igazgatója nyitotta meg, művészeti vezető Siklódi Zsolt. (Lásd Bajna György cikkét a Hargita Népe július 16-i számában).

A Hargita Megyei Kulturális Központ folytatta a tavaly Székelyvárságon elkezdett fotótáborát. Talán nem véletlen, hogy Orbán Balázs szemével próbálják felidézni a múltat, hisz „a legnagyobb székely” az első fotósok egyike volt, aki több kilós fényképezőgépét magával cipelte, hogy megörökíthesse a Székelyföld legeldugottabb településeit is.

Érdekesnek és hasznosnak tartom az ötletet, hogy minden évben más és más tájegységet keresnek fel és begyűjtik az illető vidék szellemi gazdagságát. Az idej *borszékeni táborozás*

(2003. május 23-31. között) lehetőséget adott a művészeknek, hogy betekintést nyerjenek a település és a környező falvak életébe és megörökítsék az általuk lényegesnek tartottakat.

Beért az egyhetes táborozás gyümölcse és a megyenapok keretében megnyílt az a kiállítás, amely tíz alkotó hatvan képét tárja az érdeklődők elé. Minden fotós átlag hat képpel van jelen a tárlaton. Ami a tematikát illeti, zömében természet- és tájfotó, ami érthető is, hiszen ezt a festői tájat még a civilizáció nem bírta teljesen lerombolni, de jó úton haladunk, hogy ez bekövetkezzen. Szép számmal találunk vallásos témát, portrékat és szocio- meg néprajzi fotókat. Úgy érzem, az alkotók elérték céljukat. Sikerült megörökíteni e kies vidék értékeit, szépségeit és ezeket átmenteni az utókornak. A kiállítás még nyitva tart, szívesen látunk és várunk minden érdeklődőt az Általános Iskola első emeletén. Nemsokára elindul vándorútra ez az anyag is, hogy hirdesse messzi földön is a Székelyföld páratlan szépségét és alkotóik művészi munkáját. Hadd soroljam fel a fotóművészeket: Ádám Gyula, Balázs Miklós, Barabás Zsolt, Bálint Zsigmond, Erdély B. Előd, Jánosi Dénes, Nagy P. Zoltán, Magyarai Hunor, Kristó Róbert és Szabó Attila.

2003. július 6-12. egy újabb alkotó tábor színhelye Borszék (*Borszéki műhely*). Visszatértek a tavalyi tábor résztvevői, hogy befejezzék műveiket, amelyek nemsokára Budapesten, majd Kolozsváron, ezt követően *Borszéken* lesznek láthatóak, tudtuk meg a 6-i tábornegyitón Kassay Pétertől, a szárhegyi Alkotó Központ igazgatójától. A tábor művészeti igazgatója Siklódi Zsolt.

2004.-ben a kolozsvári *Miklós Dénes és a Komáromban élő Farkas Rolland a Borsec-Projekt alkotótáborban* egy 21 perces kisjátékfilmet forgattak, amit bemutattak a kolozsvári

Tranzit Házban. A kizárólagosan hívatásos művészeket, fogadó tábort a marosvásárhelyi ARTeast Alapítvány szervezte. Elképzelésük szerint minden két évben kerül sor erre a táborra, tudjuk meg az Internet Google oldalán, Borszék, 7. old.).

1. 3. Sajtószemle

2004. július 7-18. között *filmestábor* a Filmtett és a Duna Műhely szervezésében (Durst György és Zágoni Balázs), ahol közel 70 fiatal rendező,- operatőr, vágó, animációs, hangmérnök, filmszínész, gyártásvezető és filmológus vett részt. A végén bemutattak 15 kis játék- és animációs filmet.

2004. augusztus 14-21. között a marosvásárhelyi ARTeast Alapítvány *digitális művészeti tábort* szervezett. A résztvevők Londonból, Innsbruckból, Berlinből, Komáromból, Budapestről, Marosvásárhelyről, Kolozsvárról, Jászvásárból, és Bukarestből érkeztek. Íme néhány név: Kate Smith, Marianne Engel, Robert Fleiscanderl, Rolf Pilarsky, Farkas Rolland, Schneemaier Andrea, Dóra Attila, Széphegyi Szilvi, Bartha József, Fekete Zsolt, Irsai Zsolt, Sebesi Sándor, Miklósi Dénes, Bejenaru Matei, Vlad Nancea, Bartha József, projekt koordinátor. Utolsó nap kiállítás a Kultúrház teraszán, majd augusztus 24-én Marosvásárhelyen. A továbbiakban Kolozsváron, Bukarestben és Budapesten is láthatók lesznek az itt (Borsec project) készült munkák.

1998 nyarán Martini Katalin révén a sepsiszentgyörgyi Művészeti Iskola 11-ikes tanulói Forrai Lilla és Ütő Gusztáv tanárok vezetésével táboroztak és alkottak Borszéken. Ezzel elindult egy alkotói folyamat, amely eredményeképpen a következő évben a kolozsvári Ioan Andreescu Művészeti Akadémia 4. éves növendékeit fogadta, Miklósi Dénes tanár irányításá-

val. 2001-ben Csillag Simon Imola, Csillag István, Vorzsák Gy. Antal-Huba, Hintea Marius, Simó Anna és Sárpátki Zoltán végzett alkotó munkát településünkön. A következő évben Öllerer András és a Németországból hazatelepedett Márkos András tisztelték meg városunkat jelenlétükkel. Az idén a fotósok kényeztették el Borszékét, tíz fotóművész több tucat képet készített, zömében természetfotó, néprajz, vallásos téma, portré, meg tájkép. Alkotásaikból egy szép kiállítás állt össze, ami az iskolában, később a Kultúrház kistermében került bemutatásra.

Reméljük, hogy ez a szép értékteremtő munka folytatódik a következő években, és lassan összeáll egy albumra való alkotás a szépséges Borszékéről és festői környezetéről.

Kiállítások:

1959-ben Duşa Traian Maroshévíz szülöttje 90 festményből kiállítást (tárlatot) szervezett.

1970. Zsigmond Márton, mozaikkészítő, festőművész és Molnár Dénes, marosvásárhelyi grafikus, festőművész munkáiból: grafika, linóleummetszet, vízfestmény, fémdomborítás és vízfestmény.

1998. június 19-28. Kultúrotthon előcsarnokában a sepsiszentgyörgyi fiatal képzőművészek táborban készült munkáiból.

1998. augusztus 15. Kultúrház földszintjén helyi (Fazakas Kinga, Móga Attila, Kamenitzky Antal) és sepsiszentgyörgyi alkotók munkáinak anyagából.

1999. szeptember 4. Kultúrház, Képzőművészeti kiállítás (videofilm és fotó) a nyári tábor anyagából.

2000. augusztus 26-án tárlatnyitó az Ifjúsági Klubban.

2001. augusztus 10., Alsóborszék. *Czirják Károly* archív fotó és képeslap kiállítás, Borszékéről és Maroshévről,

- Kelemen Ferencné Tódor Ágnes és Dumitraşcu Emilné Tódor Katalin népi varrottasainak, írásos-, keresztszemes gyűjteményének kiállítása,

- a nyári művészi alkotótábor terméseiből (Antal Huba, Csillag Simon Imola és István, Hintea Marius, Sárpátki Zoltán, Simó Anna és Vorzsák Gyula) kiállítás, a volt Borszék vendéglő halljában.

2003. március 16-án fotókiállítás a Hargita Megyei Kulturális Központ Székelyvárságon szervezett Orbán Balázs szemével, fotótábor anyagából. A kiállítás megtekinthető április 4-ig.

2003. fotókiállítás a tábor anyagából. December 12-én a *Barangolás* c. borszéki (és környéki) ihletésű album ismeretése.

- 2003. augusztus 8-10. kiállítás borszéki amatőr képzőművészek munkáiból a volt Borszék vendéglő halljában (Bajkó József 6 festmény, Fazakas Rácz Kinga 5 festmény, Moldovan George 5 festmény, Matei Mária 2 és Vild Gyula 2 festménnyel.)

1. 4. Borszék a képzőművészetben

Egy friss művészettörténeti kiadványra szeretném felhívni a kedves olvasók figyelmét. Nemrég jelent meg Murádin Jenő művészettörténész, *Gyergyó művészeti topográfia*ja című kötete. Hiánypótló ez a gazdagon illusztrált könyv, ugyanis összefoglalja a gyergyói medencét, megörökítő alkotásokat, és alkotóit. Természetesen nem hiányzik, mert nem hiányozhat e felsorolásból Borszék sem, hiszen Szathmári Pap Károly 1843-ban a borszéki fürdön nyaralt és itt festett portrékat Bibescu hercegről, Havasalföld fejedelméről és feleségéről. Szathmári (1812-1887) „az első hazai festő és rajzoló, aki e vidék tájait képekben megörökítette”. Biztosra vehető – írja a

szerző –, hogy rajzaiban vagy akvarelljeiben megörökítette e nagyszerű táji környezetet. Sajnos nem ismerjük kellőképpen a művész hagyatékát, így nem tudjuk megerősíteni a fenti állítást.

Orbán Balázs 1869-ben kiadott monumentális műve (A Székelyföld leírása, II. kötet) is tartalmaz rajzokat vidékünk-ről. Ezen rajzok egy részét Keleti Gusztáv (1834-1902) készítette: A Medvebarlangok sziklakapuja Borszék közelében, valamint a Teleki és Széchenyi sziklák című illusztrációkat. Országh Antal és Malahovszky Nándor alkotásai is ismertek: Alsó-Borszék az üvegcsúrral és a háttérben pompálkodó Kerekszék szikla gerinczével és „A borszéki főkút, töltőház és fedett sétány” látképe.

Időrendi sorrendben Hankó Vilmos: Székelyföld, 1896-ban kiadott műve következik, amelyben Tull Ödön festménye látható Borszék és környéke táji szépségeivel.

Az Osztrák Magyar Monarchia írásban és képekben, 20. kötete (1901) tárgyalja vidékünket és itt található Cserna Károly rajza fametszeten Borszékfürdő címen.

Az 1911-ben felszentelt új római katolikus templom üvegablakait Róth Miksa, a kor üvegművészetének rangos mestere készítette.

A háborúk és rendszerváltozások nem kedveztek a művészetnek sem, nehéz évtizedek telnek el eseménytelenül. Egészen a 90-es évekig nincs tudomásunk komolyabb képzőművészeti alkotásról, amely Borszéket ábrázolná, hacsak a kor fényképészeit nem említjük.

1. 5. Fotókiállítás Borszéken

Kellemes művészi élményben volt része a borszéki lakoságnak. A múlt vasárnap a borszéki iskola folyosóin kerültek kiállításra azok a portré-, néprajzi- és szociográfiai fotók, amelyeket alkotóik a tavaly készítették a székelyvassági táborban. Tíz művész munkáiból állt össze ez a gyűjteményes kiállítás: hét székelyudvarhelyi, egy marosvásárhelyi, egy sepsiszentgyörgyi és egy csíkszeredai fotós. A tárlatot Sárpátki Ágnes, a Hargita Megyei Kulturális Központ szakreferense nyitotta meg, majd Kolbert Tünde a borszéki Művelődési Ház igazgatónöje és Vaida Valentin polgármester méltatták. A művészek közül csak Ádám Gyula volt jelen (itt jegyzem meg, hogy a kiállított 72 képből 17 az ő keze munkája.)

Jól eső érzés nézni ezeket a művész fotókat, amelyek élet-hűen ábrázolják a falu életét, a kihaló félben lévő mesterségeket, igazi helytörténeti kordokumentum.

Köszönjük a szerzőknek ezt a szép és értékes kiállítást, a szervezőknek pedig, hogy lehetővé tették számunkra, hogy gyönyörködhessünk bennük.

Településünk az idén ünnepli várossá nyilvánításának 50. évfordulóját és ígéret van rá, hogy házigazdái lehetünk egy hasonló fotótábornak. Ennek kapcsán jut eszembe, hogy fénykorában Borszéken fotózott Szathmári Pap Károly (1843), Orbán Balázs (1863) és Heiter György. Ez utóbbi 1901-1943 között nyaranta műtermet működtetett a fürdőtelepen.

Gratulálunk az alkotóknak, és további sikereket kívánunk. A kiállítás megtekinthető március végéig. (Farkas Aladár)

1. 6. Felolvasó est

1911. augusztus 5-én Urmánczy Nándor felolvasó estet tartott a Remény-teremben. Ez egy hangverseny intermezzója volt. (Maroshévízi Híradó, 1911. augusztus 7.) A felolvasott szöveget lásd: Czirják Károly: Dr. Urmánczy Nándor élete és munkássága c. 2008-ban kiadott könyvében.

A borszéki könyvtár felolvasó estet szervezett Kamenitzky Antal helyi költő verseiből. A versszerető borszékiek érdeklődéssel várták a beharangozott találkozózt, hiszen mostanig csak a Hargita Népe Kalendárium, a Romániai Magyar Szó, illetve a Helikon hasábjain olvashatták alkotásait.

A képzőművészeti végzettségű költő összeállítása az évszakra jellemző versekből állt, ami sugallja a természet iránti önzetlen szeretetét, a táj szépségét és féltését a rombolástól. A mintegy 15 versből álló ciklus versei szerkezetileg jól felépítettek, dallamosak. Versei egy részére a melankólia, a reménytelenség, sőt a kiábrándultság jellemző, amit nemcsak az évszak vált ki alkotójából. Az ősz egy gazdag év termésének a begyűjtési időszaka, ezt végezte el maga a költő is, hiszen nemcsak ez a csokor verse áll éretten a kiadatás küszöbén, hanem egy egész kötetre való. Érdemes lenne mielőbb a kiadói tervbe bevenni és megjelenteni.

Az irodalmi esten jelenlévő lelkes hallgatóság mély átéléssel hallgatta a költő előadásában a szebbnél szebb lírai alkotásokat, és további alkotásra biztatták a szerzőt, aki a nyár folyamán bemutatkozott a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő irodalmi kör keretében is. Gratulálunk a szervező Kolbert Tündének az ötletért és a lehetőségért, amit biztosított a költőnek a publikum előtti bemutatkozásra. Ez az irodalmi est eszembe juttatja a harminc évvel ezelőtti irodalmi estéinket,

amikor egy lelkes kiscsoport témás összeállításokat szervezett és Pódium 73 címen vitte színpadra, a közönség nagy meglepedésére. Ezen versszeretők között volt Kamenitzky Antal is, aki már középiskolás korában kezdett verselni, az Utunk 1968-ban le is hozta egyik próbálkozását. Sajnos a katonaság megviselte és alkotó kedve lelohadt. Sok időnek kellett eltelnie, hogy újra jöjjön a Múzsza, és homlokon csókolja.

Egy felejthetetlen művészi élményben volt részünk. Köszönjük Tóni és kívánunk kitartást, lankadatlan alkotói kedvet és sikert a kötet mielőbbi megjelenéséhez. (Farkas Aladár).

1982. március 12. Arany János emlékest, író-olvasótalálkozó Markó Béla (Igaz Szó), Katona Szabó István, Györffi Kálmán (Előre).

2000. június 6.-án író-olvasótalálkozó volt, Beder Tibor: *Gyalogosan Törökországban* című könyvének ismertetése.

„Anyám fekete rózsza” nemzetközi magyar nyelvű vers- és prózamondó verseny.

2002-ben 13. alkalommal szervezik meg ezt a vetélkedőt, 3 korosztályban (12-15 év, 16- 21 év, és 21 év fölött).

2002. Borszék első alkalommal vesz részt hetedikes gyerekekkel, (vezető- és felkészítő Kolbert Tünde), a megyei szakaszon 4 személy képviseli a várost: Patka Kinga, Péter Dalma, Stan Tímea, míg a felnőtteknél Fokt Antónia. Ez utóbbi bejutott a döntőbe, és Magyarországon (Veresegyházán) részt vett a megmérettetésen (május 3-5. között).

2003. „Anyám fekete rózsza” nemzetközi vers- és prózamondó verseny romániai elődöntő szakaszán városunkat Fokt Antónia, Polgár Xénia és Stan Tímea képviselte. Fokt Antónia ez alkalommal is bejutott a döntőbe, amelyre májusban Veresegyházán került sor. Itt elnyerte a Magyar Versmondásért Alapítvány fődíját.

2004. április 23-án író-olvasó találkozó Czirják Edit, Gergely Edit, György Attila és Sántha Attila szerzőkkel.

1. 7. Előadói est

1999. január 10-én, *Kilyén Ilka: Tűz* című műsorával.

1999. szeptember 3, Kultúrotthon - Kilyén Ilka a marosvásárhelyi Nemzeti Színház előadóművész szavalóestje a csángó sorsról.

1999. december 26-án Kilyén Ilka: Karácsonyi rege c. műsora. Szintetizátoron kísérte, férje, Ion Rițiu.

2000. március 19. A Kultúrotthonban, *Gál Mihály* EMKE-nagydíjas pódiumműsora: „*Magyarnak lenni*” címmel. Az összeállítás a magyar millennium jegyében született. Szervező Farkas Aladár.

2000. augusztus 25-én az alsóborszéki kultúrotthonban, Kilyén Ilka: *Jött egy csoda* c. műsora. Zenei munkatárs: Ion Rițiu (színművész, a marosvásárhelyi Liviu Rebreanu társulatnál, Kilyén Ilka férje).

2000. augusztus 27-én, *Illyés Kinga: Az élet kenyere* c. vígságos szomorújáték Árpád-házi Szent Erzsébetről.

2002. augusztus 9-én Kilyén Ilka műsora a Kultúrotthonban.

2003. augusztus 10-én *Bartis Ildikó* marosvásárhelyi színművésznő előadóestje *Ez a szerelem...*- válogatás a világirodalom szerelmi lírájából.

1. 8. Népi táncsoport (néptánc)

1954-57 között Ciortea Mária tanítónő vezetésével a Kultúrház keretében táncsoportot vezet (Ambrus Sándor, Puskás Gyurka, Krammer Mária, stb.) A tánchoz zenekarra is szükség volt. Meg is alakították: László Kálmán, Mataszar Sándor (Sati), Bocskay László, Karancsi Dezső, a későbbiekben Fazakas Csaba, Moldován Sándor, Lukács Ferenc, Cula Ferenc, szaxofonos és felesége Anucuta, Szarvas József (Dodi) és még mások. Szólisták: Szereceán Albu Ibolya, Polgár Magdolna (aki eljutott a híres brassói *Aranyszarvas fesztiválra* is.), Reichenberger Magdolna és Éva, a kultúrháznál működő dolgozó műkedvelők: Bota Manole, Sagau Petrica.

1956-ban részt vesznek a rajoni versenyen, egy Hartman nevezetű táncoktató is tevékenykedett.

1959-ben Schiller Vera testnevelő tanár, táncoktató.

Kolozsi Izabella magyar, román és cigány táncokat tanított, amivel felléptek május elsején és augusztus 23-án.

A '70-es évek elején a Kultúrház keretében néptáncsoport alakult Reichenberger Éve oktató és Kolozsi Izabella tanítónő vezetésével. Ennek az időszaknak a táncosai: Kulcsár István, Várhelyi Magda, Szöcs Gyuri, Becze Panni, Baricz Teréz, Mik György, Bicsak István, Szöcs Sándor, és Ildikó, Pépel Tóni, Kolbert Dezső, Szvinyuk István, Schiller Jolán Kolbert Rozália, Crăciun Rafila, Zudor István és Kulcsár Gizella és még sokan mások. Zenészek: Köllő Ferenc (cimbalom), Mătăsaur Al. (Sati) – harmonika, László Kálmán (hegedű).

1978/79 - Olteanu Petru, matematika tanár vezetésével.

1999. augusztus 5-én, a Hármasligetben, a jobbágytelki népi tánc együttes előadása a szabadtéri színpadon.

2004. június 26.-án Mosneág Iлона vezetésével alakult táncsoport bemutatkozó előadása a IV. Megyei Napok keretében szervezett „Csak szálljon a dal” című műsorral.

2004. augusztus 7-én a Borszéki Napok alkalmából léptek fel.

2005. április 27-én Gyergyószentmiklóson mutatták be az üveges táncot.

1. 9. Népdal

Kultúránk fontos része. Cél, a zenei anyanyelvünk életben tartása. Sajnos, szaktanár (zenepedagógus) hiányában, ez a feladat elég nehezen valósítható meg. Az óvónők, tanítónők lelkes tevékenysége révén, elég gyakran felcsendül a népdal. De az iskolában helyettesítő tanár tanít évtizedek óta. A kimondottan népdal jellegű előadások nagyon ritkák.

1972. Molnár Mária- óvónő,

1997. októberében az Aba-i (Magyarországi testvértelepülés) 40 fős Pávaköre fellépett a Művelődési Otthonban.

2005. május 7-én Gyergyószentmiklóson Bajkó-Péter Gizella képviselte Borszéket a népdalvetélkedőn.

1. 10. Könnyűzene

A '60-as években alakult a Kultúrház keretében az „Apollo” együttes, amely hetente szervezett varieté műsorokat, táncestét, bálakat. A zenekar tagja Ionescu Vasile (orgona).

1962-ben létesült a Northon együttes, amely az évek során kiemelkedő sikereket ért el. 1969-ben a IX. amatőr verseny megyeközi szakaszán első helyet végeztek.

1972 - Májer Magdolna, helyettes tanár, könnyűzene énekes.

A „Megéneklünk Románia” fesztiválon a könnyűzene együttes és Falati János megyei első helyet nyert, sőt ezt a szép

teljesítményt megismételte a megyeközi szakaszon is, Kiss Vioricaval együtt.

1994. a Művelődési Ház könnyűzene együttese a *Meteor* (Nagy Levente, Ungureanu Sorin, stb.).

2000. augusztus 25-27. Meteor és Galaxis, a Globe Star és a New Factory együttesek koncertje.

2001. augusztus 10-11. Peller Anna, pilisvörösvári énekesnő előadása a Művelődési Otthonban, és a szabadtéri színpadon (Hármasliget),

- Rockzene - *Viharok* együttes előadásában.

- House zene - DG Alex együttes fellépése.

2002. augusztus 11-én Enjoy, Bodoni Ildikó és Mc Badi együttes koncertje a Hármasligetben.

- G. PONT és Full Screen együttesek koncertje.

2003. június 22.-én fellépett az Echo együttes (Fazakas Csaba, Márton István és Nagy Nándor) a turisztikai évadnyitó rendezvényen.

2003. augusztus 8-án fellépett a csíkszeredai Arsis gitár trió.

2003. augusztus 9-én Dancs Annamari fellépése az N' Joy, Fulls együttesekkel.

- Hello koncert (maroshévízi együttes), és a borszéki Galaxis együttes.

2003. december 12-én Kató Árpád és Nagy Mihály gitárduó műsora.

2004. június 25.-én a *Nagy duó*, Nándor és Éva testvérek produkciója.

2004. augusztus 8-án Dream Love, Kristóf Katalin és Milán, Dupla Kocktail koncertek.

9-én a Mr. Kaly, Joshua, Abos Party Band, Galaxy, Roberta együttesek.

1. 11. Régizene

2000. augusztus 21-25, a bukaresti Aperto Alapítvány szervezésében Bach halálának 250. évfordulójára rendezett koncert, a Codex, és a Collegio Stravagante Aperto együttesek előadásában.

2002. augusztus 10-én fellépett Nicoleta Neculcea, a borszéki születésű művésznő, aki a temesvári Román Opera szólóénekesnője.

1. 12. Orgonakoncert

1999. augusztus 10-én, *Magyari Zita* kolozsvári karnagy koncertje.

2000. augusztus 26-án *Jári Hunor* orgonakoncertje. Műsoron: J. S. Bach- művek.

2001. augusztus 11-én, *Jári Hunor* koncertje.

2001. augusztus 24-én *Enyedi Béla* előadásában orgona hangverseny. Műsoron: J. Pachelbel: *Toccata* és J. S. Bach: *Nyolc kis prelúdium és fuga*.

2002. augusztus 10-én a maroshévízi *Jári Hunor* koncertje.

2002. szeptember elsején *Szeghalmi Péter Emese* zene-pedagógus, orgonaművész és *Szeghalmi Péter Mihály* teológus, ének- és karvezető gregorián dallamokat adott elő.

2003. augusztus 9-én *Jári Hunor* orgonakoncertje és a *Catharsis* együttes fellépése.

2004. augusztus 7-én *Jári Hunor* és *Bodor Lóránt* hegedűs duó koncertje.

2004. aug. 25. *Hargita Népe*, *Kolbert Tünde*: Orgonakoncert Borszéken

Aug. 20-án a borszéki katolikus templomban a zenekedvelők a dél-koreai születésű *Son Hye Jung*, a római pápai Zene-

akadémia 8. éves hallgatója orgonajátékában gyönyörködhetek, aki Balogh Árpád plébános meghívására érkezett hozzánk. Erdélyi körútján elkísérte Péter Mihály gödemesterházi, Rómában élő művész.

1. 13. Művészeti Népiskola előadásai

- 2002. december 20-án gálakoncert (az oktatás a 2001-2002-es tanévben kezdődött, a Csíkszeredai Művészeti Népiskola kihelyezett osztályaként zongora, gitár és szintetizátor szakokkal).

- 2003-ban is megtartották év végi előadásukat.

- 2004. decemberében újabb műsorral léptek fel az iskola karácsonyi előadásán. 2005. és 2006. karácsonján úgyszintén.

1. 14. Bábszínház (bábjátszás)

1984/85 - bábkör alakul az óvónők, tanítónők részvételével: (Ciortea Mária, Creangă Jolán, Farkas Éva, Fazakas Gabriella, Máthé Mária, Molnár Mária, Kolozsi Izabella, Orbán Anna, Strasszer Márta, Zaharias Valeria).

Több előadást tartottak a borszéki óvodásoknak és iskolásoknak. Részt vettek a Megéneklünk Románia fesztiválon, vendégszerepeltek Tölgyesen, Maroshévízen, Csíkszeredában (1989. március 19-én), Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron. A bemutatott bábjátékok közül megemlíjtük: *A róka, a medve és a szegény ember*, *A kiskakas, a tyúkocská meg a róka*, *Farkas-barkas*, *Zdreașă*. A bábukat maguk készítették.

2003. májusában a kolozsvári Sétáló Bábszínház előadásában a kicsik láthatták a *Lyukas mese* c. előadást.

1. 15. Modern tánc

- 1972-73- Molnár Mária óvónő irányításával.
Iskolásokkal, Farkas Aladár
Előadások: Borszéken
Balánbányán (Megéneklünk Románia fesztivál),
Maroshévízen (Megéneklünk Románia, fesztivál keretében)

1. 16. Vetélkedők

2003. december 18.-án a Művelődési Otthon kistermében
Deák Ferenc és kora címmel.

1. 17. Megemlékezések

1990-től minden évben megemlékező ünnepséget szervezünk Március 15 és Október 6. alkalmából, ahol a műsort az Általános Iskola, illetve a Művelődési Ház biztosítja. Kezdetben, a templomban, később az iskolában, a Művelődési Otthonban került megrendezésre. Az Emlékpark, és emlékmű felszentelése után, a megemlékezések színhelye átkerül ide.

Emléktábla-, emlékműavatás

1998. augusztus 14-én, a Borszéki Napok keretében, a 150 éve született Baross Gábor „vasminiszter” tiszteletére emléktábla avatás a Székely-hágón (Creanga-tető).

2000. július 14-én az 1848/49-es szabadságharc, valamint az első- és második világháborúban elesettek tiszteletére, emléktábla avatásra került sor. Az ünnepi szentmisét Tamás József segédpüspök celebrálta. A leleplezésen felszólaltak Vaida Valentin, polgármester, Eigel Tibor, tanfelügyelő, Farkas Aladár és Móga László, valamint Dr. Szabó József, magyarországi hadtörténész.

2001. augusztus 11-én *Barátság park*avatás.

2002. szeptember 21-én Gyergyócsomafalván részt vettünk a Kossuth emlékünnepe kapcsán szervezett értelmiségi fórumon, ahol Farkas Aladár és Móga László ismertettek egy-egy történelmi dolgozatot. Itt vettük át a Kossuth Emlékkézslőt.

2002. október 4-én Kossuth Lajos születésének 200. évfordulója alkalmából kopjafaavatás és Kossuth Emlékkézslő szentelés. Szervező Farkas Aladár.

1. 18. Műsoros estek, Bálók

A régi szép idők cigányzenekarjai: Salamon János – Bem apó udvari cigánya – és zenekara, majd Pongrácz Laji és zenekara, aztán Hamza Miksa és Gyuszi fia.

1844-ben Vasile Alecsandri azt írja, hogy hetente kétszer, csütörtökön és vasárnap rendeztek bálókat. Ezek a táncmulatások egy, fából készült, húsz viaszgyertyával kivilágított teremben zajlottak le.

1908-ban Anna-bál a Remény szálló nagytermében.

1941-ben *szöttes bál* a Reményben.

Az '50-es években *Bocskai József* és zenekara húzta a talpalávalót a bálókban.

A '60-as években farsangi bálókat szerveztek a szülőkkel együtt az iskola folyosóján. Ezeken Bara Márton kísérte tangóharmonikán Kolozsi Izabella énekszámait.

1980-ban „Rákóczi búcsúja” került bemutatásra, Móga László konferálásával. A kuruc dalokat Kolozsi Izabella énekelte. Még fellépett: Demeter Jenő, Fokt Teréz, Mosneág Ilona és férje.

1996. november 29-én bál a Művelődési Otthonban, az Erzsébetek és Katalinok tiszteletére.

1998. február 7-én *farsangi bál* a Meteor együttessel, Kolbert Tünde szervezésében.

1998. április 12-én Húsvéti bál a Művelődési Otthonban. Zenélt a Meteor együttes.

1998. november 21-én műsoros Katalin-bál. A műsort Bajkó- Péter Gizella helyettes tanítónő biztosította.

1999. február 13-án *farsangi bál* a kultúrotthonban, a Meteor együttessel, szervező Kolbert Tünde.

2001. február 24-én *farsangi bál* Alsóborszáken, Kolbert Tünde szervezésében,

(Bibl. Kolbert Tünde: Farsangi nosztalgia, in Források, 2001 /2. szám.)

2001. november 24-én Katalin-bál, Kolbert Tünde.

2004. április 17-én *Locsoló bál*, Borsi Gyöngyi.

2004. október 23-án műsoros *szüreti bál*, Mosneág Ilona mazsorett és táncsoportja jóvoltából.

2004. november 24. Műsoros *Katalin bál*, Mosneág Ilona.

2004. december 19-én „*Kis Karácsony, nagy Karácsony*”, Mosneág Ilona.

2005. február 5. Műsoros est, utána *Farsangi bál*, szervező Mosneág Ilona és Bajkó Sándor. Báli zene Farkas József, Birman Ottó.

Október 8. Szüreti bál. A műsort Mosneág Ilona, Bajkó Sándor és László Tibor oktatók biztosították. A bálhoz a zenét az újonnan alakult könnyűzenekar biztosította („Ecou” néven jegyezték be magukat, a zenekar tagjai: Fazakas Csaba, szólógitár, Farkas József, basszus gitár, Birman Ottó szintetizátor.)

1. 19. Nők klubja (Nők Napja, Anyák Napja)

Minden március 8-án műsoros előadással köszöntöttük az édesanyákat (Kolozsi Izabella).

1988. május 3-án a kultúrotthonban az iskola tanulói mutatták be tartalmas műsorukat.

1998. március 8-án előadás a Művelődési Otthon kistermében.

1998. május 3-án Anyák Napi műsor a Művelődési Otthon nagytermében.

2001. május 6-án Anyáknapj ünnepség.

2002. február 6. Nők klubja összejeövetel, előadó Borsi Gyöngyi: a pozitív gondolkodásról.

2002. február 9. Pálma vendéglő, disznótoros pótszilveszter (60 ezer lej/személy).

2002. március 6. Femina klub a könyvtár olvasótermében, Előadó Lőrinc Erzsébet tanítónő: a vércsoport szerinti táplálkozásról.

2002. március 8. Pálma vendéglőben nőnap buli (50 ezer lej/személy).

2003. május 4. Anyák napi műsor a Művelődési Házban, Kolbert Tünde.

2004. március 8-án Nőnap köszöntő az Intim vendéglőben. Kolbert Tünde.

2004. november 5-én Nők órája (Adventi koszorú készítés), Kolbert Tünde.

1. 20. A borszéki színházi rövid áttekintése

Helységünkben a magyar nyelvű műkedvelő színházi kezdete a XIX. század végére tehető. Német nyelvű kisebb színelőadások már 1825-től voltak, német vándorszínészek jóvoltából, tudjuk meg Scheint Dániel „Borszék 1825” c. művéből. Ebben az időben alig volt 23 épület, de a nyári idényben az itt nyaraló arisztokraták igényelték a művelődést és a fürdőigazgatóság gondoskodott ezen igények kielégítéséről. Ötvös Ágoston 1836-ban megerősíti a vándor színtársulat létezését településünkön.

1890 - *Csiszolatlan gyémánt* c. jelenet, előadták Urmánczy Nándor, br. Bornemissza Gyula és Zgorszkyéné.

1923-ban Vadász Károly kántor-tanító betanította a *Falurossza* c. darabot, amelyben szerepeltek: Antal Mária, Ambrus József, Bajkó Imre, Eigel Ferenc, Eigel István, Fazakas Fehér Ferenc, Farkas István, Kozbacher Mária, Krammer Mihály, Nagy Károly, Siklódi Imre, Vild András, Vild Béla, Vild Ferenc, Vild István.

1926-ban a *János vitéz* került bemutatásra, Radó Bandi rendezésében, a főszerepben Krammer Mihály.

1930-ban a „Remény” nagytermében került bemutatásra Oláh Dániel: „Az örökség” falusi életképek két felvonásban. Előadták: Fokt József, Krammer Mihály, Sárpátki Károly, Sárpátki Ferenc, Borka N., Hartwig Dezső, Lengyel Ilona, Patka Róza, Fodor Zoltán, Kolbert Mária, Hartwig Mária, Szabó Vilma, Váradi...

1931 májusában katolikus legényegylet alakult, 90 fővel. Sárpátki József házában béreltek helyiséget, 300 lej értékben és itt tartották próbáikat.

A háború befejeztével és a gazdasági élet megerősödésével a lakosság kezd újra érdeklődni a művelődés iránt. Nő a faluban tevékenykedő pedagógusok száma, akik szívügyüknek tekintik a színjátszást is. A teljesség igénye nélkül megpróbáljuk felsorolni a bemutatott színműveket, és ahol lehet, a szereplőket.

A 38-39-es években Fokt József rendezte a „*János Vitéz*”, a szereposztás: Krammer Mihály – János Vitéz, Ság Teréz – Juliska, Vild Erzsébet – a francia királykisasszony, Zorgel Mihály – katona.

Vasvári plébános rendezésében került bemutatásra a „*Mit susog az erdő*”. Ebben játszottak, a Gyurkovics lányok, Borka Erzsébet és még sokan mások kiknek neve már feledésbe merült.

A rendezők között még megemlíthetjük Pușcariu Piát. Ezúton mondok köszönetet az adatközlőknek: Demeter Jenő, Simon Erzsébet, Kristály Margit és Antal, akik információkkal és fotókkal segítettek felidézni színjátszásunk múltját.

1949-ben vitték színre „*A csikós*” c. színdarabot. A szereplők: Adorjáni Izabella, Csurgai Margit, Ambrus Zoltán, Kolozsi Sándor, Móga László, Strasszer Imre, Vild Ernő, Vild Irénke, stb. (Kolozsi Izabella írott visszaemlékezése).

Az '50-es években az Apeminnél Kosztánci Jenő igazgató vezetésével színjátszó csoport működött. Műkedvelők Kristály Antal és felesége, id. Krammer Mihály, Straff Mancsi, Strasszer Imre, Fazakas József és mások.

A fürdővállalatnál is komoly kulturális tevékenység folyt. Az ottani műkedvelők: Fokt Ödön és felesége, Rusu Maria, Dorneanu Tina, Oprea Vasile, Antal Teréz, dr. Buznea, dr. Novák, Plavitescu A., Lemnea Anton, Kuzik Alexandru. A kultúrház is a fürdőtelephez tartozott.

Az '50-es évek sikerdarabja volt „*A cigány*” is. Korabeli fényképek igazolják a darab hiteles kivitelezését.

A képen balról jobbra: Eigel Endre, Simon Erzsébet, Kristály Margit és Antal, *Kosztándi Jenő* (rendező), Virág (Meteszár) Sati, Siller Mihály, Bicsak Károly, Sárpátki József, Páll Amália, Demeter Klára, Elekes Ildikó, Fokt István. Az alsó sorban lévők: Traján Mária, Strasszer Imre, Fazakas József, Pallér Terka, Eigel Ferenc, Máthé Jolán (súgó), Toncean Ilona.

Ebben az időben került bemutatásra a „*Liliomfi*” c. színdarab.

1956-ban előadták Kopacz Lajos rendezésében a „*Dózsa György*” c. darabot. Ebben főszerepet játszottak: Fodor Emőke, Kristály Antal, Rapósa Ferenc, Kopacz Lajos, stb.

„*A színész*” c. színdarabban játszottak: Eröss Mária, Móga László, Orbán Anna, Strasszer István, stb. (Kolozsi Izabella).

Fodor Olga tanítónő rendezte „*A vén bakancsos fia, a huszár*” c. darabot, amelyben játszottak: Kristály Antal és Margit, Fazakas József, Eigel Ferenc, súgó Fazakas Nuci néni.

„*A Ludas Matyi*” szintén Kosztándi Jenő rendezte. A főszerepeket Fazakas József, Fazakas Ilona és Kristály Antal alakították.

„*Az ingyenélőket*” ugyan csak Kosztándi Jenő rendezte. A főszerepeket Czimbalmos Klári, Fazakas József, Molnár István és Máthé Anna, játszották.

„*Emberek a havason*” rendező Kosztándi Jenő, Strasszer Imre, Straff Mancsi, Rapósa Sándor, Kristály Teréz, Vild Sándor, Kristály Teréz, Vild Sándor és Demeter Klára, játszották a főbb szerepeket.

Szereposztás nélkül soroljuk „*A szegény gazdagok*” (Kristály Antal és felesége Margit, Straff Mancsi)a „*Nyomorultak*” c. darabokat.

Több színmű került bemutatásra. A *csikós* (Szigligeti Ede) a dolgozó nép becsületességét, erkölcsi felsőbbrendűségét ábrázolja megkapó módon. A szereplők: Germán Elza, Eigel Ilona, Straff Emma, Mucha Irén, Móga László, Demeter Jenő, Szilágyi Domokos, Orbán Gyula, ViId Ernő, Fokt Ödön, stb. Gárdonyi Géza: *A bor* c. darabjában játszottak: Csurgai Margit, Eigel Ilona, Ambrus Éva, Straff Emma, Demeter Jenő, Puskás Vilmos, Eröss Mária, Kolozsi Izabella és Strasszer István. Ugyanebben az évben került színre *A színész* c. darab is. Nem csak Borszéken adták elő, hanem Tölgyesen is. Az 1958/59-es tanévben Dancs Lajos Borszékre jön, és az alsó-borszéki kultúrotthon igazgatójának nevezik ki. Megpezsdiül a művelődési élet és benne a színjátszás. Közel húsz éven át, végezte – önkéntesen – ezt a munkát. A rendezők között találjuk még Puşcariu Piát, Fazakas Andrásné. Beszerző: Kopacz Lajos (ruha, forgatókönyv, stb.)

Móga László, volt iskolaigazgató, nosztalgiával emlékszik vissza az ifjúsági színjátszó csoportra, arra a társaságra, amelyik vállalta egy drámának, Nagy István *Legmagasabb hőfokon* c. előadásának színrevitelét. Ezt az előadást is az iskola tanszülete patronálta (Orbán Anna, Huszár Teréz, Kolozsi Izabella). Főbb szereplők: Márkos István, Eröss (Ciortea) Mária, ViId Sándor. Ebben az időben került bemutatásra a *Jubileum*, *Ocskó Teréz* c. darabok.

Az 1961-62 évben városi színjátszó kör alakul Orbán Anna vezetésével. Betanulják *A mennyezet jó, Ifjú Úr* c. darabot. Színjátszó kör működik az IGO-nál is Georgeseu Irén vezetésével. A *D-ale carnavalului* darabot adták elő Szabó Berta, Balázs Erzsébet, Eigel Endre, Demeter Jenő, Kolozsi Sándor, Fokt Árpád, Bartis Balázs és Krisztián József. 1963-ban a

Különös házasság került bemutatásra, de nemcsak itt, hanem Gyergyószentmiklóson is, Kolozsi Izabella rendezésében. Szereplők: Demeter Jenő (Vidonka), Straff Emma, Csurgai Margit, Strasszer Imre, Puskás Vilmos, Kolozsi Sándor, Eigel Endre, Eigel Ferenc, Sárpátki Pál, Vakon Erzsébet és Straff Mária. Ugyanebben az évben vitték színre a *Legénykérő* c. darabot is (Csurgai Margit, Ambrus Éva, Kolozsi Sándor, Ambrus Zsolt, Demeter Jenő). Román színjátszó csoport is tevékenykedett ebben az időben. Előadták *Az elvesztett levél*, *Egy viharos éjszaka*, Caragiale darabokat és a *Tache, Ianche și Catâr* c. darabokat. Ez utóbbit Hotăreanu Elena, Lemnea Anton, Cuzic Alexandru és Cotfas vitték színre. Az *Egy viharos éjszaka* szereplői: Balázs Erzsébet, Fokt Rozália, Demeter Jenő, Bocskay József, Balogh Ferenc és Sárpátki Pál.

A '60-as években került színre „A bor”. Szereplők: Ambrus Zoltán, Ciortea Mária, Demeter Jenő, Fokt Árpád, Móga László, Orbán Anna, Kolozsi Izabella, Strasszer Imre, Vild Irén és Vild Ernő. (Kolozsi Izabella).

„Nagyanyó mesél” énekes jelenet Benes Margit, Ciortea Mária, Kolozsi Izabella és még több fiatal leány és fiú részvételével (Kolozsi Izabella).

„Koldus és királyfi” c. iskolai előadás, főbb szerepekben Kolozsi Tünde és Köllő Margit. (Kolozsi Izabella).

„A legénykérők” c. darabot Kolozsi Izabella rendezte. Főbb szerepekben: Eigel Antal, Kolbert Jenő. Vendégszerepeltek Gyergyószentmiklóson. A kultúrfelelős Eigel Ilona volt (Kolozsi Izabella).

1963-ban pedig Orbán Anna és Huszár Teréz, vitték színre a *Koldus és Királyfit*. Ebben a darabban is játszott Krammer Mihály.

1965-ben színjátszó kör létesült az Apeminnél is, Strasszer Imre vezetésével; Első fellépésük Kisfaludi Károly, *Csalódások* c. darabjával volt. 1965-ben a román tagozat bemutatta a *Jocul de-a vacanță* c. darabot Caradi dr. és felesége, Lemnea Anton, Mezei Lajos és Hotăreanu Erzsébet közreműködésével. A színjátszó csoport irányításával Popescu C-tin, Hahn Ottó és Creangă Gheorghe foglalkozott.

1967 karácsonyában adják elő Sütő András „*Díszvacso-ra*” című színdarabját. A főszerepben Demeter Jenő, továbbá Sárpátki Pál, Hanec Károly, Ambrus Erzsébet, Nagy Margit, Kolozsi Dénes, Ambrus Éva és Eigel Endre.

1969. június 20-21-én turnéra indultak. Előadásokat tartottak Zetelakán, Nagyfaluban (Udvarhely mellett). Óriási közönségsikerük volt ezzel a *farsangi előadással*. Az itt fellépő művészek: Orbán Anna, Szabó Berta, Demeter Jenő, Sárpátki Pál, Eigel Endre, Gidró József, Eröss Imre és Ambrus Ágoston. Rendező *Demeter Jenő*.

A 70-es évek elején a Kultúrház a Néptanács fennhatósága alá került, Hahn Ottó igazgatása mellett. Volt román és magyar színjátszó csoport. Műkedvelők: Bara Márton, Bege Béla, Cristea Ioan és Rodica, Crăciun Rafila, Demeter Antoneta és Jenő, Demeter Klára, Csibi Magdolna, Karancsi Sándor, Kiss Ferenc, Kiss Viorica, Mărgineanu Alexandru, Mikk Gyula, Orbán Anna, Nagy Margit, Minier Csaba, Vild Gyula, Vlaicu Silvia és még sokan mások. Orbán Anna vezet színjátszó csoportot. 1973-ban kerül bemutatásra Karácsony Jenő „*Válás után*” c. darabja (Pócsai Mária, Farkas Aladár.)

Orbán Anna vezetésével előadták a „Görög Ilona” c. balladafeldolgozást. Ebben szerepeltek: Simon János, Bocskay Éva, Rácz Katalin, Reichemberger Éva, Mik Károly, Csatlós József, Fekete Mária, Jánosi Kati, Bihalek Edit, Bajkó

Ferenc, Pașcan Lucia. A zenészek: Bocskay László, Karancsi Dezső, Mățasar Alexandru (Sati bácsi).

1972. május 19-én mutatták be Méhes György „*Mi, férfiak*” c. darabját, Orbán Anna rendezésében. Főszerepben Nagy Margit és Demeter Jenő, továbbá Abrán Anikó, Csibi Magdolna, Bara Márton és Minier Csaba. Ezzel a darabbal felléptek Maroshévízen és Tölgyesen is (fotó).

Orbán Anna vezet színjátszó csoportot. 1973-ban kerül bemutatásra Karácsony Jenő „*Válás után*” c. darabja (Pócsai Mária, Farkas Aladár, stb.)

1973. július 16-án a tordai Állami Színház román nyelvű előadása (*Casa care a fugit prin ușă*), de Petru Vintilă) előadása. Ebben az időben több román színdarab kerül bemutatásra: „*Jocul de-a vacanța*”, „*Grădina cu trandafiri*”, „*O noapte furtunoasă*”, „*Gaițele*”.

1977-ben „*Fügedes a mennyországban*” c. színművet tanulták be és adták elő nagy sikerrel. Kiss Ferenc, Straff Rozália, Straff Sándor, stb. közreműködésével, rendező Farkas Éva. A román tagozat színre vitte a „*Szarkafészek*” c. darabot a következő amatőr színjátszók közreműködésével: Demeter Antoneta, Ichim Sebastian, Moldovan Mariana, Geo Dumitrescu, Surdu Felicia, Petric Gheorghe, Petric Veronca, Demeter Jenő.

Ezen színművek betanítását a következő rendezők vállalták: Orbán Gyula, Fokt József, Móga László, Orbán Anna, Demeter Jenő. Jenő bácsi, akinek ezen az úton mondok köszönetet, hogy megosztotta velünk emlékeit, több színműnél is bábáskodott: Tomcsa Sándor: *A halászok, A szimuláns, Fiú vagy leány, Az örvendetes járvány; Papa, mama meg a bébi; A bokszolók*, valamint kabaréműsorok szilveszterre, húsvétra, pünkösdre. Bemutatták Jenő bácsi saját műveit: „*A fényképészek*”, „*A szerelmes párok*”, „*Az ital nélküli vendéglő*”, „*A*

szobafestők” c. darabokat. A leggyakrabban fellépő színészek: Márkos Attila, Berecz Tibor, Siklódi Magdolna, Szőcs Margit, Köllő Melinda, Fehér Zita, Siklódi Ferenc, stb. a „*Mi férfiak*” bemutatásra került Gyergyószentmiklóson, Ditróban, Remetén, Orotván, Tölgyesen.

1983. szeptember 3-án a *Szarkafészek* román nyelvű előadásában (Gaițele) játszott Cristea Rodica, Demeter Antoneta és Demeter Jenő, ez utóbbi rendezői minőségben. A „Meg-éneklünk Románia” alkotó verseny megyei szakaszán a „Gaițele” 3. helyet ért el.

A 90-es évek második felére hullámvölgybe került a színjátszás. Reichemberger Ildikó többször is próbálkozott, hónapokig próbáltak, de lassan kimaradoztak a fiatalok és premierre nem került sor.

Szívesen látogattak Borszékre amatőr és hivatásos színtársulatok Marosvásárhelyről, Nagyváradról, Sepsiszentgyörgyről, mert mindig hálás közönség fogadta Őket; mindig telt ház előtt játszottak. A nyolcvanas években nem telt el év úgy, hogy 1-2 színdarabot ne lássunk itt, Borszéken. A 90-es években itt is jelentkezik az érdektelenség. Talán a TV vagy a nagy hajtás az oka, hogy az emberek nem igénylik a színházat.

Demeter Jenő vezetésével új színjátszó csoport alakul, amely sajnos csak rövid ideig működik.

1992. március 19-én a gyergyószentmiklósi Figura színház vendégszerepelt a *Piroska és a farkas* mesejátékkal.

1994. május 15-én a gyergyószentmiklósi Fábíán Ferenc színjátszó kör vendégszerepel, Spielmann: *Az örök titok* c. három felvonásos drámájával.

1997-ben láthattuk Brandon Thomas: „*Charley nénye*” c. vígjátékot. Ez a világon a legtöbbet játszott komédia, 1892-től játsszák folyamatosan.

1998-ban a marosvásárhelyi „Hahota” együttes bemutatta az „*I love you*” darabot, 163 néző előtt.

2000. július 5-6-án a magyarországi Túrui komédiások vendégszerepeltek városunkban a „*Padlás*” c. zenés játékkal és a „*Charley néni*” c. két felvonásos musicallel. Fellépésük több érdeklődést érdemelt volna részünkről.

2001. november 16-án a szászrégeni népszínház magyar tagozata bemutatta Nóti Károly: Nyitott ablak c. 2 felvonásos vígjátékát.

2003. március 29-én „Szabadság, szerelem - humorral fűszerezve” címmel előadást tartott a szászrégeni MADISZ előadócsoportja a borszéki kultúrotthonban.

2004. március 20-án a szászrégeni MADISZ egy csoportja bemutatta a *Világszabadság* című műsorát az alsóborszéki Művelődési Otthonban.

1. 21. Kórusmozgalom

A szervezett éneklésnek komoly hagyományai vannak településünkön is.

Kezdetben csak a templomban volt szervezett kórus. A Domus Historia tanúsága szerint 1930. augusztus 24-én fellépett a borszéki vegyes kar, *Vadász Károly* kántor-tanító vezetésével, a Remény nagytermében. Bartalis János esperesplébánost búcsúztatták 37 évi munka után.

1939.-ben Cassulo András érsek és pápai nuncius urat nagy tisztelettel fogadják a borszékiek és a „*Győzelemről énekeljen*” kezdetű szentségi énekkel fogadták.

1947-ben *Búzás Imre* iskolaigazgató vezetésével működött az egyházi dalárda. A 48-as tanügyi reform után a pedagógusok már nem vehettek részt az egyházi kórusban, de ez nem vette el kedvüket az énekléstől.

Móga László frissen Borszékre kinevezett ének és zeneszerető kolléga, aki ugyan nem volt zenetanár, de Nagy István volt karnagya jóvoltából szerette és ismerte a zenét. Diákként a kolozsvári Szent Mihály templom vegyeskarában énekelt.

1949-től dalárdát, vegyes kórust verbuvál, akikkel a következő évben már részt is vesznek Marosvásárhelyen, a tartományi versenyen, ahol dicsérőoklevelet szereznek.

Saját táncsoportjuk is volt (Ambrus Sándor, Puskás Gyurka, Krammer Mária, stb.) A tánchoz zenekarra is szükség volt. Meg is alakították: László Kálmán, Mataszar Sándor (Sati), Bocskay László, Karancsi Dezső, a későbbiekben Fazakas Csaba, Moldován Sándor, Lukács Ferenc, Cula Ferenc, szaxafonos és felesége Anucuta, Szarvas József (Dodi) és még mások. Szólisták: Szeceán Albu Ibolya, Polgár Magdolna (aki eljutott a híres brassói *Aranyszarvas fesztiválra* is.), Reichenberger Magdolna és Éva, a kultúrháznál működő dolgozó műkedvelők: Bota Manole, Sagau Petrica.

A 60-as évek elején *Cristea Maria* tanítónő vezeti az iskola kórusát, és részt vesznek a VI. amatőr fesztivál tartományi szakaszán.

A 70-es évek elején a Kultúrház a helyi Néptanács fenntartósága alá kerül. Igazgató Hahn Ottó. *Dancs Lajos, Márkos Ilona* és *Molnár Mária*, 1972-73 (első szakképzett zenetanár városunkban) vezet pedagógus-, illetve diákkórust.

A 80-as évek közepén *Cseke Lajos*, *hegedűművész* kamarakórusa ér el kimagasló eredményeket. 1984. december 16-án Szárhegyen részt vesznek a kórustalálkozón. A következő év májusában (25-én) Csíkszeredában lépnek fel, a Megéneklünk Románia verseny keretében. Kimagasló teljesítményük

eredményeként, Nagybányán képviselik megyénket az országos szakaszon.

Visszatérve az egyházi kórusmozgalomra elmondhatjuk, hogy rendszeresen részt vesznek a már hagyományos egyházkórus találkozók. Ezek helyszíne, időrendi sorrendben, 1988-tól kezdődően: Szárhegy, Alfalu, Újfalu, Maroshévíz, Remete, Gyergyószentmiklós, Csomafalva, Kilyénfalva, Tekerőpatak, Borszék, Tölgyes Ditró, 2000-ben Szárhegy. Ekkor veszi fel a kórustalálkozó a híres zenetudós, Kájoni János nevét és ekkortól van vándorzászló.

A fent nevezett találkozóra *Márkos Zoltán* kántor készítette fel a kórust. Őt követte néhai *Kelemen Mihály*, katolikus kántor.

2001-ben Alfalu, 2002-ben Csomafalva szervezte ezt a rangos rendezvényt. A felkészítésben segített Bara Márton, vezényelt kántorjelöltünk, *Balázs Tibor*. A teljesség igénye nélkül megemlíthjük az aktív énekkari tagokat: Ambrus Erzsébet, Barabás Rozália, Bara Márton, Csillag Matild és Jenő. Továbbá Eigel Ferencné, Ambrus Mária, Demeter Jenő, Fazakas Anna, Forró Irén, Kolbert Anna és János, Kolbert Tünde, Siklódi Erzsébet, Kolbert Jenő, Kolozsi Mária, Reichenberger Éva és Magdolna, Sárpátki Irma és Rezső, Polgár Magdolna, Tamás Juliánna és Erzsébet, Papp Béla, Antal Márton, Siklódi Ferenc, Balázs Anna és Vencsel Anna, Rácz Katalin. Veres Ingrid, Bajkó Norbert, Mezei Ildikó és László. Dicséretes munkát végeznek, ugyanis az együtt éneklésnek komoly szerepe van a közösség vallási életvitelében. 2003-ban Újfaluban, 2004-ben Remetén találkoztak a gyergyói medence kórusai. Időközben *Canticum Novum* adták a kórusnak.

2002. december 14-15-én Székelyudvarhelyen megszervezték a *Közös Karácsonyunk* 2002 c. rendezvényt, amelyen

részt vett a borszéki ifjúsági kórus egy része is. Karácsonyi énekeket énekeltek, amiket Balázs Tibor tanított be. A mozgalmat segíti a Seprődi János Kóruszövetség is.

2003. május 1-én Balatonlellén és Fonyódon lépett fel a De Angelis kórus, a II. Nemzetközi Kórustalálkozón, karnagy: Balázs Tibor.

2003. május 17-én a *De Angelis* ifjúsági kórus, Balázs Tibor vezetésével részt vett a Ditróban szervezett XV. Domokos Pál Péter Vándor Gyermekkórus Találkozón. Azóta is rendszeresen részt vesznek ezeken a kórustalálkozókön.

1. 22. Fúvósmozgalom

„... Reggel hat órakor a trombita harsogása, a klarinét és a dob pörgése kiragadja az álom karjaiból, és haladéktalanul el kell hagynia az ágy kellemes melegét, hogy a kúthoz menjen, és testét a borvíz ivásával lehűtse’ írja Vasile Alecsandri 1843-ban. Ebben az időben, de később is, minden reggel 6-8 óra között a rezesbanda ébresztette és szórakoztatta a Borszéken nyaraló vendégeket.

Vild András bácsi (sz. 1912.) visszaemlékezései szerint Borszéken már 1926.-ban létezett fúvószenekar. Nagy Károly karmester irányításával, saját hangszerükkel játszottak: Pallér Imre, Eigel Ferenc, Bogyé József, Vild István, Fokt Emil, Pallér Antal, Tamás György, Straff Antal, Vild András. Ez a zenekar a 30-as évek végéig működött.

1939-ben tengerész zenekar szórakoztatja a fürdővendégeket a Főtéren.

A 40-es, 50-es évekről nem sokat tudunk, de azt már igen, hogy 1960, szeptemberében *Köllő Ferenc* karmester Borszékre kerül, és újjá szervezi a zenekart.

Pépel Gyuri bácsi nosztalgizva emlékszik vissza ezekre az időkre: „a zenekar tagjai: Szöcs Ferenc - szaxofon, klarinétosok: Szöcs István, Sárpátki Mihály, Nagy János, Pépel György. Pisztonosok: Kiss Adolf, Krisztián László, Csibi Andor, Vild István, Mezei Károly, althonosok: Kristály László, Nagy Sándor, Csergő Sándor, eufóniumosok Straff Károly, Molnár Béla, Eigel József, esztrombitás: Háj Ádám, nagydobos Vild Béla, réztányéros Szabó József, basszus Vaszi Sándor és Máthé József.

A zenekar fénykorát a '60-as évek közepén élte. Túljutottak a tartományközi selejtező versenyen és Bukarestben az országos fúvós fesztiválon az előkelő harmadik helyezést érték el. János is tagja volt ennek a rezesbandának. Rendszeresen részt vettek a bányásznapi rendezvényeken, no meg a különböző kultúrversenyeken: „Tavasza a Hargitán”, „Zsögöd”, „Zúg a fenyves”, Parajdon, Kovásznán, Gyergyószentmiklóson, Szászrégenben, stb.

Ott voltak, mert ott kellett legyenek Csíkszeredában az egyesített zenekarban, amely fellépett augusztus 23-án.

A '70-es és '80-as években elképzelhetetlen volt tornaünnepély a rezesbanda nélkül. Az ők indulójukra menetelt a több mint 400 tanuló és a ritmikus tornagyakorlatokat is az ők kíséretükre végezték. Jelenlétük hangulatossá tette a Hóünnepélyeket is.

Köllő Ferenc 1975. októberében 49 tanulóval fúvós csoportot indít, köztük lányok is voltak: Csibi Judit, Klemencz Erika, Páll Ilona, Török Magdolna. A következő tanévtől hegedű és harmonika csoportot is indít. Miután Feri bácsi áthelyezését kérte a csíkszeredai Pionírházhoz (1979), rövid idő alatt több karmester is megfordult Borszéken: Dr. *Barta Tibor*, *Kiss Ferenc*, *Fülöp Mihály*, *Cseke Lajos*.

1984-től napjainkig *Bajkó Sándor* vezeti nagy hozzáértéssel és lelkesedéssel a zenekart.

A *Hét kulturális hetilap* 1989. június 13-i számában beszámol a *Sóskúti fúvós fesztiválról*. Bajkó Sándor karmester vezetésével részt vettek: Kis Ferenc, Vaszi Mihály, Márkos Sándor, Szereceán Árpád, Puskás István, Eigel Mihály, Eigel Károly, Eigel András, Vild Csaba, Váradi József, Vaszi András, Szöcs Ferenc, Patka Gyula, Máthé László, Klemencz István, Szöcs Adolf és Csibi Ferenc, aki 37 éven át volt aktív tagja a borszéki zenekarnak.

Július 9-én Kovásznán tartották, a *Megéneklünk Románia Fesztivál* keretében a fúvósok találkozóját. Ezen is részt vett Borszék város kultúrházának fúvószenekara. Részvételi oklevelük ma is ott díszleleg a próbaterem falán.

A rendszerváltás után, 1990. július 15-én nagyszabású fúvós találkozó színhelye volt Borszék. A labdarúgópálya zsúfolásig megtelt a résztvevő zenekarokkal, no meg a nagyszámú érdeklődővel. Emlékezetem szerint ez volt a legnagyobb ilyen jellegű fesztivál városunkban.

A fonyódi zeneiskola fúvósai 1990. szeptemberében meghívták és a borszékiek eleget is tettek a meghívásnak, és részt vettek a fúvós turnén. Ezután hullámvölgybe kerültek. Egy-két temetésen láthattuk, hallhattuk őket.

1997-ben Bajkó Sándor irányításával utánpótlás nevelésbe kezdtek. Íme az akkori zenészek névsora: Csibi Róbert, Csibi András, Bartha László, és Róbert, Ferencz Róbert, Kolozsi Nándor, Kulcsár Anna-Mária, Vild András és Róbert, Kristály Szilárd, Vaszi Loránd, Bajkó Tamás, Straff Zoltán, Kiss Ferenc, Kolozsi Tibor, és Csaba. Kér évre rá Bajkó-Péter Gizella foglalkozott öt hónapon át a gyermekfúvós neveléssel.

2000-től újból aktívabbak. Ott látni őket a fontosabb rendezvényeken: Borszéki Napok, Hóünnepély, Bányásznapi, stb.

2001. augusztus 11-én koncert a Borszéki Napok alkalmából (Hármasligetben).

2001. szeptember 2-án fúvósaink részt vesznek a Remetei Falunapon.

2002. tavaszán részt vettek a Március 15-i rendezvényünkön, októberben az Aradi vértanúk emlékére, és Kossuthkopjafaavatóra szervezett emlékműsoron.

2002. nyarán Bajkó Sándor karmester részt vett a Pro Musica Alapítvány segítségével szervezett rétyi Országos Fúvós tábor munkálatain. A szakmai felkészítõn túl, itt vették fel Bajkó Sándort a Romániai Magyar Dalszövetségbe.

Borsi Gyöngyi felvállalta a zenekar menedzselését, és személyében garanciát látunk, hogy a zenekart fenn tudja tartani. A zenekar jelenlegi tagjai: Bajkó Sándor, karmester, Szöcs Adolf, Hajdú István, Balázs Tibor, Eigel Mihály, Szöcs Ferenc, Vaszi András, Váradi József, Patka Gyula, Szerceán Árpád, Szöcs Levente, Puskás István, Máthé László, András István, és Eigel András. Fontosabb rendezvényék, ahol fel léptek: március 15. iskola-évforduló, turistaszegon megnyitó, Borszéki Napok, Bányásznapi, térszene két alkalommal. Az utánpótlás képzése is folyamatban van, a következõ tagokkal: Fodor Lóránt, Mincsor Hunor, Váradi József, Mosneág Gellért, Kapott Attila, Santusz Kinga, Rácz Norbert, Bajkó Mónika, Molnár Rudolf, Zsuzsics Tihamér, Szerceán Noémi, Bajkó Emese, Ruzska Piroka, Dezsõ Zoltán, Baricz Ferdinánd, Baricz Richárd, és Leopold József. A Polgármesteri Hivatal költségvetésébõl vásároltak 11 hangszer.

2003. november 6. A fúvósok saját kezûleg elõadó és gyakorló termet készítettek, amelynek avatóünnepségére egy

ünnepi koncert keretében került sor. Hangszigetelték a falakat, és a színdarabot amfiteátrumszerűen építették ki. Csempekályhát raktak. Ezt a munkát a fúvósok maguk végezték, szabadidejükben. Közreműködtek: Bajkó Sándor, karmester és családja, Baricz Nándor, Patka Róbert, Kiss Levente, Siklódi Zoltán, Vaszi András, Mincsor Imre, és Köllő Árpád. A szükséges anyagot Demián Géza, Nagy Károly, az Üdültető Vállalat, Veres Mihály, Dragoş Gheorghe, Csibi Béla, Lázár János és a Polgármesteri Hivatal biztosította. A szervezési teendőket Borsi Gyöngyi és Kolbert Tünde végezte.

2004. január 1-én Újévköszöntő és karnevál a Művelődési Ház előtti téren, Kolbert Tünde.

2004. január 3-án újévi fúvós koncert az alsóborszéki Művelődési Otthonban. Bajkó Sándor vezetésével.

2004. február 13-án a Lőrinc Pál kupán.

2004. március 15-én az Emlékparkban „Ének a szabadságról”, Szervező: Farkas Aladár.

2004. április 17-én a Locsoló bálon léptek fel, Bajkó Sándor vezetésével.

2004. május 1-én a Creanga tetőn fúvós piknik, Borsi Gyöngyi szervezésében.

2004. június 26-án szabadtéri koncert a Hargitai Megye napok keretében „Csak szálljon a dal” címmel. Újabb nevekkel találkozunk: Máthé Gellért, Mezei Szabolcs, Kapott Attila, Patka Róbert, Péter Tímea (klarinét), Szereceán-Eigel Noémi, Szabó Imelda (fuvola), Fazakas Norbert, Szereceán-Eigel Viola, Szöcs Levente, Szöcs Melánia, Csatlós János és Siklódi László.

2004. augusztus 7-én fúvós fesztivál: Parajd, Szentegyháza, Vasláb és Borszék rezesbandái részvételével.

2004. október 6-án „Hol sírjaink domborulnak...” Farkas Aladár szervezésében.

2005. június 25-án, a Hármasligetben Fúvós Fesztivált szerveztek. Március 15-én és Október 6-án részt vettek a városi RMDSz által szervezett megemlékezésen.

2006. június 4-én beneveztek a dicsőszentmártoni Harmónia Fúvósfesztiválra, ahol egy 30 perces színvonalas műsort mutattak be.

2. Könyvtár

A Haraszty táblázatban (1918-1940) ugyan nem szerepel a borszéki könyvtár, de a kaszinónak volt könyvtára, amit Bajkó Mátyás kezelt.

1961-ben 7 alkalmazott dolgozott a könyvtárban, a könyvtári könyvek száma 50 ezer kötet. Ebben az időben a Felsőborszéki Könyvtár a Fürdővállalathoz tartozott.

Első szakképzett könyvtáros Elena Nițescu ('60-as évek).

1973-ban „Szeretni, tehozzád szegődtem” címmel pódiumműsort adott elő egy lelkes csoport: Kolozsi Ildikó, Kamenyitzky Éva, Vild Piroska, Molnár Mária, Minier Csaba és Farkas Aladár.

1977-ben Culea Tepes a könyvtáros, majd Ardelean Ana-Maria.

1992. március 28-án Arany János emlékest a Művelődési Otthonban. Szavaltak: Farkas Éva, Reichemberger Ildikó, Zatoschil Ballai Erzsébet, Kolbert Tünde, Kamenitzky Antal, Kovács Géza, Mosneág Csaba és Ilona.

1997. december 22-én jelent meg a *Források*, a Borszékért Alapítvány közérdekű havi lapja első száma. Szerkesztőbizottság: Farkas Aladár, Fokt Antónia, Márton Gábor Benedek, Patka Sándor, Zatoschil Ballai Zsuzsa.

1998. március 15. A Művelődési Otthon kistermében „1848, Te csillag, Te népek hajnalcsillaga...” címmel ünnepi műsor, Kolbert Tünde, Farkas Aladár.

1999. március 15-én a Művelődési Otthonban ünnepi műsor, Kolbert Tünde, Farkas Aladár.

1999. augusztus 4-én Nyüszkölés a feredőn s a nagy víz martján. Írta Laji bá' c. könyv bemutatója a Kultúrháznál.

1999. december 29-én, a Források fennállásának 2 éves évfordulója. Jelen volt a szerkesztőbizottság mellett, Ivácsony József, a Demaco Nyomda igazgatója, és a Demaco Kft. főnöke.

2000. augusztus 26-án *Borszék. Barangolás a múltban* c. kötet ismertetése.

2001-ben 2 alkalmazott, 42518 kötet, 1059 olvasó, 2 alkalmazott: Kolbert Tünde igazgató és Kolozsi Melinda könyvtáros.

2002. május 31-én, a gyermeknap alkalmából a városi könyvtár *mesemondó és meseíró* versenyt szervezett. 15 II.-IV. osztályos tanuló nevezett be.

2002. augusztus 11-én könyvbemutató: *Borszék és Maroshévíz korabeli képeslapok fényében*.

2002. december 20-án születésnap buli „5 éves a Források havilap.”

2003. áprilisában a Fonyódi Eötvös Károly Városi Könyvtár közös pályázat keretében összeállított a *Borszéki Elektronikus Könyvtárat*, amely tartalmazza a második világháború előtt Borszékről kiadott könyveket, monográfiákat. A mű nagy érdeme, hogy olyan könyvekről van szó, ami már rég nincsen forgalomban, csak az Országos Széchenyi Könyvtárban találhatóak.

2003. április 23-án irodalmi est Jékely Zoltán költészetéről, Kolbert Tünde.

2003. május 29-én könyvkiállítás kicsiknek, Kolbert Tünde.

2003. június 2. - Legjobb mesemondó - legeredetibb mese vetélkedő, Kolozsi Melinda.

2003. augusztus 9. - a *Domus Historia* könyv bemutatója, Kolbert Tünde.

2004. augusztus 7-én Szabó Károly: „*A Remény hal meg utoljára*” c. film bemutatója a könyvtár olvasótermében.

2004. augusztus 8.-án „*Borszék története képekben*” című képeslap album bemutatója, Kolbert Tünde.

2004. október 24.-én a helyi lapok szerkesztőinek találkozója. Ezt azóta is rendszeresen megszervezzük.

2005. júniusában, a turisztikai évadnyitó keretében került bemutatásra a *Borszéki útikalauz*.

2006. augusztusában, a Borszéki Napok keretében mutatták be Harmat Béla orfűi jegyző verseskötetét, és Farkas Aladár: A borszéki ásványvíz palackozás 200 éves története c. tanulmánykötetét. Mindkét kötetet Kolbert Tünde méltatta.

2007. júniusában megjelent román nyelven is a Borszéki útikalauz.

Helyzetjelentés 2004. december 31-én:

- Hol működik a könyvtár? - A Kultúrotthon keretében van 3 helyiség, két szabadpolcos könyvtári szoba és egy 40 m²-es raktár.
- Hány m²?- 100 m².
- Mivel fűtik?- fával, cserépkályhák.
- Bútorzata: a '70-es évekből való, korszerűtlen, nem olvasóbarát. Nincs külön olvasóterem.
- A Könyvtár hangulata: nyomott, komor.
- Van-e számítógép?- Igen.
- Van-e szoftver?- Igen.
- Internet csatlakozás?- Van (Nextra).

- Egyéb tárgyi eszközök: Tv. , Szkaner, Video, telefon, Nyomtató.
- A könyvtáros végzettsége: általános végzettség: pszichológia,
- Szakmai végzettség: egy hónapos intenzív képzés a '70-es évek elején, továbbképzés minden öt évben.
- Könyvállomány. 43. 358 könyv + 8 CD.
- Egyéb könyvtári dokumentum: audio, videó, térkép: nincsen.
- A könyvek fizikai állapota: jó - 40%-ban, elfogadható- 60 %-ban.
- Tartalmilag: szépirodalom és gyermekirodalom 32.000 db, szakkönyv 11. 300 db.
- Költségvetés: könyv, folyóirat: 28.756.000 lej (84 új könyvet vásároltak és 9 folyóiraatra, újságra fizettek elő).
- Olvasók száma: 251, 159 nő és 92 férfi.
 - Életkor szerint: 15 év alatt 75
 - 15-25 év között 76,
 - 26-40 között 30.
 - 41-60 között 44,
 - +60 év 30
 - Foglalkozás szerint: munkás, technikus: 33, tisztviselő, értelmiségi: 32, tanuló, egyetemista: 126, egyéb (háztartásbeli, munkanélküli) 60.
 - Nemzetiség szerint: nincs kimutatás.
- Adományból kaptak 106 könyvet.
- Kapcsolata más könyvtárral: a Fonyódi Eötvös Károly Városi Könyvtárral, akivel közös pályázat eredményeképpen összeállítottuk a Borszéki Elektronikus Könyvtárat (Régi írások, rajzok, képeslapok Borszékről) www.fonyod.hu <http://konyvtar.fonyod.hu/borszek.htm> valamint a bácsalmási Vörösmarty Mihály könyvtárral.

3. Alsóborszéki Kultúrotthon

A Maroshévízi u. 2-es szám alatt, az Eisig házban. 1959-től szolgálja a kultúrát. Az ingatlan tulajdonosa Eisig Jacob, zsidó kereskedő, aki 1876-ban született és Borszéken élt és dolgozott. Ő építette azt az épületet, amely ma teljes egészében a kultúrát szolgálja: 200 férőhelyes előadó terem, fúvós próbaterelem, könyvtár. Sajnos ennek az épületnek sem tiszta a jogi helyzete, mert nemrég jelentkeztek az örökösök, és visszagyénylik az épületet.

1955/56-ban új klubot rendeznek be.

1958-ban átalakítják az Eisig házat: eltüntetik a főbejáratot (kapu), villanyt vezetnek, és ez lett a Kultúrotthon székháza. Könyvtáros Sütő Magdolna.

1958 őszén Dancs Lajos tanítót kinevezik független kultúrotthon igazgatónak, majd 20 éven át önkéntes igazgató.

1959 Dancs Rozália, kultúrfelelős (instruktor) és könyvtáros.

1966-ban a könyvtári könyvek száma 5486. Létezett egy szakszervezeti könyvtár, ennek állományát (200 könyv) áadták ennek a könyvtárnak.

A '70-es években felszámolják az igazgatói (insztruktori) posztot, és a Városi Kultúrház alárendeltségébe tartozik.

A magyarországi testvértelepülések rendszeresen adományoznak könyvet a Városi Könyvtárnak (Zákányszék, Pilisvörösvár).

Jelenleg hetente kétszer nyit az alsóborszéki könyvtár (16-21 óra között). Itt egy 30 m²-es szoba a könyvtár. Hasonlóképpen régi bútorokkal. A lakosság 80%-a Alsóborszéken lakik, véleményem szerint legalább minden második nap teljes programmal kellene működjön a könyvtár. Sajnos, jelen pillanatban

ez nem lehetséges, mert a könyvtár nem fűthető, nedves, egészségtelen. Ez a könyveknek sem tesz jót.

4. Anyagi-pénzügyi helyzet

Év	Könyvtár	Kultúrház	Anyagi kiadások
2003		120 millió lej	
2004	331.181 ezer lej		683 millió lej
2005	420.337 ezer lej	300 millió lej	602 millió lej

2003-ban állami költségvetésből 120 millió lejt kaptak.

2004-ben állami költségvetésből elköltöttek 331. 181 ezer lejt (ebben benne van az alkalmazottak fizetése is).

2005-re az Önkormányzat 420.337 ezer lejt irányozott elő a könyvtárnak, és 300 milliót az alsóborszéki kultúrotthon felújítására, valamint 602 milliót anyagi kiadásokra.

Megpróbáltuk röviden összefoglalni, feltérképezni a népi kultúra termését a rendelkezésünkre álló adatok, eszközök segítségével. Nyilván közel sem teljes ez a leltár, de ebből már el lehet indulni, és megírni a település kultúrtörténetét.

5. Adatközlők

Néhai Móga László (1924-2004), iskolaigazgató, kórus-tag, amatőr színész és rendező.

Néhai Demeter Jenő (1928-2006.) lakhely: Borszék, Kárpátok u. 20, amatőr színész, rendező, aktív kórus-tag, önkéntes művelődésszervező.

Vild András (1912-), lakcím: Borszék, Jövő u. 17. volt fúvószenekari tag 1926-tól.

Ciortea Mária, sz. 1936-ban, nyugalmazott tanítónő, amatőr színész, bábos, lakcím: Borszék, Üzem u. 4.

Kolozsi Izabella, sz. 1929-ben, nyugalmazott tanítónő, amatőr színész, népi táncoktató, lakcím: Borszék, Új u. 20.

Orbán Anna, nyugalmazott tanítónő, színész, rendező, bábos, Gödemesterháza.

Néhai **Dancs Lajos**, (1932?-2003) volt kultúrigazgató, amatőr színész, karnagy.

Köllő Ferenc (1921-) fúvósoktató, karmester, lakhely: Csíkszereda.

Máthé Jolán, (1922-) amatőr színész, lakcím: Borszék, Kárpátok u. 36.

Kolbert Tünde, fő könyvtáros, megbízott kultúrigazgató. Lakcím: Borszék, Új u. 6.

Irodalom és forrásjegyzék

- 1.Puskás Ferencz: Borszék története, 1882.
- 2.Moldován Gergely: Egy fürdőigény Borszéken, 1883
- 3.Hankó Vilmos: Székelyföld, 1896.
- 4.Csataghi: Borszék, in Hazánk s a külföld, 1896.
- 5.Arhiva Consiliului local Borsec: Dosar VII./4/a975.
 - Dosar VI./4/1975, Cons. Pop. Borsec.)
 - Dosar VII./4/a975, Cons. Pop. Borsec.)
 - Dosar VII/2/'78)
 - Dosar VI./4/1978)
- 6.Sarány István: Eseménynaptár, in Hargita Népe, 2002. február 19. „...a legpezsgőbb élet Borszéken és Székelykeresztúr környékén zajlik”.
- 7.Forrasok, Borszék közéleti havilapja, 2002/3, 4. szám.
- 8.Hotâraarea nr. 66/2003 al Cons. Local.
- 9.Bugetul local pe anul 2005, Anexa nr. 2/2005.

Versek Borszékről

Borszék 1830

Egy dalt, egy lelkes dalt néked,
Te egészség hazája!
Hozzád jöttem bús orczával,
Megvidulva megyek el-
Szívem eltelik hálával
S megáldlak egy énekkel,
Nehéz vérem megkönyítéd,
Képzeletem megfrissítéd-
S legelső verselésem
Íme néked szentelem!-

.....

Ha megbontakozik egészséged műszere,
Ha titkos okok miatt fogysz, sápadt vagy,
Ha szédelegsz, ha köszvény kínoz,
Aranyér marcangol, fájdalmak keserítenek,
Úlj szekérre, paripára,
Kalauzod leszek én,
S rátalálunk bár sokára Erdély Keleti szélén.

.....

Hol a vándor el-elszörnyed,
Méláz, riad és bámul.
Elkomorul, kedve gerjed,
Most gondtalan, majd ámul.
Szóval, hogy egy rettentően szép.
Leverőleg emelő,
Mesterül természetes kép
Meglepőleg tűn elő:

Ott van Borszék kies tanyája,
Ott forr az élet teteje
Ott az egészség hazája
S a jó vérnek műhelye!
Ott bugyog egy kis mart aloll
Az a felséges ital,
Mellről sok száj áldás közt szóll,
És a külföld magasztol.

.....
...És belémész- mint egy borbély-
Fűrész vagdalja csontod-
De csak bátran! Semmit se félj-
Nem okozza halálod!
Sok ment belé csaknem holtan,
S benne életre kapott,-
Mert az Isten minden rosszban
Ennek hatalmat adott.
Isszonyuan megmarkolja
A nyavalya üstökét
S velődből-is kisajtolja
Ölni készült mételyét.
Erdély sok érczes vizének
Protomedikussa ez
Meggyógyít, de receptjének
Patika nem örvendez!

KELEMEN JÁNOS

(Megjelent a kolozsvári Aglája IV. kötetében, a szerző a kolozsvári Református Kollégium könyvtárnoka)

Borszéki emlék

Ború

Ködbe borultak a hegyek,
Elbúsítják a lelkemet,
Eszembe jut, hogy a bánat
Lelkemre is így vet árnyat.

S míg a hegyek ködfátyola
Szétozlik a napsugárra.
Félve kérdem: én Istenem,
Lesz-e derült még a lelkem?

LÉDERER ELSA (Gyergyó, 1906/30. sz.)

Erdélyi tájolgások

Borszék

Egyszer voltam Borszéken,
Bort mértek egy kis széken.
Ingyen adták, jól tették.
Vízzel megkeresztelték.

MÉSZELY JÓZSEF

Hallom, nyugodt hely...

Hallom, nyugodt hely Radnaberek:
Ott nem süvöltnek randa berberek...
Pihentetőbb számomra persze *Borszék*:
Itt nem sűrögnek sanda emberek...

Az ifjúság számomra messzeporzék.
Időm girlandja száraz, elpereg:
Holt szirmokat hullat fejemre torz ég.
Hült tűzhelyemnél szélvész hempereg:
Hú vizslaként víg hamvakat kotor szét.
(Borszék, 1912 novemberében)

LÁZÁRY RENÉ SÁNDOR

A Borszéki Bivalyok

A *borszéki* bivalyok
csak borszéki vizet isznak
gőzölög az orruk a vályúnál
és meg se kóstolnak más vizet
exportálhatatlan barmok

(Budapest, 1998. VIII. 2.)

CSELÉNYI BÉLA

Gyertek velem

Apám tíz éve halott. Azóta
Ott lovagol a *borszéki* erdőben,
Vaksötétben, ahogy egy tiszthez illik.
Király László m. kir. zls. , kibiztosított
Kézifegyverrel, hasonlatok nélkül lelkében
A jó katonáknál őrzött szerelmes gondolatokkal
Felkötött karral, csak isten el ne hagyjon.
Ez már így megy, azután védeni kell
A cikói- szorost páncélosok ellen,
Hét ember, három ló, s a tankok dübörgése.
Na jó K. L. zls., ez a hazád

KIRÁLY LÁSZLÓ

Borszék ünnepére

Borszék - mondjuk,
de várnunk kell a borral,
habzó pezsgővel, mely dugót hajít:
az ószláv nyelvnek bűvárló tudósa
a fenyvesekről mond itt valamit.
Kisgyermekként még elkísért a borvíz,
nem oltotta már semmi szomjamat.
Fenyőre vártam, melyre fordulóm vitt,
Fenyőtűn játszott boldog pillanat.
Még jó tudóm a megtérő vonatban
Az ablaknál várt hűvös áramot.
Ha felhős és morajlott vontatottan
Még fennebb szegtem büszkén államat.

Aztán kijártam díszes temetőkbe,
Sok új síremlék fénylik gazdagon,
(sok embert vár itt ember elmenőben),
de régi halottjaink sírján nincs halom.
Az elfelejtett régi temetőben
Fenyőgyökér rácsoz rég csontokat.
Sötét sisakkal dárdarengetően,
Így őrzi még az eltűnt hantokat.
Sokan nem tudják régi sírjainkat
Hol árnyékolja fenyves kis pagony.
Nem jelzi írás hű márványba írva.
Szemét lapul az erdős oldalon.
Elejtem gondom, mint üres pohár
Szétzúzódik a háznak padlatán.
Próbáljuk meg, hát ünnepünk fokán
Örömmel látni szebb napot s hazát.
Kelő napot, mely nincs még lemenőben,
Átüt felhőt majd és villámait...
S hazát, mely tárt ajtóval áll előttem.
Nem zászlórúdon rázza rongyait.

(1999. július-szeptember, megjelent a Források 1999. szeptemberi számában.)

KAMENITZKY ANTAL

Egyháztörténet

Az első írásos emlékek 1745-ből datálódhatnak. „Egy peres okmányból kitűnik, hogy Borszéken a Szék (Gyergyószék) által csinált fürdőházak és kápolna álltak, amelyeket a gr. Lázár Ferencz pásztorai leromboltak, amiért a Szék perlekedett is.” A kápolna a főkút feletti dombon állott.

1762-ben a Székely gyalogezrednek már őrháza volt, az ezred tisztikara 1764-ben egy „vendégbefogadó házat” építtetett. Hasonlóképpen Csíkszék akkori főkirály bírása is építtet egy vendégfogadót. Tehát elmondhatjuk, hogy már a XVIII. század közepén, Borszéken szervezett élet folyik. 1773-ban már a tudományos világ figyelme is Borszékra irányítódik. Egyre több értekezés, cikk jelenik, meg az itteni ásványvíz gyógyító erejéről.

1804-ben a két vállalkozó szellemű bécsi polgár (Zimmerhausen Antal és Günther Bálint) bérbe veszi Ditró- Szárhegy községtől 28 évre. (Borszék a két település tulajdonát képezte). Elkezdték az építkezéseket: házakat, villákat, járható utat Ditró felé, palackozásra alkalmas üzemet, a palackozáshoz szükséges üvegek gyártására üveghutát.

A lakosság főleg Ditróból, és Szárhegyről telepedett be. Az üvegyárhoz szakembereket, pedig Morvaországból, Sziléziából hoztak.

1847-ben gr. Lázár László kancellár a ditrói Fülöp András-sal „a nagy pinceraktár és kaszinó közelébe faragott és jól összeillesztett fenyőfából a jelenleg is meglévő római katolikus csinos kápolnát építtette, abba kis orgonát, szép miseruhákat, szóval teljes felszereléssel látta el”. A kis 150 férő-

helyes templomot a Szentháromság tiszteletére építették. 1848 előtt a településnek már rendes előljárósága volt.

A lakosok, kevés kivétellel mind római katolikus vallásúak voltak. Ezek lelki szükségleteit a szárhegyi Szt. Ferenc-rendi szerzetes atyák végezték. Később a nyári fűrdőszezonra (június 15. – szeptember 15.) Ditró és Szárhegy községek lelkészei végezték a lelki ügyeket. Ezért a papok havi 40 Ft, a kántor 30 Ft fizetést kaptak. Állandó lelkész 1885. szeptember elsejétől van, a Szt. Ferenc-rendi *Kiss Alfonz* szerzetes atya személyében. A rendtartomány főnöksége a szerzetesek által régebben épült és már elkorhadt faépület helyett egy nagyobb kőépületet építtetett a szerzetes atya számára. Ettől a pillanattól Borszéket a Ditrói nagyközséghez – anyaegyházhoz – csatolták. A tulajdonos községek biztosították a lelkész fizetését, ami ugyan nem volt sok, évi 200 Ft., két terű széna marhatartásra, és tüzelőfa. Ezt később felemelték 300 Ft hatszáz koronára. Az önálló lelkész működésének első eredménye abban mutatkozott meg, hogy a vadházasságok megszűntek, a hívek rendszeresen jártak templomba.

Kiss Alfonz atyát 1889. augusztus 25-én áthelyezték, helyébe *P. Györffy Fidél* jött, de ő sem maradt sokáig, csak 1891. május végéig. Helyébe *P. Bartalis Szerafin* jött Brassóból és maradt 1896. augusztus 27-ig, amikor Fogarasra helyezték zárdafőnöknek. *P. Bálint Ágoston* váltotta fel, aki 1898. március 15-ig maradt, utána *P. Simon Marián* következett, de csak augusztus végéig maradt. Visszatér Bartalis, de már nem szerzetes atyaként – időközben kilépett a rendből –, hanem expositus (önálló) káplánként. Erre Rómából a generális rendfőnök adott engedélyt. Gróf Majláth Gusztáv Károly püspök felvette az egyházmegye papsága sorába. A fűrdő birtokossága a Tanácsházban adott lakást az új lelkésznek. Kijavították

a templomot, egész belsejét deszkaburkolattal látták el, lefestették, kellemessé tették. Ditró és Szárhegy községek, mint Borszék patrónusai anyagilag támogatták, a lekést, meg a templomot. Felszerelési tárgyakat, ministráns ruhákat adományoztak, a sekrestyéhez ajtót csináltattak, felemelték a pap fizetését. Anyagot utaltak ki az új Alsó-Borszéki haranglábhoz.

Az 1882-es Schematismus (évkönyv, névtár) Borszéket Ditró filiájaként tünteti fel. 1901-től önálló plébániaként szerepel, a 409/1901-es püspöki leirat értelmében. A lelkipásztor fizetése ekkor 540 Ft 1080 kr. és 1600 a hívek száma.

A templom javításához többen hozzájárultak kisebb-nagyobb adományokkal: Vérterész Bogdán aranyozott gyertyatartókat, Vinkler József templomi fehérműt, Csendi Mária nagy szobrot, a helybéli hívek Jézus és Mária szobrokat, Simon Ignác körmeneti lámpákat, Strasszer Antal szép díszes vecsernyeszéket, valamint 14 darab stációkép keretet készített.

A Szt. Rózsafüzér-társulat a hívek hozzájárulásával fehérselyemdíszes társulati zászlót, egy budapesti egyházruha kereskedő egy bordópiros bársony szószékterítőt, Rimanóczy Erzi 2 darab díszes oltáripárnát, Pap Ferenc egy nemzeti lobogót, Puskás Istvánné egy kék moirée szószékterítőt adományozott a templomnak. Madame Paul Bukarestből 4 darab kínai ezüst-gyertyatartót, A. von Kodrierczew orosz generális konzul egy misekönyvtartót és 6 darab bronz gyertyatartót adományozott. A kis templom, így már megfelelt a fürdővendégek magasabb igényeinek is.

Bélborban, 1899. évben püspöki- és a jó hívek adományából templomot építenek. Addig a templomozás a gondnok házában, illetve a görög-katolikus kistemplomban történt. A templomhelyet a gyergyóremetei özv. Mélik Istvánné adományozta. A felszentelésre 1900. október 2. vasárnapján, Mária

Magyarok Nagyasszonya tiszteletére történt. Bartalis János borszéki esperes-plébános mellett jelen voltak Ferenczi Károly gyergyói főesperes, és gróf Mikes János gyergyóalfalvi káplán. Az eseményen rész vett sok borszéki, hollói és tölgyesi hívő. A kis kápolna felszereléséhez sok bélbori, borszéki és idegen hívő hozzájárult. A lelki gondozást a borszéki pap végezte, mert Bélbort Borszék leányegyházának nyilvánították.

1901. április 29. és május elseje között püspöki látogatásra került sor Borszéken és Bélborban. Azelőtt Bélborban római katolikus püspök soha nem járt. Mindkét településen bérmálási szentséget szolgáltatott ki. Ebben az évben épül az Alsó- Borszéki harangláb. A hívek számának szaporodása következtében a kis kápolna már kicsinek bizonyult, ezért az egyháztanács a lelkészelnökkel indítványozta egy új templom építését. Az 1901. október 20-án tartott egyháztanácsülésen megfogalmazták azon óhajukat, hogy a Ditró-Szárhegy közbirtokosság biztosítson területet templomépítés céljából. A kérés meghallgattatott, és az új templom helyéül az Arany János-kút-tól északkeleten lévő sziklás, dombos területet jelölte ki. 1903-ra elkészültek a tervek, műszaki rajz, költségvetés. Rögtön kérést fogalmaztak meg a római katolikus státus Igazgatótanácsához anyagi támogatásra. 1909-ben a püspök úr 691/10909-es számú leiratában közölte az egyháztanáccsal, hogy a marosvásárhelyi Lobenschusz (?) József építésmérnök tervét elfogadták és a vallási kölcsönalapból, kiutalnak 50 ezer koronát. Az egyháztanács örömmel vette tudomásul ezt a hírt, és rögtön megalakították az építő bizottságot: Bartalis János lelkész, Bajkó Gergely, Eigel Mihály, Fodor Mihály, Kamenyitzky Antal, Pallér Sándor, Patka Venczel, Török Elek és P. Vajna Kálmán.

Az 1904-es bérbeadási szerződés kötelezte a bérlőt a lelkész fizetésének folyósítására és a személyi illetmény (12 öl fa, 30 l petróleum és marhái számára 2 szekér széna) biztosítására. Ide tartozott a kántor fizetése is (240 kr.).

A püspök úr 1909. június 16-án kiosztotta a bérmálás szentségét és letette a templomalapkövet. Elkezdődött és szorgalmasan folyt a templom építése. A kőből épült és eternittel fedett templom hamar elkészült. 1910. november elsején átköltöztek a régi templomból és a templomozás ettől kezdve már itt folyt. A templomépítés többre került, mint az eredeti költségvetésben előirányzott összeg. (+15838 kr. 57 fillér.) Ezért újabb kéréssel fordultak a státus Igazgatótanácsához, amely először elutasította, majd Gróf Majláth püspök úr közbenjárására részletekben kifizették. Az új templom felszentelése 1911. július 9-én történt, a püspök úr jelenlétében. Az ünnepi szentmisére összesereglett a vidék apraja-nagyja, meg sok fürdővendég. Rengeteg adomány érkezett. A főoltár teljes felszerelését Gróf Majláth Gusztáv Károly püspök fizette (2833 korona). A Szt. Antal mellékoltárt Gyalokay Sándor főispánné, szül. Mórítz Vilma (1406 kr.), a Szent Borbála oltárra a borszéki kőszénbányász és üveggyári munkások adtak pénzt (1406 kr.), a Lourdi Mária-oltárt, az azonos nevű szoborral dr. Sándor Lászlóné szül. Korpos Irma székesfővárosi rendőrtanácsos neje készítette (1406 kr.). A díszes szószék (800 kr.) Török Elek egyházigazdónak és felesége Molnár Teréz adománya, míg a nagy bronzcsillár (475 korona) 32 gyertyatartóval Sárpáthy Ferencz adománya. A másik bronz nagycsillárt 30 gyertyatartóval (400 kr.) Pallér Sándor ácsmester, Ferencz József szárhegyi birtokossági rendőr és ifj. Bajkó Gergely ácsmester ajándékozta. A márványozott, kőből készült keresztelő kutat, fedéllel budapesti özv. Murmann Alexandru

adományozta (240 kr.). Az aranyozott Guillon öröklámpát Borszékly Soma nyugalmazott miniszteri osztálytanácsos adományozta (102 kr.). Még sokáig lehetne sorolni az adományok és adományozók sorát, de nem teszem, mert ez részletesen megvan a Domus Históriában. Templomszentelés után a Remény nagyvendéglőben örömlakomán vettek részt.

1916. augusztus 20-án, a szentmise után a közelgő hadsereg támadása elől a falu lakossága elmenekült. A pap ideiglenesen Tiszavárkonyra (Szolnok megye) menekült egy kántortanító unokaöcséhez. Itt nem maradhatott sokáig, mert állása nem volt, a megélhetés nehéz volt, ezért továbbment Palotaújfaluba (Pest megye) egy unokanővééréhez. Itt már kiegészítő papként dolgozott 1916. október 7-ig, amikor a püspök Marosvásárhelyre helyezte. Itt a menekültek sátoráborában (barakkokban) laktak együtt orosz menekültekkel. Sok borszékli, tölgyesi és más gyergyói községbeli volt. 1918. április hónapban térhettek vissza Borszékre. A templomot és házakat kifosztva találták, a harangokat (6 darab) elvitték, akárcsak a templomberendezések nagy részét. A hívek adakozásával lassan pótolták a hiányt és elkezdték az istentiszteleteket. Alsóborszékről, a haranglábról felhozták a két csengettyűt és elhelyezték a templomtoronyban. A háború alatt megrongálódott a plébánia-lakás és a hozzá tartozó melléképületek. 1923-ban sikerült elfogadható állapotba hozni a plébániát és a kerítést. A konyha és folyosó újrapadolasát az izraelita valóságú Hadl Gyula igazgató vállalta.

1924 húsvétján, négy napon át Szt. Missiot tartottak, Csík-somlyóról P. Apollón és P. Mensvét ferecrendi szerzetesek vezetésével. A következő év májusának 21-én négy új harangot áldottak meg. Az elsőt Szent István magyar király tiszteletére, a másodikat a Boldogságos Szűz Mária, a harmadikat a

Szenháromság, és a negyediket Szent József tiszteletére szentelték. Mind a négy harangot az aradi König Frigyes harangöntő gyára készítette. Az első kettőnek az árát gyűjtésből, illetve az eladott kápolna árából fedezték. A Szenháromság harangot Szabó Sándor és neje Ferencz Teréz, míg a Szent József harangot Ucseszának Berta és Ucseszának Teréz adományozta. Az eseményre hazajöttek az idegenben küszködők is, hogy részt vegyenek az ünnep örömeiben.

1925. május 24-én püspökjárás, bérmálás. Nagyméltóságú Gróf Majláth Gusztáv Károly előző nap d. u. 4 órakor érkezett. Lovas bandérium fogadta az Alsó-Borszéken felállított diszkapunál. Üdvözlőbeszédet Eigel Mihály egyházgondnok mondott. A templom előtt egyházi lobogókkal a hívek sokasága fogadta a püspököt. 371 bérmálkozó volt. Innen Bélborba mentek, ahol Vadász József fiókegyház gondnoka fogadta. Itt 50-en részesültek a bérmálás szentségében. Ebben az évben kifestették a templomot (17 ezer lej).

1926. augusztus 19-én Szabó György apát, főesperes vizitációra, Borszékre jött. Ebben az évben kapta meg az apát címet. Ezen az őszön Bélborban tartottak szent missziót, a csíksomlyói Ft. Lukács Mensvét atya részvételével. Megalakult a Szent Kereszt Hadseregének egyesülete 36 taggal. Az egyesület lelkes harcosa Csibi István.

1927-ben az egyházközségek új szervezeti szabályzata értelmében egyházgondnok és tanács választására került sor. Az új egyházgondnok Borka Lajos nyugalmazott tanító. Ebben az évben sok természeti csapás sújtotta a települést: égi háborúk, tűz, árvíz. Augusztusban újabb főesperesi vizitáció volt.

1928-ban új egyháztanács választásra került sor. A gondnok ifj. Vadász Mihály birtokos, községi tanácsos lett. Az agrártörvény 65. pontja értelmében Bélbor leányegyház hit-

községe 8 hold kaszálót kapott. Ez, sajnos Borszéken nem történt meg, annak ellenére, hogy itt is kérték. Főesperesi vizitációra, szintén augusztus 20-án, a Szent Istváni búcsú alkalmával került sor.

Az 1929-es esztendő, havazással, és nagy hideggel kezdődött (-41^oC, febr. 20-án). Újabb kétnapos misszió színhelye Borszék. P. Lukács Mensvét rendi növendékek tanára tartotta. Június 29-30-án tartották a Szent Kereszt Hadsereg-társulat avató és lobogófelszentelési ünnepélyét. Erről részletesen beszámolt a korabeli egyházi sajtó, a Katolikus Világ. „Borszék hitéletében feledhetetlen emléket hagyott a június 29. és 30-án megtartott hadseregavatás. Bartalis János plébános úr jóindulatú támogatása folytán több mint 500 férfinak és nőnek tűzte mellére diadalmi jelvényünket P. Lukács Mensvét. Gyűjtő beszédeinek hatása alatt még négy csoport jelentkezett felvételre.” A már szokásos évi vizitációra augusztus 19-én került sor. A következő év sem kezdődött jobban. Nem lehetett haladni a rönkszállítással, ennek következtében leállt a fűrészgyár. Megnőtt a munkanélküliség. Augusztus 24-én tartották Bartalis János alesperes-plébános áldozópapságának 50 éves jubileumát. Ez a valóban ünnepi hálaadó aranymise jelentette egyben Bartalis János búcsúzóját is a hitközségtől. A közel kétezer lelkes hitközség a hála könnyeivel búcsúzott lelkipásztortól, hitoktatójától. Utódja szeptember elsejétől *Ambrus József* lelkész lett. A hivatalos beiktatásra szeptember 7-én került sor Bélborban és 9-én Borszéken Ft. Márton Béla maroshévízi plébános pápai biztos, Vadász Mihály gondnok és Vadász Károly egyháztanácsos jegyző jelenlétében. A borszéki Xilon faüzem is beszüntette munkálatait, leépítették a szomszédos fűrésztelepeket (Székpaták, Rakottyás) is. Egyre nagyobb a munkanélküliség. Kihaszználva a szegénység adta

nyomorúságot, megjelentek a Baptista és adventista szekták agitátorai. A nagy szegénység miatt nem tudják begyűjteni sem az egyházadót, sem más adomány nem érkezik. A pap, kántor, harangozó fizetésével nagyon elmaradtak. Nem fizetik a sekrestyést, tartoznak a nyugalomba vonult papnak is.

1931-ben kultúr- és segélyakciókat kezdeményeznek. Katolikus legényegylet alakult 90 fővel. Sárpátki József házában megszervezik a nyári sportcsapatot. Fellendül a hívek lelkiélete, gyakoribb a szentáldozás. Javításra szorul a templom külseje, a temető, a kerítések. Néhány jótevő adományokkal segíti az egyházat: Ft. Olajos József kanonok 2000 lejt egy juharfából készült térdeplőre, Heiter György fényképész egy Lissieuxi kis Szent Teréz kép nagyított fényképmásolatát, Gemeinhardt Mártonné egy rend zöld ministráns ruhára adományozott 1500 lejt.

1932. június 4-én, bérmálás Borszéken. Ezt egy 8 napos nagy Szent missio előzte meg, amelyet tisztelendő Lajos Balázs híres misszionárius tartott. Megújulva várták a bérmálás szent napját. Márton Áron püspöki titkár és Zomora Dániel püspöki helynök bérmálták a 315 hívőt. A megnehezedett gazdasági viszonyok nem teszik lehetővé a templom esedékes javítását. Közel hatezer lej kölcsönt vesznek fel a szükséges munkák elvégzésére. Krisztus király ünnepére missiomegújítással készülnek, amelyet főtisztelendő Szabó Imre katolikus népszövetségi igazgató tart okt. 24-29 között. 58 ifjút avatnak a legényegylet tagjává, és kikiáltják a Népszövetség borszéki tagozatának megalakítását. Este gyertyás szentségi körmenetet szerveznek. Több ezer lejes kiadással kijavítják a temetőket, rendezik a sírokat, a sírok közeit.

1933 – Szent év. Krisztus halálának 1500. esztendeje. Ekkor veszi kezdetét az egyházközségekben a minden hónap első

csütörtöki szentségimádás, a Szentóra. Április 17-én új egyház-tanácsot választ az egyházközség: Vadász Károly, Szentpály Sándor, Szabó Sándor, Ucseszának Károly, Hartwig Ewald, Mucha Albin, Straff Károly, Fokt József, Lengyel Gerő, Csibi István, Eigel Mihály, Pallér Sándor, Sárpátki Sándor, ifj. Máthé József, Fazakas Fehér József, Fazakas Ignác. A legnagyobb gond az egyházadó begyűjtése. Több mint 92618 lej vár behajtásra. Június 13-án, a Borszéken pihenő Molnár Kálmán nagyváradi püspökhelyettes tart istentiszteletet. Az idei Szent István búcsúra nagy tömeg gyűlt össze Diutró, Remete, Tölgyes, Bélbor, Holló, Székpaták hívei. A körmenet útvonalán ezer gyertyafény tüzében tükröződött vissza az Oltári Szentség. Szentbeszédet a templomudvaron. Hollanda János, remetei plébános, ünnepi szentmisét Szabó György apát, főesperes celebrált, dr. Lőrincz József diutói plébános a templomban tartott nagyszabású szentbeszédet. Szeptemberben Gyergyószentmiklóson tartott katolikus nagygyűlésen sok borszéki gyalog vagy valamilyen alkalmatossággal vett részt. Ebben a szent évben (október 26–29. között) misszióújításra is sor került, Veress Ernő kolozsmonostori plébános vezetésével. A templomba bevezetik a villanyvilágítást (8000 lej). Özv. Eperjessy Dénesné hat kötet Vasárnapi Újságot ajándékozott az egyháznak.

1934. március 25-én legényegylet avatás volt, új tagokkal szaporodott az egyesületi élet. Október 24–28. között Bikfalvi István alvinci plébános misszióújításra hívja a híveket. A gazdasági válság okozta anyagi gondok érződnek az egyház és leányegyházak (Bélbor, Rakottyás, Székpaták, Hollósarka) életében is. Az egyházadót változatlanul nem tudják beszedni.

1935-ben a legényegylet színdarabokkal és előadások rendezésével próbálja közelíteni egymáshoz az embereket.

Az Oltáriszentség jegyében zajlik a Szent év. Részt vesznek a Lourdesi-i ünnepségeken is. Törvényileg elrendelik az ifjúság katonai élőkiképzését.

1936. február 23-án új egyháztanácsot választanak. Gondnok Vadász Mihály, az egyháztanács tagjai: Szabó Sándor, Ucseszának Károly, Hartwig Ewald, Eigel Mihály, Fokt József, Fazakas F. József, Fazakas Ignác, Forró István, Antal Péter, Siklódi Lajos, Vild Sándor, Pallér Sándor, Máthé József, Kolbert György, Straff Károly...

A templom felszentelésének 25. évfordulójára 8 napos missioval emlékeztek meg. Ez alkalommal P. Mánszvét véggezte a megújító missziós munkát. A templom tornyának falu felé eső két oldalára hatalmas villanykeresztet szereltek, amelyek bevilágítottak a sötét éjszakába.

1937 elején megvonják a paptól a hitoktatási jogot, és átruházzák a görög-keleti papra, Passat Gheorghe iskolaigazgatóra. Az intézkedés ellen azonnal tiltakoztak, aminek eredményeképpen a miniszter visszavonta rendeletét. Ez jogos volt, hiszen a község kétezres lakójából 2 volt görög-keleti, 5 görög-katolikus, 8 izraelita és a többi magyar és katolikus.

1938-ban nagy áldozatok árán sikerült a hívektől 2000 lejt összegyűjteni a templom oromfalán évről évre történő beázások kijavítására. Járásbírószági határozattal kisajátították a plébániát és annak kertjét, lévén, hogy közbirtokossági tulajdon volt. Május 24-30 között részt vettek Budapesten a XXXIV. Nemzetközi Eukarisztikus kongresszuson, amelyet a 900 éves Szent Istváni jubileum tiszteletére szerveztek. Új megyéspüspöknek Vorbuchner Adolfot neveztek ki. Ambrus József lelkipásztort a szárhegyi plébánia vezetésével bízzák meg. A hívek tiltakoznak, aláírásokat gyűjtenek, de a püspök hajthatatlan maradt. Utódjául tisztelendő *Kosza József* plébánost

adja. A volt lelkipásztor augusztus 21-én búcsúzik híveitől. Az új lelkipásztor csak szeptember 9-én vehette át a borszéki egyházközséget. Hamarabb megtekintették a bélbori filiát. Az átadáson-, átvételen jelen voltak: László Ignác kerületi főesperes, Ambrus József plébános, Vadász Mihály gondnok és Vadász Károly jegyző. A szeptember 11-i szentmisén bejelentették Vorbuchner Adolf megyéspüspök halálát. Helyébe XI. Pius pápa *Márton Áron* c. kanonokot, Kolozsvár plébánosát Apostoli Kormányzóvá nevezi ki. A legújabb miniszteri rendelet a heti két hittanóra helyett csak egyet engedélyez.

1939. február 5-én Oltáregylet alakult, számos lelkes taggal. Cassulo András érsek és pápai nuntius, a Szentszék romániai követe atyai látogatást tesz Borszéken. Czibalmas András villájában, a Glóriában szállásolják el. Étkezni Oláh János vendéglőjébe járt. Mindkét nap szentbeszédet mondott latin nyelven, amelyet Dr. Dávid László egyetemi hitszónok tolmácsolt magyarul. Márton Áron püspök borszéki béрмаútja június 6-ra esett. A fogadóbizottság tagjai nevében Vadász Mihály gondnok mond köszöntő beszédet. 300 bérmálandó várta izgalommal a nagy eseményt. Bélborba már nem tudott elmenni, mert sürgősen visszahívták Bukarestbe az országgyűlésre, mint kinevezett szenátort. A bérmálást helyette László Ignác főesperes és Konrád ferences atya végezte. Az idei Szent István búcsút szeptember 3-án tartották, mert a hatóság nem engedélyezte az ünnepséget, mondván, hogy nincs többé Szent István. Az ünnepi szentmisét P. Lukács Mansvéd híres missziós atya tartotta. Karácsony előtt egyre több behívó érkezett. A csendőrök elől bujkáltak, hogy bár az ünnepeket otthon, a szeretteik között tölthessék. A katonai előképzéssel Hartwig Dezső tanítót bízták meg. Főesperesi vizitációt Dr. Lőrincz József ditrói plébános végzett főesperesi megbízásból.

1940. január elején ifj. Vadász Károly orvostanhallgatóval végezték a szokásos házszentelést. Mindenhol nagy a nyomor. Az idén, a román hatóságok nem engedték megtartani a Szent István napi búcsút. Ennek ellenére a templom, zsúfolásig tele volt a hívekkel. Augustus 30-án a község örömmámorban úszott. Erdély egy része visszatért az anyaországhoz. A bécsi döntés a községet kifosztva, lerongyolódva érte. Szeptember elsején a templom újból zsúfolásig megtelt. Másnap felállították a nemzetőrséget, 3-án kivonult a csendőrség. Páncélos román rohamőrség fosztogatta a lakosságot. Szeptember 11-én a községháza előtt felállított díszkapunál várták a honvédek dicső bevonulását. A fogadóbeszédet a plébános és Vadász Károly ny. igazgató-tanító mondott. A gyerekek nevében Polgár Ilonka és Strasszer Imre üdvözölte a Keményffy árkász őrnagy vezette honvédeket.

1941. február 2-án László Ignác végez főesperesi látogatást Borszéken. Ezzel megszakad az egyházközség tevékenysége a háború miatt. Borszéket újra lerombolják, kifosztják.

1942-ben Nuritházy Nándor gyergyótölgyesi főszolgabíró lebontatta a templom alatti parkban lévő régi plébánia lakot, mert nem felelt meg a fürdőtelep igényeinek. Az anyagot összegyűjtötték, hogy új lakot építsenek. De jött a háború és széthordtak majdnem mindent. A maradékot eladták.

1945. április 21-én új lelkipásztort kap a hitközség, *Baricz Dénes* plébános személyében. Próbálja rendbe rakni a dolgokat. A hívek lassan visszatérnek a templomba. Augusztus 14-én a hívek kétmillió lejt adományoztak az egyházközségnek. Október 30-án Barabás Gyula plébános végzi a szokásos vizitációt a főesperes megbízásából. December 12-én ismét lelkészváltásra került sor, *Székely Árpád* az új lelkész.

1946. szeptember 10-én főesperesi látogatás az egyházközségnél. Az új pap sem maradt túl sokáig, a hatóságok belekötöttek egyik prédikációjába, lefoglák és elvitték. Helyébe *Oláh Áron* Ditróból ideiglenesen idehelyezett segédlelkész végezte a lelki teendőket, 1948. április 28-ig. Őt váltotta *Rácz György* csíkszépvízi plébános. Kezdetben megbízott helyettesként, majd valamivel később plébánosként.

1948. január 9-10-én Nagyméltóságú és Főtisztelendő Márton Áron püspök bérmakörúton Borszáken. Államosítják az egyházközség birtokait. Kikerül a hitoktatás az iskolából, és a templom sekrestyéjében folytatódik tovább. A vallástalanítás újabb jeleként leveszik a keresztet az iskoláról és a Mélik szállodáról. Az iskola egyik keresztje a plébánialakra kerül.

1949-ben bekerítik a temetőt, fasorokkal és rudakkal. A következő évben elviszik a plébánost és 19 kötet anyakönyvet (visszamenőleg 1852-ig).

1954-ben rendbe hozzák a templom külsejét. Egyre nagyobb nehézségekbe ütközik a hitoktatás. A következő év karácsonyára megcsináltatták a templom bejáratához az üveges elzárót.

1955-ben felmerült az új paplak megépítésnek ötlete. A soros papok albérletben, villákban laktak. Megrendelték a tervet a marosvásárhelyi tervezőmérnöktől, aki a templomot is tervezte. Az illetékes hatóságok a tervet visszautasították. Új tervet rendeltek. Végül a 8. tervet elfogadták (Grosszman Erik Bukarestben dolgozó főmérnök) 1957 tavaszán. A 10 engedély beszerzése újabb időbe telt. Nagy nehézségek árán megkapták a tartományi jóváhagyást is. Sziklát kellett bontani, meszet égetni, erdőt irtani. 1957. május 18-án letették az alapkövet. Fontos szerepük volt Sárpáti József és Kotzbacher Károly kőműveseknek. Az anyagbeszerzésre a hívek 40 ezer lejt gyűjtöttek. Nagyon sokan segítettek az építkezésnél. A

támogatókat három csoportba sorolták: legfőbb tagok, akik kétezer lej értékben adtak, vagy dolgoztak, fő tagok, akik ezer lej értékig, és alapítók, akik 500 lej értékig segítettek. Az épületfa kifaragásánál dicséretet érdemeltek: Antal Péter és Fokt Antal ácsok, akik több mint egy hónapig ingyen dolgoztak faragással és falrakással. Október 28-án kész volt az alsó lakás és megáldás után beköltözhetett a pap. Szűzanya lett az új plébánia védőszentje és pártfogója. Ezért nevezik Mária házának is. A fuvarosok 180 m³ követ, és 50 m³ fát szállítottak ingyenesen az építkezéshez. Dicséretet érdemel Siklódi Ferenc villanyszerelő, aki majdnem az egész plébániát beszerelte, az asztalosok, akik az ajtókat, ablakokat készítették, és Cservenka Károly gépkocsivezető, aki mintegy 30 m³ homokot hozott fel Gyergyótölgyesről. Kudron Mária hivatalnok, részletekben mintegy hétezer lej adományozott az építkezésre.

1958-ban lakhatóvá tették a plébánia felső részét. Az összépitkezés 95 ezer lejbe került. De még hátra volt a csatornázás, a hátsó oldal vakolása, mintegy ötezer lej értékben.

Fontosabb események nem történtek a következő években, ha csak az nem, hogy szinte teljesen ellehetetlenítették a hitoktatást.

1964-ben kifestették a templomot, a munkálatokat a helybeli I. G. R. munkásai végezték, Demián József festő vezetésével. A munkálat mintegy 20 ezer lejbe került.

1966-ban elkezdtek a temető bekerítését. A beton alapokat részben vásárolták, részben helyben öntötték, a dróthálót szintén házilag készítették.

1967. április 2-án Birman Józsefet és Eigel Gábort áldozó pappá szentelték. Ők az első felszentelt papok Borszék életében. Ugyan még volt két kispap, egy Fazakas és egy Máthé nevű, de ezek hamar felhagytak a papi hivatással. Birman és

150

Eigel első szentmiséjüket július 2-án tartották népünnepség keretében.

1968. május elsejével plébános váltás. Rácz György plébános 20 évi működés után maga kérte az áthelyezést. Gyergyószentmiklóásra került. Onnan, pedig *Bodó Péter* plébánost helyezték Borszékre, aki 7 év és 7 hónapot töltött itt. Kezdetben Boros József, temesvári egyházmegyés nyaraló pap segített, gyóntatott, misézett. Első ténykedéseként megemlíjük a szentmisék előtti harangozást. Harangozó nem lévén, maga a pap harangozott.

A Szent István búcsúra öt autóbusznyi gyergyószentmiklósi hívő jött el, a templom, zsúfolásig megtelt. Az ünnepi szentmisét Ft. Dr. Lőrincz József tiszteletbeli főesperes végezte, a szentbeszédet, pedig Ft. Borbély Gábor torjai plébános tartotta. A filiák számbavétele után, rendszeresítette az itteni szentmiséket. Hollósarkán a hónap minden 3. vasárnapján tartott szentmisét templom vagy kápolna híján Bartis Antal házában. Kb. 30-an jártak el. Székpatakra augusztus 2. vasárnapján mentek ki. Misézőhely nem lévén, egy csürben végezték el az istentiszteletet hét embernek. Itt is állandósul az istentisztelet, a hónap második vasárnapján. Bélborban, Szász Albertnél volt a templom kulcs, kitakarították a templomot, és megtartották a háború utáni első szentmisét. A hónap negyedik vasárnapján délutánra tűzték ki a szentmisék időpontját. Folytatták közadakozásból a temető bekerítését. A pap elkereste halottak napján úgy a borszéki, mint a filiai temetőket. Ez eddig nem volt szokás. Bevezette az Alsó-Borszéki napi háromszori harangozást Úrangyalára. A haranglábnál addig csak elhalálozáskor s temetéskor harangoztak. Október elsejével beindult heti két órával a hitoktatás. Adományokból sikerült új miseruhákat beszerezni: Pallér Antalné, Mucha

Mária, Özv. Siklódi Mihályné, Kudron Mária és Bodó Péter segédletével. Ad hoc trónust Gyergyószentmiklósról Balázs Lajos és Koskó Anna készítettek, nikkelezett, zsebben hordozható szenteltvíztartót Vezetu Mária adományozott. Márton Áron püspök útutazóban, megtekintette az új plébániát. Házszenteléskor a pap összeírta a családokat, 600 család van és 100 körül a filiákban. Többségben katolikusak, vegyes Hollósarka és szórvány Bélbor. Viszonylag kevés a vegyes vallású házasság, viszont közel 20% él rendezetlen vagy csak polgári házasságban. A gyerekek száma évfolyamonként 40-50. Kudron Mária sekrestyés egészségi okokra hivatkozva leköszönt, helyébe idciglenesen Szabó Józsefné, majd Tamás Árpád került. Anyagi ellenszolgáltatás nem lévén, ezek is felmondtak. Vezetu Mária segít sokat úgy személyesen, mint adományain keresztül. A perselypénzből nem lehetett fedezni a szükséges kiadásokat, ezért úgy döntött az egyháztanács, hogy családonként évi 60 lej egyházadót szed. Ennek eredményeképpen megduplázódott a bevétel. A temetkezéshez szükséges felszerelést Nagy Zoltánné adományozta a templomnak, és díjtalanul vehették igénybe az egyházközség tagjai. Fokt Ödönné-Kudron Mária és Vezetu Mária készítettek egy boromei miseruhát. A társulati tagok megújították kopott zászlajukat. A kórus alatti részt üveges fallal választották el, az asztalos munkát Strasser István végezte. A tél folyamán tovább szőtték a drótkerítést az iskolás gyerekekkel, Márkos Zoltán kántor közreműködésével. Tavasszal Kovács András és Veress István vezetésével, befejezték a temető bekerítését. Strasser Imre újrafestette a temető bejárati kapuját és feliratait. A plébániát csatornával és hófogóvak látták el, bevezették a vizet, lepadolták a pincelakot és készítettek egy fásszínt. A következő éven újraaranyoztatták az oltárokat. Ft. Ferencz András keresztelőpáli

plébános restaurálta a két régi olajfestményt, újrameszelték a templomot kívülről. A bérmálásra augusztus 19-én került sor. Nagyméltóságú Márton Áron püspök és Ft. Dr. Jakab Antal kanonok, teológiai tanár és Ft. Dr. Lőrincz József főesperes ditrói plébános részvételével. Ide jöttek bérmálkozni Hollósarkárol és Székpatakról is. Összesen 630 bérmálkozó volt. Ezt megelőzően megélénkült a hitélet. A hívők rendszeresen jártak a felkészítőkre, rendezték a házasságokat, gyóntak.

1969. május elsején sikerült használatba venni a Szabó Árpádtól megvásárolt házat Székpatakon. Kisebb alakítás, javítás után Ft. Birtók Ferenc maroshévízi plébános áldotta meg Szent József tiszteletére. Nagy szükség volt erre a misézőhelyre, mert egyre jobban elszaporodtak a szombatisták. Próbálkozások történtek a kártyázások kiküszöbölésére a virrasztások alatt. A pap és a kántor rendszeresen eljártak a virrasztóba és együtt imádkoztak, énekeltek a hozzátartozókkal. A kórus alatti kis teret kápolnának képezték ki, kéményt, kályhát rakattak, padokat csináltattak, beszentelték, és hétköznaponként itt tartották a misét, a hittanórákat. Birman András készítette a padokat. Karácsonyra a Rózsafüzér társulat egy új oltárterítővel lepte meg a templomot.

1970-ben Váradi Ferenc gondnokkal az élen megindul a spontán adakozás harangjavítás vagy öntés ügyben. A régi harang elrepedt. Új egyháztanácsot választanak. Már nagyon esedékes volt, mert 20 éve nem volt tisztújítás. Alsó-Borszéken, a Vajna Margit házában nagybőjt első vasárnapján felállították a házi-kápolnát. Fr. Orbán László remetei plébános áldotta meg a Lourdes-i Szűzanya tiszteletére és ő végezte az első szentmisét is. Rendszeresítik a misét, a hónap első vasárnapján d.u., illetve kedden és csütörtökön tartanak istentiszteletet. Az Alsó-borszékieknek itt tartják a hitoktatást is. A felső temp-

lomból lehozták a Mária- és a Szt. Borbála szobrokat. Rusz János és Szöcs Zoltán megjavították (forrasztották) a repedt harangot. A begyűlt pénzből rendeltek két kisebb harangot. Beindult a húsvéti ételszentelés Alsó-Borszáken is. Húsvétra újabb oltárbrosz- garnitúra készült azsúrozással díszítve. Az énekkar rendszeren próbál, és szépen énekel. Elkészültek az új harangok. Egyik 218 kg-os a Szentcsalád tiszteletére, másik 143 kg. az Őrangyalok tiszteletére, a meglévő 436 kg-os Szent István harang mellé. Felszentelésüket Méltóságos Ft. Dr. Jakab Antal pápai prelátus-kanonok végezte a pünkösöd utáni első vasárnapján. Akárcsak bérmáláskor, tele volt a templom. Az áldozatbemutató után külön-külön és együttesen is megszólaltak a harangok, mindenki nagy öröme. Szeptember 14. a Szentkereszt felmagasztalásának ünnepe, örökös szentségimádási nap. Vendégszónok és gyóntatók voltak Ft. Barabás Gyula tiszteletbeli esperes, távozó tölgyesi plébános és Ft. Feigl Mátyás hodosi plébánosok. A Rózsafüzér társulatok aktívan bekapcsolódtak a virrasztásokon való előimádkozás és szentségimádások vezetésében. A „Szállást keres a Szentcsalád”-társaságot is felélesztették. A filiákban is megalkotották a Rózsafüzér társulatot, Hollósarkán egy rózsával, Székpatakon gyermekekből és felnőttekből. Egy névtelen adakozó a székpataki Szent József kápolna részére oltárt készíttetett. A telekkönyv igazolásával újra használatba vették a bélbóri kápolna körüli területet. Bécsi Caritas-segélyből a tornyot bádoggal-, a többbit cseréppel újrafedték. Több pénz nem lévén a vakolás elmarad. (1903 óta nincs levakolva.) Sor került a már siralmas állapotban lévő harangláb kijavítására. Új alapot, bádogtetőt, s teljesen deszkázatot kapott körbe, teljesen új külső festést. A munkálatokat az I.G.O. és az egyházközség végezte Sárpátki Antal algondnok vezetésével.

A templom részére fásszínt építettek. Hollósarkán 25 év használat után vissza kellett adják a misézésre szolgáló szobát a tulajdonosnak. Átmenetileg Kozma Sándor lakásán tartották az istentiszteletet. Ő adott helyet építésre, és Dornea György a szomszédos telkén lévő régi házának anyagát átengedte építkezés céljából. November 3. és december 27. között felépült a kis kápolna. A Szentcsalád ünnepét már ott tartották. Ft. Barabási Gergely tölgyesi plébános áldotta meg Szent Anna tiszteletére. A templom jobb megvilágítása érdekében neoncsöveket szereltek a szentélybe, a hajóba és a kórus alatti kápolnába. Straff Ferenc egyháztanácsos kifestette díjtalanul a sekrestyét. Csibi Imre és Fazakas Pál egy elválasztó padlást készített a toronyba, hogy a pizok ne hulljon le fentről. Ezzel egyben új raktározásra alkalmas területet nyertek. A templom kórusának déli részét bádoggal fedték be, mert beázott. Az utolsó tíz évben a szentáldozások száma megnőtt. Az 1960-as években 5000 körül mozgott, most 7000 lett. Bevezették a Szentcsalád ünnepe alkalmával a 25 és 50 éves házások együttes jubileumát. Ekkor tartották Váradi Ferenc gondnok 60 éves esküvői évfordulóját is.

1971-ben egy kis tornyot építettek a hollósarki kápolnára és kívülről levakolták, a farészeket olajfestéssel lemázolták. A szentélyelválasztó falakat és a bejárati ajtót Birman András készítette. A Szent István búcsút latin helyett magyarul tartották a vonatkozó utasítások értelmében. Dr. Jakab Antal pápai prelátus kanonok celebrálta a misét, Kádár Ferenc kőröspataki plébános tartotta a szentbeszédet. Blága Irén szatmárnémeti vendég egy szép fehér antependiumot küldött a főoltárra. Év közben piros miseruhát, és fehér-lila palástot csináltattak. Megkapták a magyar misekönyveket, amelyek árát az adakozók fedezték. Az Alsó-Borszéki kápolnába a hívek adakozásából

miseruhát, oltárterítőt, szőnyeget, karingot, ministránsruhákat, keresztúti képeket szereznek be, a takarítást is maguk végzik. Rendszeresen tartják a májusi-, októberi ájtatosságokat. Újabb segítség érkezik a bécsi Caritastól. Ebből vásároltak orgonamotort, motorkerékpárt, olajkályhát. A Mater Bank útján Hollósarka és Bélbor pénzbeli segílyt kapott. A püspökségtől kaptak egy terepjárót, ezáltal megkönnyítvén a filiákhoz való utazást. A Hollósarki kápolna belső berendezésére fektetik a hangsúlyt, miseruhákat, és más szükséges kellékeket szereznek be. Ugyanezt teszik a Székpataki kápolnával is. Mayer Jolán kolozsvári hívő adományozta a Mária szoborállványt, a szobrot Koskó Anna juttatta el a sekrestye szekrényével együtt Gyergyóból. A Jézus Szíve szobrot Váradi Ferenc családja adományozta, az állványt Kozma Sándor csináltatta. A kehely Nagy Sándor és özv. Szvinyuk Istvánné áldozatkészségét hirdeti, a padok egyes családok anyagából és adományából készültek. A villanyvezetést Caritas segílyből fedezték. A Székpataknak készült oltárból alakult az Alsó-Borszéki oltáralap. A templomba Philips hangerősítőt szereltek, hogy leghátul is hallható legyen a mise minden mozzanata. Lényeges újítás a szembe misézés, és az erre a célra kialakított szembeoltár. A terepjárónak garázs kellett. Az engedélyek beszerzése után kezdődött a sziklabontás. Önzetlenül segítettek: Kopacz János, Szabó József, Sajgó Ferenc, Salamon János, Vild Ferenc, Csergő Sándor, Csatlós Ignác és az iskola gyerekek. A munkát az I.G.O. vállalta. Volt segítség állandóan. Az asztalos munkát díjtalanul Birman András, András László és Binder László végezték. Említésre méltó Bogyé Józsefné, aki nehéz családi körülményei ellenére sokat adományozott a templomnak. Bodó Péter egészségi állapotára való tekintettel kérte áthelyezését, ami szeptember elsejével

meg is történt. A kinevezett Ft. Hajdu Gyula egy hónap késséssel tudta csak átvenni a plébániát. Bodó Péter plébános a búcsúmisét szeptember 21-én tartotta meg, utána Csíknagyboldogasszonyra költözött, ahová kinevezése szólt.

Az új pap sem maradt sokáig, mert 1973-tól már *Birtók Ferenc* az új plébános. 17 éven keresztül állt a borszéki egyházközség élén. Tette a dolgát lelkiismeretesen, öntudatosan. Minden év február 11-én megtartják az Alsó-Borszéki kápolnában a Lourdes-i Szűz Mária búcsút. Rendszeresen kijárnak a Bélbori és Hollósarki filiákba. A rendszerváltás napjaiban meglátogatta Borszéket Bálint Lajos püspökhelyettes. A Karácsonyi szentmisét is ő celebrálta.

A '89-es rendszerváltás után *Márton Gábor* Benedek plébános folytatta az egyházközség teendőit. Tanított, pasztorált és kormányzó feje volt az egyházközségnek. Elkezdődött az iskolai hitoktatás, amit egy darabig személyesen ő, majd a kántor, illetve helyettesítő hitoktatók végeztek: Straff Rozália, Mezei Magdolna, a későbbiekben Kolozsi Melinda. Próbálkoztunk a felekezeti hitoktatás bevezetésével a borszéki iskolába, de nem sikerült. A gyulafehérvári főegyházmegye belegyezésével megkíséreltük líceumi szinten kivitelezni az egyházi iskolát, de az Oktatási Minisztérium nem engedélyezte.

1993-ban a hívek adakozásából kifestették a templomot, a következő évben, pedig Móga Attila és Sárpátki Rezső tervei alapján elkezdték a halottas ház építését a temetőben. Sajnos, pénzhiány miatt csak 2002-re készült el. A hívek nagylelkű adományaiból sikerült megvásárolni az Alsó-Borszéki kápolna melletti és mögötti területet is, kápolnaépítés vagy bővítés végett.

1995-ben bérmakörút. Dr. Jakubinyi György érsek úr személyesen bérmálta a 150 jelentkezőt.

1998 az orgonajavítás éve volt. A költségek egy részét testvértelepülésünk Aba nagyközség felvállalta. Augusztus elsejétől Bíró József az új plébános. Modernizálta a papilakot, bevezette a központi fűtést, márványlépcsőt csináltatott a templombejárathoz. Területcserét eszközölt a temető bővítésére. Új egyháztanácsot választanak. Gondnok György János, 2000. október 12-től, pedig Csillag Jenő. 1998-2000 között részt vettünk a főegyházmegyei zsinat munkálatain: Kolbert Tünde, Lőrinc Erzsébet, Márton Gábor Benedek, Dr. Breier András, Patka Sándor, Farkas Aladár.

1999-2000 között kijavítják a templomtetőt, a templomtornyot (Korpos Lajos, testnevelő tanár). Ezek a munkák 18 millió lejbe kerültek. A borvíztöltőde százmillió lejjel segíti a halottas ház befejezését. 2000. július 14-én Tamás József segédpüspök Borszékra látogatott, felszentelte a szabadságharcban, világháborúkbán elesettek emlékművét. Helyettes kántorok tevékenykednek: Kelemen Mihály, Siklódi Erzsébet, Bara Márton (hat hónapot).

2001-től Balogh Árpád az új plébános. Folytatja a cinterem építését. Hollósarkán visszaszerzett 10 ha erdőt, megalakítja az egyházi kórust, és bevezette az ifjúsági misét. Az egyházi kórus túl a templomi éneklésen, részt vesz városi, világi rendezvényeken, úgy, mint március 15., október 6., Bányásznapi, Borszéki Napok, stb. Minden évben részt vesznek az egyházi kórustalálkozókon. Tevékenységüket a mindenkori kántor irányítja.

2002. július elsejétől Balázs Tibor az új kántor.

2004-ben Balogh Árpád tragikus hirtelenséggel elhunyt, utódja *T. Bakos Balázs* plébános, aki lázas tevékenységbe kezd: a ravatalozóba öntet két új harangot, újrafödeti a temp-

lomot, parkolót létesít a plébánia elé, új szolgálati lakást építtet, a bádog temetőkaput székely kapura cseréli.

A vallásos élet fontos része a *rózsafüzér társulatok* tevékenysége. Főleg asszonyokból áll, élén a koszorúfejjel, ő irányítja a társulat működését. Fő céljuk a közös imádkozás, otthon és a templomban. Állandó szereplői a szentmiséknek, körmeneteknek, illetve a búcsújárásoknak. Borszéken több mint 10 ilyen társulat létezik, és mindenikben 10-15 főből áll. Általában szomszédasszonyok alkotják, vagy az utcabeliek. Ami az életkort illeti, főleg az idősebb nők alkotják a csoportot. Feladatuk, hogy naponta elimádkozzák egyénileg az egytized rózsafüzért, belefoglalva a *titkot*, amelyet rábíztak. Közös imagyakorlatot, csak nagycsütörtökön tartanak, az ünnepélyes oltárfosztásos szentmise után, valamelyik tagnál. Amikor meghal egy társulati tag, a gyászmenet élén egy fehér zászlót visznek.

Egyházi okmánytár:

-1853/8290 - német nyelvű dokumentum.

-1884. szept. 18/230. sz. Salamon Alajos ditrói plébános, főesperes részletes levele a Püspök úrhoz, hogy Borszéken legyen önálló hitközség. Borszék már polgárilag önálló község, ezért Ditró- Szárhegy nem vállalja a pap fenntartását. Kéri a Püspök közbenjárását Császár József szárhegyi jegyző, Gyergyó egyik világi képviselőjénél.

-1884. szept.26/2941. sz. Salamon Alajos ditrói plébános, főesperes levelére válaszol a kolozsvári hatóság. Borszék hitközsége önálló plébániát akar. Tisztázni kell a feltételeket.

-1855/1537. 2642 iskolával kapcsolatos latin nyelvű anyag (Borszékensis scholae).

-1855. jún. 2./1537 sz. latin nyelvű leírat, Joanes R. vikárius részéről (iskolával kapcsolatos anyag),

-1855. július 13- Antalfi József, borszéki kántor és tanító az espereshez (Mészáros Antal) írt levelében arra panaszkozik, hogy már 10 hónapja nem kap fizetést.

Kérését továbbították a Katonai és Polgári Kormányzó-sághoz, ill. az Erdélyi Cs. Kir. Helytartó Tanátshoz (Szeben), ahonnan válasz érkezett 1854. dec. 5-én, amiben utasítják Ditró-Szárhegy közönségét, hogy fizessen Antalfi Józsefnek. (2922/1854). Az esküdtek (Fazakas Imre, Molnár Károly, Gergely Imre, jegyző, stb.) igazolják, hogy Antalfi József lelkiismeretesen ellátja szolgálati teendőit.)

-1855. júl.28- latin nyelvű dokumentum.

-1855. szept. 25/2642. sz. latin nyelvű anyag a borszéki iskolával kapcsolatosan.

-16104/1855- latin nyelvű dokumentum.

-17210/1855- latin nyelvű anyag.

-gyéh, püspöki levéltár, egyháztanácsosi jegyzőkönyv 1901. okt. 20. (kérelmet fogalmaztak meg a Közbirtokossághoz terület ügyben, templomépítési céllal),

-gyéh, püspöki levéltár, hitközségi jegyzőkönyv 1902. május 19-én, (bejelentik, hogy a Közbirtokosság ad területet templomépítésre. Kérik, hogy a kocsmának használt épületet engedjék át papi laknak).

-1907. május 13./232. sz. - Ferenczi Károly, főesperes átirata gr. Püspök úrnak.

A gyergyói- és udvarhelyi esperesi kerület papságának tulajdonát képező borszéki ház, amelyből papi szanatóriumot szerettek volna létesíteni, nem sikerült. Teherként rajta van 4229 K. 33 f. adósság. A két kerület Koronagyűlése elhatározta, hogy a házat eladja 22 ezer Koronáért. A szanatórium céljára megszavazott sorsjáték tiszta jövedelem 3 ezer Korona, amit tőkésíteni fognak. Kéri a püspök jóváhagyását a ház eladására.

-Május 18-án 027793-as sz. a püspök jóváhagyta az adásvételi szerződést.

-1938. márc. 31/739. sz.- a kolozsvári Egyházmegyei Tanács kiutalt 10 ezer lejt templomjavításra.

-1941. február 1-én László Ignác főesperes egyházközségi vizsgálatot tartott Borszéken. Arra kérte az egyháztanácsot, hogy kérje a közbirtokosságtól a tulajdonjogot a lakás (papilak) és telket illetően). Lásd a 6-1943-as átiratot.

-1941. február 20/104 sz. Kosza József, plébános levele a Püspöki Helytartósághoz.

-expositurát kér Bélbör vagy Hollósarka részére,

-a hívek száma: Bélbör+ Rakottyás= 180 fő,

-Székpatakon 135,

-Hollósarkán 200 fölött, a Csíkdánfalváról származott Both család elrománosodott,

-Hollósarkán hittanórát tart, de misét nem,

-Borszéken tekintélyes számban vannak a honvédek.

-1941. február 27/97-es sz. A főesperes továbbítja a Püspöki Általános Helytartónak a borszéki plébános kérést a szórvány pasztorációt illetően. A válaszlevélben (március 8/673. sz.) értesítik, hogy Borszék filiáinak és szórványainak adminisztrálására nem tudnak papot adni, de keresik a megoldást.

-1942. aug. 25/3246. sz. a gyergyótölgyesi járás főszolgabírója dr. Nuritházy leírata a borszéki közbirtokossági tulajdont képező plébánia hivatal és paplak épületének lebontására. Az okok: magas a talajszint, a falak egy méter magasságban beáztak, a padló begombásodott, az oldalfalak düledeznek.

-1942. szept. 8. Ditró-Szárhegy községek „Borszéki Közbirtokossága igazgatósági gyűlést tart a Fürdőigazgatóság épületében. Belegyeznek a papilak, nyári konyha lebontásába, és eleget tesznek az egyházközség azon kérésére, hogy a

bontásból származó, még használható épületanyagot és a telket 50 évre megkapják évi egy arany Pengő pénzösszegért.

-1942. november 18./ 529. sz. gyéh, püspöki levéltár, Kosza József plébános levele az Egyházmegyei Főhatósághoz (november 18. és november 29.),

-1942. dec. 22./259. sz. gyéh, püspöki levéltár. a főesperes levele az Egyházmegyei Főhatósághoz (december 22.),

-1942. dec. 31./3456. sz. gyéh, püspöki levéltár válasz Kolozsvárról a borszéki Plébániai Hivatalnak és Gyergyószentmiklósról a Főesperesi Hivatalhoz (1942. december 31.),

-1943. jan. 15. gyéh, püspöki levéltár: egyháztanács-gyűlés.

-1943. jan. 24./55. sz. gyéh, püspöki levéltár, Kosza József plébános levele a Főtisztelendő Egyházmegyei Főhatósághoz.

-1943. január 29-én a főesperes László Ignácz átiratot küld az Egyházmegyei Főhatósághoz (6-1943), amelyben vázolja a borszéki helyzetet:

1. a gyergyóborszéki egyháztanács csak használatra és ideiglenesen kapta a lakást. A közbirtokosság soha sem gyakorolt patrónusi jogokat és nem viselt ilyen kötelezettségeket sem.
2. tulajdonjogot kérnek a közbirtokosságtól.
3. a plébánosnak a lebontás ellen kellett volna tiltakoznia, nem kellett volna kiköltöznie, amíg fel nem épül az új papilak.
4. Angi István, a birtokosság volt elnöke területcserét ajánlott fel.

-1943. február 1. (9.)-357. sz. az Egyházmegyei Tanács Igazgatótanácsa leiratban utasítja a borszéki plébánost: 1. hogy tegyen jelentést a házlebontásról,

2. csak akkor adnak engedélyt a plébánia lak építésére, ha alkalmas telek áll rendelkezésre, ami visszavonhatatlanul az egyházközség tulajdonát fogja képezni.

3. a tervet (plébánia) felülvizsgáltatja az Egyházmegyei Tanács műszaki tanácsosával.
4. jelentést két, hogy a borszéki plébános kitől kapott ígéretet Budapesten, a lakás felépítésére 40 ezer P. segély értékben.

-1943. február 25./128. sz. A borszéki r-k. plébánia levele az Egyházmegyei Főhatósághoz. Kosza József plébános addig nem tudja az adományozó nevét megmondani, amíg nem biztos, hogy el tudja intézni.

-1943. április 6. - 357. sz. válaszelevél a f. év 55. sz. beadványra (tervrajz, költségvetés):

A Kolozsvári Egyházmegyei Tanács (1943. ápr. 2/272-es sz.) leiratban értesíti a Püspöki Helytartóságot, hogy a plébánia tervezete általánosságban megfelelő. Költsége kb. 140 ezer pengő. Ezt a választ megküldték a borszéki Plébániának is, április 6-án.

-1943. október 22/25.287 sz. A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter utasítja a Számvevőséget 3500 pengő átutalására a borszéki r-k. plébánia építésére. Ezen átíratot megkapta Sándor Imre, erdélyi püspöki helynök, Kolozsvár. Aláírja dr. Beresztóczy miniszteri oszt. tanácsos.

-1943. november 15./324. sz. László Ignác főesperes levele az Egyházmegyei Főhatósághoz.

- a borszéki erdőbirtokosság nem hajlandó területet adni házépítésre,
- a kinevezett miniszteri kormánybiztos megadta az ajánlékozási szerződést, plébánia lak építésre.
- Kosza József plébános a nyár folyamán annyi miniszteriális emberrel jön közelebbi ismeretségbe, hogy ez idáig minden terve sikerült.

-1943. november 18-án válaszlevél érkezik, amiben a Püspöki Helytartóság jóváhagyta a telekadományozási szerződést.

-1943. november 25./541. sz.- a borszéki r.k. plébánia hivatal (Kosza József, plébános) értesíti az Egyházmegyei Hatóságot, hogy személyesen beszélt dr. Beresztóczy miniszteri oszt. tanácsossal, és elpanaszolta a nehézségeket, s erre fel utalta ki a segílyt.

-A válaszlevélben elszámolást kérnek az összeg felhasználásáról. Ugyanakkor arra is rákérdeznek, hogy hogyan juttatta el a kérvényt a Minisztériumhoz?

-1946. febr. 13./384. sz. levél Gyulafehérvárról Székely Árpád borszéki lelkésznek. Utasítják, hogy a Hadl Gyula erdőeladási perben fogadjanak ügyvédet (Ilarie Dobre) és előre állapodjanak meg az ügyvédi költségeket illetően.

-1946. júl. 9/618. sz. a Valea Mureşului cég egyezsége a borszék-bélbóri r.k. egyházközséggel.

-1946. júl. 21/241. sz. - egyháztanács jegyzőkönyve. Ismeretik a faeladás körülményeit. 20 hold erdőből eladták a fa-növekedést, ami évi 5 köbméter holdanként. Már a 3. tárgyaláson túl vannak (csíkszeredai járásbírószágon). A cég jogtanácsosa, Adler József szerződés módosítást kért. Az egyház ügyvédje dr. Máthé László.

-1946. aug. 14/2655. sz. a kolozsvári Egyházmegyei Tanács jóváhagyta a módosított szerződést a faeladási ügyben.

-1946. augusztus 3/241. sz. Székely Árpád levélben fordul a Gyulafehérvári Egyházmegyei Hatósághoz, válaszolva siralmas helyzetüket. Fizetést március óta nem kaptak, nincs egy talpalatnyi földje, ahol zöldséget, krumplit termeszthetne. Egy l tej ára 2 ezer lej. Nincs tűzifája. Nem tudnak egyházadót szedni, mert a lakosság szegény, munkanélküli. Segélyt kért, de nem kapott senkitől.

-1946. aug. 26/1343. sz.- a Kolozsvári Egyházmegyei Tanács leveléből megtudjuk, hogy 1929. május 21-én az egyházközség erdőt adott el Hadl Gyulának, aki júl. 4-én továbbadta a Valea Mureşului Rt-nek. Ezért perelik Hadlt.

-1946. szept. 23/241. sz. Székely Árpád levele az Egyházmegyei Hatósághoz, Gyulafehérvár. Az eladott erdőt csak később szeretné kitermelni az Rt. Ezzel nem akarnak egyetérteni. Max. egy év alatt ki kell termelni. Vételár nyolc millió, amit a szerződés aláírásától számítva 15 nap alatt meg kell kapjanak. A szerződés száma 2655-1946.

-1946. okt. 4/199. sz. A főesperes levélben tájékoztatja a Püspök urat a borszéki egyházközség és a Marosvölgyi Fakitermelő Részvény Társaság között közöttei egyezségről.

-Október 14-én 2655-ös sz. alatt választ kap a módosított szerződés jóváhagyásáról.

-1946. okt. 4-én dr. Nagy Iosif ügyvéd értesíti László Ignác főesperest, hogy a szerződés jó.

Testvértelepülési kapcsolatok

Hargita megye falvai és városai '89 után több mint 150 településsel vettek fel kapcsolatot Magyarországtól az Amerikai Egyesült Államokig. A zöme magyar-magyar kapcsolat, de nemcsak. Tudomásom szerint a rendszerváltás után a Somogy megyei Önkormányzat megkereste az akkori Hargita megyei vezetést kapcsolat felvételi szándékkal. Így került kapcsolatba Somogy megye hét városa Hargita megye hét városával.

Fonyód lélekszáma és profilja (idegenforgalom) predestinálta a Borszékkel való partnerkapcsolatra. 1990 januárjában volt itt az első fonyódi küldöttség, dr. Komáromi József tanácselnök vezetésével. Ezt követően márciusban a mi látogatásunk Fonyódra. A húsvéti vakációban már fonyódi gyerekek látogattak ide, amit a hónap végén a borszéki iskola tanulói viszonzottak. Ebben az évben nem kevesebb, mint öt delegációcsere történt a két település között. Azóta is évről-évre gazdagodott ez a kapcsolat. Városunk szemétszállító autót, számítógépeket, könyvtári könyveket, sportfelszerelést kapott. Mi pedig faanyaggal segítettük az Általános Iskolát, hogy a szabadtéri színház lelátóját kicserélhessék.

Aba nagyközség (Fejér megye) 1997-ben fejezte ki óhaját, hogy együttműködési kapcsolat létesüljön a két település között. Októberben 43 személy tette tiszteletét városunkban, ahol előadást tartottak, a pedagógusok pedig bemutató foglalkozást szerveztek gyerekeinknek. 1999. júniusában írták alá a szerződést a falunapok keretében, majd augusztusban Borszéken is sor került e dokumentum aláírására. Anyagilag támogatták a római-katolikus templom orgonájának a felújí-

tását, majd 2006-ban anyagilag és erkölcsileg is támogatták városunk hosszú távú stratégiájának a kivitelezését. Dicséret érte Kosa Lajos polgármesternek.

Bácsalmási kapcsolatunk 1996-tól él. Azóta is dinamikusan fejlődik. Ők is bekapcsolódtak, és anyagilag támogatták az orgona felújítását. Ezen adakozás kapcsán jut eszembe, hogy 1989 december 22-én este, amikor javában dült a harc Temesváron, egy csoport bátor bácsalmási: dr. Györffy Lajos, dr. Tota Gyula, dr. Nyúl Tamás gyógyszer segélyt vittek a temesvári sebészeti kórháznak. Az átvevő bizottságban jelen volt Tökés László is.

2001. augusztus 21-26 között 30 tanuló táborozását vállalta fel az önkormányzat, illetve néhány lelkes bácsalmási polgár.

Zákányszékkal igazából 1996-tól van rendszeres kapcsolatunk, de az első zákányszéki delegáció 1992. augusztusában volt Borszéken. 1999-ben 30 cserkészünk tölthetett egy gyönyörű hetet és élvezhette a házigazdák vendégszeretét. Rendszeresen részt veszünk a falunapokon, és viszontfogadjuk a Borszéki Napok alakalmával. 2006 őszén az Általános Iskola focicsapa volt vendégünk egy héten át.

Pilisvörösvári kapcsolatunk 1999-ben indult, de annál látványosabban fejlődött. Szinte havonta teszi tiszteletét valaki (főleg a tűzoltók) minálunk. A várost megajándékozták egy jól felszerelt és jó állapotban lévő Magirus tűzoltó autóval, 2001-ben pedig egy Toyota mentőautóval, gyógyszerekkel, mentőfelszereléssel, lélegeztető készülékkel.

Orfű Pécstől mintegy 20 km-re fekszik, a Mecsek hegység szívében. Rendszeres delegáció csere van a két település között. Csodálatos fekvésű üdüülöhely. 2005-ben faragó táborban vettek részt borszéki fafaragók.

A borszéki sportéletről

1918-ban kezdenek rendszeresebben sportolni. Nyilván a labdarúgás az első sportág, amellyel megismerkednek az emberek.

1920-ban már szervezett sportegylet létezett, Benes Ferenc jóvoltából. Az alapító tagok közül megemlítnünk egy párat: Benes Ferenc, Bidermann, Eigel Rudolf, Eisig Manó, Eisig Benő, Fokt Emil, Fokt Gyula, Groh Ferenc, Gleiber, Krammer Károly, Krammer Mihály, Mult Gyula, Reichenberg Antal, Szabó Antal, Sárpátki Mihály és még sokan mások.

Az első mérkőzést Gyergyótölgyesen játszották, és 5-1-re győztek a borszékiek. Ezt követően több találkozóra került sor Marosvásárhelyen, Gyergyóhodoson, Palotailván, Piatra Neamț-on, stb. Ezekre a mérkőzésekre gyalog jártak, egészen 1924-ig. Ekkor jelentek meg az első autók Borszéken. Rácz László sportbarát felajánlja teherautóját a labdarúgó csapatnak kiszállásra.

A sportszerető borszékiek szükségesnek látták egy korszerű, a kor igényeinek megfelelő futballpálya építését. Ebben a munkában oroszlánrészt vállalt Hadel Gyula és Wultzer Leopold.

1929-ben megszűnt a Gyergyói Munkások Testedzők Egyesülete (GYMTE), utolsó mérkőzéséről, amelyet Borszéken játszottak le, egy fénykép maradt meg. (Gyergyó Kisújság, 2005. VI. 9-15., 23. szám) *Málnási Béla* feljegyzései alapján.

1931-től a partnerek száma újabbakkal bővült: Maros-hévíz, Szászrégen, Tg. Neamți.

1931. júliusában a „Borszék” focicsapat a marosvásárhelyi „Stoppi” ellen játszott. A rossz idő ellenére, az eredmény 4-2. Alter Béla maroshévízi bíró vezette a mérkőzést. (Universul, din 10. iul. 1931, Nicolae Oprea).

1931. novemberében Maroshévíz csapatával játszott 2-2-re. (Dimineața, din 8. noi. 1931, Ioan Tolan).

1932-ben a frissen alakult „Tinerimea din Toplița (S.T.R.) az első mérkőzését a *borszéki* (B. S. E.) ellen játszotta. Az eredmény 1-1. (Cuvântul, din 3 aug. Dimineața, 4 aug. Ioan Tolan).

Az '50-es években látványos fejlődést ért el a labdarúgás. Rendszeresen részt vesznek a rajoni bajnokságban. Két ütőképese csapat is volt, egy a szénbányának és egy a városnak. 1958-ban egyesül a két csapat „Apemin” néven. Selejtező mérkőzést játszanak Gergely Béla edző vezetésével és bejutnak a Maros-Magyar Autonóm Tartomány bajnokságába. A csapat felkészülését edzőmérkőzések sora biztosította, olyan klubcsapatokkal, mint a bukaresti Dinamo, Steaua, C.F.R., a kolozsvári U. és a C.F.R., a marosvásárhelyi Rata vagy a iași C.S.M.S. A csapat összetétele: kapus: Strasszer József, hátvéd: Ötvös Ferenc, Puskás György, Antal Dezső, Ruszka Béla, középpályás: Vild Mihály I., Vild Sándor, csatár: Papp Gyula, Ciortea Titusz, Szöcs István és Molnár Sándor. Csapatunk az első csoportban játszott Maroshévíz, Szászrégen, Gyergyószentmiklós, Hodos, Palotailva, Galócás és Várhegy csapatai mellett. Olyan játékerőt képviselt, hogy tíz hazai mérkőzésből tízet nyert meg, miközben 60 gólt rúgott és csupán hatot kapott. Idegenben két mérkőzést veszített el. A legjobb szereplésük az 1964/65-ös évben volt, amikor az előkelő 6. helyen végeztek. A tartományi szereplést 1968-ban, az új közigazgatási felosztás szüneti meg. Itt is jól szerepel a csapat. Több

ízben nyer megyei első helyet és osztályozó mérkőzést a C-osztályba való feljutásért.

A labdarúgás fokozatosan elveszíti egyeduralmát. Teret hódít a teke, a sí, a szánkó, és nem utolsó sorban a kirándulások. A vendéglők kötelező tartozéka volt a teke: Sárpátki Sándor-féle vendéglő, Alsóborszéken a Nagy Ferenc-féle vendéglő, és a Buciuman Traian-féle vendéglő rendelkezett tekepályával. 1937-ben fedett tekepálya, 2 teniszpálya létezik a településen (Dr. ditrói Csiby Andor: Borszék monográfiája).

1940-es években a leventék rendszeresen sieltek és másokat is tanítottak rá (Fokt Ödön, Fekete Imre)

1943-ban létezett egy kis korcsolyapálya, szánkópálya és nagyszámú sí gyakorló tér, a Bükkhavason pedig lesiklópálya. A sítúra kedvelőinek, pedig nem kevesebb, mint 7 túravonalat sorol fel a szerző. (Hefty Gyula Andor: Téli sport lehetőségek Keletmagyarországon és Erdélyben, 1943.)

1943 januárjában kiegészítő katonai sporttábort szervezett a marosvásárhelyi Magyar Királyi „Csaba királyfi” Honvéd Gyorsfegyvernemi Hadapródiskola, tudjuk meg az iskola történetéből (Szerkesztette Vécsey László, Tatabánya, 1998). „Volt járőrverseny is, térképen kijelölt ellenőrző pontokkal. Az egész napos gyakorlás nagy lökést adott a sí tudás gyarapításához.”

Az '50-es, '60-as évek sízói közül megemlítjük Vild Gábort, György Antalt, Bakos Gergelyt, Vild Gyulát, Krammer Franciskát és másokat. A versenyszerű sí élet a '80-as években élte fénykorát. 1979-ben Lőrinc Pál országos első helyet nyert Gyilkostón, a Szakszervezetek Országos versenyén. 1980. január 26-27-én ugyanazon verseny megyei szakaszán szintén Lőrinc Pál lett az első, Vild Gábor az ötödik.

De versenyeztek Siklódi Sándor, Molnár István, Molnár Vilmos és Tamás Ferenc is. Ennek a versenynek az országos szakaszát Dorna-Vatran tartották, ahol Lőrinc Pál IX. lett. Az ifjúsági (KISZ) verseny megyei szakaszát Gyergyószentmiklós-on szervezték. Városunkat Molnár István II., Siller György, Kalányos Géza és Virginás Árpád képviselte. A verseny abszolút bajnoka Virginás Árpád, Kalányos Géza, pedig a 3. lett. Az országos szakaszt Brassó-Poianan tartották, ahol Virginás Árpád a 6. lett. Március 23-án a Gyilkostónál újabb versenyre került sor „Tavaszi Kupa” címen, Borszéket Siller Mihály, Szöcs Gábor, Molnár Endre, Vild Mihály és Lőrinc Pál képviselték. Ez utóbbi lett a verseny győztese. Március utolsó vasárnapján szezonzáró versenyt szerveztünk a Bükk-havason, „Bükkhavas Kupa” címen. A szezon pedig „Az első hó ünnepe” címmel szervezett síversennyel kezdtük. Íme a korcsoportok győztesei: Szöcs Erzsébet (14- 19 év), Molnár Endre- I. hely, Siklódi Sándor II. hely, Krisztián István III. hely (19- 30 év), Vild Gábor I. hely, Vild Gyula II. hely és Bakos Gergely III. hely (30 év fölöttiek korcsoportja).

1968/69 - APEMIN SE, *Bagoly István*, testnevelő tanár focicsapatot készít fel a megyei bajnokságra. (1971-73 között én is fociztam, kapusként a városi csapatban).

1972/73 - *Molnár István* testnevelő tanár, az Apemin focicsapat önkéntes edzője. Gyerek és ifi csapatot is készít.

1975-ben jelent meg „*A Hargita megyei labdarúgás 55 éve*” című könyv, Dr. Balázs Sándor írta és szerkesztette. 1920-tól vannak benne adatok a fociról.

1977 - a Kerek sportpálya felújítása.

1978/79 - „BORSZÉK SE”. Eigel Anton, vásárolt sportfelszerelést a csapatnak.

A *Hó ünnepe* - sportjátékok a tél búcsúztatására és a sportkedvelők szórakoztatására lett kitalálva. Több száz néző jelenlétében került sor az izgalmas, mulatságos, jó erőnléte, bátorságot és ügyességet igénylő vetélkedőre. Az első kiadást a Városi Kultúrház szervezte 1979-ben a Fokhagymás sípályán. 1981-től az alsóborszéki Rudi-kertben került megrendezésre. Vendégcsapatként a maroshévízi Sport Klub vett részt. A következő évben már Tölgyes, Holló és Hollósarka is képviseltette magát az ünnepélyen. A rendezvényt a rezesbanda nyitotta meg, és Romfeld Ákos filmezte a programot. 1983-84-ben hó hiány miatt elmaradt a rendezvény. 1984-ben Virginás Árpád vezette könnyűzenekar tette hangulatosabbá a műsort. A következő évben is Virginás Árpád és Farkas József zenekara élénkíti a hangulatot. Most is jelen vannak a tölgyesiek, meg a hollóiak. Érdemes megjegyezni, hogy a sípályát díszítő mesefigurák Kamenitzky Antal és Sárpátki Magdolna munkái voltak, amelyek hangulatossá és varázslatossá tették a környezetet. 1989-ben március 5-én szerveztük meg a Hóünnepély IX. kiadását. Aktív résztvevőként több mint 250 tanuló vett részt a rendezvényen. A helybélieken kívül Hollóból, Vlădenből (Iași megye) és Iaşiból, a 20-as számú iskola, valamint a szászrégeni Sportiskola vett részt.

1979/80 - *Lőrinc Pál* edzi a focicsapatot. A stadion „23 August”, C. F. 2247, Lăzarea Partea I. Borsec, nr. top. 614, 6654 m². Lévéni, hogy a Făget SE a szakszervezeté, a Néptanáctól vegye át használatba. Ezzel egyetértett a Megyei Néptanács is, az 1979. VI. 29/6652-es határozatával. Aláírja az átutalást MOSNEAG VASILE, polgármester. Bibl. Arhivele Cons. Pop. D. V. b. 2.

1988. augusztus 3-án újraalakul a „Făgetul Borsec” sportegylet, elnök *Reichenberger László*, gyógyszerész.

1992-ben *Siller Mihály*, Apemin igazgató bérbé veszi (koncesszió) a Sport motelt a várostól.

1994-ben pénzühiány miatt a csapat nem indulhatott a C-osztályos bajnokságban.

1996. júliusában barátságos mérkőzések: az ASA- val 0-1, a Hévízi Marossal 0-0.

(Dobos László: „Borszéken szép az ősz”, 96/97-es fociévad. In: Hargita Népe, 1997. október 10.) Edző: a maroshévízi *Vlad Toderiță*, fizetése 750 ezer lej. Keret: Csatlós József, András István, Eigel Ferenc, Gidró Béla, Csíki Tibor, Pangă Sándor, Panta Florin, Gáll István, Barabás Sándor, Bencze Attila, Marcoci Florin, Ambrus László, Ghimici Sorin, Demian Adrian, Gábor Florin, Szöcs Sándor, Veress Csaba, Bolfă Ionel. A játékosok 450 ezer lejt kaptak + minden gól ezer lej/játékos. Az APEMIN SE elnöke *Platon Manole*. Támogató: az Apemin és a Szénbánya.

1998-ban focicsapatunk végre a C-osztályban. Az edző Nicolae Zaharia 5 különböző csapatból verbuválta össze a keretet. Napi két edzéssel készültek a bajnokságra. A játékos keret Ambrus, Belean, Barabás, Gidró Béla, Hădăreanu, Nagy János, Veress, Szöcs I., Szöcs II., Demian, Bliorț Cristian, Siklódi, Rusu, Ábrahám, Adămuță, Turcu, Nagy Zoltán, Mureșan, Luca, Bolfă. A két ifjúsági csapat Toderiță edzette Maroshévízen. A játékosok fizetése 900-1.700.000 lej között + szállás és kaja. A csapat az őszi fordulót a 4. helyen zárta. Gólkirály Rusu Cristinel 8 góllal. Az ifjúsági III. korosztályú gyerekek labdarúgó bajnokságban a 3. helyen végeztünk. Csak két sportiskola előzött meg, nevezetesen a székelyudvarhelyi és a csíkszeredai. A '98/99-es évadot az előkelő 3. helyen végezte a csapat. A tavaszi fordulóban minden hazai mérkőzést megnyert.

A '99/2000-es bajnoksági évet a C-osztály I. csoportjában folytatták a bajnokságot Zaharia legényei. Új játékosok a keretben: Baba, Paşcan, Tofan, Coseraru, Tiron és Radu. A 30 mérkőzésből megnyertek 22-öt, hat döntetlen és csupán két vereség. Rúgtak 78 gólt és kaptak 17-et. A gólkirály Cioloca Alexandru 16 góllal, a második helyen Dobre áll 13 góllal, míg a harmadik helyen Tiron Costel 10 góllal. Megnyerték a Fair play díjat, amit a Román Labdarúgó Szövetség részéről Ilie Stelian, a fair play bizottság titkára adott át Siller Mihály igazgatójának, az Apemin S.E. tiszteletbeli elnökének. A 72 ponttal messze az első helyen végeztek. És ez lett a vesztük, mert ugyan feljutottak a B- osztályba, de nem bírták az „iramot”, kiestek és ezzel a foci mélypontra jutott.

Városunk egyre rangosabb sportrendezvények házigazdája. Itt zajlott le az 1985-ben születettek országos válogató versenye és itt játszották ennek a korosztálynak az országos döntőjét. A bukaresti Dinamo 2-1 arányban legyőzte a Rapidot.

2000 nyarán felújították a focipálya gyepszőnyegét, berendezték a sportmotelt. Új játékosokat hoztak: Salamon Attilát és Salló Lászlót Kézdivásárhelyről, Kilin Csabát a szamosújvári Olimpiától, Dănuţ Burduleanut és Ioan Rusut a nagyszebeni Intertől, Petru Chiracut a konstancai Farultól, Valentin Bălant a suceavai Forestától.

A B- ligás szereplés alatt, Platon Manole 7,6 milliárd lejes költségvetésből gazdálkodott. Edző cserét is alkalmaztak, Zaharia helyébe Mureşan jött, de ő sem tudta megmenteni a csapatot a kieséstől. Az őszi idény végén a keleti csoportban a 14. helyen végeztek, öt győzelem, négy döntetlen és nyolc vereség a mérleg. A gólarány 18-23. A tavaszi idényre új játékosokat hoztak: Szegedi Mariust a szebeni Intertől, Breant és Mocant a tordai Arieştől, Dan Floriant a Dorna-Vatrától,

Gherinet a romani Laminorultól, valamint Jelert Nagybányáról. De ezek sem tudták megmenteni a csapatot. A B-osztályban a legtöbbet használt játékosok: Coșerariu, Zagon, Kilin, Rusu, Bălan, Nagy Z., Tamas, Maftai, Burduleanu, Szegedi Marius, Sârbuscă, Gherine, Bean és Szegedi C. Egyetlen borszéki sincs már rég a csapatban, csupa idegenlégiós. A részvényesek közgyűlése elégedetlenségét fejezte ki a csapat teljesítménye miatt, és úgy döntött, hogy ősztől nem indul a csapat a C-osztályban. Így is sporttörténetet írtunk, mert az országban nincs még egy 3300 lélekszámú település, amely a másodosztályban szerepelt volna. Kár, hogy csak egy évet.

A hagyományos Gheorghe Ola Emlékversenyen Borszék az 1988-as korosztály II. csoportjában játszott és 4. lett (Borszék–Gyergyószentmiklós 0-0). A '89-es korosztály I. csoportjában 3. helyen végzett. (Borszék–Gyergyószentmiklós 1-0)

2001. februárjától karate sportággal gazdagodott a városi sportélet. A maroshévízi Baróti László 2 danos edző jóvoltából gyerekeink megismerkednek ezzel a keleti harci művészettel. Decemberben tartották az első versenyt „Borszék Kupa” néven. Főszponzor a Romaqua Group volt, akinek jóvoltából minden díjazott serleget és oklevelet kapott.

2003. augusztusában új sportegylet alakult „Făget” néven. Csapatot verbuváltak és beneveztek a D-osztályos (megyei) focibajnokságba. A zöld-fehér színekben játszó csapat összetétele: Boariu Timofte Dănuț és Antal Róbert - kapusok. Kolbert István, Eigel Ferenc, Márkos Sándor, Gidró Béla, Molnár Sándor és Vild András - hátvédek. Tamas Marian Petru, Pop Ioan Cristian, Rugina Sándor, Adămuță Daniel, Țepeș Cristian, Gál István, Pantă Marius, Kovács Loránd, Csergő Gábor és György András - középpályások, Csatlós József, Bondrea Costea, Fazakas Csaba, Vaszi Loránd, Szöcs István és Farkas

Szilveszter - csatárok. A csapat játékos-edzője Gidró Béla, másodedző Tamas Marin Petru. A csapat Bükkhavas néven szerepelt a bajnokságban. Az őszi idényt a középmezőnyben végezte.

Karatésaink részt vettek Aradon a Nemzetközi Karate versenyen, ahol szép eredményeket értek el: Froicu Andea 2. helyen, Soare Alex és András Réka a 3. helyen végeztek kata-ban, Pop Annamária 4. kumite-ben.

Teslovan Adrian részt vett a Hargita ralin, a kezdő kategóriában. Dacia Novaval a negyedik helyen végzett.

2004. nyarán a D-osztályban játszó focicsapatunk nevet változtatott. A Bükkhavas nevet felváltotta a támogató Csibi család lányainak nevére: Pálma-Vanda. A sportegylet elnöke ifj. Csibi Béla. A játékos keret: kapusok: Ionică Marius és Chisluca Florin, hátvédek: Rusu Cristinel, Simion Dănuț, Păduraru Cristian, Gidró Béla, Kolbert István, Gál Romulus és Boariu Dănuț, középpályások: Adămuță Daniel, Barabás Sándor, Ceangău Florin, Orbeanu Felician, Maftei Gabriel, Pop Cristian, csatárok: Dobrescu Ioan, Colometz Andrei, Kovács Loránd, Vaszi Lóránt és Prezsmer László. Edzők: Gidró Béla és Ionică Marius. A csapat fő szponzora a Béla-Márta kft.

A tavaszi idényre erősített a csapat: Tamás Tibor, Panta Marius, Tamás István, Moise Iulian, Dobrescu Ioan, de haszaltalan. 2005 tavaszán, amikor Csibiék látták, hogy nem nyerhetik meg a megyei bajnokságot (D-osztály) bajnokságot, a csapatot visszavonták a bajnokságból.

Ősztől már csak a körzeti bajnokságban indulhattak. A játékos keret: Tamas Marin, Köllő Loránd, Eigel Ferenc, Farkas Szilveszter, Kolbert István, Gidró Béla, Pop Cristian, Molnár Sándor, Rugina Sándor, Sajgó István, Fokt Lucian, Vaszi Loránd, Kovács Lóránt, András Sándor, Tamas Cristian, Szöcs Alpár.

Sífelvonó Alsóborszéken

Szereceán Tibor, a festő Molnár Gyuritól vett két tojásért egy tönkrement dagasztóteknőből készített sílécet, és azzal síztek. A tojást a tyúkok alól lopta el. Később volt egy pár katonaléce, amelyet kölcsön adott és többet nem kapta vissza.

Kolbert Péternek olyan sílécsei voltak, amelyeken a kantli elefántcsontból volt, eladta Fekete Imrének, aki versenysportoló volt.

Szabó Tibor a hét lelkes ember alakította Borszéki Síegylet nevében ír az új sífelvonóról, amely a Máthé József kertjében működik. De régebb is magánkertekben volt: Paprika-kert, Rudolf-kert, stb.) Lőrinc Pálnak állít emléket, aki annak idején megtanította síelni. (Szabó Tibor: *Borszéken is... de más-képp.* In: Hargita Népe, 2004. december 8.)

„Másfél évtized után, újra van működő sífelvonónk (2004.) Még a tavaly elkezdtük az előkészületeket. 100 millió lejt látunk elő a költségvetésben egy felvonó megvásárlására. Hosszas huzavona után sikerült a csíkszeredai Bíró Tibitől megvásárolnunk egy felvonót, amit az iskolának adott a város. Felszerelve a Rudiba akartuk, a Stefan kertjébe, ahol éveken keresztül üzemelt sífelvonó. Amikor elkészültünk vele, és be kellett volna üzemelni, akkor a villanyosok nem engedélyezték, lévén, hogy magasfeszültség alatt megy a vezeték.”

Az időközben megalakult borszéki Síegylet (elnök, *Szabó Tibor*) bérbe vette az iskolától a felvonót, és Máthé Jóska kertjében felszerelték, a pályát kivilágították és beüzemelték. Itt tartották a Hóünnepélyt február 20-án, a Lőrinc Pál emlékkupát február 13-án.

2005. november 27-én akkora hó volt, hogy a felvonót beindították, és pályát vertek. A száraz edzéseket már egy hónapja megkezdték, *Szőcs Gabi* vezetésével. A sífelvonó

működési programja: pénteken 16-20 óra között, szombat, vasárnap 15-20 óra között. A Városi Tanács kiutalt *200 millió lejt*, hogy az áramot lehessen kivinni a pályára. Ma már kampós sífelvonó működik a pályán.

Sítörténet. Vild Gábor alpesi síző (a fotók családja archívumából).

1962 - Gyilkostó (fotó, 109-es számmal versenyzett),

1963 - Borszéken sí ugratás közben,

1964 - Gyilkostó- verseny közben,

(fotó Vild Gabriella és Molnár Sándor).

Az országban, 2005-ben van 120 sípálya, ebből novemberi adatok szerint mindössze 30 van hitelesítve, noha ezt, már a 263/2001-es kormányhatározat előírja. Az eljáráshoz szükséges egy bizottság szemléje, amelyben az Országos Turisztikai Szakhatóság és a megyei önkormányzat képviselője is helyet kap, valamint megfelelő dokumentáció leadása. Hargita megyében, a 19 nyilvántartott sípálya közül 16 működik, ezek közül egyet sem hitelesítettek. A *borszéki* adminisztráció hiányában nem működik. (H. N. 2005. december 8.) A 2004–2005-ös síidény március 19-ig tartott.

A 2005-ben megalakult Ségylet szervezésében került sor *2006. január 28-án* az alsóborszéki sípályán „*200 év az egészség szolgálatában*” elnevezésű alpesi síversenyre. *Február 19-én* megszervezték a Lőrinc Pál kupát, rá egy hétre a Hóünnepélyt. Március közepéig lehetett sízni.

2006. januárjában a Polgármesteri Hivatal az Óvoda melletti sportpályán készített *korcsolyapályát*, amelyet megvilágítottak, hogy este is lehessen használni, zenei aláfestés teszi hangulatosabbá a korcsolyázást. Kivitelező: Kolbert Zoltán.

Városunk „Borszék Kupa” néven harmadik alkalommal adott helyet a kutyaszán fogathajtó versenynek. Az Országos

Bajnokság fordulójaként jegyzett verseny ideális körülmények között került megrendezésre. Most két éve 13 versenyző indult négy próbában, a tavaly már 17 csapat nevezett be erre a versenyre. Az idei megmérettetésen három kategóriában indultak a versenyzők. A versenyigazgató Bodó István volt.

A 2006-2007-es idényben, de 2007-2008-as szezonban egyetlen órát sem lehetett síelni Borszéken, nem volt annyi hó. Így a sízni óhajtók Maroshévízre, és Hargita-füldőre jártak.

Felhasznált irodalom

1. Szőnyi Béla: Borszék földrajza, Akadémiai Kiadó, Bukarest, 1958.
2. Bencsik Péter: Helységnévváltozások köztes-Európában (1763-1995.)
3. Dr. Garda Dezső: A forradalom katonái Csíkban és Gyergyóban, 1848-49. Alutus, Csíkszereda, 1998.
4. Historia Domus. A borszéki plébánia története, 2003.
5. Ádám Éva: Hadak útján- Az Olt partjától a Piavéig. Magyar Szépirodalmi Pártolók Egyesülete. Kiadása.
6. Erdélyi Ezredek az I. Világháborúban. Budapest, 1941.
7. uo.
8. Varga E. Árpád: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája.
9. I. S. N. Hargita megye, 2005.
10. Aquaprofit Consulting Kft. Stratégiai terve, 2005.
11. uo. 147.
12. uo. 147.
13. uo. 147.
14. Historia Domus.
15. Helyi fenntartható hosszú távú fejlődési tervzet (Agenda 21.). Borszék, 2005.

Borszék utcái és terei

- + ADY ENDRE UCCA, mai neve *Nyíres ucca*, ld. ott!
- 26. ALSÓ- BORSZÉK *r. Borsecul de Jos*, városrész.
- + ALSÓ- SÉTÁNY, 1873
- 27. ÁRNYAS-SÉTÁNY
- 28. BÁNYA UCCA, *r. Strada Minei*, régebb a Nyíres utca része volt.
- 29. BELVEDERE UCCA, *r. Strada Belvedere*.
- 30. BORVÍZ UCCA, *r. Strada Borului*.
- 31. BÜKK UCCA, *r. Strada Făget*.
- + CSABA UCCA,
- + DEÁK TÉR,
- 32. DITRÓI UCCA, *r. Strada Ditrăului*, volt Józsa Béla ucca.
- 33. DÓZSA GYÖRGY UCCA, *r. Strada Gheorghe Doja*, volt Fő út.
- 34. EMINESCU UCCA, *r. Strada Mihail Eminescu*, volt Hanzker ucca
- 35. EMLÉKPARK ~ HŐSÖK PARKJA, *r. Parcu Eroilor*, 1848/49-ben. I. és II. világháborúban elesett hősök emléktáblái.
- + ERKEL UCCA, volt Remetei út, mai neve *Köves ucca*, ld. ott!
- 36. FELSŐ-BORSZÉK, *r. Borsecul de Sus*, városrész, fürdőtelep, ásványvízforrások.
- 37. FENYŐ UCCA, *r. Strada Bradului*, 1990-ig Nicolae Bălcescu ucca volt.
- 38. FORRÁS UCCA ~ FORRÁSOK SÉTÁNYA, *r. Strada Izvoarelor ~ Bulevardul Izvoarelor*.
- 39. FŐTÉR, *r. Parcul Central*.

40. FŐ ÚT ~ KÁRPÁT UCCA *r. Drumu Principal ~ Strada Carpați*.
+ GROZA PÉTER UCCA, ld. Szarvas ucca!
+ HANZKER UCCA, ld. Eminescu ucca !
41. HÉTVEZÉR UCCA, *r. Aleea Șapte Izvoare*, volt Szent István út, majd Lenin út.
42. HÉVÍZI UCCA, *r. Strada Topliței*, volt Rákóczi ucca
+ HÓDOS UCCA, ma már nem ismeretes régi utcanév.
+ HUNYADI ÚT, ma már nem ismeretes régi utcanév.
43. JÓKAI MÓR UCCA, *r. Strada Jókai Mór*, volt 1990-ig Vadász ucca.
+ JÓZSA BÉLA UCCA, ld. Ditrói ucca!
44. JÖVŐ UCCA, *r. Strada Viitorului*, volt Olga Banciuc ucca.
45. KÁRPÁT UCCA, *r. Strada Carpați*, volt Sztálin ucca..
+ KERESZÉK UCCA, ld. Temető ucca!
+ KORONA ÚT, ma már nem ismeretes utcanév.
+ KOSSUTH UCCA, ld. Stadion ucca!
+ ÖRISFA UCCA, ma már nem ismeretes utcanév.
46. KÖRSÉTÁNY, *r. Aleea Rotundă*.
47. KÖVES UCCA, *r. Strada Pietroasă*, régi nevén Vild József uccája.
48. KÖZÉP-BORSZÉK, *r. Borsecul de Mijloc*, városrészt.
+ LENIN UCCA, ld. Hétvezér-sétány !
+ LOBOGÓS-SÉTÁNY, mára kihalt elnevezés.
49. MÁLNÁS UCCA, *r. Strada Malnaș*.
+ MÁTYÁS KIRÁLY ÚT, ma már nem ismeretes elnevezés.
50. MEZŐ UCCA, *r. Strada Câmpului*
51. MUNDRA UCCA, *r. Strada Mundra*.
52. NÁDAS UCCA, *r. Strada Nadoșă*, volt Bánya ucca.
+ NICOLAE BĂLCESCU UCCA, ld. Fenyő ucca.

53. NYÍRES UCCA, *r. Strada Mesteacăn*, volt Bánya ucca.
+. OLGA BANCIUC UCCA, ld. Jövő ucca
54. ÖSSZEKÖTŐ UCCA, *r. Strada Legăturii*.
55. PARK, *r. Parcu*.
56. PETŐFI UCCA, *r. Strada Petőfi*, 1990-ig Turista ucca volt.
+. RÁKÓCZI UCCA, ld. Hévízi ucca.
+. RÉGI BÁNYA ÚT.
+. SÉTÁLÓ UCCA, mai neve HÉT VEZÉR SÉTÁNY
+. SILLERÉK UCCÁJA, ma KÖVES UCCA, ld. ott!
+. SÓHAJOK ÚTTYA, ld. Szerelmesek sétánya!
57. STADION UCCA, *r. Strada Stadionului*, volt Kossuth Lajos ucca.
58. SZARVAS UCCA, *r. Strada Cerbului*, volt Groza Péter ucca.
+. SZÉCHÉNYI –LIGET, ma már nem ismeretes a helynév.
+. SZENT ISTVÁN ÚT, ld. Hétvezér sétányt!
+. SZENT JÁNOS ÚT, ld. Fő út!
59. SZERELMESEK SÉTÁNYA, ~ ANDALGÓK SÉTÁNYA
r. Aleea Îndrăgostiilor
60. TAVASZ UCCA, *r. Strada Primăverii*.
61. TEMETŐ UCCA, *r. Strada Cimitirului*, volt Kerekszék ucca.
+. TORNA TÉR ~ TORNA-KÖRÖND, ma már nem létezik ez az elnevezés.
+. TÖLGYESI UCCA, ld. Fő út!
62. TUDOR VLADIMIRESCU UCCA. *Strada Tudor Vladimirescu*
+. TURISTÁK UCCÁJA, *r. Strada Turiştilor*, ld. Petőfi ucca
63. TÜNDÉRKERT, *r. Poiana Zânelor*.

64. ÚJ UCCA, r. *Strada nouă*.

65. ÜZEM UCCA, r. *Strada Uzinei*.

+ VADÁSZ UCCA, r. *Strada Vânătorului*. ld. Jókai Mór
ucca !

+ VILD JÓZSEF UCCÁJA, ld. Köves ucca !

66. VÖLGY UCCA, r. *Strada Văiiilor*.

Megjegyzés: nem törekedtünk a pontos nyelvjárási átírássra, mindössze az „utca” szó ejtésében a hosszú c-t jelöltük ucca formában és az „útja” és ’kútja” szavakat írtuk át fonetikusán úttya és kúttya alakban. A nevekben a fennebb írt szavakon kívül mind a magyar, mind a román nevekben az irodalmi alakot használtuk. Néhány utcanev úgy eltűnt, hogy csak a nevük maradt fent, azonosítani, térképre tenni nem tudtuk.

Borszék bel- és külterületének helynevei

Borszék határa területének helyneveit két nagy csoportba osztottuk: úgy-mint, a városka belterületének, valamint külterületének helynevei. E beosztás kissé önkényes, ugyanis több esetben is nehéz meghatározni a belterület és külterület zónáját.

A belterület neveit négy nagyobb csoportba foglaltuk össze. a) ásványvíz-források és kútak nevei, b) utcák, terek elnevezései, c) különböző tereptárgyak, helyi vizek és domborzatok, intézmények, építmények nevei, és végül d) villák, panziók, vendéglők nevei. A belterületen a villanevek, utcák, terek és intézmények nevei között román nevek is találhatóak, amelyeket a magyar nevükkel váltakozva a magyar nyelvű lakosság is használ.

A határnevek, azaz a külterület helynevei, nagy többségükben magyar eredetűek. Kevesek azok a helynevek, amelyek román eredetűek és nincs magyar eredetű megfelelőjük. Ezeket általában vagy a szomszéd két Holló helység román lakói kreálták, vagy a hegyekben legeltető román pásztorok. Jelenleg elég gyakori egyes domborzatok, vagy vizek párhuzamos román elnevezése is, de ezek a nép által nem igen használt nevek, hivatalosan a két világháború után hivatalból adottak, nagyjából a magyar nevek román fordításai. Érdekes, hogy bár a régebbi Borszék falu keletkezése és fejlődése folyamán a német nyelvet is használhatták, ez a határnevekben nem tükröződik, kivétel egy jelentősebb folyó neve: Hanzker ~ Hanker pataké. A név etimológiája bizonytalan, valaszínűleg a XVIII. századból való és az alapján személynév állhat.

A) BORSZÉK ÁSVÁNYVÍZFORRÁSAI, KÚTJAI ÉS FÜRDŐI

Előljáróban megjegyezzük, hogy az ásványvizek előfordulási helyeit a hivatalosan adott név után forrás vagy kút jelölést felváltva tetszőlegesen használják, így például Petőfi-kút vagy Petőfi-forrás elnevezést egyaránt használják. Valami különbség azonban lehetséges, a kút elnevezés inkább a kőbe foglalt forrásokat, vagy az édesvízű kútakat illetné meg. Mi az esetenként gyakrabban előforduló kút vagy forrás kifejezést jelöljük. A román elnevezések mindig az izvor 'forrás' megjelölést használják. A források neveit magyarul adjuk meg, mivel a legtöbb esetben ezek a régibb elnevezések, de a felsorolásban a román nevüket is megadjuk, utalva a magyar forrásnevekre. A kereszttel jelölt forrásnevek ma már nem léteznek, elapadtak vagy az ásványvizet kitermelő vállalatok (Apemin, Romaqua) kutató furásai után tűntek el. A ma is működő kútakat, forrásokat a számok alapján találjuk meg a belterület helyneveinek térképén.

- + AMÁLIA-FORRÁS, a Pierre Curie-forrás régebbi neve; ld. ott!
- + ARANY JÁNOS – KÚT, *r. Izvoru Crișan*. 1879-ben foglalták be. A Fürdőtelep alsó végén a római katolikus templomtól 50 m-re volt az ún. Kerekben. Az Apemin vállalat kutatásai közben tűnt el az 1960-as években. Arany János magyar íróról nevezték el.
- 1. BIBIRÓK KÚTJA, borvízforrás a Kőbánya területén. Bibirók ragadványnev volt.
- 2. BOLDIZSÁR-FORRÁS ~ MADONNA-FORRÁS, *r. Izvoru Cloșca*. 1879-ben foglalták be, állítólag egy Boldizsár nevű borvízkereskedőről vagy szállítóról kapta a nevét.
- + DÖGLESZTŐ, ősforrás a travertinbánya területén, a bánya terjeszkedése miatt szűnt meg.

4. ERDEI-KÚT ~ JÓZSEF vagy JÓZSEF FŐHERCEG-KÚT ~ KÁROLY-KÚT, *r. Izvoru Bălcescu*. Hanzker-patak mellett az Árkoza lábánál, a Szarvas utca végén. 1860-ban foglalták be, 1869-ben pavilont emeltek fölé, 1889-ben melléje palackozót létesítettek. 1970-es években tünt el.
3. ERZSÉBET-FORRÁS, *r. Izvoru Republicii*, két forrást foglaltak egybe. 1864-ben. Ferencz József császár feleségéről, Erzsébet királynőről nevezték el, helyében régen gyógyfürdő volt.
4. FOGARASSY-KÚT, borvízkút a borvíztöltőde udvarán. A Fogarassy családról nevezték el, a családot már 1814-ben feljegyezték.
5. FŐKÚT, *r. Izvorul Principal*, egyik legrégebb és legerősebb forrás, már 1770-ben kőköpübe foglalták 1870-ben újból befoglalták, 1875-ben sétányt építettek hozzá, és már 1868-ban töltőházat építenek melléje. 1972-ben újra befoglalták, egyesítve az Erzsébet-forrással. Mellette modern töltőállomás működik. A háború utáni évtizedekben az Apemin, majd a Romaqua vállalatok kezelik.
6. HÉTVEZÉR-FORRÁS, édesvizű kút, 1949-ben újra foglalták.
7. IGNÁC-KÚT édesvizű kút a Málnás utca végén.
IZVORU BĂLCESCU, ld. Erdei kút!
IZVORU CAPREI, ld. Kecske-forrás!
IZVORU CLOȘCA, ld. Boldizsár-forrás!
IZVORU CRIȘAN, ld. Arany János – kút!
IZVORU HOREA, ld. László-forrás!
IZVORU MIRON, ld. Kossuth-forrás!
IZVORU PIERRE CURIE, ld. Pierre Curie-forrás!
IZVORU REPUBLICII, ld. Erzsébet-forrás, azaz Köztársasági-forrás!
IZVORU ȘASE MARTIE, ld. Lázár-kút!
8. IZVORU TUDOR VLADIMIRESCU, ld. Kossuth-forrás!

9. JÁNOS-FORRÁS, ld. Szent János-kút!
JÓZSEF-FORRÁS, ld. Erdei-kút!
KÁROLY-KÚT, ld. Erdei-kút!
9. KECSKE-FORRÁS, r. *Izvoru Caprei*, 1879-ben két forrást foglaltak egybe, ez Alsó- Borszék egyetlen borvízforrása.
10. KOSSUTH-FORRÁS, r. *Izvoru Miron*, régebb *Izvoru Tudor Vladimirescu*, 1870-ben köbe foglalták, 1875-ben fedett utat építettek hozzá.
KÖZTÁRSASÁG-FORRÁS, r. *Izvoru Republicii*. ld. Erzsébet-forrás
11. LÁSZLÓ-KÚT, r. *Izvoru Horea*, a Hétvezér-sétány mellett. 1840-ben foglalták köbe. Nevét gr. Lázár László szárhegyi kormányzószéki tanácsosról kapta, akinek nagy érdemei voltak a Borszéki-fürdő felvirágoztatásában.
12. LÁZÁR-KÚT és FÜRDŐ, a Fő-kút mellett, egyidőben MÁRCIUS HAT-KÚT nevet is viselte. 1823-ban létesült fürdő is mellette. A szárhegyi gróf Lázár családtól kapta a nevét. Fürdője a ZUHANY-FÜRDŐ nevet viselte, 1869-ben újjáépítették, de ma már ez a fürdő nem létezik.
+. LOBOGÓ, forrás és fürdő, ma két közeli forrásból áll: Ó-LOBOGÓ és ÚJ-LOBOGÓ források, ld. ott! Egyik leg- régebbi forrása és fürdője Borszéknek, de 1918-ban eltűnt.
MADONNA-FORRÁS, ld. Boldizsár-kút!
MÁRCIUS HAT-KÚT, ld. Lázár-kút!
13. NAPFÜRDŐ, tisztás a Belvedere felett, napozó hely.
14. NOVEMBER HÉT- FORRÁS, a Belvedere-villa mellett.
15. Ó-LOBOGÓ, hideg vize miatt nevezték így el népiesen, a Tekepálya mögött van.
16. Ó-SÁROS, fürdő az Üzem utcában.
17. ÖSFORRÁS, legrégebben felfedezett forrás, a Kerek- székben az 1960-as évek végén tűnt el a travertinbányák ásatásai okából, jelenleg mofettának használják.

- + PÁSZTOR-FORRÁS ~ CSOBÁN-FORRÁS, a 1970-es években az Apemin vállalat ásatásai miatt eltűnt. 1881-ben foglalták köbe, a Kerekben volt.
18. PETŐFI-FORRÁS, régebben TISZA KÁLMÁN-FORRÁS, a Kerek-domb oldalán közel a Kossuth-kúthoz, 1884-ben foglalták be. Népies neve
DÖGLESZTŐ, erősen kénes tartalmú, olyan erős ki-gőzölgése volt, hogy a felette régebben, a kis magasságban elrepülő madarak elpusztultak. .
19. PIERRE CURIE-FORRÁS, 1932-ben fedezték fel az Új-Lobogó mellett, a Tölgyesi út mellett.
20. SÁROS, fürdő és forrás, két forrás neve: Ó-Sáros, és Új-Sáros, a Hármás-ligetben.
+ SZENT JAKAB KÚTTYA, 1799-ig létezett
+ SZENT JÁNOS KÚT a Gerson-parkban édesvízű kút volt.
TISZA KÁLMÁN FORRÁS, ld. Petőfi forrás!
TUDOR VLADIMIRESCU-KÚT, ld. Kossuth-forrás!
21. TÜNDÉRKERT-FORRÁS, mésztufa-lerakodás közepén tör fel, ma is létezik.
+ ÚJ-LOBOGÓ-FORRÁS, forrás és fürdő, ma már nem használják.
+ ÚJ- SÁROS-FÜRDŐ, forrás és fürdő, 1881-ben újjá építik.
+ VINCE-KÚT, a Kerekben volt, ma már nem használják
+ ZUHANY, forrás és fürdő, ld. Lázár-kút! Ma már nem létezik.

A TINOVA határrészben lévő borvíz kútak:

22. ÁRPÁD-KÚT, Árpád fejedelemről elnevezett forrás.
23. GÉZA-KÚT, Géza fejedelemről kapta a nevét.
24. KERESZT- KÚT, közelében keresztfa áll.
25. TINOVAI BORVÍZ, a Tinovai határrész fő kútja.

B) BORSZÉK VILLÁI

1. AGARICS –VILLA, a Hétvezér sétányon, építette 1931-ben Agarics Constantin, ma is az Agarics családé.
2. ÁGNES-VILLA ~ PASSAT-VILLA, a Hétvezér sétány központjában, 1930-ban épült, a gyergyószentmiklósi Ferenczi Lajos és felesége Ágnes építette, majd Passat görög-katolikus pap vette meg. Mai tulajdonosa Stratan Timoftei és Tatiana.
3. ALBUJ-VILLA, a Körsétányon, az Albu családé.
4. ANNA-VILLA, a Jókai Mór utcában, építette Tódor Antal, feleségéről a gyergyószentmiklósi Köllő Annáról nevezték el. Államosították, majd 1989 után az örökösök, Kelemen Ágnes és Dumitrașcu Katalin visszakapták.
5. ARANKA-VILLA, a Hétvezér sétány 26 szám alatt ifj. Szabó József építette, jelenlegi tulajdonosa Szabó Pál, majd Révész Katalin.
6. ARMEANU-VILLA ~ TREI BRAZI ~ HÁROM-FENYŐ, villa 1936 épült. Armeanu Alexandru építette, mai tulajdonosa, örököse Armeanu Victor.
7. ÁRPÁD-VILLA, villa és vendéglő a Kárpátok utcában, Ambrus Árpád tulajdona volt, jelenlegi tulajdonosa Tankó Anna.
8. ATÁLIA-VILLA, a Kárpátok utcában, 1937-ben épült, Atalia Schoork építette, ma az Irimescu család lakja.
+ AURORAVILLA. A Hétvezér sétányon volt.
+ BABÁM-VILLA ~ KALÁKA-VILLA, összeomlott és 2006 nyarán lebontották.
9. BAGOLYVÁR-VILLA a Jókai Mór utcában, tulajdonosa Neuholdt Piroska volt. Mai tulajdonosa a Zsidó Hitközség.

10. BARBU-VILLA ~ DACIA-VILLA, az 1900-as évek végén épült a Körsétány elején. Műemlék épület. Tulajdonosai Barbu Clement és Barbu Lili voltak. Államosítás után az Egészségügyi Miniszteriumé, majd 1970 után átkerül a Fürdő Vállalathoz. Mai tulajdonosa, Suciú Maria bukaresti lakos.
11. BELVEDERE ~ BELEVUE, 1906-ban épült a Belvedere utcában. Építette dr. Gaál Endre és felesége Irén. 1960-tól a Néptanács szolgálati lakásai vannak benne. Borvíz-töltőde is működött itt, ma szolgálati lakásokként működik.
12. BERNSTEIN-VILLA ~ BOROSTYÁNKŐ-VILLA, a Lázát- kút mögött, a Hétvezér sétányon épült. Bernstein Samoila volt a tulajdonosa. Államosítás után a Fürdő Vállalaté, majd az Eigel család bérlé, később nagykárolyiak vásárolták meg.
13. BETTY-VILLA ~ CEAUȘESCU-VILLA, 1932-ben épült a Kárpátok utcában 109 szám alatt, Diamant Carol ügyvéd építette. Államosítás után pártvilla lett, és Ceausescu államelnök használta. 1989 után az örökös Diamant Constantin Baba visszakapta, majd a brassói Condordia RT. használta.
14. BLANKA-VILLA, a Hétvezér sétányon az új díszkapu mellett fekszik, a húszas évek végén a Berkovits családé. Államosítás után üzletek és ifjúsági klub működik itt. 1989 után Kénessi Miklós felesége vette meg, majd Schweigerné Neuhold Illona vásárolta meg és részben elcseréli a Bagolyvár-villával, a megmaradt rész zsidó hitközség kultúrháza lett, tulajdonosa ma Bara Márton.
15. BORKA-VILLA ~ ma ÁGNES-PANZIÓ a Körsétányon a Mileniumi parkban Borka tanító Blanka leányáról nevezték el, akít a Szentpályi család vett örökbe, később, Péterffy főorvos felesége lett. A villa az államosítás után a Fürdő-vállalaté lett, majd 1989 után visszakapta az örökös Péterffy Attila. Ágnes-panzió név alatt működik.

15. BORSECZKI-VILLA, a Tudor Vladimirescu utcában, 1926-ban épült. Tulajdonosa Kopacz Jankó volt, majd örököse Borseczki Márton.
17. BORSZÉK-VILLA, a Nagymezőben épül, magyarországi befektetők érdekeltsége, négycsillagos gyógy szálló lesz.
18. BUDAPEST-VILLA, a Tudor Vladimirescu utcában. 1934-ben épült. Az 1940-es években Budapest városa vásárolta meg, Jelenlegi tulajdonosa magyarországi, aki 2004-ben vásárolta meg.
 - + BUKA-VILLA, tulajdonosa volt Buca Nicolae.
19. BÜKK-HAVAS SZÁLLÓ, 1310 méter magasan található a Bükk-havas tetején. Magyarországi befektetők vásárolták meg.
 - + CSÁSZÁRNÉ-VILLA, nem rég még létezett a Császár család, mára eltűnt.
20. CARITAS, Hétvezér sétány 35 szám alatti épület, a ferencendi szerzetesek építették, majd a magyar hadsereg használta. A Chrissaeloni Bank vásárolta meg, jelenleg izraeli zsidó személyek tulajdona.
 - + CASINO. 1914-ben építették, de lebontották.
21. CHRIS-HÁZ, a Szarvas utcában Strasszer István építette, mai tulajdonosa Bogdán Carmen, magánház szálláshelyekkel.
22. CIFRA-VILLA ~ IRÉN-VILLA, 1878-ban Cifra Mihály vállalkozó építette.
23. CIREȘICĂ ~ MARKOVITS-HÁZ, a Markovits család építette a Fürdő-telep bejáratánál a Díszkapu mellett a XX. sz. elején, 1920-as évek elején itt volt Mandula Jenő és Márkoss Zoltán üzlete, majd Puskás Imre és Crușet Gheorghe Cireșica nevű korcsmája nyílt itt meg. Mai tulajdonosai Crușet és Fodor családok.
24. CONSTANTIN VASALOPOL-HÁZ~ HATVANAS VILLA, A Stadion utcában 9 szám alatt, 1888-ban épült, műemlék

- épület. A bukaresti Vasalopol Constantin építtette, mai tulajdonosa egy írországi cég.
25. CORBU-VILLA, tulajdonosa Reveica Cornel.
26. CORINA-VILLA, tulajdonosa a bukaresti Hirşca Alexandra.
27. CSIBI-VILLA, a Kossuth-kút felé fekszik, tulajdonosa Nagy Ferenc.
- + CSIKY-VILLA.
28. CSILLA-VILLA, a Kárpátok utcában a Belvedere mellett, ditrói Gáll András, majd leánya Irén bírta. Államosítás után 1945-től-1970-ig Borszék városé, utána Balneológiai Vállalaté, később Pallér Imre bérlé. Köllő Levente és Márkus Csaba vásárolták meg, és felújították. Mai tulajdonosa Adám Paula.
29. DAVIDOVICS-VILLA, tulajdonosa a kolozsvári Davidovici Elisabeta volt, majd megvásárolta a csíkszeredai Marian Miron.
30. DEPARTE DE GRUJI (m. 'Távol a gondoktól'), a villa tulajdonosa Paul Ioan,
- + DOINA-VILLA.
31. DORA-VILLA I.- II., 1937-ben épült a Tavasz utcában, tulajdonosa a Fehér megyei Drăgan Ioan.
32. DRAGOMIR-VILLA, 1937-ban épült a Körsétányon, építtette dr. Dragomir Teofil, Mai tulajdonosa az örökös Dragomir Nicolae.
33. DUETORI-VILLA, a Körsétányon 1900-ban épült. 1926-ban Brunner József és felesége, Tischler Olivia vásárolta meg, Visszaigényelte 1989 után Stein Judit.
34. DUSI-VILLA, 1927-ben építtette Liszka Károly a Hétvezér sétány 49. számú telkén. Ma a város tulajdonában van.
35. ECONOMU-VILLA, a Jókai Mór utca 17 szám alatt van. 1923-ban épült. Tulajdonosa a románai Economu Constantin,

- majd örököse Anca Cristina Economu bírta. Jelenlegi tulajdonosa Demián Géza, majd az M. TOP. PROIECT KFT.
36. ELDORÁDÓ ~ SPIELMANN-VILLA ~ KULTÚRHÁZ ~ WEITSUK-VILLA, a Hétvezér sétány közepén található, az 1930-as években építtette Spielmann. 1940 után a Magyar Kincstáré, majd 1941-től a Posta tulajdonába került, az államosítás után a Szakszervezeti Központé, majd Kultúrház, 2002-től a Romtelecom vállalat kezeli, itt működik a Városi Könyvtár is.
37. ELYSÉE ~ CĂPRIORA vendéglő, 1901-ben a Kossuthkert fölött építtette a Borszéki Közbirtokosság. 2000 körül összeomlott. Új tulajdonosa Miron T. Marian.
38. EMIL-VILLA, Tavasz utca 3. szám alatt, tulajdonosa maroshévízi Antal Constantin.
39. EMILIA-VILLA, a Hétvezér sétányon 1920 körül építették, tulajdonosa a gyergyószentmiklósi Szebeni család volt. A II. világháború idején az Eigel-féle Muskátli vendéglő működött itt, az államosítás után a CFR kezeli, itt üzlethelységek és a Liliom cukrászda találtak otthonra. 1989 után az Eigel család bérlé, majd egy Indiai cég vásárolja meg.
- + EMMAUSZ-VILLA, 1908-ban épült.
40. ETI-KEMPING, a Kárpátok utcája 81. szám alatti nagyobb területen 70. darab faházacskával várja a turistákat
Tulajdonosa Bajkó Gyula.
41. EXCELSIOR ~ INTIM-SZÁLLÓ ~ MÁJUS 1-VILLA ~ KÖBÁNYA-VILLA, az I. világháború idején épült a Kőr-sétányon. 1926. óta tulajdonosa Brunner József és felesége Tischler Olivia. Az államosítás után a borszéki Néptanácsé. Az 1950-es években lebontják, majd a Kőbánya Vállalat újjáépíti. 1960 és 1970 között pártvilla, 2000-től megvette a csikszeredai Fenyő KFT. 2006-ban megvásárolta a Rom-aqua Group.

42. FÄGET-VILLA (lásd. Csilla-villa), 1941-ben építették.
43. FITNESS-PANZIÓ, Szarvas utca 57 szám alatt, tulajdonosai Borsi Gyöngyi és Péntes László.
45. FEKETE-HÁZ ~ TANÁCSHÁZ, Üzem utca 4. szám alatt, építtette a Közbirtokosság. Az államosítás után a város a lakóknak eladta a benne lévő lakásokat.
46. FLACK, villa a Transilvania szálló mellett. 1914-ben építtette Liszka Károly.
47. FLÓRA, a Hétvezér sétányon épült, Moldován Géza volt a tulajdonosa, ma Bajkó Gyula építtette újra.
48. GABI-VILLA ~ POSTA-VILLA ~ TRÖSZT-VILLA, a Kárpátok utca közepén épült. Vendéglő és működött itt, tulajdonosa Oláh Ferenc és felesége Fazakas Jozefa, leányuk Gabriella volt, akiről elnevezték a villát. Államosítás után visszaigényelték, és eladták. Mai tulajdonosaik izraeli állampolgárok.
- + GETA-VILLA. valószínűleg becenév a Gheorghe román személynévből.
49. GHERSON-VILLA, az Üzem utcában, tulajdonosa tölgyesi Gherson Dávid.
50. GLÓRIA-VILLA. a Bükk utcában épült, 1931-ben, államosították, majd 1989-ben visszakapta a volt tulajdonos Czibalmos András leánya Lukácsovits Ildikó.
- + GONDÜZŐ- VENDÉGLŐ.
51. GRUPARU-VILLA, a Kárpátok utcában a 42. szám alatt található. Tulajdonosa a kolozsvári Kereskedelmi Bank volt.
52. HADL-VILLA, Üzem utca 7. szám alatt, tulajdonosa Hadl Gyula.
- + HAȚEGANU-VILLA, a Belvedere utca 2. szám alatt, tulajdonosa a kolozsvári Hațeganu Emil prof. Volt. 1960-ban leégett.

53. HEITER-VILLA, a Hétvezér sétányon, tulajdonosa Groza Emil volt, aki eladta Heiter György fényképésznek. Az államosítás után a földszínten üzletek, az emeleten szálló volt, a Fürdő Vállalat kezelte, a bukaresti OK RENT KFT vette meg.
54. HELVÉCIA-VILLA, Jókai Mór utcában 29. szám alatt Tulajdonosa Artimescu Gheorghe volt. Az államosítás után 1989-ben visszaigényelte az Artimescu család.
55. HERGOT-VILLA, tulajdonosa a bukaresti Hergot Ioan, örököse Papuc Bornea,
56. HERCZ-VILLA, a Jókai Mór utca 37. szám alatt, később református imaház lett. Tulajdonosa Kolozsi György, majd leánya Reichenberger Ildikó örökölte.
57. HIRSCH-VILLA, a Făget utcában épült, tulajdonosa bukaresti dr. Hirsch Desideriu, örököse Ziberger Béla.
58. ILONA-VILLA ~ VÂRFUL CU DOR (m. 'Vágy csúcsa'), a Făget utca 20. szám alatt, tulajdonosa volt Taras Constantin, a mai tulajdonosa a bukaresti Săvulescu Nicolae.
59. IPSEN-VILLA (Ibsen-villa) ~ TRANSILVANIA-VEN-DÉGLŐ, 1984-től kerthelység, vendéglő Épült 1932-ben, Ipsen Rudolf építtette a Hétvezér sétányon, az államosítás után 1989-ben visszakapta Györgyke Éva.
60. IRIMESCU-VILLA és IRIMESCU-KEMPING, a Kárpátok utcában 119. szám alatt, Irimescu családnév ma is létezik Borszéken.
61. IRINGÓ-VILLA, régebben a TÖRÖK-VILLA nevet viselte, a Stadion utcában van, tulajdonosa Szász István volt, jelenleg Reichenberger László bírja.
62. IRISZ-VILLA, a Hétvezér sétányon van, mihályfalvi András Gyula, megvásárolta Panainte Vasile 2000-ben, majd 2002-ben az RKP szakszervezeti üdülője lett.
63. IULIU-VILLA, a Turisták utcája 24. szám alatt, tulajdonosa a bukaresti Ivan Ioan.

- + JAKAB-VILLA, a Millenniumi Parkban volt.
64. KARLTON, Hétvezér sétányon épült, tulajdonosa Weia Aurel.
65. KAROLA-VILLA, a Kárpátok utcában, tulajdonosa dr. Jakab Zoltán.
66. KELEMEN-VILLA~KELEMEN-NYARALÓ, a Tudor Vladimirescu utcába épült. Tulajdonosa az államosítás előtt Smilovits Jakab volt, majd 1989-ben leánya visszaigényelte. A villa építtetője a ma is létező Kelemen család volt.
67. KERÉK-HÁZ, az Új utca 17. szám alatt, tulajdonosa Kolbert József.
68. KESERŰ-VILLA, az Összekötő utca 4. szám alatt.
+ KISS ENDRE-VILLA, jelenleg is gyakori a Kiss családnév.
+ KORONA-VILLA.
69. KÖZPONTI PAVILON, 1952-ben épült a Fő-kút mellett, itt végezték a gyógykezeléseket, ma egy nagykárolyi cég bírja, a RULET KFT.
70. KRÉMER-VILLA, tulajdonosa dr. Kremer Samoil.
71. KUDOR-VILLA ~ RADU-HÁZ, a Jókai Mór 35. szám alatti épület. Tulajdonosa Kudor István volt, a csíkszeredai dr. Radu vásárolta meg.
72. LIZI-PANZIÓ, az Új utcában, Szabó Géza a tulajdonosa.
+. MADONA-VILLA.
+. MAGYARI-VILLA
73. MARIKA-VILLA. .
+. MARINA-VILLA
74. MARGIT-VILLA, 1935-ben Bajkó Gergely a tulajdonosa, ma Ugrucz Mária.
75. MELICH-SZÁLLÓ, a Hétvezér sétányon a Központi Parkban, 1845-ben épült. Melich Sándor gazdag örmény vállalkozó építtette, öröklő fia István, 1938-tól Szalkay Károly

- vette meg. Államosítják, majd azután az Egészségügyi Biztosítótól. 2001-től romos, elhagyott állapotban van, Napjainkban a RULET tulajdonába került.
76. MÓKUS-VILLA ~ HELVÉT-VILLA, a Jókai Mór utcában épült.
+ MURESÁN-VILLA, a Körsétányon, 1958-ban leégett. Ma is létező családnév.
77. MUSKÁTLI-PANZIÓ, a Hétvezér sétány 35a. szám alatt van, tulajdonosa Bara Márton.
78. NAGY-VILLA, az Üzem utcában, a helységben ma is két Nagy nevű család él.
79. NAPSUGÁR-VILLA, a Jókai Mór utcában épült 1932-ben. Építtetője KallóSándor, négy szintes villa, 1948. évi után államosítás után az Egészségügyi. Minisztérium vette át, 1990 után Pallér Imre bérelte a Fürdővállalattól. 1995-ben visszakerül Köllő Károly örököséhez, aki 2007-ben eladta egy ír cégnek.
80. NEFEJTS-VILLA, a Kárpátok utcájában Ucseszának építtette 1909-ben. Jelenlegi tulajdonosa Ugróczi István leszármazottja.
81. NIMEREANU-VILLA, a Vadász utca 13. szám alatt.
82. OLGA-VILLA, Tudor Vladimirescu utcában, tulajdonosa Reichenberger József.
85. OLÁH-VILLA. a Kárpát utcában.
86. OLIMPIA VILLA, 1936-ban építtette Poran Nicolae.
87. PÁLMA-SZÁLLÓ, Alsóborszéken Hévíz utca 4. Szám alatti villa, tulajdonosa Csibi Béla és Csibi Márta.
+ PARK-VILLA.
+ PAX-VILLA, 1981-ben lebontották.
88. PĂCALĂ-VILLA, az Új utcában épült, tulajdonosa Păcală Victor

- + PETROVICI-VILLA, jelenleg nincs Petrovici nevű család., kihalt. csn.
89. PICA-VILLA, a Hétvezér sétányon, tulajdonosa Zeicu Ioan volt, 2007-ben egy Neamţ-megyei ember vásárolta meg.
- + POIANĂ-VILLA
- + POPESCU-VILLA.
90. REFORMÁTUS-ÜDÜLŐ, a Hétvezér sétányon a református egyház üdülője,
91. REITER-SZÁLLÓ ~ TUTU-ÜDÜLŐ a Központi Parkban.
92. REIS-VILLA, Stadion utca 2. szám alatt.
93. REMÉNY-SZÁLLÓ. Épült a Hétvezér sétányon, műemlék épület. Az államosítás után a Fürdő Vállalaté, ott volt a mozi, a vendéglő és irodák, később a Vitromal Kereskedelmi Társaság szerezte meg, jelenleg indiai tulajdonosa van.
94. REX-VILLA, a Kossuth-kút felé fekszik, tulajdonosa Kamenyitzky család, később Mircea Marian szerezte meg, jelenleg ír állampolgárok vették meg.
95. RIKI-SZÁLLÓ, Jókai Mór utca 19. szám alatt. 2003-ban épült, izraeli érdekeltég.
96. ROLAND-PENZIÓ, Kárpátok utcában a 123. szám alatti épület, tulajdonosa Józsa András.
97. RÓZE-VILLA, Fenyő utca 2a. szám alatt, tulajdonosa Molnár Vilmos és és Rozália.
98. RÓZSA-KERT, szálló és vendéglő a Hétvezér sétányon. 1900-as évek elején épült, tulajdonosa Dávid Mojse volt, 1948 után Morár Antal vendéglője volt, államosítás után a Néptanácsé, majd 1989-től után Costea Nicolae kezeli, de az örökösök visszaigénylik.
99. SÁSKA-HÁZ ~ ÚJ-MOLDOVA ~ VILD-HÁZ, a Hétvezér sétány bal oldalán a Lázár-kút melletti épület. Sáska örmény család után Wild Mihlyé az épület, később itt Wild Antal nyit korcsmát. Ma az Új Moldova korcsma üzemel itt.

100. SASU-VILLA, a Hétvezér sétányon Sasu Nicolae villája.
101. SELECT-VILLA, a Stadion utcában, tulajdonosa Select Roman Elena.
102. SIESTA-VILLA, a Jókai Mőr utcában.
103. SIKLÓDI-VILLA, a Hétvezér sétányon, Siklódi Mihályé volt, ma a Sârbu család lakja.
104. SIMIONESCU-VILLA, Kárpátok utca 119. szám alatt, tulajdonosa Simionescu Constantin.
105. SMILOVITS-VILLA ~ MARICA-VILLA, Tudor Vladimirescu utcában épült 1934-ben, tulajdonosa Smilovits Mária.
106. SÓOS-SZÁLLÓ ~ FĂGET-VENDÉGLŐ, a Hétvezér utcában.
107. SPORT-SZÁLLÓ ~ SPORT-MOTEL, a Stadion utcában van, a labdarugó pálya mellett, a város tulajdona, hosszútávon a ROMAQUA GROUP RT bérlő.
108. STELUȚA VILLA, a Jókai Mór utca 12. szám alatt épült, tulajdonosa volt a kolozsvári Balomir Mircea, jelenlegi tulajdonosa a COSTVAL SRL..
109. STRUL-VILLA, zsidó Strul család kihalt.
110. ȘTEFĂNESCU-VILLA, a Hétvezér sétányon a Díszkapu mellett, 1957-ben Eisig Jákob kereskedő építtette, államosítás után a Fürdővállalat gazdasági Igazgatójának, Ștefănescu-nak volt a lakása, 1989-ben Polgármesteri Hivatal, majd Csutak László bérlő, visszaigényelte az Eisig család, jelenleg a Saced Joel a tulajdonos.
111. SZALKAY-VILLA, a körsétányon található, 1932-ben építették, tulajdonosa Szalkay János volt. Az államosítás után a Fürdő Vállalaté, majd a városé. 1989 után visszakapta a volt tulajdonos, a Szalkay család.
112. SZÁVA-VILLA, a Hétvezér sétányon, tulajdonosa Száva István.

113. SZEZENI-VILLA, a Hétvezér sétányon, 1900-ban épült, emelte Szezeni Gerő. Jelenlegi tulajdonosa Szezeni Péter.
114. SZENKOVICS-VILLA, a Vadász utcában, jelenlegi tulajdonosa az örmény gyergyószentmiklósi dr. Szenkovics Andor.
115. SZENTPÁLY-VILLA, Körsétány 3. szám alatt, volt tulajdonosa Szentpály Sándor községi jegyző volt, 1932-ben épült, államosítása után visszakarta az örökös Péterffy család.
116. SZTOJKA-VILLA, Hétvezér sétányon, a két világháború között építette a bukaresti Stoica Gheorghe, államosítás után az Egészségügyi Minisztérium kezeli, orvosi rendelők és az emeleten szálló volt. 1989. után a bukaresti Marmura travertint kitermelő vállalat szerezte meg.
117. TERKA-LAK, Hétvezér sétány 15 szám alatti ház, 1930-as években épült Szabó József borbély építette, mai tulajdonosa Eigel Antal. A földszinten működik a Naura pizzeria.
118. TINETTE, Körsétány 14. szám alatt, tulajdonosa volt Bernstein Ernestina. Mai tulajdonosa örököse Molnár Árpád és testvére, tőle vásárolta meg Farkas Aladár és felesége Éva.
- TISCHLER-VILLA, a Hétvezér sétány 36. szám alatt. Az 1930-as év alatt Tischler László feleségéé volt, aki 1950-ben eladta a tekerőpataki Farkas Istvánnak és feleségének Erzsébetnek.
120. TIVADAR VILLA, Gross Tivadar a tulajdonosa Besztercéről.
121. TROPICANA-VEKDÉGLŐ, Alsó-Borszéken a Rom-aqua Group RT. a tulajdonosa.
122. TULIPÁN-VILLA, a Körsétány 48. szám alatt, 1923-ban épült. Tulajdonosai Brunner József és Brunner Olivia voltak. Jelenlegi tulajdonosa Köllő Sándor.

+ TUTU-VILLA. az 1920-as években épült, első tulajdonosa Apostol V. Tutu volt, államosítás után szakszervezeti üdülőházként működött.

123. URMÁNCZI-VILLA ~ SZÍNI-VILLA, a Kossuth-kút mellett, jelenleg romos állapotban van, ugyanis leégett.

+ VILMA-LAK, a Hétvezér sétányon voét, de ma már nem létezik.

124. WURTZER-VILLA, a Kárpátok utcában található, 1920-ban épült. Tulajdonosa a Wurtzer Leopold fürdőigazgató volt, mai tulajdonosa Sárpataki Gábor.

125. ZSÓFI-VILLA ~ RÓZSA-PANZIÓ. A Hétvezér sétányon a Rózsa-kert mellett, 1830-as évek elején Tischler Zsófia építtette, az államosítás után az Autóbusz Szállítási Vállalat szakszervezete vette át. 1960-ban korszerű turista-házzá alakították át, majd a csíkszeredai CENTRAL RT.-hez kerül, s innen a csíkszeredai Apicom vállalat szerzi meg.

A villák nagy része az építtető tulajdonos vagy utódja család-, kereszt-, vagy becenevét, ritkábban tulajdonosváltás esetén a későbbi tulajdonosa nevét kapta.

A tulajdonosok egy része állandó, vagy volt állandó lakos, másik része a névadóknak csak ideiglenesen tartózkodott Borszéken, ott nyaralt vagy gyógyította magát..

Ezeknek a családoknak pontosabb adatait nem ismerjük, legfeljebb egyszerűen csak a villájuk nevét említjük. A villák kisebbik részét más tárgyról, eseményről, jelenségről nevezték el. A kereszttel jelzett villanevek ma nem léteznek, s helyüket sem lehetett napjainkban pontosan meghatározni.

BORSZÉK CSALÁDNEVEI

A családnevek meghatározása nem egyértelmű. Családnévnek csak akkor tekinthetünk egy névtípust, amikor nem csak egy egyént, hanem valóban a családot jelöli, tehát az egész család, a felmenők és a leszármazottak viselik ugyanazt a nevet, vagyis öröklődik. A másodnevek az öröklődésük előtti időszakban az egyénnév (későbbi időszakban keresztnév) mellett álló kiegészítő jelzőként eseti jelenség volt, és csak az egyénnév kiegészítője a jobb identifikálás, azonosítás érdekében. Ez csak a nevezett egyénre vonatkozott, a nevezett egyén tisztességét, származási helyét, tulajdonságát, lezármazását, szokását vagy vele kapcsolatos más eseményeket jelölt, mint például Pál fia János, Sánta Márton, Lónai Péter. Ilyen jelzős nevek kezdeti időkben nem voltak örökletesek. Az egyénnevet viselő személy életének végéig, vagy annak egy időszakában voltak használatosak, s még életében más ehhez hasonló jelzői szerepet betöltő nevekre változhattak. Az egyénnév késői formája a keresztnév lett, amely szakrális jellegű volt, de nem zárta ki a az ún. világi nevek használatát sem. Nyilvánvaló, hogy kezdetben kisebb közösségekben az azonosításra elegendő volt az egyénnév, így a régiségben az egynevétség lehetett általános, főleg egyes keleti népeknél ez a szokás hosszú ideig fennmaradt. Nyomait még a mi névrendszerünkben is feltalálhatjuk az okiratokban a XVII. században is, elsősorban a cigányságnál, ritkábban a bevándorolt idegen ajkú jobbágyoknál, zselléreknel és a zsidók között is.

A másodlagos nevek (ma ún. vezetéknév vagy családnevek), melyek egy nagyobb közösségben főleg a nemzeti

szervezet felbomlása után alakultak ki, sokáig nem voltak örökletesek. A gazdasági fejlődés, a magántulajdon erősödése, a közösségi kapcsolatok kiterjedése hozzájárult ahhoz, hogy a másodlagos név az azt viselő egyén elháltával az utódokra is kiterjedjen. Legelőször a XIII. században a nagy földekkel rendelkező főúri osztálynál terjedtek el az örökletes másodlagos nevek a keresztnévek mellett. Ezek a nevek az első időkben, kezdetben ritkábban tisztséget, de főként helységneveket jelöltek, ahol az illető főúri családnak a birtokai voltak, és ahonnan legtöbbször maga a család is származott. A magyar nyelvben e nevek rendszerint az helységnévhez kapcsoló -i melléknévi képzőt tartalmazták, mint például Széchényi, Szentmihályi, Eszterházi, stb. Ilyen jellegű nevek főúri körökben való elterjedése kezdeti időkben mintegy szankcionálta, jelölte a család birtoklási területét és eredetét. Bizton állíthatjuk, hogy e nevek elterjedése **kapcsolatban** állott a nemzeti szervezeti felbomlásával, a főúri földbirtokos osztály létrejöttével, a hűbéri rendszer kialakulásával.

Mikor szabadabb lett a költözködés, a népmozgás, e fajta nevek elterjedtek a parasztságnál és a kézműveseknél is, ahol a származási helyre való utalást fejezték ki.

Később, főleg a kézműipar fejlődése során a foglalkozást jelölő nevek is egy közösségben azonosító funkciót tölthettek be az egyénnevek, az ún. keresztnévek mellett. Az apai keresztnévek, és gyakran az abból rövidülő, vagy képzőkkel ellátott nevek, az ún. becenevek is örökletessé válhattak. Az így keletkezett másodlagos nevek családnevekké váltak, azaz öröklődtek és családnévi funkciókat tölthettek be. Ugyanezt a fejlődési utat járták be az ún. tulajdonságra utaló nevek is. E tulajdonságot jelentő nevek az utódokra is átmentek, anélkül, hogy

a szóbanforgó tulajdonsággal rendelkeztek volna. Mindezt a fejlődést, bár jogilag sokáig nem szabályozták, az általános szokásjog szankcionálta, bár e nevek néha használatban meg is változhattak, akár bővíthettek is. Nálunk mindössze a XVIII-ik század közepén II. József császár (1741-1790) szabályozta jogilag, törvénybe iktatva, hogy minden embernek legalább kettős neve kell hogy legyen, ahol az egyik névnek örökletesnek kell lennie az utódok számára is.

Röviden néhány szót szólunk az ún. egyénnevekről is. Ezek a kereszténység elterjedése előtt általánosak voltak, de nem zárták ki a második, akár a harmadik név jelenlétét sem. Ezek kezdetben világi nevek voltak, de használatukban egyes népeknél hamarosan szakrális tényezők is beleszóltak. A kereszténység elterjedésével kötelezővé vált egy ún. keresztvagy bibliainév felvétele. Ezek alapján bibliai arameus, szír, héber stb. eredetű nevek álltak, majd római, esetleg görög, szláv szentéletű férfiak világi nevei alakultak át keresztnevekké. Ezeknek a neveknek kezdetben, főleg az ortodoxia esetében, egyházi berkekben bizonyos regisztrációja volt, és csak a listákon szereplő neveket adhatták a hívőknek. Később más eredetű világi nevek is adhatóvá váltak. Borszék esetében a keresztneveket nem tanulmányoztuk, hiszen ezek tetszőleges és egyéni nevek, nem kötelezően örökletesek. Ám a XV-XVI. századokban már vannak jelzéseink, hogy főleg a székelyek névrendszerében a férfiak által viselt keresztnevei közül az egyik ős által viselt keresztnev családnév formájában örökletessé válik a tetszőlegesen választott ún. keresztnevek mellett. Ez a kettős névadási forma eléggé elterjedté válik a székelyeknél a későbbi időkben.

A keresztnevek mint vallási szertartás hordozói is, tekintettel arra, hogy nálunk a középkorban az egyházi nyelv latin

volt, a magyar névrendszerbe nagyrészt latin eredetűek. Ezek, bár ritkán, a görög, német és szláv nyelvek segítségével is bekerülhettek a magyar nyelvbe. Ezek a nevek az egyház révén terjedtek el a magyar nyelvterületen. Az évszázadokon átívelő használatuk alatt bizonyos fokig átalakultak, főleg hangalakjuk magyaros formát öltött, akárcsak más idegen eredetű kölcsönszavaink, és ilyen formában váltak keresztnévvekké, majd a keresztnévek mellé kezdeti családnevekké. Ugyanez a folyamat zajlott le, bár kisebb intenzitással a román névrendszerben is, de itt az e fajta nevek többségét bulgár vagy ritkábban a görög nyelvből vették át. Így például nálunk a Péter név latin eredetű, míg a románban a megfelelő Petru név bulgár eredetű. Ennek oka, hogy a román nép az ortodoxia révén a kereszténység felvételekor az ortodox vallást vette át, és egyházi nyelvként a bulgárszláv egyházi nyelvet használta, míg a magyarság a latin egyházi nyelvet használó nyugati katolikus közösség vallását gyakorolta.

Megjegyezzük, hogy a családnévvé átalakult egyházi személyneveket, tekintettel régiségükre és a magyar nyelv hangzásához való átalakulásukra, munkánkban magyar eredetűeknek tekintjük, ugyanekkor a felsorolásuk szócikkeikben megjegyeztük, hogy melyik nyelvből kerültek be a magyar névállományba. Ugyanezt tettük a román egyházi nevek esetében is. Így például Benedek egyházi személynevet ősisége miatt magyar eredetűnek vettük, bár valódi eredete a Benedictus latin egyházi név, ugyanígy példának okáért, a románok által családnévként is használt Paul keresztnévet román eredetűnek neveztük meg, bár valójában a román nyelvben a bolgár egyházi nyelvből származik.

A családnevek elsődleges közszoí jelentésüket, ahol ez megfeythető volt, néhány tágabb jelentéscsoportba foglaltuk

össze. Az ún. átvitt értelmű (metaforikus), kettős jelentéssel bíró szavakat *metaf.* rövidített jelzéssel tüntettük fel, megemlítve mindkét jelentésüket, mint például a Vas családnév jelezhet tulajdonságot, erős mint a vas, szilárd', de átvitt értelemben jelenthet 'vassal foglalkozó, azt feldolgozó embert'. Jelentésük szempontjából a családneveket a lehető legtágabb csoportosításba osztottuk be. E csoportok a következők: 1) egyházi személynevek és az azokból kifejlődött bevenevek. E nevek nagyrésztének köznyelvi jelentése valamelyik más nyelvben található meg, esetleg több nyelven is átkerülve jutottak be a magyar vagy román nyelvbe, 2). foglalkozásra, tisztségre utaló nevek; 3) lelki vagy testi tulajdonságra utaló nevek; 4) származási helyre, lakóhelyre, vidékre, azaz helynévre, víznévre mutató nevek; 5) nép vagy népcsoportot jelölő nevek; 6) ismeretlen jelentésű családnevek.

Tekintettel arra, hogy Borszék valódi településsé a XVIII. század végén kezdett kifejlődni, csak 1850-ben lett közigazgatásilag elismert település 1953-ben nyert városi rangot. A lakosok anyakönyvezése csak az 1896-os évben indult meg, a helység családnévállomány teljesen megfelel a mai törvényben is előírt családnév fogalmának.

A családnevek itt is, mint mindenhol az országban, kötelezően öröklődnek, kivéve a ritka hivatalos névváltoztatásokat. Ha a teljes történeti és jelenkori névállományt vizsgáljuk, azt vehetjük észre, hogy a családnevek állománya a település kezdetén, kialakulásának idején nagyrészt idegen eredetű családneveket foglal magában. A változás a XIX. század vége fele következik be, amikor a magyar, főleg a székelysége jellemző névállomány (egyházi személynevekből kialakult családnevek) dominál, míg a XX. század

húszas éveitől jelentősen megnövekedik a román eredetű családnévfeleségek száma. Mindez rámutat arra, hogy a település kezdeti időszakában az Osztrák-Magyar Monarchia különböző vidékeiről bejövő telepések voltak többségben, majd később a szomszédos gyergyói székelyek kerültek többségbe, míg az első világháború utáni időkben főleg a moldovai románok helyfoglalása volt a jellemző. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy jó néhány idegen származású, kezdetben betelepült idegen etnikumú és nyelvű, máig megmaradt család elmagyarosodott, megőrizve idegen eredetű nevét.

Tapasztalhatjuk azt is, hogy a második világháború után egyre növekedő román névállomány ellenére is, a székelység domináló névállománya megmaradt.

Meg kell említenünk azt is, hogy ugyan a családnevek változatlanul öröklődnek utódról utódra, mégis az idők folyamán néhány esetben alaki változásokat is elszenvedhetnek. E változásoknak több oka is lehetséges, mint például a név feljegyzőjének, jegyzőnek, papnak hiányos idegen nyelvismerete, ennek következtében a név elírása, néha nyelvjárási formák használata, Ezek a tények a neveknek helyes formában való rögzítését, az irodalmi forma megtalálását, a név etimológizálását, szemantikai besorolását, azaz jelentésüknek meghatározását megnehezítik.

Jelen munkánkban Borszék XIX-XXI századokban jelenleg meglévő, és időközben eltűnt (viselői kihaltak vagy eltávoztak a helységről), azaz a jelenkori és történeti családnévállományát tanulmányoztuk. A családnévállomány összeállításánál figyelembe vettük a helyi plébánia keresztelési, házassági és halotti anyakönyveit, valamint a polgármesteri hivatalnak feljegyzéseit. Minden egyes családnévfeleségnél

az első megjelenésének évét feltüntettük Borszék családneveiről írt tanulmányunkat két nagyobb részre osztottuk: 1) Borszék jelenkori családnevei (2004. évi állapot), 2) Borszék történeti családnevei, (azaz napjainkra már eltűnt családneveinek tanulmányozása).

A jelenkori családnevek után zárójelben feltüntetett szám családönkénti viszonylatban mutatja a családgyakoriságát napjainkban, azaz a 19 éven felüli egyazon családnévvel bíró személyek számát.

Munkánk megkönnyítése végett e fejezetben a következő rövidítéseket használjuk:

bg. = bulgár,
csn. = családnév,
egyh. szn. = egyházi személynév,

1940. e. = 1940. előtt,
1940. u. = 1940 után,
fnév = foglalkozásra utaló családnév,
gr. = görög,

ism. = ismeretlen,
hn. = helységnévre utaló családnév
k:szl.= keleti szláv,
lat. = latin.,
ld. = lásd !,
m. = magyar,
nyj. = nyelvjárási

mn.= melléknévi,
né. = német,
ny.szl. = nyugati
szláv,
óm. = ómagyar,
r. = román,
szn. = személynév,
tnév. = tulajdonságra
utaló családnév,
ún. = úgynevezett,
vh. = világháború,
vö. = vesd össze !
vsz. = valószínűleg.

A) A BORSZÉKI MAGYAR AJKÚ LAKOSSÁG JELENKORI CSALÁDNEVEI

- ÁBRAHÁM, (1), 1875, < m. egyh. szn. Ábrahám (< m. héber Abraham 'nép atyja').
- ÁBRÁN, (1), 1949, < m. egyh. szn. Ábrahám rövidült becenévi alakja.
- ÁDÁM, (1), 1865, < m. egyh. szn. Ádám (< héber Ádám 'ember').
- ÁDÁMCSIK, (1), 1954. u., < cseh, szlovák Adamčik (< egyh. szn. Adam + cseh képző -čik, de lehet lengyel eredetű is, vö. Adamczik).
- ALBERT, (10), 1910, < m. egyh. szn. Albert (< né. Adalbert 'nemes, fényes' rövidült alakja).
- ÁLBUJ, (3), 1867: < r. tnév.: Albu(l) (< r. alb 'fehér, azaz fehér bőrű, hajú férfi').. AMBRUS, (18), 1825, < m. egyh. csn. Ambrus (< gr. Ambrosziosz 'halhatatlan').
- ANDRÁS, (12), 1891, < m. egyh. szn. András (< gr. Andrejász 'férfias').
- ANTAL, (25), 1897, < m. egyh. szn. Antal (< lat. Antonius, nemzetségnév).
- ÁRKOSI, (3), 1897, < hn. Árkos (Háromszék) + mn. képző -i.
- ASZALÓS, (4), 1940.u., < fnév. aszalós 'fa kérgét körül vágó, azt kiszárító személy; gyümölcsöt szárító'.
- BÁCS, (11), 1860, < fnév. bács 'számadó juhász, juhászgazda'.
- BAJKÓ, (68), 1875, < tnév. bajkó 'bolondos, bamba' (vö. bg. szn. Bajko 'fivér').
- BAJKÓ-PÉTER, (1), 1940 u., összetett csn., < Bajkó csn. (lásd fennebb!) + egyh. szn. Péter (< gr. Petrosz 'kőszikla, azaz szilárd').
- BAKOS, (2), (1938), < fnév. bakos 'olajsütő, olajsajtoló'.

- BALÁZS, (25), 1879, < m. egyh. szn. Balázs (< lat. Blasius < gr. Basileusz 'király').
- BALLA, (3), 1877, < m. egyh. szn. Barabás~Barlabás rövidült becenévi alakja. (< gr. Barabasz 'Abbaasz fia').
- BALOGH, (2), 1876, < tnév. balog 'balkezes, suta, gonosz' (A mai csn. 1940. után került Borszék névállományába).
- BARA, (4), 1917, < m. egyh. szn. Barabás rövidült becenévi alakja (ld. Barabás!).
- BARABÁS, (5), 1875, < m. egyh. szn. Barabás (ld. Balla!).
- BARICZ, (4), 1923, < óm. világi szn. Barics változata, de lehetséges a magyarból származó r. csn. Barit átvétele is.
- BARNA, (2), 1940. u. < m. tnév. barna 'barna bőrű vagy hajú ember', de lehetséges a Barnabás egyh. szn. rövidült becenévi alakja is.
- BARÓTI, (1), 1940.u. < hn. Barót (Erdővidék) + mn. képző -i.
- BARTHA, (6), 1876, < m. egyh. szn. Bertalan ~Bartalan rövidült becenévi alakja (< gr. Bartholomejusz lat. formájának a Bartholomeus rövidülése).
- BARTOS, (4), 1875, < m. egyh. szn. Bertalan ~ Bartalan rövidült alakja -os becenévi képzővel; (ld. Bartha!).
- BECZE, (3), 1875, < m. világi szn. Becse alakváltozata, de származhat egy óm. Becş személynévből is.
- BENCZE, (1), 1940.u., < régi m. egyh. szn. Bencenc becenévi alakja (< lat. Vincentius 'győztes').
- BEGE, (6), 1916: Böge, 1975: Bege, < metaf. fnév. bege 'gödröt, vermet ásó ember' de lehet. Árpád-kori világi szn. < ótörök bögē 'hős, erős'.
- BENEDEK, (7), 1864, < m. egyh. szn. Benedek (< lat. Benedictus 'áldott')
- BENES, (1), 1976, < cseh szn. Beneš < cseh egyh. szn. Benedikt rövidülése -š képzővel.

- BENKES, (8), 1927, < m. egyh. szn. Benedek rövidült alakja –es becenévi képzővel.
- BERECZ, (2), 1929, < régi m. egyh. szn. Berec~Böröc (< lat. szn. Briccius).
- BICSAK, (1), 1900, < régi metaf. fnév. bicsak 'tör, egyesenkard', azaz 'tört, kardot készítő'.
- BINDER, (3), 1905, < né. fnév. der Binder 'hordót készítő'.
- BIRMAN, (11), 1913, < né. fnév. der Biermann 'sörrel kereskedő vagy sörkészítő'.
- BÍRÓ, (2), 1876, < fnév. bíró 'falusi előljáró, törvényszéki alkalmazott
- BOCSKAI, (6), 1882, < hn. Bocskó (Máramaros) + mn. képző –i
- BODÓ, (1), 1940.u., < óm. világi szn. Bodó~Boda, vsz. török eredetű.
- BOGDÁN, (1), 1885, < bg. egyh. szn. Bogdan 'Isten ajándéka', de lehet a bg. eredetű r. csn. származéka is; örmények is viselték e nevet.
- BOLDIZSÁR, (1), 1890, < m. egyh. szn. Boldizsár (szírbabiloniai eredetű német Balthasar alakból, eredeti jelentése 'Baál isten óvja életed').
- BOROS, (2), 1889, < fnév. boros 'bort termelő, bort árusító', de lehet tnév. is 'bort kedvelő, részeges'.
- BORSI, (1), 1885, < hn. Bors (Bihar, Doboka) + mn. képző –i
- BORSOS, (5), 1885, < fnév. borsos 'borsütő, borsót termelő, áruló'.
- BORSOS-KRÁMER, (3), 1940.u.. kettős, összetett csn < m. csn. Borsos; (ld. Borsos!) né. csn. Krämer < né. fnév. der Krämer 'szatócs, boltos'.
- BOTH ~ BOT, (1), 1855, < vsz. metaf. fnév. bot 'bottal járó', azaz 'csősz, őr, mezőőr, pásztor', de lehet török eredetű

- óm. világi szn. Bot, nem kizárható a román eredete sem, vö. r. Bot (< bg. csn. Bota, Boto).
- BREIER, (3), 1940 e. < né. csn. Breier né.< fnév. der Breier 'kását készítő'
- BÚZÁS, (7), 1940.u., < fnév. búzás 'búzátlórló, búzátló'.
- CZIMBALMOS, (4), 1860, < fnév. cimbalmos 'cimbalmoszenélő személy'. CSATLÓS, (11), 1846, < fnév. csatlós 'fegyverhordozó, kíséző'.
- CSEGEDI, (1), 1940 u., < eltűnt hn. Cseged (ma Csikud, Torda megye) + mn. képző -i.
- CSEKE, (4), 1940 u. < m. világi szn Cseke.
- CSENGERI, (1), 1940.u., < hn. Csenger (Szatmár) + mn. képző -i.
- CSERESZNYÉS, (3), 1940.u., < fnév. cseresznyés 'cseresznyét termelő, árusító'
- CSERGŐ, (10), 1871, < tnév. csergő-csörgő 'fecsegő, locsogó'.
- CSERKEZ, (4), 1932, az írásokban román alakban is megjelenik mint Cerchez, < cserkesz oszmán-török eredetű népnév, viselői leginkább cigányok.
- CSIBI, (46), 1865, gyakori székely csn., < hn. Csibó (Háromszék) vagy ritkábban Csib (Hunyad megye) + mn. képző -i.
- CSÍKI (1), 1876, < régi megyenév Csík + mn. képző -i.
- CSILLA ~ CSILLÓ, (3), 1876, < becenév a Csillag személynevből.
- CSILLAG, (3), 1940 u., < metaf. tnév. csillag, azaz 'csillogó, fényes'.
- CSISZÁR-MOLNÁR, (2), 1879, kettős, összetett csn., < fnév: csiszár 'kardkövész' + molnár 'malmos, búzátló ember'.
- CSORTEA ~ CSORTYA, (5), 1910, az iratokban román formában Ciortea alakban is megjelenik, < román eredetű csn. Ciortea < bg. čort 'ördög' + r. képző -ea.

- CSUKA, (1), 1940.u., < metaf. fnév. csuka 'ragadozó halfajta', azaz 'halat fogó, halat áruló személy'.
- CSURGAI, (1), 1945, < hn. Csurgó (Somogy) vagy Csurog (Bács-Bodrog) + mn.képző -i
- CSUTAK, (2), 1885, < metaf. tnév. csutak 'csutkó, torzsa', azaz alacsony, zömök termetű, a mai család 1940. után jött be.
- DAKÓ, (3), 1886, < m. becenév Dakó < m. egyh. szn. Dávid (< héber Davit 'kedvelt').
- DANKÓ, (2), 1940 u., < m. egyh. szn. Dániel (< héber Daniel 'Isten a bírám') rövidülése + kicsinyítő képző -kó.
- DEBRECZENI, (5), 1812, < hn. Debrecen (Hajdú-Bihar megye) + mn. képző -i.
- DEMETER, (3), 1918, < m. egyh. szn. Demeter (< kszl. Dimitir < gr. Demetriosz, de lehet a lat. Demetrius 'föld istennőjének ajánlott').
- DEMIÁN ~ DEMJÁN, (5), 1940.u., < m. egyh. szn. Demján ~ Demjén (< lat. Demianus < gr Demianosz 'népből való').
- DEZSŐ, (2), 1872, < régi m. Dezidériusz (< lat. Desiderius 'óhajtott') rövidült alakja + becenévi képző -ő.
- EIGEL, (43), 1806, < né. csn. Eigel, gyakori német csn. a középkorban, talán az Angel 'angyal'csn. változata.
- ELEK, (3), 1940 e., < a régi m. egyh. szn. Elekes (< lat. Alexius < lat. gr. Alexander 'harcra kész férfi') rövidült alakja.
- ELEKES, (4), 1862, < r. m. egyh. szn. Elekes (ld. Elek!).
- ERDÉLYI, (1), 2003< országrész Erdély + mn.képző -i.
- ERDŐS, (2), 1865: Erdős, < metaf. fnév. erdő 'erdőkerülő, erdőőr, erdőbíró', de lehet tnév. is 'erőben lakó'.
- ERHART~ ELHART, (1), 1934, < né. csn. Erhart ~Erhard 'becsületes és erős'
- FALTINSZKI, (1), 1940.u., < ny.szl., cseh csn. Faltin (szn Valentin, Bálint szn. régi németes alakja < lat. Valentinus 'erős, egészséges') + cseh képző -ský.

- FARKAS, (15), 1914, < régi m. világi, majd egyházi szn. Farkas, kezdetben tnév. farkas 'erős, vad, bátor, kegyetlen'
- FAZAKAS, (92), 1875, < fnév. fazakas 'cserép- agyagedény készítő'.
- FAZAKAS-FEHÉR, 6, 1890, összetett csn. , (ld. Fazakas, Fehér!).
- FEHÉR ~ FEJÉR, (13), 1781 / 1899, < tnév. fehér-fejér 'fehér hajú, ősz, fehér bőrű'.
- FEKETE, (1), 1940 .e, < tnév. fekete 'sötét bőrű, sötét, fekete hajú'.
- FERENCZ, (11), 1940.e., < m. egyh. szn. Ferenc (< lat. Franciscus < olasz Francisco 'francia').
- FERENCZI, (10), 1940.u., < m. egyh. szn. Ferenc (ld. 78) + patrimikus képző -i.
- FODOR, (8), 1866, < tnév. fodor 'göndör hajú'.
- FOKT, (31), 1857, < ónémet csn. Vogt < né. tnév. vogt 'tisztásra hivatott' < lat. vocatus 'hivott' szóból.
- FORRÓ, (10), 1866, < tnév. forró 'heves, lelkes'.
- FÜLÖP, (5), 1875, < m. egyh. szn. Fülöp (< lat. Filipos < gr. Phillipposz 'lókedvelő').
- GÁBOR, (19), I. vh. előtt, < m. egyh. szn. Gábor (héber Gabriel 'Isten embere').
- GAGESCH, (3), 1935, < ismeretlen jelentésű, vsz, német eredetű csn.
- GÁL ~ GÁLL, (35), 1875, < m. egyh. szn. Gál < régi m. egyh. szn, Gálos rövidülése (< lat. szn Gallus 'kakas' < ír-kelta Gallo).
- GERGELY, (1), 1864, < m. egyh. szn. Gergely (< lat. Gregorius < gr. Grégoriosz 'éberen őrködő').
- GÉCZI ~ GHÉCZ, (1). 1860, < hn. Gé (Nógrád, Szatmár) + mn. képző -i.

- GIBESZKI, (1), 1940.u., < ismeretlen eredetű és jelentésű ny.szl. csn.
- GIDRÓ, (5), 1913, < m. becenév a Gedeon–Gideon egyh. szn.-ből (eredete ismeretlen, talán héber, ez esetben jelentése 'harcos') + becenévi képző –ró.
- GYÖRGY, (7), 1878, < m. egyh. szn. György (< lat. Georgius < gr. Georgosz 'gazdálkodó'). .
- HAJAS, (1), 1910, < tnév. hajas 'dús hajú ember'.
- HAJDÚ, (1), 1940, < fnév. hajdú 'marhapásztor, gyalogos katona'.
- HANULÁK, (6), két vh. között, < cseh eredetű ismeretlen jelentésű csn.
- HÁLGEAN, (1), 1940.u. < r. csn. Hälgean < r. hn. Haldea (Hunyad megye) + r. képző –ean.
- HECZEL, (4), 1883, < né. csn. Hetzel < né. Hass ~ Hasse családnév származéka.
- HEGYES, (2), 1940. u., < tnév. hegyes 'göggös, büszke, öntelt'.
- HENGER, (1), 1927, né. csn. Henger < né. igéből hängen 'lógni, lelógni', azaz 'lógó fülű, lógó hajú ember'.
- HOFFMANN, (1), 1861, < né. csn. Hoffmann < né. fnév. der Hoffmann 'udvarnok, udvari ember'.
- HOLLANDA, (1), 1861, < cseh csn. Holanda, a névnek többféle eredete lehetséges, eredhet a holland népnévből, de valószínűbb holanda–olanda 'finom hollandiai eredetű lenvászon' nevéből, azaz fnév. 'lennvásznat készítő vagy áruló ember'.
- HOMPOTH, (1), 1868, < cseh csn. Humpot, jelentése nem ismert.
- HORFÁVER, (1), 1900 előtt. < vsz né. csn. Holtfreter < fnév. der Holtfreter 'favágó'
- HUSZÁR, (1), 1940.u. < fnév. huszár 'lovas katona'.
- IGNÁCZ, (1), 1940.e., < m. egyh.szn. Ignác (< lat. Ignatius rövidülése, a lat. ignis 'tűz' származéka).

- ISZLAI, (1), 1940.u. < hn. Iszló (Marosszék) + mn. képző -i.
- IVÁCSONY, (2), 1941, tisztázatlan, vsz. délszláv eredetű csn.
- JAKAB, (4), 1987 < m. egyh.szn. Jákob változata (< ószövetségi héber név, jelentése ismeretlen).
- JÁNOSI, (1), 1948, < m. egyh. szn. János (< gr., lat. Johannes, < héber Johanán isten kegyelme') + patronimikus képző -i.
- JÓZSA, (2), 1940.u. < m.becéző név Józsa < m. egyh. szn. József. (< lat Josephus < héber Joséph vsz. 'Isten gyarapítson') rövidülése + becenévképző -a.
- KÁDÁR, (1) 1964. < fnév. kádár 'hordókészítő'.
- KALÁNYOS, (1), 1921, < fnév. kalányos 'fakanalat készítő'.
- KÁMENYITZKY ~ KÁMENTZKY, (2), 1865, < lengyel eredetű név, < hn. Kamenecz + lengyel képző -czki.
- KANYÓ, (1), 1940.u. < tnév. nyj. kanyó 'faragatlan, nevcletlen'.
- KARANCSI, (5), 1932, < hn. Karancs (Baranya) + mn. képző -i.
- KASLER, (1), 1954, < ismeretlen jelentésű né. csn.
- KASSAI, (2), 1920, < hn. Kassa (Abaúj-Torna) + mn. képző -i.
- KATONA, (1), 1975), < fnév. katona 'fegyveres vitéz, honvéd'.
- KELEMEN, (2), 1879, < m. egyh. szn. Kelemen (< lat. Clemens 'jámbor, szelid')..
- KÉMENES, (2), 1879, < hn. Kemenes (Vas megyei több falu nevének előtagja a kéményes szó változata).
- KERCSÓ, (1), 1940.u. < székely becenév, a Keresztély ~Keresztény egyh. szn. rövidülése + becenévi képző -csó.
- KIRSCHNER ~ KIRSCHER, (1), 1933, < né. csn. Kerschner < né. fnév. der Kerschner 'cseresznyét termelő, áruló ember'.
- KIS ~ KISS, (33), 1875, < tnév. kis 'alacsony termetű'.
- KLEMENZ, (4), 1940.u. < né. csn. Klemenz (< lat. Clemens 'kegyes').

- KOKORA, (1), 1969, < cseh vagy szlovák eredetű csn. Kokora, de valószínűbb a román eredet, vö. r. csn. Cocora < r. cocor 'darú'.
- KOLÁR, (1), 1940.u. < né. csn. Koller (< der Koller 'nyakra-
való, bőring').
- KOLBERT, (25), 1870, < né. csn. Kohlbert, (< vsz. fnév. der Kohlbrenner 'szénégető').
- KOLOZSI, (30), I. vh. előtti, < hn. Kolozs (Kolozs megye) + mn. képző -i, esetleg 'Kolozs megyéből származó ember'.
- KOLOZSI-PUSKÁS, (2), 1940.u. < összetett csn. (ld. Kolozs!), + fnév. Puskás 'gyalogkatona'.
- KOLUMBÁN, (4), 1863, < lat. szn. Columbanus, < lat. columba 'galamb'
- KOPACZ, (1), 1879, < tnév. kopac 'haj nélküli, tar'.
- KOPÁNYI, (3), 1940.u., < hn, Kopány (Somogy) + mn. képző -i.
- KORÉH, (6), 1940.u., < metaf. tnév. koré~koró 'száraz, kemény növényiszár, azaz 'magas, vékony testalkatú ember'.
- KORPOS, (1), 1846, < fnév. korpos~kapros 'kaprot termelő, áruló ember'.
- KOSZTÁNDI, (1), 1905, < r. csn. Costandin (< bg, csn. Kostandi < lat. szn. Constantinus < lat. constans 'szilárd, következetes, álhatatos').
- KOTZBACHER, (1), 1901, < szász hn. Katzebach 'Macskapatak' + né. Képző -er, azaz 'macskapataki'
- KOVÁCS, (16), 1867, < fnév. Kovács 'patkoló, fémfeldolgozó'.
- KOZMA, (13), 1940.előtt, < m. egyh, szn. Kozma (< lat. Cosma < gr. Kozmosz 'dísz, ékesség').
- KÖLLŐ, (22), 1856, < metaf. fnév. köllő 'kézi mozsár, zuzómalom', azaz 'molnár, örlő ember'.
- KÖVÁRI, (1), 1940.u., < hn. Kövár (Szatmár megye) + mn. képző -i.

- KRAMER ~ KRAMMER, (10), 1806, < né. csn. Kramer (< né. fnév.. der Krämer 'szatócs, kereskedő').
- KRISTÁLY, (5), 1889, < régi m. egyh. szn. Keresztély ~ Kerestály ~ Kirestály névváltozatokból alakult ki (< lat. egyh. szn. Christianus 'keresztény').
- KRISTÓF, (1), 1876, < m. egyh. szn. Kristóf (< gr. Krisztophorosz 'Krisztust hordozó' név rövidülése), főleg az örmény eredetű családoknál terjedt el.
- KRISZTIÁN, (6), 1868, < lat. egyh. szn. Christianus 'keresztény' rövidülése.
- KUCZKÓ, (3), 1940.u., < vsz. becenév metaf. jelentéssel kuckó 'kunyhó, viskó'.
- KULCSÁR, (4), 1858, 1876: Kolcsár, < fnév. kulcsár 'pince, élestár felügyelője'.
- KURKÓ, (3), 1878, < tnév. nyj. kurkó 'fattyú'.
- KÜSMÖDI, (11), 1872, < hn. Küsmöd (Udvarhelyszék) + mn. képző -i.
- LACKÓ, (5), 1872, < becenév Lackó < egyh. szn. László (< szláv Vladislav 'hatalom, dicsőség') rövidülése + becenévi képző -kó.
- LADÓ, (1), 1940.u., < óm. becenév Ladó < egyh. szn. Ladomér (< szláv Vladimir régi magyar alakja) rövidülése.
- LÁM, (1), 1860, < né. csn. Lamm (< né. metaf. tnév. das Lamm 'bárány', azaz 'szelid, kedves').
- LÁSZLÓ, (6), 1813, < m. egyh. szn. László, (ld. Lackó !).
- LÁZÁR, (5), 1815, < m. egyh. szn. Lázár (< héber Eleazar 'Isten a segítőm').
- LEOPOLD, (5), 1785, < né. szn. Leopold (< ónémet Liutbald 'merész, bátor').
- LŐRINCZ, (5), 1859, < m. egyh. szn. Lőrinc (< lat. szn. Laurentius 'babérkoszorúval díszített', de lehet 'Laurentes tartomány lakója').

- LUKA, (4), 1859, < becenév Luka < m. egyh. szn. Lukács rövidülése, de lehetséges a családok egy részének román eredet is, vö. r. egyh. szn. Luca.
- LUKÁCS, (24), 1885, < m. egyh. szn. Lukács (< lat. szn. Lucas 'Lucania tartományból való személy').
- MADARASI ~ MADARAS, (1), 1910, < hn. Madaras (Bács, Maros megyék, Nagykunság) + mn. képző -i.
- MÁJECZKI, (1), 1940.u., <szláv; cseh vagy lengyel eredetű csn. egy Majacz nevű helységnévből + szláv -ski vagy -sky képzővel.
- MÁJER, (2), 1876, < né. csn. Meyer (< né. fnév. der Meyer 'majoros gazda, gazdálkodó').
- MÁRKOS, (35), 1885, < m. egyh. szn. Márkos (< lat. Marcus 'Mars hadiistennek szentelt')
- MÁRTON, (6), 1879, < m. egyh. szn. Márton (< lat. Martinus 'merész, bátor').
- MÁTHÉ ~ MÁTÉ, (21), 1806, < m. egyh. szn. Máté (< héber Mathai 'Jehova ajándéka').
- MÁZAI, (4), 1940.u., < hn. Máza (Tolna) + mn. képző -i.
- MÉRA, (1), 1937, < valószínűleg Méra (Kolozs megye) puszta helységnévből, talán egy előbbi Mérai alakból származik.
- MEGGYESI ~ MEDGYES, (2), 1940.u., < hn. Medgyes (Nagy-Küküllő) + mn. képző -i.
- MESZESI, (1), 1926, < hn. Meszés (Borsod) + mn. képző -i.
- METESZÁR, (1), 1896, ismeretlen jelentésű név, talán cigány eredetű csn.
- METZ, (1), 1940.u., < né. csn. Metz (< metaf. né. fnév. der Messer 'kés' közsözből; azaz 'vágó, metsző vagy késkészítő').
- METZ-KOLBERT, (4), 1940 u. < összetett né. csn.;
- MEZEL, (25), 1876, < a mező közsözből, jelentése 'mezőn lakó'.
- MIHÁLY, (4), I. vh. előtt, < m. egyh. szn. Mihály (< héber Mikáél 'Istenhez hasonló').

- MIK ~ MIKK, (24), I. vh. előtt, < né. csn. Milch 'kiejtés változata, esetleg né. csn. Michael 'Mihály' rövidült alakja, kisebb valószínűséggel eredhet a r. Mic 'kicsiny, alacsony termetű' tulajdonságra utaló családnévből.
- MIK-KOLBERT, (2), 1940.u., < né. eredetű összetett csn.; (ld. 168, 122 !).
- MIKLÓS, (4), 1875, < m. egyh. szn. Miklós (< gr. Nikolausz 'győzelem népe').
- MINCSOR, (9), 1940.u., < ismeretlen eredetű és jelentésű csn.; vö. bg. szn. Minčo.
- MÓGA, (6), 1940.u., < r. csn. Moga (< bg. Moga < bg. t:év. moga 'képes lenni').
- MOLDOVÁN, (11), 1904, < r. csn. Moldovan < tájegység Moldova + r. képző -an, azaz 'moldovai'.
- MOSNEÁG, (4), 1934, < r. csn. Moşneag < r. tnév. moşneag 'aggastyán'.
- MOLNÁR, (20), 1885, < fnév. molnár 'malmos, gabonát őrlő személy'.
- NAGY, (21), I. vh. előtt, < tnév. nagy 'magas termetű; jelentékeny, híres'.
- OPRA ~ OPREA, (8), 1846: Oprea, 1890: Opra, < r. csn. Oprea.
- OZSVÁTH, (1), 1940.u., < régi m. egyh. szn. Oszvald ~ Osvald (< né. szn. Oswald) fejleménye).
- ÖTVÖS, (10), 1860, 1861: Ötvös, < fnév. ötvs 'arany- vagy rézműves'.
- ÖRDÖG, (2), 1940.u., < metaf. tnév. ördög 'sátán', azaz 'gonosz, rossz'.
- PÁL ~ PÁLL, (9), 1869, < m. egyh. szn. Pál (< lat. szn. Paulus 'alacsony termetű, kicsiny').
- PALLÉR, (5), 1869, < fnév. pallér 'munkavezető, felügyelő, kőművesmester'.
- PAP ~ PAPP, (11), 1891, < fnév. pap 'lelkész'.

- PATAKI, (1), 1893, < helynévre utaló csn.; oly személy, aki olyan kettősnevű helységből származik, amelynek egyik tagja a patak szót tartalmazza, mint például Zalánpatak, Sárpatak vagy Előpatak stb.
- PATKA, (18), 1876, < mind jelentése, mind származtatása bizonytalan.
- PÉNZ. (1), 1908, < metaf. fnév. péⁿz 'csereérték', azaz 'pénzváltó, pénzverő', vagy tnév.. 'pénzes, gazdag'.
- PÉNZES, (2), 1945, < tnév. péⁿzes 'jómódú, gazdag', de utalhat foglalkozásnévre is, 'péⁿzváltó'.
- PÉPEL, (23), 1883, < metaf.: fnév. szláv pepel 'hamu', azaz 'hamuzsirt készítő'.
- PÉTER, (21), 1885, < m. egyh. szn. Péter (< lat. Petrus < gr. Petrosz 'kőszikla').
- POBEREZSNIK ~ POBERZNIK, (2), 1966, < ukr. vagy orosz szn. Poberežnik (< k.szl. poberežnik 'part mellett lakó, partmenti').
- PÓCSAI, (1), 1977, < hn. Pocsaj (Bihar, Abauj) vagy Pócsa (Baranya) + mn.képző -i.
- POLGÁR, (4), 1881, < tnév. polgár 'városlakó, parasztgazda'.
- PORTIK, (1), 1940 előtt, < bizonytalan jelentésű csn., talán a porték~portéka 'dolog, árúciikk', foglalkozásra utalhat, azaz 'kereskedő'.
- POTRA, (4), 1969, < vsz. r. csn. Potra, jelentése és eredete bizonytalan.
- POSPISIL, (2), 1940.után, < ukr. tnév. pospišati 'sietni' igéből, azaz 'sietős, gyors'
- PREZSMÉRI, (3), 1940.után, < hn. Prezsmér (Brassó).+ mn. képző -i.
- PUSKÁS, (33), I. vh. előtt, < fnév. puskás 'gyalogkatona, vadász',
- RÁCZ, (2), I.vh.előtt, < népnév rác 'szerb'.

- RÁKÓCZI, (1), I.vh. előtt, < hn. Rákoc (Hont, Turóc, Sáros, Ugocsa megyék) + mn. képző -i.
- RAPOSA, (1), 1972, < cseh vagy szlovák csn. Rapoša.
- REBENDICS, (1), 1892, < délszláv eredetű csn. -ič képzővel, jelentése homályos.
- RECSÁK, (1), 1940.után., < ukr.csn. Rečak (< t.név szláv reč 'beszéd, szó' +szláv képző -ak, azaz 'beszédese, beszélő').
- REGÉCZI, (1), 1945, < hn.Regéc (Abaúj) + mn. képző -i.
- REICHENBERGER, (1), I. vh. előtt, < összetett né. eredetű csn. Reichenberger, származásra utaló név, (< der Reichenberger 'hegyvidéki').
- RUSZ, (2), 1970. < r. eredetű csn. Rus < r.népnév rus 'orosz'.
- RUSZKA, (12), 1858, < r. csn. Rusca < r. tnév ruscã 'orosz nő'.
- RUTTER, (16), 1940 előtt, < né. csn. Rüther~Rutter~Rother, gyakori csn. Bajorországban, (< tnév. a né. der Roter 'piros, vörös ember').
- SAJGÓ, (4), 1875, < tnév. sajgó 'csillógó, fénylő'.
- SALAMON, (1), 1879, < m. egyh. szn. Salamon (< héber slo moh 'békés, szelid').
- SANTUS ~ XÁNTUSZ, (1), 1940.u. < gr. csn. Szántosz 'szent'.
- SÁNTA, (2), 1940. előtt, < tnév. sánta 'bicegő'.
- SÁRPÁTKI ~ SÁRPATAK, (20), 1806, < hn: Sárpatak, (Alsó.-Fehér, Torda megye) + mn. képző -i.
- SCHILLER ~ SILLER, (12), 1802, < né. csn. Schiller ~ Schilcher (< né. tnév. schielen'csillogni' igéből, azaz 'csillógó, fénylő').
- SEBESI, (1), 1964, < hn. Sebes (Sáros, Krassó-Szörény), vagy olyan helységnévből származhat, melynek második tagja a sebes melléknevet tartalmazza, mint például Nagy-sebes, Karánsebes stb.
- SEBESI-SÜTŐ, (3), 1940 u. < összetett csn. (ld. 210.!) + fnév. sütő 'pék'.

- SELYEM, (3), 1854, < metaf. fnév. selyem, azaz 'selyem-szővő, selyemárus'
- SIKLÓDI, (22), 1872, < hn. Siklód (Udvarhelyszék) + mn. képző -i.
- SIMON, (12), 1875, < m. egyh. szn. Simon (< lat. Simon < gr. Szimeon héber Simeon 'beleegyezés, meghallgatás').
- SIVONY, (1), 1960, < talán tnév. óm. sivó 'ordító, bömbölő'.
- SOMORAI, (1), 1978, < hn. Somorja (Mosony, Pozsony megye) + mn.képző -i.
- SÖVÉR, (2), 1865, < né. csn. Stöwer~Stöber, jelentése 'homokos, poros'.
- STEINER, (2), 1929, < né. csn. Steiner, (< hn. és víznév Steiner, < né. der Stein 'kő'+ né. képző -er).
- STRAFF, (12), 1858, < né. csn. Straff (< né, tnév. straff 'szoros, feszes').
- STRASSER ~ STRASSZER, (2), 1846, < né. csn. Strasser (< né. tnév der Strasser 'utcai, utcán élő').
- SZABÓ, (31), 1875, < fnév. szabó 'ruhát, öltönyt készítő'.
- SZAKÁCS, (1), 1923, < fnév. szakács 'étket készítő'.
- SZÁSZ, (4), 1875, < népnév szász 'erdélyi német'.
- SZÁSZ-GÁSPÁR, (3). 1940.u., < összetett csn., ld. fentebb ! + m. egyh. szn. Gáspár, (eredete tisztázatlan héber vagy perzsa) bibliai név, a magyarba szláv közvetítéssel került be, vö. bg. Gaspar~Gašpar (< gr. Gaszparosz).
- SZÉKELY, (8), 1879, < székely erdélyi magyar népcsoport neve.
- SZERECEÁN, (2), 1914. r. eredetű csn., viselői örmények, < r. hn. Sărăteni (több helység neve Vaslui és Ialomița megyékben) + r. képző -ean).
- SZERECEÁN-EICEL, (2), 1940.előtt. < összetett csn, < r. csn. Sărătean azaz 'Sărăteni faluból való', a csn. második tagja vsz.né. csn. Eitzen változata.

- SZILÁGYI, (1), 1940.előtt, < tájnév Szilágy + mn. képző -i.
- SZILVÁSI ~ SZILVÁS, (!), 1860, < hn. Szilvás (Alsó-Fehér, Brád, Baranya, Doboka, Hunyad, Kolozs, Torda megyékben) + mn. képző -i.
- SZÍN, (3), 1960, < vsz. képző nélküli helységnévből kialakult csn. < hn. Szín (Torda megye).
- SZORÁD ~ SZORÁT, (1), 1940.u., < régi m. egyh. szn. Szorát (< délszl. egyh. szn. Svorad).
- SZÖCS, (52), 1830, < fné4v. szöcs 'bundát készítő, szörmét feldolgozó személy'.
- SZVINYUK, (1), 1940.u., < orosz, ukr. csn. Svinjuk (< metaf. orosz, ukr. tnév. svin'a 'disznó' + k.szláv kicsinyítő képző -'uk., azaz 'malac, kis disznó').
- TALMÁJER, (2), 1806, < né. összetett csn. Talmeier (< né. das Tal 'völgy' + né. der Meier 'gazda', azaz 'völgyben gazdálkodó').
- TAMÁS, (5), 1914, < m. egyh. szn. Tamás (< gr. Thomasz 'csodálatos' < arameus szn. Teomo).
- TAMÁS-SZORÁD, (2), I.vh. előtt, < összetett csn. < (ld. Tamás és Szorád!).
- TANKÓ, (11), 1860, < m. becenév Tankó (gyakori csn. a moldovai csángóknál) < m. egyh. szn. Tamás rövidülése + kicsinyítő képző -kó.
- TOFÁN, (9), 1988, < r. csn. Tofan (< bg. szn. Tofan < gr. Theophanosz 'Isten jelzése').
- TÖRÖK, (6), 1879, < népnév török.
- VAJDA, (3), 1897, < fnév. vajda 'fejedelem, vezér, cigány-csoport vezetője'.
- VAKKON, (6), 1806, < né. csn. Wackoln, (< né. tnév. das Ackoln 'ingadozó lépésű, bicegő személy').
- VÁRADI, (3), 1940. előtt, < hn. Várad (Arad, Bors, Nyitra, Bihar, Somogy megyék, Marosszék) + mn. képző -i.

- VÁRADI-JOÓ, (6), 1940.u., < összetett csn., (ld. fentebb !)
és tnév. jó 'derék, becsületes'
- VÁRHELYI, (3), 1940.u, < hn. Várhely + mn. képző -i.
- VAS, (5), 1889, < metaf. tnév. vas 'kemény, erős, szilárd',
lehet fnév. is 'vasmű- ves, vasat feldolgozó, vasárús'.
- VASZI, (12), I.vh. előtt, < r. becenév Vasi < r. egyh. szn.
Vasile (< bg. szn. Vasil ~ Vasilje < gr. Vasziliosz 'feje-
delem') rövidülése, örmény eredetű családok is viselik e
nevet.
- VÉBER ~ WEBER, (4), 1929, < né. csn. Weber (< né.
fnév. < der Weber 'takács').
- VENCSER, (2), 1910, < né. csn. Wenscher, (a vend szláv
népcsoport nevéből származik).
- VERESS ~ VERES, (8), 1879, < tnév. veres 'vörös hajú,
vörös bőrű személy'.
- VILD ~ WILD, (45), 1870, < né. csn. Wild (< né. tnév.
wild 'vad').
- VIRGINÁS, (2), 1874, < fnév. virginás 'virginálon játszó
zenész'.
- VISZMEG, (1), 1982, < ismeretlen eredetű és jelentésű csn.
- VOLONCS, (1), 1940.u., < ukr. eredetű csn., bizonytalan az
etimológiája, vsz..kapcsolatos az ukr. voloch 'oláh'
népnévvel.
- ZAKARIÁS, (1), I. vh. előtt, < m. bibliai név Zakariás (<
héber Zekarjah ' 'akiről az Isten megemlékezik'), örmény
család viseli e nevet.
- ZATOSCHIL, (1), 1940. u. < ny. szláv eredetű ismeretlen
jelentésű csn.
- ZUDOR, (3), 1954, < bizonytalan jelentésű és eredetű név,
feltételezik a cudar szóból való származását, ez esetben
tulajdonságot jelző név, azaz 'alávaló, hitvány, komisz'

ZUDOR-FARKAS, (2), 1940.u., < összetett csn., (ld. Zudor, Farkas !).

ZSUZSICS, 3, 1970. < szerb eredetű név, jelentése bizonytalan.

Megvizsgálván a mai magyar ajkú borszéki lakosok névállományát, 270 féle különböző családnevet jegyezhetünk fel. E nevek közül 157 még az első világháború előtt, azaz 1920-ig is jelen volt a helység névállományában. A két világháború között, pontosabban 1920 és 1940 között, 29 még ma is viselt új családnév jelent meg, míg 1940 után 84 újabb névféleség is gazdagította a névállományt. Ez azt jelenti, hogy 1920 és 1940 között majdnem 11 %-kal, míg, 1921–2004-ig kb. 31 %-kal nőtt ismét a névállománya a helységnek.

Mindezek a számok azonban nem mutatják a lélekszám szaporodását. Ha megfigyeljük az egyes családnevek gyakoriságát, azaz a különböző neveket viselő egyedek vagy családok számát, akkor érdekes következtetéseket vonhatunk le. Míg a román családnevek közül mindössze három név éri el a 10, illetőleg a 11-es mutatót és az átlaga a gyakoriságnak 2-3 közt van, addig a magyar családnevek 53 éri el a 10 fölötti gyakoriságot, míg az átlagos gyakoriság 7 és 8 között van. Ez az 53 nagy gyakoriságú név közül 50 már az első világháború előtt, szinte teljességgel a XIX. század második felében, írásos adatokban is megjelent. A leggyakoribb neveket, amelyeknek gyakorisága 40 fölött van, a következők: Fazakas 92 (1875), Bajkó 68 (1875), Szócs 52 (1874), Csibi 46 (1865), Vild 45 (1874), Eigel 43 (1806), amint megfigyelhető, ezek közül az első négy magyar, míg az utolsó kettő német eredetű. A 10-től 40-ig terjedő gyakorisággal rendelkező 47 név közül 36 név magyar, 7 német 3 román és 2 szláv eredetű. Még érdekesebb ez az arány, ha az összes 270 ma-

gyarok által viselt névféleséget vizsgáljuk. Azt tapasztaljuk, hogy 183 magyar, míg 44 német, 21 szláv, 18 román, 1-1 olasz, cigány és görög, míg 5 ismeretlen eredetű.

Érdekes, hogy a mai magyarok által használt névállományban, minden idegen hatás ellenére is, elsősorban a székely névadás a jellemző, ugyanis 47 név egyházi személynév változott családnévé, 16 pedig az előbbiekből képzett becenevekből alakult át családnévé. Ez viszont azt jelzi, hogy az összes családnévajtáknak szinte egynegyede egyházi személynevekből képződött. A magyar eredetű családnévek között aránylag nagyszámú a különféle foglalkozásra (36), és a származási helyre vagy lakóhelyre utaló (38) családnév. Feltűnően sok a német eredetű, de magyar személyek által viselt névféleség, 44 különböző német név közül javarésze még jóval az 1920-as évek előtt került a magyar ajkúak névállományába. Viselőik egyrésze még az Osztrák-Magyar Monarchia idejében magyarosodhattak el, többen közöttük zsidó vallásúak voltak. A 21 szláv eredetű családnév közt találunk ukrán, lengyel, cseh-szlovák és horvát-szerb neveket. Ezek nagy része is 1920 előtti nevek. A román eredetű magyar névféleség aránylag kevés, mindössze 18 román eredetű névvel találkozunk. Többségük régisége aránylag nagy, ami arra utal, hogy viselőinek nagy része még 1920 előtt elmagyarosodott.

Mindezek az adatok arra muattnak rá, hogy a falu eredetileg, az 1800 évek után, főleg magyar, székely lakosságú volt, kisebb mértékben németekkel, később románokkal, majd lengyelekkel, ukránokkal és szlovákokkal keveredett. Igen kis számban 1920 után is megjelentek egyének vagy családok német, román és szláv eredetű családnévvel, de ezek már a betelepedésük idején magyar anyanyelvűek voltak.

B) A BORSZÉKI ROMÁN AJKÚ LAKOSSÁG JELENKORI CSALÁDNEVEI

A román egyházi eredetű családnevek túlnyomó többsége a bulgárból származott át, tekintettel arra, hogy a görögkeleti egyház általában az óbulgár nyelvet használta a hivatalos egyházi nyelvnek Ezenkívül számos más szláv, főleg bulgár eredetű ún. világi családnév is bekerült a román családnevek állományába, tekintettel a hosszabb ideig tartó együttélésre. Ahogy a magyar családok neveinek tárgyalásánál, itt is feltüntetjük a családnevek eredetét és elsődleges jelentését. A családneveket irodalmi formában tüntetjük fel, elhanyagoljuk a nyelvjárással összefüggő kiejtési alakok feljegyzését. Ahol nem adjuk meg a családnevek után a megjelenésük idejét, az azt jelenti, hogy a szóbanforgó családnév 1945. után jelent meg Borszék névállományában.

ACHIM,(1).1907, < r. egyh. szn. Ioachim (< bg. Joakim < héber Jehojakim 'Isten fölkelt') rövidülése, de vö. orosz, ukr. Akim alakkal is.

ACOJOCĂRIȚEI, (1), < r. moldovai eredetű világi csn. Acojăritei < fnév. cojocar bunda készítő, szücs' + r. képző -ită, azaz acojăritei 'szücsnéjé, a szücs feleségétől származó'.

ADĂMUȚĂ- DEMIAN, (2), összetett csn. < r. egyh. szn. Adam (< bg. Adam,< héber Adam 'ember') + -uță r. kicsinyítő képző + r. egyh. szn. Demian (< bg. egyh. szn. Demijan < gr. Demianosz 'népből való')

AFRĂSINEI, (1), < moldovai r. csn. Afrăsinei < r. egyh. szn. Frăsina~Frusina /'m. Fruzsina'/ (< bg. egyh. szn. Frusina < gr. Euphrosinné 'a görög kháruszok egyike').

ANDONE, (3), < bg., gr. Andon(a) (< lat Antonius 'nemzetség-név') átvétele.

- ANDREI-NIȚĂ, (3), összetett r. csn. < r. egyh. szn. Andrei / m. 'András' / < bg.Andrei (< gr. Andreiasz 'férfias') + r. becenév Niță < r. becenév Ioniță < r. egyh. szn Ioan-Ion / m. 'János'/ + r. kicsinyítő képző -iță.
- ANISIE, (2), < r. egyh. szn. Anisie < bg. egyh. szn. Anisie (< gr. Ane 'célravezető')..
- ARDELEAN, (2), < r. földrajzi név Ardeal / m. 'Erdély'/ + r. képző -ean, 'erdélyi'.
- ARSENIE, (3), < r. egyh. szn. Arsenie < bg. egyh. szn. Arsen(i)e (< gr.Arszeniosz 'erőteljes, férfias').
- ARUXANDREI, (1), < moldovai r. csn. Aruxandrei < r. szn. Ruxandra (< bg. szn. Ruksandra < bg. Alexandra és Ruksana összekapcsolódása.
- ASAVEI, (1), < moldovai r. csn. Asavei < r. egyh. szn. Sava (< bg. Sava < gr. Szabba(s) 'szombat').
- AZOIȚEI, (4), < moldovai r. csn. Azoitei < r. szn. Zoe (< bg. Zoica < gr. Zoi) + r. kicsinyítő képző
- BABA, (3), < r. tnév. babă 'öregasszony, anyóka'.
- BALABAN, (1), török eredetű tnév. balaban 'nagy, óriás'.
- BĂCIUC, (3), < fnév. baci 'pásztor, juhász' + r. kicsinyítő képző -uc.
- BĂRDĂZĂU, (3), < magyar eredetű fnév. nyj. bărzădău 'bordázó', azaz 'favágással kapcsolatos tevékenység'
- BĂZGĂ, (1), < metaf. tnév. nyj. băzgă ~ băză 'bögöly, dongó'.
- BĂRGOVAN ~ BÂRGĂDAN, (1), 1866: Borgován., < r. tájnév Bărgău /m 'Borgó'/, bărgăoan > bărgăzdan > bărgădan 'borgói'.
- BEJAN, (1), < r. világi csn. Bejan < bg. világi csn. Bežan.
- BLAGA, (6), < r. világi csn. Blaga < bg. csn. Blaga < bg. tnév. blago 'jó'.
- BOARIU-TIMOFTEI, (2), kettős csn., < fogl. név. boar 'tehén-, ökörpásztor'+ r. egyh. szn. Timoftei (< ukr. Timofej < gr. Timopheosz 'Isten becsülője').

- BOBEICĂ, (2), < r. tnév. bobeică 'bába, öregasszony'.
- BORDANCIUC, (4), < ukr. eredetű csn. Bodnarčuk < ukr. fnév. bodnar 'hordótkészítő' + ukr. kicsinyítő képző -čuk.
- BORONEA, (4), < talán metaf..ukr. csn.. Borona az ukr. borona 'borona' közsőből + r. képző -ea, azaz fnév. 'bornát készítő, vagy boronáló ember'.
- BORZA, (1), ismeretlen az eredete és jelentése.
- BRÂNDĂU, (2), < metaf. csn. r. nyj. brândău (brânză) 'turó' közsőből, azaz turót készítő, turót áruló ember'.
- BUTNAR, (2), < fnév. butnar 'hordó készítő'.
- BUTURCĂ, (2), < metaf. r. tnév. buturcă 'kis tuskó. azaz 'butácska'..
- CACULA, (2), < metaf. török eredetű r. csn < török kakula 'horog', azaz 'halász,horgász'
- CAIA, (1), < bg. világi szn. Kaja, Kajo.
- CĂTANĂ, (2), < fnév. r..nyj. cătană < m. katona..
- CHEȘA, (5), két vh. között, < r. tnév. nyj. cheșă < m. kese 'szőke'.
- CHILICI, (1), < vsz. ɾ > ɿ váltakozással Chirici személynévből < r. Chira (< bg. szn. Kira) + r. képző -ici.
- CHIMA, (1), < bg. szn. Kimo, rövidült alakja Joachim bg. egyh. szn-nek.
- CHINDEA, (1), < bg. szn. Къndo + r. képző -ea.
- CHIȘLUCA, (2), II. vh. között, összetett csn. < r. chiș (< m. kis) + r. szn. Luca, azaz 'kis Luka'.
- CHIȚU, (1), < bg. szn. Кѣца ~ Kico..
- CICARĂ, (1), < vsz, tnév. cicală 'veszekedős, vitatkozó'.
- CILIAN, (2), < hn. Cilieni (Olt) + r.képző -an.
- CIOBOTARU, (3), <r. fnév ciobotar 'lábbeli készítő, csizmadia'.
- CIOCANEA, (1), < metaf. r. fnév. ciocan 'kalapács' + r. képző -ea, de vö. bg. szn. Čukan + r. képző -ea.

- CIORTEA, (2), két vh. között, < r. csn. Ciortea < bg. čort 'ördög' + r. képző -ea.
- CITIRICĂ, (2), < r. metaf. ceteră 'hegedű' + -r. kicsinyítő képző -ică.
'hegedűcske', azaz 'kis hegedűlő, kis vinyogó'.
- CIURICĂ, (1), két vh. között, < r. ciurică, tréfás népnév 'cigány'.
- CIUCANU, (1), < r. hn. Ciuc 'Csík' + r. képző -anu, azaz 'csíki'.
- CIUPIC, (2), < vsz. metaf. fnév. ciupic 'papucs, rövid csizma', azaz 'lábbelikészítő'.
- CÎMPEAN, (2), < hn. Câmpie 'Mezőség' + r. képző -ean, azaz 'mezőségi'.
- COCARĂ, (2), két vh. között, talán nyj. cocar 'élesztő'.
- COCIȘ, (1), < fnév. m. kocsis.
- COCOȘ, (1), < metaf. tnév. cocoș 'kakas', azaz 'férfias, kötekedő'.
- CODREA, (1), < bg. szn. Kodro + r. képző -ea.
- COMAN, (2), < népnév cuman'kun'.
- CORDONEANU, (2), < hn. Cordun 'Bukovina régi neve az osztrákok idejéből + r. képző -ean(u), azaz 'bukovinai',
- COSTA, (1), < bg. csn. Kosta. < bg. Kontandin rövidült alakja.
- COSTEA, (2), < bg. csn. Kosta + r. képző -ea.
- COȘARCA, (4), < metaf. coșarcă 'kosaracska', a név átvitt, metaforikus jelentése sokféle..
- COȘER, (3), < fnév. coșer 'kéményseprő, kosárkötő'.
- COTRIGĂȘANU, (4), ismeretlen jelentésű r. csn, talán hn. Cotîrgași (Suceava) + r. képző. -an(u), azaz 'Cotîrgași helységbe való'.
- CREANGĂ, (2), 1949, < metaf. r.csn, creangă 'ág', értelmezése többféle lehet.

- CRISTESCU (1), < r. csn Cristea (< bg. szn. Kristo) + r. képző -escu.
- CRUȘIȚA, (1), < moldvai nyj. crușița, azaz crucita 'keresztcske'.
- CUCU, < (1), metaf. r. tnév. cucu 'kakuk', többféle tulajdonságra utalhat a név.
- DĂNILĂ, (1), két vh. között.<r. egyh. szn. Dan + r. képző -ilă.
- DĂNUȚ, (2), <r. egyh. szn. Dan + r. képző -uț.
- DEDEAN, (1), < r. hn. Deda, / m. 'Déda' / + r. képző -ean.
- DIACU, (2), < r. fnév. nyj. diac ~ deac (< m. diák) 'kántor, jegyző, iródeák'.
- DINU, (1), < Costandinu egyh. szn. (< lat. csn. Constantin) rövidült becenévi alakja.
- DOCA, (4), < bg. szn. Doka (< gr.szn. Dokosz < gr.szn. Eudokiosz rövidült alakja. .
- DOROFTEI, (1), < r. egyh. szn, Doroftei (< bg. szn. Dorotej < gr.szn. Dorotheosz).
- DRAGOȘ- (2), < r. csn. Dragoș < bg. világi csn. Dragoș.
- DUDU, (4) < bg. szn. Dudu (< gr. szn. Dudu).
- DUMBRĂVĂ, (1), < metaf. r dumbravă 'tölgyerdő', azaz 'erdőtulajdonos, erdőlakó, erdő'.
- DUMITRU, (1), < r. egyh. szn. Dumitru (< bg., gr. szn. Demetriosz).
- DUMITRESCU, (2), < r. egyh. szn. Dumitru + r. képző -escu.
- DUNĂRAȘ, (1), < r. víznév Dunărea 'Duna' + r. kicsinyítő képző -aș.
- DUȘA, (1), < bg. szn. Duša < bg. világi csn. Raduša.
- ERHAN, (2), < török erhan 'fejedelem, ember'.
- FERCHIU, (1), < bg. szn. Ferko, vagy talán a m. becenév Ferkó (< m. egyh. szn. Ferenc) áll a csn. alapján.

- FILIMON, (1), < r. egyh. szn. Filimon (< bg. Filimon < gr. Filemon 'barátságos, nyájas').
- FLOAREA, (1), < metaf. r. tnév. floare 'virág', de vö. bg. szn. Floro (< gr. Florosz > lat. Flora) + r. képző -ea.
- FROICU, (1), < orosz, ukr. szn. Frojčenko rövidülése.
- GABOR, (2), < m. egyh. szn. Gábor (< héber Gabriél 'Isten embere').
- GAVRILĂ, (1), < r. egyh. szn. Gavrilă (< bg. Gavrail < héber Gabriel 'Isten embere').
- GĂINĂ, (1), < metaf. r. tnév. găină 'tyúk', azaz 'buta nőszemély', vagy fnév. 'tyúkot tenyésztő, tyúkokat árusító'.
- GĂLĂȚESCU, (1), < hn. Galat + r. képző -escu.
- GEANGALĂU, 2, < vsz. tnév. ceangalău (< m. csángáló) 'kborló'.
- GIOADĂ, (2), ismeretlen eredetű r. csn.
- GHERASIMESCU, (2), < r. egyh. szn. Gherasim (< bg. Gerasim < gr. Geraszimosz 'tiszteletreméltó') + r. képző -escu.
- GURĂU, (1), < tnév. gură 'száj' + r. augmentatív képző -ău, azaz 'nagy szájú'
- GURBET, (4), < vsz. tnév. gârbat 'görnyedt, púpos'.
- HAIUC, < fnév, haiduc 'hajdú'.
- HANDARIC, (1), < vsz. tnév. < nyj. handralău 'süvölvény, suhanc, ténfergő' + r. képző -ic.
- HÂNCOTA, (4), < vsz. bg. szn. Hanka + r. képző -ota.
- HOMEI, (1), < ismeretlen jelentésű csn., vö. hamei 'komló' szóval is.
- HORDĂU, (1), < metaf. tnév. név, nyj. hordău (< m hordó), azaz 'kövér, esetleg iszákos'.
- HORNEI, (1), 1788, < ukr.(hucul eredetű) Hornyj 'hegyen lakó, magasan lakó'.
- HORONCEANU, (1), < moldovai hn. Horodnic + r. képző -ean(u).

- HORVAT, (2), < m. népnév horvát. (< m. horvát).
- HULPAȘU, (2), < r. tnév. név. nyj. hulpe (r. vulpe 'róka', azaz 'ravasz') + r. képző -aș.
- HUMĂ, (1) < r. metaf. tnév humă 'agyagos föld, tapasztott kemence', átvitt értelmé vagy motivációja bizonytalan.
- IACOB, (1), < r. egyh. szn. Iacob (< bg. Jakob < héber Jakab), eredete és jelentése bizonytalan.
- ICHIM, (1), < r. egyh. szn. Ioachim rövidülése.
- ILIASA, (4), < r. egyh. szn. Ilie + r. képző -easa, (ld. Ilie!).
- ILIE, (2), < r. egyh. szn. Ilie (< bg. Ilija < gr. Iliasz < héber Iliyah 'Istenem Jehova').
- IOSUB, (4). < r. egyh. szn. Iosif ~Iosif (< bg., gr. Josif < héber Josépy 'Isten ad').
- IRIMESCU, (5), < r. egyh. szn. Irimie (< bg. Eremia < héber Jirmejahu 'Isten fölemel'.) + r. képző -escu.
- ISAC, (1), < r. egyh. szn. Isac (< bg. Isak < gr., lat. Isaak < gr. Iszáákiosz < héber Jishak 'nevetés').
- JIGA, (2),. < m. becenév Zsiga < m. egyh. szn. Zsigmond.
- JIPA, (2). < bg. tnév. Șipa < bg. šipa 'civakodó, veszekedős ember'.
- JURMA, (1), ismeretlen eredetű és jelentésű csn.
- LARION, (3), < r. egyh. szn. Ilarion, eredete többféle lehet, vö. bg., ukr., szn. Ilarion, < gr Ilariosz < lat. Hilarius 'vidám'.
- LĂZĂROIU, (2), < r. egyh. szn. Lazăr (< bg. Lazar < gr. , lat. Lazarus < héber Eleazar 'Isten a segítöm') + r. képző -oi(u).
- LĂZĂRUȚ, (2), < r. egyh. szn. Lazăr (ld. 101 !.) + r. kicsinyítő képző -uț.
- LĂBONȚ, (11), két vh. között, < r. tnév. nyj. lobont~lăbont (< m. labanc) 'osztrák, császárpárti'
- LĂBONȚ-POP, (2), összetett csn., < (ld. Lăbont!) + r. fnév. nyj. pop 'preot',

- LATIȘ, (1), < vsz. bg. világi szn. Lato + r. képző -iș.
- LUCA, (3). < r. egyh. szn. Luca (< bg. Luka, < gr. Lukasz < lat. Lucas 'Lucania tartományból való'.
- LUCACI, (1), két vh. között .< r. egyh. szn. Lucaci (< bg. Lukač < gr. Lukasz < lat. Lucas (ld. Luca!).
- LUPULEASA, (1),.< metaf. r. tnév. Lup(ul) < r. lup 'farkas', azaz 'vad, kegyetlen, bátor' + r. képző -easa.
- MACARIE, (1), < r. egyh. szn. Macarie (< bg. Makarik < gr. Makariosz 'jámbor, szelid'.)
- MACOVEI, (1), két vh. között, < r. egyh. szn. Macovei (< bg. Makavej, héber eredetű név)
- MAFTEI, (2), < r. egyh. szn. Matei~Maftei (< bg. Matej < gr. Matheosz < héber Mathias 'Jehova ajándéka').
- MAILAT, (1), két vh. között, < régi m. világi szn. Majlát; egyesek szlávból eredeztetik.
- MAMULEA, (1),< egyesek törökből, mások görög mamulisz szóból származtatják.
- MARC, (1), < többféle származása is lehetséges, bg. Marc, m. Márk, vagy Mark, első két változat a lat. Marcus névből származik 'Mars isten embere'..
- MARCHIȘ, (1), < r. egyh. szn. Marc + r. képző -iș.
- MARINESCU, (3), < r. csn.. Marin (< bg. szn. Marin) + r. képző -escu.
- MAZURU, (1) < ukr. (hucul) csn. Mazur 'lengyelországi Mazur vidékéről való'.
- MĂLĂUȚ, (1) < r. tnév. mălăuț 'málé', azaz 'gyenge, puha'.
- MĂRCUȚ, < r. egyh. szn. Marc + r. kicsinyítő képző -uț, (ld. 113 !).
- MĂRGINEANU, (5), < hn. Mărginea (6 helységnév különböző megyékben) + r. képző -ean(u).
- MĂRILĂ, (1),< r. egyh. szn. Maria (< héber Mirjan, görög és latin változata, de jelentése vitatott) + r. képző -ilă.

- MÂNDRU, (2), < r. tnév. mândru 'büszke, kevély, szép'.
- MÂRZĂ, (1), < tatár, perzsa, török merza 'tatár vezér, fejedelem, jelentős személy'. vsz. bg. mърza 'tatár vezető' átvétele.
- MELINTE, (1), r. csn. Melinte-Meletie < szláv szn. Meletij. (< gr. Meletiosz 'tudást szerető').
- MICU, (1), két vh. között, < r.tnév mic 'kicsiny, alacsony termetű', vö bg. szn. Miko.
- MOGOȘOIU, (2), két vh. között, < m. magos tulajdonságra utaló név + r. képző -oi(u), vö. bg. szn. Mogoš, amely nevét szintén a m.magos melléknévből származtatják, így lehetséges, hogy a r.szn. alapján a bg. Mogoš szn. áll.
- MOLDOVAN, (4), két vh. között, < tájnév Moldova + r. képző -an.
- MORARU, (3), < r. fnév, morar 'molnár, malmos'.
- MOȘNEAG, (2), két vh. között, < r. tnév. moșneag 'aggastyán, szabadparaszt, birtokos'.
- MUNTEAN, (1), két vh. között < r.tájnév. Munte(nia), vagy munte 'hegy'+ r. képző -an, azaz 'munténiai, hegyi'.
- MUREȘAN, (4), két vh. között, < r. víznév Mureș + r. képző -an, azaz 'marosi'.
- NEMEȘ, (3), 1891 < r. nyj. nemeș < m nemes.
- NICHITA, (1). < bg. szn. Nikita (< gr. Nikitasz 'győztes')
- NIȚESCU, (1), < bg. szn. Nica vagy r. becenév Nița (< r. Amița < r. egyh. szn. Ana + r. képző -ița) + r. képző -esc.
- OLAR, (1), két vh. között, < fogl. név olar 'fazekas'.
- OLTEANU, (3), < víznév Olt + r. képző -ean(u).
- OPRA ~ OPREA, (6), két vh. között, < bg. világi szn. Opro + r. képző -ea.
- PANAINTE, (1), < bg. szn. Panajot (< gr. Panajotisz 'kihirdetés, kijelentés').
- PANTA, (3), < bg. szn. Panta (< gr. Pantasz < gr. Pantalejmon rövidült alakja).

- PARASCA-CIPORAC, (3), összetett csn. < r. egyh.szn. Paraschiva rövidült alakja (< bg. Parasko < gr. Pasraszkeon 'péntek, ünnep előestje') + metaf- r. nyj. tnév. cipera ~ piper 'bors'+ r. képző -ac, azaz 'csipős szájú'.
- PAȘCAN, (2) < vsz. hn. Pașcani.
- PĂDURE, (1), < metaf. fnév. pădure 'erdő', azaz 'erdőőr, erdész' vagy tnév. 'erdőn lakó, erdei ember'.
- PETRE, (1), < bg. szn. Petre (< bg. egyh. szn. Петръ < gr. Petrosz 'szikla'.
- PETRESCU, (1), < r. egyh. szn. Petru 'Péter' + r. képző -escu.
- PETRIC, (1), < bg. Petrik < bg. Patrik ~ Patrikij < gr. Patrikiosz > lat. Patricius 'előkelő'.
- PLATON, (2), < bg., gr. szn. Platon.
- POL, (1), < né. csn. Pohl < né. népnév nyj, der Pol 'lengyel'.
- POP, (7), két vh. között, < fnév. nyj. pop 'pap, lelkész', nincs kizárva a magyar eredet sem a pap közszóából, esetleg személynévből.
- POPA, (1), < fnév. popa 'pap'.
- POPESCU, (2), 1885, < r. csn. Popa + r. képző -escu.
- POENARU, (1) < r. hn. Poiană + r. képző -ar(u).
- PRUTEANU, (1) < r. víznév Prut + r. képző -ean(u).
- PUIU, (1), két vh. között < metaf. r. tnév. puî 'fióka, kicsiny'.
- RADU, (1), < bg. vlági szn. Rad ~ Rado < bg. tnév rad 'öröm'.
- RAICU, (4), < bg. világi csn. Rajko.
- RĂDEANU, (3), < hn. Rădeni (több falu neve Moldovában) + r. képző -ean(u).
- ROȘCA, (2), < r. tnév. roșca 'veres hajú, bőrű'.
- ROTARU, (2), < r. fnév. rotar 'kerekes'.
- RUGINĂ ~ RUJINĂ, (10), 1875, < r. tnév. rugină 'rozsdá', azaz 'ragyás, pettyes arcú'.
- RUS ~ RUSU, (3), < r. népnév rus 'orosz'.
- RUȘTIORU, (1), < hn. Ruștior (Beszterce-Naszód).

- SABĂU, (2), < r. nyj. fnév. sabău < m. szabó.
 SOARE, (2), < metaf. r. tnév. soare 'nap' azaz 'fényes'.
 STAN, (4), 1864, < bg. világi szn. Stan.
 STRĂTAN, (4). < bg. egyh. szn. Stratil.
 SUCIU, (3), < r. nyj. fnév suciu < m. szücs.
 SURDU, (3), < r. tnév. surd 'süket'.
 ȘERBAN, (1), < bg. szn. Șerban.
 ȘTEFAN, (5), < r. egyh. szn. Ștefan /m.'István'/ (< bg. Ștefan < gr. Stefanosz 'koszorús').
 ȘTEFĂNESCU, (2), < r. egyh. szn. Ștefan + r. képző -escu.
 ȘUTEU (3), 1913, < r. nyj. fnév. șuteu < m. Sütő 'pék'
 TĂRLUNGEANU, (5), < hn. Tărlungen 'Tatráng' (Brassó megye) + r. képző -ean(u).
 TĂNASE, (2), < bg. szn. Atanos (< gr. Athanasziom 'halál nélküli').
 TĂMAȘ, (1), < m. egyh. szn. Tamás (< gr. Thomasz 'csodálatos').
 TÂRNOVEANU, (2) < víznév Târnava 'Küküllő' + r. képző -ean(u).
 TODEA, (1), < bg. szn. Todo + r. képző -ea.
 TODORAN ~ TUDORAN, (1), < bg. csn Todoran < bg. szn. Todor (< gr. Theodorosz 'Isten ajándéka') + bg. képző -an.
 TODORICĂ, (1), < r.. egyh. szn. Todor (< bg. szn. Todor < gr. Teodorosz 'Isten ajándéka') + r. képző -ică.
 TOFAN, (1), < bg. szn. Tofan < gr. Teofanosz 'isteni jelenés'.
 TOMA, 1, 1930, < egyh.szn. Toma < bg. szn. Toma, < gr. Tomeo 'iker'.
 TONCEAN, 2, < hn. Tonciu 'Tacs' (Beszterce-Naszód megye vagy 'Toncs' Kolozs megye') + r. képző -ean, azaz 'toncsi'.
 TOPAN, (2), < hn. Topa (3 falu Bihar megyében: Topakörös, Kis- Nagytopa) + r. képző -an, azaz 'topai'

- TRIF, (2), < bg. szn. Trifa~Trifon (< gr. Trifonosz 'elégedett, vidám').
- TRUȚĂ, (3), < bg. Truco, vagy < r. szn. Dumitruță rövidülése.
- ȚARCĂ, (1), < bg. szn. Carka~Carko.
- ȚĂRAN, (4), < fnév. țaran 'paraszt', (lehet r. eredetű örmény csn. is: Czárán).
- ȚEPELUȘ, (6), < r. szn. Tepelea (țeapă) + r. képző -uș.
- ȚEPEȘ, (1), < metaf. tnév. țeapă 'karó' + r. képző -eș 'karós', azaz 'egyenes tartású vagy verekedő, csipős'.
- ȚÎFREA, (1), kétféle értelmezése lehetséges 1) < bg., gr. szn. Cifra 'szám', < esetleg m. cifra, (ld. örmény csn. is Czifra).
- UDRICIUC, (1), < r. Udrea (<szláv Adrian rövid alakja) + ukr. képző -čuk, ukrán eredetű csn.
- UIJICĂ, (3), ismeretlen eredetű és jelentéeű csn.
- UNGUREANU, (11), 1881, < országnév Ungaria + r. képző -ean(u). 'magyarországi'.
- URSU, (1), < metaf. tnév. urs 'medve', azaz 'erős, cammogó'.
- URZICĂ, (2), két vh. között , < metaf. tnév. urzică 'csalán', azaz 'csipős'.
- VANC, (2), < bg. szn. Vanko., a bg. szn. Ivanko szn, rövidülése.
- VAIDA, (2), 1939, < m. tisztségnév vajda 'vezető, hadvezér'.
- VĂȚĂMANU, (3), < ukr. fnév. vataman 'falusbíró, faluvezető'.
- VOAIDEȘ, (1), < r. csn. Vaida (< m. vajda) + r. képző -eș.
- VODĂ, (4), < szláv, bg. vajvoda 'fejedelem, herceg, uralkodó' rövidülése.
- VOIDOC, (1), < bg. szn Vojdok + r. képző -oc.
- VLAIC, (1) < bg. szn. Vlajk.
- VĂLCAN. (1), < bg. szn. Vълкан < bg. вълк 'farkas'
- ZAHARIA (1) < bg. egyh. szn.. Zaharij (< gr. Zahariosz < héber Zakarjah – 'Isten emlékezik'

AL-IBRAHIM, arab személy, arab eredetű összetett családnévvel: Al <Allah 'Isten' arab-muszlim nevének rövidülése + Ibrahim szn. (< héber szn. Abraham 'nép atyja').

A román családnevek sokfélesége és tömeges jelenléte 1945-ös évek után kezdett megjelenni. Aránylag kevés román családnévféleség jelent meg a két világháború között, míg az első világháború előtt a maiak közül csak néhány román család név volt jelen az akkor inkább nyaralóhelynek tekintett Borszéken. Az első világháború előtti időkben kb. 4-5 %-a volt meg az összes jelenkori különféle ma már meglévő 210 román családnévnek. A két világháború között a különféle román családnevek száma, melyek még ma is léteznek a város névállományában, már 12-13 %-ra tehető. A II. világháború után több mint 80%-kal növekedett az újabb különböző román családnevek száma, azaz a román családok vagy személyek által viselt egyazon nevek. Viszont az egyazon családnevek gyakorisága túlnyomó többségbe 1 és 2 között van, így az 1-es gyakoriságú családnevek elérik az 50 %-ot, ami azt jelenti, hogy általában egy személy vagy egy család viseli csak ugyanazt a nevet. A legnagyobb gyakorisággal rendelkező családneveknek is alacsony a gyakorisága, 3 család éri el 11, és egy a 10-es gyakoriságú mutatót.. Mindez arra mutat, hogy a II. világháború után erőteljes bevándorlás indult meg, egyrészt a fürdőtelep tömegesebb kihasználása, másrészt a borvíz-termelés növekedése és a lignitbányák kiaknázása és bloklakások építése miatt. A családnevek nagy létszámú különbözősége kis gyakoriság mellett, azt is elárulja, hogy II. világháború után beköltöztek vagy egyedülálló személyek, vagy fiatalabb, néhány személyből álló kis létszámú román családok voltak.

C) BORSZÉK-KIHALT VAGY ELKÖLTÖZÖTT CSALÁDJAINAK TÖRTÉNETI CSALÁDNEVEI

E cím alatt azokkal a családnév-féleségekkel foglalkozunk, amelyek a város névállományában mára már nem szerepelnek. Az itt felsorolt családnevek viselői vagy kihaltak, vagy elköltöztek a helységről. E régi családok tagjainak a nyelvi hovatartozását megfelelő adatok hiányában napjainkban már nem tudjuk megállapítani. A XIX. és XX. század elejéig az Osztrák-Magyar Monarchia vegyes anyanyelvű családjai telepedtek le itt, legtöbbször ideiglenesen. Az esetek túlnyomó többségében ebben az időszakban az idegen eredetű neveket viselő családok vagy személyek elmagyarosodtak, vagy legalább is két- esetleg többnyelvűvé váltak. 1920. évi uralomváltozás után, ha kisebb mértékben is, elrománosodtak. Ez okból is a történeti családnevek tárgyalásakor nem tudjuk a családok vagy az egyedek nemzetiségük vagy nyelvi hovatartozásuk alapján osztályozni, csakis a nevek eredetét tudjuk meghatározni.

Azonban ez esetben is bizonyos fokú eltérést alkalmazunk az olyan családnevek meghatározásánál, amelyek egyházi (többségükben bibliai) személynevekből keletkeztek. Ezeket a családneveket egyrészt ősiségük miatt, másrészt a magyar vagy román nyelv fonétikájához való idomulásuk révén magyar, illetőleg román eredetű családneveknek tekintettük. Így például a *Benedek* családnevet, habár eredete szerint a latin *Benedictus* származéka, magyar családnévnek tekintettük, ugyanígy például a román *Petru* családnév a bulgár *Petro* (< gr. Petrosz) családnévből származik, az osztályozásunkban, éppen a fent említett okok miatt román eredetű családnevek között tárgyaljuk.

Míthogy a román és magyar családnevek túlnyomó többségénél nemcsak a nevek eredetét, de azok szemantikai csoportosítását, azaz jelentésüket szerinti osztályozását is el tudjuk végezni. A más idegen eredetű családneveknél, német, szláv, olasz, görög, örmény eredetű neveknél ezt a jelentés-tani osztályozást nem tudjuk elvégezni, míthogy az idegen eredetű nevek nagyrészt az adminisztráció nem tudta helyesen feljegyezni, maguk a viselőik is sok esetben elferdítették, nem ismerve már a név eredetének alapnyelvét, így osztályozásuk szemantikai szempontból, azaz közszoí jelentésük szerinti csoportosítása nem volt lehetséges.

I. / 1. MAGYAR EGYHÁZI SZEMÉLYNEVEKBŐL KÉPZŐDÖTT ÉS MÁRA KIHALT CSALÁDNEVEK

- ADORJÁN, 1955, < lat. Hadrianus 'Hadrián városában lakó'.
BÁLINT, 1851, < lat. Valentinus 'erős, egészséges'.
BERNÁD, 1881, < né. Bernhardt 'erős mint a medve'.
CIRJÁK, 1992, < lat. Cyriacus < gr. Küriakosz 'uralkodóhoz tartozó'.
DÁNIEL, 1970, < héber Daniél 'Isten a bírám'.
DÁVID, 1879, < héber David 'kedvelt, szeretett'.
DÉNES, 1887, < lat. Dionysius < gr. Dionüsziosz 'bor, szőlő istenének ajánlott'.
DOMOKOS, 1878, < lat. Dominicus 'Istennek szentelt, vasárnap született'.
DÖMÖTÖR, 1967, < szláv Dimitir < gr. Démétriosz 'a föld istennőjének ajánlott'.
ÉLIÁS, 1863, < héber Élijjahu latinus formája, 'Jehova az istenem'.

- GÁBORPÁL, 1886, összetett csn., < héber Gabriél 'Isten embere' + lat. Paulus 'kicsi'.
- GÁSPÁR, 1931, < vsz. perzsa eredetű bibliai név, jelentése 'kincset őrző'.
- GERSON, 1867, < héber Gerson 'idegen, száműzött'.
- GYÁRFÁS, 1875, < gr. / lat. Gervasius 'idős férfi'.
- ILYÉS, 1863, < héber Ellijahu változata, ld. Éliás !
- JÓZSIÁS, 1921, < héber Josiás 'Isten a védelmezőm'.
- KRISZTIÁN, 1863, < lat. Christianus 'keresztény, Krisztushoz tartozó'
- KRISZTINA, 1880, < lat. Christianus nőnemű alakja.
- MÁRTON, 1879, < lat. Martinus 'Mars istenhez hasonló, merész, bátor'.
- MÁRTONFI, 1997, < lat. Martinus, ld. fentebb! + -fi 'fia'.
- MÁTYUS, 1942, Mátyás egyh. szn. változata < lat. Matthias < héber Mattitjahu 'Jehova ajándéka'.
- MÓZES, 1867, < héber Mojseš egyiptomi név 'vízből kivett', mások szerint egyiptomi mes(u) 'fiú' szóból származik.
- ORBÁN, 1956, < lat. Urbanus 'városi, művelt, finom'.
- PAÁL, 1969, < lat. Paulus 'kicsiny, alacsony'.
- PÁLFI, 1896, < lat. Paulus 'kicsiny, alacsony' + -fi 'fia'.
- ROMÁN. 1913, < lat. Romanus 'római'.
- SALAMON, 1879, < héber Solomoh 'békés'.
- SÁNDOR, 1877, < gr. Alexandrosz vagy olasz Sandro 'embert oltalmazó', esetleg török eredetű, ez esetben jelentése 'akarát'.
- SÁNDORFI, 1908, < ld. fentebb! + fi 'fia'.
- SÁRA ~ SCHARA, 1895, < héber Sara 'hercegnő'.
- SIMONFI, 1873, egyh.szn. Simon gr. / lat. S(z)imon héber Sziméon 'meghallgatás' + -fi 'fia'.

VENCZEL, 1877, < né. Wenzel < szláv. Venceslav 'koszorú + dicsőség'.

VINCE, 1883, lat. Vincentius 'győztes'.

ZAKARIÁS, 1811. < héber Zekarjah latin alakja 'Jehova emlékezik'

ZSIGMOND, 1953, < né. Siegmund ~ Sigismund 'győztes védő'.

**I/2. EGYHÁZI SZEMÉLYNEVEK BECENÉVI
ALAKJAIBÓL KÉPZETT, MÁRA KIHALT MAGYAR
EREDETŰ CSALÁDNEVEK**

ANGI, 1820, < lat. Angelus 'angyal

BARTALIS, 1874, < Bertalan ~ Bartalan egyh. szn.

BENE, 1930, < Benedek egyh. szn.

BENKE, 1936, < Benedek egyh. szn.

BENŐ, 1839, < Benedek egyh. szn.

CIRA, 1878, < Cirják egyh. szn..

DARKÓ, 1870, < Dáriusz régi egyf. szn.

DÓZSA, 1882, < vsz. Dávid egyh. szn.

FÓRIKA, 1993, < Flórián egyh. szn.

FÓRIS, 1989, < Flórián egyh. szn.

GALLÓ ~ GALÓ, 1936, < Gálos régi egyh. szn.

JANKÓ, 1902 < János egyh. szn.

JANÓKA, 1929, < János egyh. szn.

JÓNÁS, 1907, < János egyh. szn.

KACSÓ, 1966, < vsz. Kálmán egyh. szn.

PÓKA, 1968, < Pál egy. szn.

SÁMI, 1977, < Sámuel egyh. szn.

SEBŐ, 1968, < Sebestyén egyh. szn.

TIMA, 1890, < Timót régi egyh. szn.

**1/3. MAGYAR VILÁGI SZEMÉLYNEVEKBŐL
ALAKULT, MÁRA KIHALT MAGYAR
CSALÁDNEVEK**

BODA, 1910, Bod(a).

BOR, 1989, Bor, de lehet foglalkozásra utaló is borkereskedő, bortermelő'.

BÖJTHE, 1956, Böjte ~ Bete.

BUTYKA, 1978, Budka

CSATA, 1977, Csat(a).

CSATÓ, 1856, Csat(ó).

CSEKE, 1922, Csek(e).

CSOMA, 1860, Csoma.

CSOMOS, 1874, Csom(os).

CSONT, 1760, Csont.

GEGŐ, 1886, Geg(ő).

KONCZ, 1920, Konc.

KÓSA, 1976, Kos(a)..

KOSS, 1870, Kós.

MAJLÁT, 1892, vsz. Majlát.

MAKÓ, 1895, Mak(o).

PÉNTEK. 1890, Péntek.

**1/4. TULAJDONSÁGRA UTALÓ KIHALT MAGYAR
CSALÁDNEVEK**

BÁRÁNY, 1890, < metaf. bárány metaf. 'szelid'.

BIBLIA, 1922, < biblia 'vallásos, bibliát kedvelő'..

BODOR, 1970, < bodor 'göndör'.

BOGÁCS, 1921, < metaf. bogáncs 'földjét hanyagul megmunkáló'.

- BORS, 1978, < metaf. bors 'csioős, 1877.
BURJÁN. 1932, < metaf. burján 'földjét elhanyagoló gazda'.
CUCUKA, 1966, < nyj. cucuka 'lovacska'.
CSÁSZÁR, 1978, < metafor. császár 'uralkodó, hatalmas-
kodó, császár jobággya'
CSAVARÓ, 1943, < metafor. csavaró 'ügyeskedő, csaváros
eszű'.
CSIZMÁS, 1970, < csizmás 'csizmában járó' esetleg 'csizma-
készítő'.
CSÓKA ~ CSIOKA, 1969, < metafor.csóka 'fekete, fekete
bőrű, hajú'
CSONKA, 1873, < csonka 'csonka kezű, lábú'.
CSORBA, 1857, < csorba 'foghíjas, csonka'.
CSUSZA, 1990, < csusza vsz. 'reumás, köszvényes'.
DANGÓ, 1917, < dongó 'mély hangon beszélő'.
ÉLTES, 1889, < éltes 'koros, idős, életrevaló'.
ERŐS, 1828, < erős 'izmos, életrevaló, hatalmas'.
FINTA, 1918, < finta 'fitos orrú'.
FÖLDES, 1885, < földes, 'birtokos, birtokos jobbágy'
FÜSTÖS, 1894, < füstös 'barna bőrű, barna arcú'.
GÖNDÖR, 1937, < göndör 'göndör hajú'.
HAJNAL, 1956, < metaf. hajnal 'koránkelő'.
HÉJA ~ HÉJJA, 1886, < metaf. héja 'agresszív', esetleg fog-
lalkozásnév 'héjával vadászó'.
HIDEG, 1880, < hideg 'rideg, közömbös'.
HOSSZÚ, 1930, < hosszú 'nyulánk, magas termetű'.
JOÓ, 1961, < jó 'derék, becsületes'.
KAJTÁR, 1879, < kajtár 'haszontalan, kártevő'.
KEDVES, 1885, < kedves 'kellemes, barátságos'.

- KIRÁLY, 1987, < király 'udvarral kapcsolatban álló, uralkodó természetű, hatalmaskodó'.
- KIS ~ KISS, 1815, < kis 'kis termetű, alacsony'.
- KISGYÖRGY, 1937. < kis 'alacsony, kicsiny' + egyh. szn. György.
- KISPÁL, 1879, < kis 'kicsiny' + egyh. szn. Pál.
- KÓZSA, 1860, < kózsza 'csellengő, tekerő'.
- KÖVÉR, 1891, < kövér 'vastag, hájas, hízott'
- LABANCZ, 1860, < labanc 'császárpárti, császárpárti katona'.
- LÖKÖS, 1955, < lelkes 'buzdító, lelkesítő'.
- MAGOS, 1960, < magas. 'magas termetű, nagyra becsült'
- NYILVÁN, 1885, < szójárása nyilván.
- RÉSZEG, 1886, < részeg 'ittas, iszákos'.
- RÓZSA, 1883, < metaf. rózsa 'szép, illatos'.
- SÁSKA, 1912, < metaf. sáska 'kártékony, mohó'.
- SZABADOS, 1988, < szabados 'felszabadított jobbágyp'.
- SZÁRAZ, 1857, < száraz 'sovány, összetöporodott'.
- SZARKA, 1934, < metaf. szarka 'lopásra hajlamos'.
- SZARVAS, 1955, < metaf. szarvas 'szökkenő', esetleg 'szarvasra vadászó'.
- SZÉP, 1876, < szép 'kellemes, csinos, dőlceg'.
- VAD, 1895, < vad 'bősz, kegyetlen, erőszakos'.
- VAS ~ VASS, 1889, < metaf. vas 'erős, szilárd', utalhat foglalkozásra is 'vasműves'.
- VIRÁG, 1927, < metaf. virág 'szép, kellemes', utalhat foglalkozásra is 'virágot termelő'.
- ZÖLD, 1935, < zöld 'sápadt bőrszínű', néha 'tapasztalatlan, nem jártas'.

I./ 5. FOGLALKOZÁSRA UTALÓ KIHALT MAGYAR
EREDETŰ CSALÁDNEVEK.

- ÁCS, 1900, < ács 'famegmunkáló, tetőfedeleet készítő'.
BÁCS, 1869, < bács 'számadó pásztor, juhász, juhos gazda'.
BAKOS, 1938, < bakos, 'olajsütő, olajsajtoló'.
BÁNYÁSZ, 1980, < bányász, 'bányamunkás, kohász'.
BOCSKOR, 1922, < metaf. bocskor 'bocskor készítő'.
BORBÉLY, 1910, < borbély, 'fodrász, felcser'.
BORBOJ, 1813, < borbolyafa 'sáskafa', de inkább a Borbély
családnév téves feljegyzése.
CSAPÓ, 1878, < csapó 'szűrposztócsináló, gyapjúműves'.
CSÁSZÁR, 1919, < metafor császár 'hatalmaskodó'.
CSATLÓS, 1846, < csatlós 'fegyverhordozó, kísérő'.
CSISZÉR, 1919, < csiszér 'kardműves, tőrkészítő'.
DÉÁK, 1867, < deák 'tanult ember, írnok, tanuló, egyházi,
kántortanító'.
GAJDÓ, 1943, < nyj. gajdó 'furulyás'.
GARDA, 1943, < metaf. garda 'halfajta', azaz 'halász'.
GAZDA, 1894, < gazda 'birtokos paraszt, munkaadó, föld-
műves, majoros gazda'.
HAJDÓ, 1988, < hajdú 'marhapásztor, gyalogkatona', esetleg
'néprajzi csoport tagja'.
JUHÁSZ, 1920, < juhász 'juhásztor'
KALAMÁR~ KALMÁR, 1874 / 1873, < kalmár 'szatócs,
házaló kereskedő'.
KATONA, 1975, < katona 'fegyveres vitéz, honvéd'.
KERESZTES, 1875, < keresztes 'keresztes vitéz', de lehet
egyh. szn. is.
KERTÉSZ, 1950, < kertész 'kertet gondozó'.

- KOVÁCS, 1867, < kovács 'patkoló, vasat feldolgozó, vasműves'.
- KÖLLŐ, 1987, < köllő 'lent, kendert törő'.
- LOVÁSZ, 1866, < lovász 'hátasló gondozó'.
- MADARÁSZ, 1875, < madarász 'madár fogó, madár idomító, madárnevelő'.
- MÉSZÁROS, 1865, < mészáros 'húsállat levágó, feldolgozó és azt áruló'.
- PÁSZTOR, 1993, < pásztor 'háziállatot őrző, legeltető; csösz; lelkész.
- PECZÉR, 1895, < pecér 'kutyákat fogdosó, kutyagondozó'.
- PINTÉR, 1887, < pintér 'kádár, bodnár'.
- ROSTÁS, 1863: < rostás 'rostát készítő, rostával dolgozó'.
- SALLÓ, 1908, < sarló metaf. 'sarlót készítő, sarlóval dolgozó'.
- SELYMES, 1927, < selyem metaf. 'selymet áruló, selymet szövő'.
- SÍPOS, 1859, < sípos 'sípval, fuvalával zenélő'.
- SÓLYOM, 1889, < metaf. sólyom 'solymár'.
- SZÁNTÓ, 1955, < szántó 'földműves'.
- SZEKERES, 1912, < szekeres 'kocsis, fuvarozó'.
- SZŐCS, 1860, < szőcs 'bundát készítő, bőrruhát készítő'.
- TAKÁCS, 1863, < takács 'szövéssel foglalkozó'.
- TÉGLÁS, 1863, < téglás 'téglavető, téglaegető'.
- TIMÁR, 1906, < timár 'börrel foglalkozó iparos, bőrcserző'.
- TINTA, 1907, < metaf. tinta vsz. 'iródeák, tollforgató'.
- TIZEDES, 1877, < tizedes 'káplár, utca kapitány'.
- TÓÁSÓ, 1966, < tóásó 'halastavat ásó'.
- TŐKÉS, 1980, < tőkés 'szőlősgazda'.
- TŐZSÉR, 1873, < tőzsér 'kereskedő, marhákkal kereskedő'.
- ÜVEGES, 1976, < üveges 'üveget gyártó, üvegező, üveget áruló'.
- VADÁSZ, 1886, < vadász 'vadállatokot lövő, befogó, s azokat feldolgozó'.

VÁNYOLÓ, 1906, < ványoló 'ványolást végző, gyapjúszövetet tömítő'.

VARGYAS, 1875, < varjas 'varjut tartó, varjut vadászó, befogó'

I./ 6, FÖLDRAJZI NÉVRE, SZÁRMAZÁSI HELYRE
UTALÓ KIHALT MAGYAR EREDETŰ
CSALÁDNEVEK

Ezek a hely- és helységnevekből, tájnevekből képzett családnevek túlnyomó többsége a hely- és helységnevek végére illesztett -í melléknévi képzővel formálódtak, nagyon ritkán azonban a pusta hely- és helységnévből is képződhetnek. A magyarázatuknál éppen az állandó ismétlések miatt elkerüljük az -i melléknévi képző állandó ismétlését.

ÁDÁMOSSI ~ ÁDÁMOSI, 1981, < hn. Ádámos (Kis-Küküllő).

ÁGOSTINI, 1880, < hn. Ágostonfalva (Nagy-Küküllő).

ÁRKOSI, 1897, hn. < Árkos (Háromszék).

BALATON, 1914, < víznév Balaton.

BANGI, 1891, < hn. Bánk (Nógrád, Veszprém).

BÁNYAI, 1872, < Osztrák-Magyar Monarchia területén 24 helységnév van, mely a bánya közszót tartalmazza.

BARABÁSI, 1980. < hn. Barabási (Zala, Bereg).

BERECZI ~ BERECZY, 1970, < hn. Berec (Háromszék).

BERKI, 1895, < hn. Berek (Abony, Szolnok, Heves, Pest).

BIHARI, 1887, < tájnév Bihar.

BOLDI, 1975, < hn. Bold (Heves).

BORDI, 1883, < hn. Bord (Kis-Küküllő).

BORONYAI, 1927, < hn. Baranya (Bács), de vsz. megyenév Baranya.

- BORSERCHI, 1881, < hn. Borszék (Harghita).
- BORZOGI, 1891, < vsz. Borzog kis falu vagy falurész, esetleg tanya neve.
- BUDAI, 1865, < hn. Buda (Heves, Kolozs, Pest vagy Zala megyék).
- BUGYI, 1891, < hn. Bugyi (Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye).
- BUKARESTI, 1905, < hn. Bukarest (Románia fővárosa).
- CSÉFAY, 1990, < hn. Cséfa (Pozsony)
- CSENGERI, 1870, < hn. Csenger (Szatmár).
- CSOMORTÁNYI ~ CSOMORTÁNI, 1868, < hn. Csomortány (Háromszék, Csík),
- DOBAY ~ DOBAI, 1910/1917, < hn. Doba (Szilágy, Veszprém).
- DOBONDI, 1751, < ismeretlen. hn. Dobond.
- DÓCZI, 1881, < Dócz (Csongrád, Torontál).
- ELŐHÁZI, 1917, < ismeretlen. hn. Előháza.
- EBERGÉNYI, 1979, < hn. Ebergény (Zala).
- ENYED ~ ENYEDI, 1933, < hn. Enyed (Alsó-Fehér, Pozsony).
- EPERJESI, 1933, < hn. Eperjes (Békés, Pozsony, Sáros).
- FARCÁDI, 1858, < hn. Farcád (Udvarhely).
- FOGARASSY, 1816, < hn esetleg megyenév Fogarás (Fogarás megye).
- GENCSI, 1859, < hn. Gencs (Szatmár).
- GHEBEDI, 1950, < ismeretlen. hn. Gebed, lehetséges hn. Gebe (Szatmár).
- GÖDRI, 1885, < hn. Gödre (Baranya).
- GYULAI, 1925, < hn. Gyula (Doboka, Kolozs, Veszprém, Békés).
- KÁLOSI, 1875, < hn. Kálos (Gömör).
- KARI, 1891, < hn. Kara (Kolozs).
- KASSAI ~ KASSAY, 1960, < hn. Kassa (Abaúj, Baranya).
- KÁSZONYI, 1943, < hn Kászón, (Bereg, Bákó. Csík).

- KAZACSAI, 1878, < ism. hn. Kazacsa. ·
- KAZAY, 1946, < hn. Kaza (Borsod).
- KECSEDI, 1889~ KECSETI, 1948. < hn. Kecsed (Szolnok, Kolozs, Udavarhely).
- KOCSÁRDI, 1885, < hn. Kocsárd (Kolozs).
- KÓCSI, 1891, < hn. Kócs (Kolozs).
- KOCSORDI, 1864, < hn. Kocsord (Szatmár).
- KOMÁROMI, 1973, < hn. Komárom. (Komárom, Veszprém).
- LAPPÁNYI, 1977, < vsz hn. Lappáncsi (Baranya).
- LICZKAI, 1953, < hn. (Olasz)liszka (Zemplén), Liszko (Nógrád).
- LITVAI, 1889, hn Litva (Hont).
- MAKI, 1918, < hn. Mak (Komárom).
- MÁNYA, 1921, < hn. Mánya (Bars, Szolnok, Nyitra).
- MAROSI, 1919, < víznév Maros vagy Maros víznévvel keltkezett helységnevek.
- MARTI ~ MARTHI, 1864, < marti 'vízparton lakó', de lehet lehet becenév, főleg ha a használt, ejtett alakja Márti volt.
- MONDAI, 1944, < ismeretlen.hn. Monda.
- MORVAI ~ MORVAY, 1991, < hn. Morva (Zemplén), vagy 'morvaországi'.
- MUSZKAI, ?, < vsz. muszka 'orosz, moszkvai', azaz 'oroszországi'.
- NÉMETI ~ NÉMETHI, 1891. < huszonegy különböző megyében lévő település összetett alakban tartalmazza a Német, illetőleg a Németi nevet.
- NYÁRÁDI, 1989, < hn. Nyárád (Borsod, Baranya) vagy mint tájnév 'nyárádmenti'.
- NYÍRI, 1939, hn. Nyir(egyháza), vagy tájegység Nyírség, azaz 'Nyírségben lakó'.
- PÁLMAI, 1928, < vsz. hn. Pálmafalva (Szepes).

- PÁPAI ~ PÁPAY, 1951, < hn. Pápa (Veszprém, Somogy).
- PATAKI, 1893, < hn. Patak (Liptó, Zemplén, Nógrád) vagy azokból a számos összetett helységnévből, melynek egy tagja a patak közszót tartalmazza, esetleg utalhat olyan személyre, aki patak mellett lakik.
- PÁVAI-VAJNA, 1851, összetett csn., < hn. Páva (Háromszék) + román, esetleg bulgár eredetű Vojna személynévből származó Vajna személynév.
- PULAI, 1942, < hn. Pula (Veszprém).
- RÉDAI, 1906, hn. Réde (Heves, Veszprém).
- REGÉCZI, 1995, < hn. Regéc (Abaúj).
- SALATI, 1878, < ismeretlen hn. Salat.
- SÁRVÁRI, 1883, < hn. Sárvár (Abaúj, Doboka, Vas).
- SEPSI, 1913, < hn. Sepsi (Abaúj), esetleg Sepsi fiúszékből való.
- SÓFALVI, 1970, < hn. Sófalva (Udvarhelyszék).
- SÓVÁRI, 1994, < hn. Sóvár (Sáros).
- SZALAI ~ SZALLAY, 1877, < hn. Szala (Abaúj, Kolozs, Somogy, Zala).
- SZARKAI, 1985, < hn. Szarkó (Bihar).
- SZATMÁRI ~ SZATHMÁRY, 1870, < hn. Szatmár, ritkábban Szatmár megyéből való.
- SZEBENI, 1904, < hn. Szeben (Szeben megye).
- SZENTES ~ SZENTESI ?, < hn. Szentes (Csongrád, Somogy, Ung, Zemplén).
- SZENTGYÖRGYVÁRI, 1964, 1964, < hn. Szentgyörgyvár (Somogy, Zala).
- SZENTIVÁNYI, 1917, < hn. Szentiván (Abaúj, Barania, Borsod, Marosszék, Pest, Veszprém, Sáros, Torontál).
- SZENTPÁLY ~ SZENTPÁLI, 1878, < hn. Szentpál (Arad, Győr, Kolozs, Komárom, Kis-Küküllő, Somogy, Udvarhely, Zala).

- SZILASI, 1878, < hn. Szil (Bihar, Nyitra, Somogy, Sopron).
- SZILASI, 1878, < hn. Szilás (Fejér, Komárom, Torna, Torontál, Veszprém).
- SZOMBATI, 1890, < hn. (Rima)szombat (Gömör), (Nagy)szombat (Pozsony), (Szepes)szombat (Szepes), (Mura)szombat (Vas), (Pór)szombat (Zala).
- TÁTRAY, 1941, < hn. Tátra(alja), Tátra(füred), Tátra(lomnic) (Szepes).
- TORDAI, 1953, < hn. Torda (Békés, Bihar, Kolozs, Győr, Torontál).
- UDVARI ~ UDVARY, 1870, < nemesi kúriából, királyi udvarból származó.
- UGRÓCZI, 1993, < hn. Ugróc (Bors, Doboka, Trencsén)
- UNGVÁRI, 1965, < hn. Ungvár (Ung).
- VÁGÁSI, 1961, < hn. Vágás (Sáros, Udvarhelyszék, Zemplén).
- VIZOLI, 1901, < hn. Vizsoly (Abaúj).
- VOZSNYAI, 1914, < hn. (Nagy)vázsony, (Tót)vázsony (Veszprém).
- VÖLGYI, 1934, < völgyben lakó, esetleg olyan összetett helynév, melynek második tagja a völgy terepforma nevet tartalmazza.
- ZATURCSAI, 1879. < hn. Zaturcsány (Turóc).

I./7. NÉPNEVEKBŐL ALAKULT MÁRA KIHALT MAGYAR CSALÁDNEVEK

- KOZÁK, 1957, < kozák 'katonai szervezetben élő keleti szláv népcsoport'.
- LENGYEL, 1913, < lengyel 'lengyel vagy lengyelországi'.
- OLÁ ~ OLÁH, 1849, < oláh 'román'.
- TÓTH ~ TÓT, 1871, < tót 'szlovák', régebben 'szláv'.
- ZSIDÓ, 1945, < zsidó 'izraelita'

II. ROMÁN EREDETŰ KIHALT CSALÁDNEVEK BORSZÉKEN

E csoportba sorolt családnevek közvetlen eredete román, viselőinek anyanyelvét azonban ma már nem tudjuk pontosan megállapítani, annyi bizonyos, hogy néhány család magyar anyanyelvű lehetett, mint például Ráduly, Lupuj vagy örmény, mint Szereceán, Todor, Várza.

A családneveket az okmányokban fellelt alakban tüntetjük fel, melléjük, ahol eltér az irodalmi alaktól, zárójelben megadjuk a mai irodalmi formát is, mint például CZARAN (*Ţăran*).

A román egyházi nevek, az többségükben az ún. bibliai nevek, nagyjából a bulgár egyházi szlávból kerültek át az ortodoxia révén a román nyelvbe. Ezek nagy része héber eredetű, melyek görög közvetítéssel jutottak a bulgár egyházi szlávba. Tekintve, hogy ezek a román névállományban is szláv vagy görög közvetítéssel kerültek be, gyakoriságuk miatt meghonosodtak a román nyelvben, (akárcsak a magyar nyelvben, ahol mint már említettük, latin közvetítéssel kerültek be az egyházi nevek többsége). Ezeket az egyházi személyneveket felsorolásunkban, bár valódi eredetük szláv vagy ritkábban görög, román eredetűeknek tekintettük.

Valóban biztosan román eredetűek főleg azok a román családnevek, amelyek egyrészt román közszavakból keletkeztek, főleg az első viselőik tulajdonságára vagy foglalkozására utaltak és kezdetben az ún. keresztnév mellett melléknévként vagy becenévként szerepeltek. Ezenkívül igen nagy számban szerepelnek olyan román eredetű családnevek, melyek származási vagy régebbi lakóhelyre utalnak és -an, -ean, vagy -ar képzők segítségével képződtek.

Nagyszámú azoknak a román családneveknek a száma, melyek világi bulgár személynévekből képződtek, gyakran román kicsinyítő képzőkkel, mint -ută -ită, -ică stb., vagy -ea képzőkkel. Sok esetben e világi bulgár eredetű nevek átvétele képzők nélkül, és gyakran kisebb fonetikai változásokkal kerültek át a román névállományba.

Ahol a román családnevek többféle eredetre is visszavezethetők, ilyen esetekben ezt a tényt talán vagy esetleg jelzőkkel jelöltük meg.

ARZSINT (*Argint*), 1942, < r. argint 'ezüst', vsz. metaf. tnév, esetleg fnév.

BALAN (*Bălan*), 1880, < r. bălan 'szőke', tnév.

BELBORAN, 1888, < hn. Belbor (Harghita) + r. képző -an.

BENTA, 1924, < bg. szn. Bento

BERSZAN (*Bârsan*), 1941, < hn. Bârsa (Brassó) + r. képző -an.

BIRSANOC (*Bârsanoc*) 1990, r. csn. Bârsan + r. képző -oc.

BOCSÁN (*Bocian*), 1890, < hn. Boceni (Mehedinți) + r. képző -an.

BOER, 1905, < r. boer 'bojár, román földesúr', tnév., esetleg fnév.

BOGYA (*Bodea*), 1882, < bg. Boda + r. képző -ea.

BOLYAN (*Boian*), 1865, < hn. Boian (Kolozs, Szeben).

BOTAR, 1904, < r. botar 'bot készítő', fnév.

BRASSOVAN (*Braşovan*), 1818, < hn. Braşov (Brassó) + r. képző -an.

BROI, 1993, < bg. brojati igéből 'rendetlen', tnév.

BURLAC, 1930, < r. burlac 'agglegény', tnév.

BUSTAN (*bostan*), 1911, < r. bostan 'tök', ,metaf. tnév.

BUTA, 1841, < bg. szn. Buto, esetleg m. buta tnév.

- CĂLIMĂNESCU, 1981, < hn. Căliman (Vrancea) + r. képző -escu.
- CĂLIN, 1970, < bg. szn. Kalin.
- CEPELEANU, 1893, < vsz. hn. Ceplea (Gorj) + r. képző-an.
- CHIOREAN, 1835, < hn. Chioara 'Kővár' + r. képző -ean.
- CIFRA ~ CIFFRA (Țifra) 1870, < gr. szn. Cifra, esetleg m. cifra tnév.
- CITIRIGA, < r. ceterică (r. ceteră 'hegedű') 'hegedűs', fnév.
- CIUSA, 1972, ismeretlen jelentésű csn.
- COSTI ~ KOSZTI, 1976, < bg.csn.Koste.
- CUCAN, 1893, < hn. Cucu /m. Kuk/ (Szatmár) + r. képző -an.
- CZAIKU (Țaicu), 1918, < bg. csn. Cajko.
- CZERÁN (Țăran), 1875, < r. țăran 'paraszt, földműves', fnév.
- DAN, 1982, < r. egyh. szn. Dan
- DOBREAN, 1958, < hn. Dobra (Fehér,Humyad, Dâmbovița, Mehedinți, Maros, Szatmár).
- DOBRESCU, 1977, < szn. vagy hn. Dobra + r. képző -escu.
- DORNEAN, 1881, < hn Dorna (Suceava) + r. képző -ean.
- DUDUCZ (Duduț), 1895, < bg. szn. Dudo + r.képző -uț.
- FROIAN, 1805, tisztázatlan etimológiájú csn.
- GAFTON, 1852, < egyh. szn. Gafton (< gr. Agathon).
- GERMÁN (Gherman), 1812, r. csn. Gherman (< szláv. German < lat.Germanus).
- GERCZUJ (Gherțui), 1878, < bg. szn. Gerco
- GENTAR, 1878, r.< gentar 'táskát készítő'.
- GHIURGHICA (Gheorghică), 1980, < r. egyh. szn. Gheorghe + r. képző -ică.
- GIMA (Ghima), 1895, < bg. szn. Gima.
- GINDA (Ghindă), 1969, < metaf. r. csn. Ghindă < ghindă 'makk'.fnév

- GUCZUJ (*Guțui*), 1988, < bg. szn. Guco + r. képző -ui,
- HAȚEGAN, 1953, < hn. Hateg (Hunyad) + r. képző -an.
- ITEA, 1938, < bg. szn. Ito + r. képző -ea.
- JAKOBAS (*Iacobaș*), 1887, < egyh. szn. Iacob + r. képző -aș.
- JERHAN (*Ierhan*), 1860, < török erhan 'fejedelem, ember'.
- JIPESCU, 1981, < bg. szn. Žipa + r. képző -escu.
- JOSIV (*Iosiv*), 1893, < r. egyh. szn. Iosif.
- JUBASCU (*Iubașcu*), 1885, < ismeretlen, vsz. szláv eredetű román csn.
- KARPINOS (*Cărpănos*), 1920, < r. cărpănos 'fösvény, rosszlelkű', tnév.
- KEMPU (*câmpu*), 1967, < r. metaf. csn. Câmpu < r. câmp 'mező', azaz 'mezőn lakó', tnév.
- KINDA (*Chindea*), 1883, < bg. szn. Къndo + r. képző -ea.
- KINDRIS (*Chindriș*), 1955, < vsz, m, kenderes, fnév.
- KOTUL (*Cotul*), 1918, < r. cot 'kanyar, könyök, tanya', lehet bg. szn. Koto + r. -ul.
- LET (*Leț*), 1996. < bg. szn. Leco, Lece.
- LUPU, 1974, < r. metaf. szn. Lupu r. lup 'farkas', azaz 'vad, kegyetlen, bátor', tnév.
- LUPUJ (*lupul*), 1887, ld. Lupu, főleg magyarok által használt román eredetű családnév.
- MAGDÁS (*Magdaș*), 1882, < r. egyh. szn. Magdalena rövidülése + r. képző -aș
- MAKSZEM (*Maxim*), 1921, < r. egyh. szn. Maxim < bg. szn. Maksim (lat. szn. Maximus)
- MANTA, 1976, < r. szn. Manta < gr. Mantasz.
- MARKIS (*Marchiș*), 1887, < r. csn. Marchiș < bg. szn. Mark + r. képző -iș.
- MICAN, 1892, < hn. Mica (Argeș, Kolozs, Maros) + r. képző -an.

- MIRON, 1872, < r egyh. szn. Miron < bg. szn. Miron (gr. szn. Miron).
- MURESÁN (*Mureșan*), 1855, < víznév Mureș 'Maros' + r. képző -an.
- MUZSDEI (*Mujdei*), 1854, < r. metaf. mujdei 'fokhagymamártás', tnév. 'csipős', esetleg 'fokhagynanártást készítő', tnév. vagy fnév.
- NYÁGA (*Neaga*), 1912, < bg. szn. Njaga.
- ONIKA (*Onică*), < r. becenév Ionică rövidülése vagy bg. szn. Onu + r. képző .-ică.
- PANDREA, 1889, < r. csn. Pandrea < bg. szn. Pandur(ov) (< gr. Pantrasz) + r. képző -ea.
- PANTEA, 1981, < r. csn. Pantea < bg. szn. Panto (< gr. Pantosz).+ r. képző -ea.
- PASCAN, 1951, < r. csn. Pascan < bg. szn. Pasko + r. képző -an.
- PETRÁS (*Petraș*), 1891, < egyh. szn. Petru + r. képző -aș vagy bg. szn. Petraș.
- POSZTULY (*Postol*), 1892, < r. csn. Apostol rövidülése vagy bg. szn. Posto + r. -ul.
- PUNTYA (*Puntea*), 1876, < r. csn. Puntea < bg. szn. Punto + r. képző -ea.
- PUSZTEA (*Pustea*), 1871, < r. csn. Pustea < bg. Pusto + r. képző -ea.
- RÁDULY (*Radul*), 1860, < magyar családok által használt román eredetű csn. r. csn. Radul < bg. Rado, Rad + r. -ul.
- RUCZUJ (*Ruțui*), 1857, < r. csn. Rutui ~ Ruțul < bg. Ruco + r. képző -ui vagy -ul.
- RUPA, 1896, < r. csn. Rupa < bg. szn. Rupo, gyakorta cigányok viselik e családnevet.
- SZIRB ~ SIRBU (*Sârbu*), 1880 ~ 1970, < r. népnév sârb 'szerb'.
- SILVESTRU, 1996, < bg. lat. Silvester román alakja.

- TARCĂU, 1979, < r. csn. < Tarcău < r. nyj. tarcău < m. tarka,
tnév.
- TIFAN, 1966, < r. csn. Trifan < bg.szn. Trifon (gr. szn.
Trifonosz).
- TIFUI, 1979, < r. csn. Tifui < bg. szn. Tifu + r. képző -ui.
- TODOR, 1882, < r. csn. Todor < bg. Todor (< gr Teodorosz)
- TOMUTZA (*Tomuța*), 1887, < r. egyh. szn Toma + r. képző
-uta.
- TOPOR, 1860, < r.csn. Topor < r.metaf. topor 'fejsze', azaz
'buta, tudatlan', tnév.
- TRIFAN, 1894, ld. Tifan!
- TURLOK (*Turlac*), 1886, < r. csn. Turlac < r. turlac 'részeg,
zavarodott' (< török torlak 'szájhős, dicsekvő', tnév...)
- VAJNA ~ VAINA, 1850, < r.csn Voina ~ Voinea < bg. szn.
Vojno ~ Vojna.
- VÁRZA (*Varză*), 1950, < r csn. Varză < r. varză 'káposzta',
tnév, esetleg fnév., örmény családok is viselték ezt a román
eredetű családnevet.
- VISÁN (*Vișan*) 1880, < r. csn. Vișan < bg. szn. Višan, de lehet
hn. Vișeu + r. képző -an, (Maramaros) avagy hn. Vișan
(Iași, Brăila), esetleg Vișea + r. képző -an.
- ZSURZS (*Jurj ~Giurgi*), 1876, < bg. szn. Žurž ~ Džurdžo,
- ZSURZSÁN (*Jurjan ~ Giugian*), < vsz. hn. Giurgiu + r.
képző -an.

III. NÉMET EREDETŰ, MÁRA KIHALT BORSZÉKI CSALÁDNEVEK

Napjainkig eltűnt német eredetű családnevek sokasága azt bizonyítja, hogy a helység keletkezésének és kezdeti időszakának idején sok német ajkú család telepedett le. A családnevek alapján azt is megállapíthatjuk, hogy e családok közül legtöbben Sziléziából és a Cseh-Morva tartomány területeiről származtak be. Valószínűleg a többségük az üveggyártásban, az ásványvíz kitermelésénél tevékenykedtek vagy iparosként dolgoztak. Ezek kezdeti időszakban német identitással bírtak, s német anyanyelvűek lehetett. Ezt bizonyítja az is, hogy a német eredetű családnevek között igen sok a Sziléziában gyakori volt német eredetű családnevek.

Kisebb mértékben, úgy gondoljuk, hogy kétnyelvű vagy éppen már elmagyarosodott családok is lehettek közöttük. Azt is meg kell említenünk, hogy több olyan német eredetű családnevet is találunk, amelyet főleg zsidó eredetű betelepített családok használtak, akik azidőtájt a német alapú jidis nyelvjárást beszélték. Tény az is, hogy a későbbi időszakban e családok nagy számban a magyar környezetben, még jóval az első világháború előtt, elmagyarosodtak. Sok család kétnyelvűvé vált, majd sokan közülük még az első világháború magyarrá vált. E folyamathoz hozzájárult az is, hogy a tisztiséget viselők, az egyházi személyek, a székely munkások és a fürdővendégek nagy része a magyar anyanyelvű volt. A hivatalos bejegyzések, anyakönyvek, okiratok magyarul voltak kiállítva, így a bejegyzettek keresztnévei magyarra fordítva és elég gyakran a családnevei is magyaros formában, magyaros helyesírással voltak feljegyezve, ami néhány esetben megnehezítette a családnevek irodalmi, helyes német formában

való feljegyzésüket. Nem beszélve arról, hogy több esetben maguk a feljegyzett családok is elírt, elfetődött alakban használták a családnevüket. Ez okból kifolyólag ma már nem tudjuk minden esetben megállapítani a családnevek eredeti formáját. Úgy határoztunk, hogy a családneveket az okiratokban, a hivatalos feljegyzésekben talált alakjukban közöljük. Nyilvánvaló, hogy az esetek többségében a feljegyzett családnevek megegyeztek az irodalmi formákkal és helyesírási szabályokkal. Ebben az esetben a családnevek mellé zárójelben (ua.), az 'ugyanaz' megjegyzést tüntetjük fel, ami azt jelenti, hogy a családnév megegyezik a helyes német névalakkal. Eltérés esetén zárójelben feltüntetjük a megfelelő általánosan használt irodalmi alakot, vagy ha bizonytalan a megállapításunk a feltételezett helyes alak mellé vsz., azaz 'valószínű' megjegyzést írunk. Az esetben, ha tudjuk ugyan a német eredetet vagy legalább is a név alakjából a német eredetre következtetünk, az eredeti alakot nem ismerve, zárójelben (ism.?), azaz 'ismeretlen' megjegyzést alkalmazunk.

Ugyancsak a családnév után feltüntetjük az első feljegyzésének dátumát, majd bizonyításként, hogy milyen nagy számú a sziléziai területről beszármazott német nyelvű család jött be, zárójelben (SZ), azaz 'sziléziai' jelzéssel illetjük azokat a családneveket, amelyeket a régebbi német nyelvterületen kizárólag vagy főleg Sziléziában használtak.

ANDERWALD, (ua.), 1882, 'erdei, erdő mellett lakó'.

BARSCHE, (Bartsch), 1921, 'szláv eredetű Bartoš szn. német változata'. (SZ.).

BEDNERS, (ism. ?), 1802.

BELL, (ua.), 1876, helynévből alakult csn.

BERTMAN ~ BETERMAN, (Bartmann), 1927, 'szakállas ember'.

- BRANDAUER, (ua.), 1938, helynévből alakult csn.
BRECKER, (Bracker), 1922, 'áruvizsgáló'.
BRENNER, (ua.), 1863, 'pálinkafőző'.
BRETTSCHEIDER, (Brättschneider), 1892, 'deszkavágó'.
BRUNO, 1921, né. szn. Bruno, < ónmet bruno 'barnamedve'.
BUCKVEGEL, (ism. ?), 1894.
BUFFNER, (Puffer), 1987, 'puffogató', esetleg 'burgonya-
fánk készítő'.
DITRICH ~ DITTERK (Dietrich), 1912, <né. szn. Dietrich
'nép + hatalmas'.
DORNINGER, (ua.), 1920, helynévből alakult csn..
EISIG, (ua.), 1866), 'fagyos'.
ERNER, (Arner), 1828, 'arató, kaszás'.
FICHEL, (Fichter), 1937, helynévből formált csn..
FOGEL, (Vogel), 1887, 'madár'.
FRANȚ, (Franz), 1956, né. eredetű r. csn., alapján az olasz
Francisco 'Ferenc' szn. áll..
FRAIGEL ~ FRAGEL. (Fragner ~ Pfragner), 1874, 'kofa'.
FRENK, (ua.), 1875, népnév: 'frank'
FRENKEL, (Fränkel), 1880, 'a frank népnév változata'.
FRIDRIK, (Friedrich), 1875, < óné. szn. Friedrich 'béke +
hatalom'.
GASCHLER ~ GASLER, 1854/ 1886, ~ GOSLER. 1788,
(vsz. Gossler) 'Goslar faluból való'
GEGER, (Gegner), 1956, 'Gegner helységről való'.
GEHL, (ua.), 1913, 'régir fríz Gehlke személynévből'.
GEHRINGER, (ua.). 1988, 'Gehring helynévből'.
GEMEINHARDT, (ua.), 1967. 'községi erdőben lakó'.
GENERALMAIER, (Generalmeier), 1875, 'fő majorosgazda'.
GLAZAR (vsz. Glaser), 1870, 'üveges, üvegfuvó'.

- GOLDSCMIDT, (ua.), 1881, 'aranyműves'.
GOTTHARD, (ua.), 1979, 'Istennel erős'.
GOTTSCHLING, (ua.), 1893, 'Isten szolgája',
GRAZER, (ua), 1890, 'Grác osztrák városból való'-
GROM, (Groom), 1874, 'szolga, inas, lovas'.
GRÜNFELD, (ua.), 1892, 'zöld mező', német eredetű zsidó csn.
HAHN, (ua.), 1970, 'kakas',
HANER, (Hahner), 1963, 'baromfitenyésztő'.
HANZ, (Hans), 1858, 'Johann, Johannes ('m. János') rövid alakja, azaz Jancsi'.
HARTMANN, (ua.), 1881, 'erős ember'.
HAUER, (ua.), 1861, 'vincellér'.
HEDVIG, (Hedwig), 1883, óné. keresztnév, jelentése 'harc'.
HEIN, (ua.), 1886, Heinrich né. csn. rövid becealakja.
HELICH, (vsz. Hellig), 1886., 'ikon, szentkép', nem kizárható a herrlich melléknévből származtatás sem , azaz 'kedves, pompás, gyönyörű'.
HENCZ, (Henz), 1892, a Heinrich né csn. rövid becenévi alakja.
HENZI, (Hense),, 1932, a Hans, Johannes becenévi alakja.
HERCZE, (vsz. Herzer vagy Herzel), 1888, Herz (m. szív) alakból képzett csn.
HERMAN ~ HERMANN, (Herrmann ~ Hermann),1860, 'hadi férfi'.
HERSCH, (ua.), 1887, 'né. Herr 'úr' > cseh csn. Heršel > né csn. Hersch'.
HEUZER, (ua.), 1898, 'a Hausen helységnévből'.
HUBER (Hubert), 1884, 'né. csn. Huber < óné. Hugubrecht 'kiváló szellemű'.
HUFNER ~ HUFFNER, (Hüffner), 1878, '60 holdon gazdálkodó gazda'.

- HURZER, 1936, talán a Heuzer csn. változata.
- IPPSLER, 1936, talán Ipsler családnévből, mely a Gioser 'gipszörlő' foglalkozásnévből származik.
- JAKOBSAN, 1864, Jacobus személynévből alakult Jakobsohn 'Jakabfi'.
- JEGER, (Jager), 1961, 'vadász'.
- KAICZEL, (ism. ?), 1900.
- KAMAUS, (ism.), 1962, 'vsz. gyere fel, gyere ki!'.
- KARTNER (Kärtner), 1882, 'karintiai'.
- KEIZ, (ism. ?), 1876.
- KELLER, (Kellner), 1882, 'pincér'.
- KETTENHOFFER, (ua), 1879, 'láncföldes gazda'
- KIRSCHLEGER, (Kirschläger), 1833, 'cseresnyés, cseresznyét áruló'.
- KISSEL, (Kiesel), 1878, 'kavics'
- KLEIN, 1904, 'kis, alacsony'
- KNEBEL, (ua.), 1897, 'kamasz, pimasz'.
- KOCHER, (ua.), 1891, 'főző'.
- KONRAD, (ua.), 1887, < óné. Kuonrat 'merész-tanács'.
- KREMER, (Krämer), 1892, 'szatócs'.
- KREUTER, (ua.), 1875, 'veteménykertész, növényápoló'.
- KRUPPA, (Krupp), 1916, <vsz. cseh eredetű Krupa 'dara' vagy né. Kurpe 'far'.
- KRUSHEIM, (ism. ?), 1898.
- KUHN ~ KÜHN, (ua.), 1899, 'merész, vakmerő'.
- KÜFFNER, (Kuffner), 1885, 'kádár'.
- LANG, (ua.) 1886, 'hosszú'.
- LANGNER, (ua.), 1930, 'Langenau helységről való'.
- LAUK, (vsz. Lauck), 1886, 'hagymaféle'.
- LEDERER, (ua.), 1934, 'timár, cserző'.

- LEHNER, (ua.), 1939, 'hübéres'.
- LEIST, (ua.), 1900. cipész gúnyneve: 'kaptafa'.
- LERNER, (ua.), 1939, 'Lern helynévből'.
- LINDERT, (ua.), 1934, 'Linderte helynévből'.
- LUK, (vsz. Lauk alakváltozata, ld. ott!), 1898.
- MAHR, (Meier), 1902, 'a Meier csn. bajor alakváltozata'.
- MAIER, (Meier), 1907, 'falusi, telepes, tanyásgazda'.
- MAURITZ, (ua.), 1917, 'né. csn. Mauritz (m. Móric) < lat. szn. Mauritius.
- NEBERLIN, (ism.?), 1955, 'talán hn. Neben Berlin, azaz Berlin melletti'.
- NEUGEBAUER, (ua.), 1892, 'új paraszt, telepes'.
- NISZEL, (Niesel), 1818, 'Dyonisus görög eredetű név német rövidült alakja', esetleg né. niesen igéből 'dünyögő'.
- NUDELMAN, (Nudelmann), 1870, 'jó pofa'.
- PERL, (ua.), 1887, 'gyöngybetű, gyöngy'.
- PFLOCH, (vsz. Pflug), 1939, 'talán a pflegen igéből 'gondozó'.
- PANKÁSZ, (Pinkus), 1917, 'községi irnok'.
- PILCZ, (Pilz), 1907, 'gonba'.
- PISZTINER, (ism.?), 1881. 'vsz. Pistin helynévből'
- PLÁJER, 1928, szász nyj. 'határőr', vagy Pleyer 'olomöntő, olomáztató'.
- PLECHLINGER (ism.?), 1885.
- PROFF, (Proft), 1871, sziléziai gyakori régi csn. egy ósláv istenség nevéből.
- RANCZ, (Ranz), 1881, 'koca'.
- RAUSCH, (ua.), 1875, 'zajos, lármás'..
- RÁZMÁN, (Rassmann), 1965, 'magyar család által használt német eredetű név, az Erasmus származéka'.
- REGENSBERGER, (ua.), 1881, 'Regensberg helynévből'.

- RIEGEL, (ua.), 1876, 'retesz, torlasz', a tolvajok ragadványneve.
- ROSENBAUM, (ua.). főleg zsidók által használt né. csn. 'rózsafa'.
- ROSENBERG. (ua), 1890, szintén főleg zsidók által használt né. csn. 'rózsahegy'
- ROSNER ~ ROZNER, (Rösner), 1812, 'Rosenau helységnévből'.
- RUBRIGEL, (ism.?), 1866.
- SALPELTER, (ism.?), 1885.
- SAUERQUELL, (ua.), 1931, 'sósforrás'.
- SCHNEIDER, (ua.), 1885, 'szabó'.
- SCHEIDER, (ua.), 1889, 'Scheid helységnévből'.
- SCHOBEL, (ua.), 1928, 'régii né. csn. Schöbel'.
- SCHRANKO, (Schranke), 1880, 'sorompó, akadály'.
- SCHRELLA, (ism. ?), 1986, 'vsz. né. Schroll, azaz darabos, csomos, dongalábú'.
- SCHTEINER, (Steiner), 1929, 'Stein helységnévből'.
- SCHWEICHHART, (Schweighardt), 1893, régi né. szn. Swidger 'ügyes lándzsás harcos).
- SEDLAK, (ua.), 1877, cseh eredetű né. csn. 'paraszt'.
- SELZER, (Salzer), 1912, 'sós'.
- STEF, (Steff), 1882, 'Stephan (m. István) rövid becealakja.
- SMOL, (Schmoll), 1886, 'kövér legény'.
- SPIELMAN, (Spielmann), 1876, 'énekes, zenész'.
- SPILLER, (ua.), 1970, 'orsót készítő, esztergályos'.
- SPINNER, (ua.), 1869, 'fonó ember'.
- STARK, (ua), 1875, 'erős'.
- STEINBERGER, (ua.), 1890, 'Steinberg (m. Kőhegy) helységnévből'.

- STETTER, (Stettner), 1893, 'Stetten helységből való'.
- SUSZTER, (Schuster), 1867. 'cipész'.
- SÜLLER, (Schüller), 1890, 'diák, iródeák'.
- TANENMAIER, (Tannenmeier), 1891, 'fenyőerdős gazda'.
- TEILER ~ Theiler, (ua.), 1889, 'osztó, részes'.
- TERMAIER~ TIRMAIER, (Tiermeier), 1891, 'állatgazda'.
- THALLER, (ua.), 1890, 'régi pénzegység, tallér'.
- THER, (Teer), 1883, 'kátrány, kátrányt készítő, eladó'.
- THIESS ~ THEISZ, 1934. 'Matthiaß (m. Mátyás) szn. rövid alakja: Thieß'.
- TILLER, (ua.), 1882, 'né. csn. Tiller a Dietrich né. szn. rövid becenévi alakja'.
- TISCHLER ~ TISCHER, (ua.), 1880, 'asztalos'.
- VET ~ VEIT, (Veit), 1969, 'né. régi szn. Veit < lat. Vitus'.
- VEISZER, (Weiser), 1833, 'vezető, tanító'.
- VELSER, (Welser), 1894, 'helynév Wels'.
- WALTER ~ VALTER, 1870, (Walter), régi né. szn. Waldheri 'uralkodó sereg'.
- WANGER, (ua.), 1936, 'Wangen helységnévből'.
- WITZ, (Wietze), 1906, 'helynév, azaz mocsaras patakmeder'.
- WEIZER, (ua.), 1815, 'búzakereskedő'..
- WILD, (Wilde), 1905, 'vad, idegen'.
- WOLF, (ua.), 1893, 'farkas, merész, bátor'.
- WURZER, (ua.), 1926, 'Wurzel helységnévből'.
- ZAHN, (ua.), 1937, 'foghíjas, feltűnő fogú'
- ZENERMAIER, (Zimmermaier), 1876, 'szobafestő'
- ZINER, (Ziener), 1945. 'Zienau helységnévből'.
- ZORGEL, (Sörgel) 1930, 'gondterhelt'

IV. SZLÁV EREDETŰ KIHALT CSALÁDNEVEK BORSZÉKEN

A napjainkra már eltűnt borszéki szláv eredetű családneveknél szinte lehetetlen különbséget tenni a cseh és szlovák családnevek között. Így munkánkban e családneveket 'cseh' jelzéssel jelöljük, de túlnyomó többségüket 'szlovák' jelzővel is illethetnénk. Ez azt jelenti, hogy e családok az Osztrák-Magyar Monarchiából, a mai Csehország és Szlovákia területéből származtak be. Ugyanakkor sok esetben e családneveket (főleg a helynevekre utaló -sky, -szki képzőkkel) igen nehéz pontosan meghatározni, hogy lengyel vagy cseh (szlovák) eredetűek. Itt a kettős meghatározást (cseh vagy lengyel) használtuk. E felsorolásban is az okiratban előforduló névalakokat használtuk, azonban ha eltérést észleltünk az irodalmi alakot zárójelben az okiratban feltüntetett alak mellett megjelöltük.

ANDRICSIK, (Andričik), cseh csn., 1911.

ANDROVITS, (Androvič), 1887, szerb, esetleg cseh csn.

BELIAK, (Biljak), 1924, ukrán csn.

BENES, (Beneš), 1867, cseh csn.

BERKOVITS, (Berkovič), általában zsidók által viselt cseh (bohémiai) csn.

BIALIK, 1905, vsz- ukrán csn.

BLAGO-BOTH, 1885, a név első tagja délszláv, vsz, bulgár csn.

COSOVA, (Kosova). 1926, szez., de lehet ukrán eredetű csn, is.

CNUTELSCHI, (Knutelsky), 1835, lengyel vagy cseh csn.

CSAPLOVICS, (Čaplovič), 1835, szerb, esetleg lengyel csn.

CERVENKA, (Červenka), 1894, cseh csn.

- CSORCSA, (Čurčo), 1946, bulgár csn.
CSURIN, (Čurin), 1943, bulgár csn.
DAGOSTIN, 1854, cseh csn., de lehet szerb eredetű csn. is.
DAVIDOVICS, (Davidovič), szerb vagy cseh csn.
DIMITROF, (Dimitrov), bulgár csn.
GIMA, 1895, bulgár csn.
GORBO, 1883, délszláv eredetű, de vö, lengyel Gorb családnévvel is.
GOZULA, (Kozula), 1893, cseh csn.
GOROSINSZKI, (Gorosziczky), 1843, lengyel csn.
GRÁNCSA, (Granča), (esetleg a bulgár eredetű román Grancea), 1875, bulgár eredetű név, gyakran román cigányok viselték.
GYURKOVICS, (Djurković), szerb csn.
GYUROVSZKI, 1949, vsz. lengyel, de lehet cseh eredetű csn is.
HÁDEL, 1910, cseh csn
HÁJ, 1916, cseh. csn.
HÁVEL, 1885, cseh csn.
HANCILA, 1965, vsz. cseh eredetű csn.
HERLÁV, 1824, cseh csn.
HUSKO ~ HUCSKO, 1772, 1785, (Huško, Hučko) cseh csn.
HERLAB, 1882, cseh csn.
HOLONICS, (Holonič), 1933, cseh csn.
HORNEK, 1878, cseh csn.
HUZZA, (Hoza, vagy Hruza), 1975. cseh csn.
JANIGA, 1912, szerb., esetleg bulgár csn.
JELUDES ~ JELIDES, 1862, cseh csn.
JIRAJ ~ JERAJ, 1897, cseh csn.
KALININ, 1937, orosz csn.
KARÁCSKA, (Karačka), 1818. cseh csn.

- KASZAVICS (Kasavić), 1860, szerb csn.
KENEDICS, (Kenediĉ), 1895, cseh csn.
KILICS, (Kiliĉ), 1980, cseh csn.
KIRILOVSZKI, 1950, (Kirilovczki), lengyel csn.
KOLLÁRIS, (Kollariš), cseh csn.
KOSZTA, délszláv eredetű magyar Kosztá, esetleg román Costea csn.
KRAJCSIK, (Krajĉik), cseh csn.
KRICSA, (Krejĉa), cseh csn.
KRISOVSZKI, (Krišovský), cseh csn.
KUR, 1917, cseh csn.
LUK, 1893, cseh csn.
MARTINOVICS, (Martinoviĉ), 1930., szerb csn.
MEINSZKI, (Meinský), cseh csn.
MICKO, (Miĉko, Mi ško). 1961, cseh csn.
MIHALEVSZKI.- MICHALCZEVSZKI(?), 1891, lengyel vagy cseh csn.
MIHALOVSZKI, (Mychalovský), 1942, cseh vagy esetleg lengyel csn..
MLINARIK, (Mlynarik), 1876, cseh csn.
MOHACSEK, (Mohaĉek), 1992, cseh csn.
NITA. 1880, bulgár csn.
NOVÁK, 1879, örmények által is használt szláv eredetű csn.
ORSZÁ CZKY, (Orsacký), 1943, cseh, esetleg lengyel eredetű csn.
PÁNEK, 1911, cseh csn.
PETRASICS, (Petrašić), 1890, szerb csn.
PETROVITS, (Petroviĉ), 1892, szerb csn.
PETROVSZKY, (Petrovský), 1887, cseh csn.
PITKO, 1931, cseh csn.

- PITLAR, 1965, cseh. csn.
PITO, 1920, bulgár csn.
PODROVSZKY, (Podrovsky), 1917. cseh csn.
PUBLIK, (vsz. Bublik), 1894, cseh csn.
RUTKA, 1864, cseh csn.
SELLÁK, (vsz. Šellak), 1872, cseh csn.
SLOMOVITS ~ SLOMOVICS, (Šlomovič), cseh csn., főként
a jidisül beszélő zsidók használták családnévként.
SMILOVITS ~ SMILOVICS, (Šmolovič), 1876, cseh csn.,
úgyszintén a cseh nyelvterületen él, a zsidók használták e
családnevet.
STOJKA, délszláv csn., 1874, vö. bg. Stojko, dz Stoica alak-
ban elterjedt a tománság körében is, onnan a magyarok is
átvették.
SZVÁTI, (ism. ?), 1918, vsz. szláv eredetű csn.
SZAVCSUK, (Savčuk), 1872, ukrán (rutén) csn.
SZEDILÁK, (Sedlak), 1992, cseh csn.
SZIVÁK, (Sivak), 1922, ukrán csn.
SZLATEK, (Slatek), 1922, cseh csn.
SZTOJÁN, (Stojan), 1890, bulgár csn.
UCSESZÁNEK, (Česaneč), 1870, cseh csn.
VILICS, (Vilič), 1951, cseh csn.
WUNEVSZKI, (Vunevsky), 1880, cseh vagy lengyel csn.
ZAJCZ, (Zajacz), 1937, cseh csn.
ZOBÁSKU, (Zubaško), 1880, ukrán csn.
ZSEBENSZKA, (Žebenska), 1949, cseh, esetleg lengyel csn.
ZOLDAN, 1887, cseh csn.
ZSUZSICS, (Žužić), 1970, szerb, esetleg cseh csn.

V. ÖRMÉNYEK ÁLTAL VISELT, NAPJAINKRA MÁR KIHALT CSALÁDNEVEK

E csoportba azokat az örmény családneveket soroltuk, amelyek nemcsak örmény eredetűek, mivel Erdélybe való bevándorlásuk idején magyar, román és szláv eredetű neveket is felvettek, így ezeket a családneveket nem tárgyaljuk, mint örmény eredetű családnevek, hanem mint az örmény családok által viselt, ám különféle eredetű családneveket. Tekintettel arra, hogy e nevek magyar, román, szláv eredetűek és viselhetők magyarok, románok vagy szlávok is, így ezeket a neveket tárgyaltuk már a megfelelő megelőző magyar, román vagy szláv névlistákon. Most csak hivatkozunk rájuk az örmény nevek után, tekintettel arra, hogy ma már nem tudjuk megállapítani, hogy örmény vagy magyar, esetleg román vagy szláv eredetű vagy ajkú lakosok viselték azokat a múltban.

A) Biztosan örmények által használt családnevek:

ANDRÉ, 1857, az örmény Andre a m. András megfelelője
(< gr. Andreiasz 'férfias, bátor'.

ÁVÉD, 1906 < örmény csn. Aved < örmény aved 'üdvözlés'

AZBÉ, 1886, < örmény csn. Aszbéj < örmény Aszbej 'lovas'.

DOBRIBÁN, 1850, < örmény csn. Tobriban < perzsa thubre
'tárca, erszény', azaz 'erszényes, gazdag'.

KABDEBÓ, 1850, < r. cap de bou. 'ökörfő, ökörfej', azaz
'marhakereskedő'.

MÁNYA, 1921, < örmény szn. Mánug 'Emánuel'.

KRICSA, gr.-szláv Kirilla + perzsa sah > Kirilsa > Kricsa.

MELICH, 1885, < örmény szn. Melich < arab melich 'király'.

MERZA, 1881, < örmény mirza ~ merza 'előkelő' < perzsa
merza 'herceg', (vö r.csn. Mázra !).

- MUSZLIN, 1888, < örmény csn. Mászlin < r. măslină 'olajbogyó'
- NOVÁK, 1879, örmény Ávák (< örmény ávák 'nagy, nemes') családnévvel azonosították a szláv Novak 'fiatal' (> m. csn, Novák és r. csn. Novac.) családnévet.
- PUBLIK, 1891, < örmény. szn Publáh < török bulbul 'csalógány'.
- PUSZTEA, 1876. < örmény gúnynév. Phusztha < örmény puszthá 'haszontalan'.
- SÁSKA, 1890, < m. sáska, gúnynévként azonosították az örmény Susán családnévvel.
- SZARUKÁN, 1880, < örmény csn. Szárúkán < perzsa sárabcháné 'borház, bormérő'.
- SZÁVA, 1890, < r. szn. Sava (< bg. csn Sava), azonosították a Széhág~Száhág örmény családnévvel.
- VÁRTERESZ, 1869, <összetett örmény csn. Várteresz < örmény várt 'rózsa' + eresz 'arc', azaz 'rózsaarcú'.
- ZAKARIÁS, 1881, < örmény Zachariás < bibliai név, héber Zekarjah 'Jehova emlékezik'..

Mint hogy a múltban örmények által is viselt magyar, román és szláv eredetűcsaládnevek közül nem tudjuk ma már megállapítani, hogy ki volt örmény vagy román, magyar, szláv (főleg lengyel), felsoroljuk az eddig tárgyalt magyar, román és szláv családnévek közül azokat, amelyeket esetleg örmények vagy örmények is viselhettek. E neveket az előbbi magyar, román és szláv családnévek csoportjában már tárgyaltuk.

E családnévek a következők: Ábrahám, Alexa, Albu, Andon, André, Bárány, Bogdán, Bor, Császár, Czifra, Csillag, Csobotár, Csokán, Csonka, Czárán, Davidovics, Duduc, Dániel, Elekes, Farkas, Fehér, Fekete, Gergely, Hofer, Izsák,

Jakab, Karátson, Keresztes, Kopasz, Kosztándi, Kövér, Krisztof, Lázár, Lengyel, Lukács, Márkus, Mákszim, Medgyesi, Miron, Moldován, Olár, Ördög, Ötvös, Pakulár, Pallér, Placsintár, Polgár, Popovics, Rusz, Ruzka, Zudor, Vastag, Virág, stb.

Mindezekből kitűnik, hogy a település múltjában jelentős szerepet játszottak az örmény eredetű, mára már eltűnt vagy elmagyarosodott családok.

VI. OLASZ EREDETŰ KIHALT BORSZÉKI CSALÁDNEVEK

AGUSZTINI, 1885;
AMBROZI, 1892;
ANGENI, 1931;
AURA, 1887;
BONNEOPFONT, 1941EK
MÁRKOSZ, 1882.
PAPIPI, 1890.

VII. HÉBER NYELVBŐL SZÁRMAZÓ KIHALT BORSZÉKI CSALÁDNEVEK

Ámbár a zsidó etnikumú lakosság is, főleg a második világháborúig, tevékenyen résztvett Borszék gazdasági életében, családneveik magyar, szláv (elsősorban cseh-morva, sziléziai lengyel), de főleg német eredetűek voltak, a második világháború után e nevek túnyomó többsége a holokausz és elvándorlás miatt Borszék mai névállományából eltűnt.

Borszék zsidó névállományából, a múltból is mindössze csak néhány közvetlenül a héberből átvett családnevet ismerünk. Ezek:

KAHÁN ~ CAHAN, 1891,
KATZ, 1865;
STRUL, 1825.

**VIII. ISMERETLEN EREDETŰ KIHALT BORSZÉKI
CSALÁDNEVEK**

ABA, 1881,
ARZSU, 1851,
BAJUM, 1860,
BANDÁR, 1868,
BANSÁ, 1890,
BILT., 1968.
BIRCSI, 1985,
BIHAVECZ. 1942.
BOCSÁS, 1881,
BOLDA, 1665,
BRYLLA 1912,
BUSTÁN, 1968,
BUTSKY, 1936
CSICSUR. 1880,
CSORCSA 1916,
CSURIN, 1910,
CSURJÁK, 1915,
CSUSZA, 1990,
DITTERLE, 1911,
EVERGÉNY, 1919,
FROJÁN, 1898,
GIDÁLI, 1874,
GOZULA, 1893,

GYÖNGYUR, 1885.,
HABALLO, 1880,
HCSIKA, 1919,
HARING, 1859,
HONOCSK 1878,
HUBSZT, 1885.
IGMA. 1871,
INSLER, 1892,
ITKOR, 1939,
JANZSIA, 1881,
JERÁJ, 1809,
KONCSAG ~ KONCSOK, 1885,
KUDOR, 1921,
KULPINER, 1921,
LEYCZEL, 1880,
LUJDOST, 1929,
NAJGOPÁR, 1889,
NEŞEBA, 1981,
NEULHEPAUR, 1664,
ORENDI, 1873,
PORIMA, 1811,
PSZEIDA, 1870,
RUCZIGER 1905,
SARÁNY, 1961,
SCUTARIN, 1961,
SECILA, 1996,
SEGAL 1862.
SOLLO, 1888.
SZAKOLY, 1913.

SZILNES, 1866,
SZAROLY, 1918,
SZILNES. 1868,
TALAGA, 1891,
TORZAN ~ TORSAN, 1868,
VADON, 1885,
VARAN, 1885,
VASSA, 1972,
VELSICZ, 1913,
WORWORDRA, 1944,
ZSÁGEL, 1885-

E családnevek eredete bizonytalan, megfelelő családnév-szótárak segítségével nélkül csak bizonytalanul lehet következtetni eredetükre, etimológiájukra. Közülük néhány lehet elírt magyar eredetű név is, de túlnyomó többségük idegen eredetű, főleg német és szláv családnév. E nevek viselőinek etnikuma borszéki tartozkodásuk időszakában egyáltalán nem ismeretes, egyrésztük bizonyára már magyar ajkú vagy kétnyelvű volt.

Az összes Borszéken előforduló jelenkori és kihalt történeti családneveket megvizsgálva, azt tapasztaljuk, hogy a település kezdeti időszakában, a XIX. század folyamán a többségi magyar (székely) eredetű családnevek mellett gyakoriak voltak a német és nyugati szláv (cseh, szlovák, lengyel) eredetű családnevek, nem hiányoztak a zsidó, örmény és kisebb mértékben az ukrán, szerb és román eredetű nevek sem. Mindez tükrözte az Osztrák-Magyar Monarchia népességét, azt az állapotot, hogy a székelység régiójában egy később (XVIII. sz. végén) keletkezett, de hamar a turizmus és

gyógyászati szempontból fontos és iparilag erősödő település (ásványvíz kitermelés, palackozás, lignitbányák, faipar) ide vonzotta a birodalom egész területéről munkát kereső vagy kisebb mértékben éppen üdülni, gyógyulni vágyó embereket. Az itt letelepedett idegen eredetű családok egyik része minden bizonnyal már magyar identitású volt, magyar anyanyelvű, másik része, pedig a magyar környezetben elmagyarosodott. A helység mai nyelvállapota és a román családok számának megnövekedése az első világháború után kezdődött meg, és a második világháború után a magyar (főleg székely) lakosság után létszámban is a második helyett foglalja el. Az első világháború utáni uralomváltozás azt eredményezte, hogy a jelenleg is többségben lévő magyar lakosság a román nyelvet is ismeri, de az aránylag kevés vegyesházasság miatt a többségi magyar családneveket megőrizte.

Jelen kötetünk célja, hogy dióhéjban bemutassa Borszék történetét és névanyagát.

Kit ne érdekelne települése története, annak helynevei illetve a várost benépesítő lakosok névállománya.

Tanulmányaink - a teljesség igénye nélkül - áttekintik a település utolsó két évszázadát.

Kívánok minden kedves érdeklődőnek kellemes olvasást.

Farkas Aladár

ISBN 978-973-1764-47-4